T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

MİLLÎ KÜTÜPHANE Yz A 3755 NUMARADA KAYITLI BİR MECMUA İNCELEME – TRANSKRİPSİYONLU METİN

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
20096350 Bünyamin TAN

Danışman
Doç. Dr. Hanife KONCU

İSTANBUL-2013

Bünyamin TAN tarafından hazırlanan **Milli Kütüphane Yz A 3755 Numarada Kayıtlı Bir Mecmua (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 13 / 03 / 2013

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :	İmzası :
Jüri Üyesi : Doç.Dr.Hanife KONCU (Danışman)	.....
Jüri Üyesi : Doç.Dr.Murat KARAVELİOĞLU (İ.Ü.Öğr.Üy.)	.....
Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Müjgan ÇAKIR	.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖN SÖZ ……. IV-V
ÖZET …… VI
SUMMARY ……..... VII
KISALTMALAR ……VIII
1.KLASİK TÜRK EDEBİYATI'NDA HİKÂYE GELENEĞİ ……. 1-4
2.MECMUADA YER ALAN HİKÂYELERİN İNCELENMESİ……... 4
2.1.Manzûm Hikâyelerin İncelenmesi…….. 4
2.1.1.[Dâstân-ı Kız] ……..... 4-7
2.1.2.[Dâstân-ı Vefât-ı İbrâhîm] ……..……. 7-12
2.1.3.[Ceng-nâme-i Hazret-i Alî] ……..... 12-19
2.2.Mensûr Hikâyelerin İncelenmesi ..…….. 19
2.2.1.Hikâyet-i Nübüvvet-i Dâvud İbn-i Îşâ Aleyhis-selâm ……..... 19-24
2.2.2.Ahvâl-i Beyân-ı Lokmân Hekim …… 24-25
2.2.3.Hikâyet-i Beyân-ı Nübüvvet-i Süleymân bin Dâvud Aleyhis-selâm …….. 25-28
2.2.4.Hikâyet-i Süleymân Ma'a Belkıs Perî-Zât ……. 28-32
2.2.5.Hikâyet-i Beyân-ı Peydâ-kerden-i Mevlûd-ı Belkıs Binti Perî-zât . 32-34
2.2.6.Suhan-ı Süleymân Bin Dâvud Aleyhis-selâm……. 35-36
2.2.7.Beyân-ı Dühûlış-şahs İlâ Süleymân Peygamber Aleyhis-selâm … 36-38
2.2.8.Haber-i Beyân-ı Süleymân Ma'a Eş-Şeyâtîn ……. 38-41
2.2.9.Beyân-ı Kazâ [vü] Kader-i İlâhî Mâcerâ-i Süleymân Peygamber Aleyhisselâm Beyn-i Simurg Ankâ ……. 42-44
2.2.10.Beyân-ı Vefât-ı Süleymân bin Dâvud Aleyhis-selâm ……. 44-46

2.2.11.Kıssa-i Belkıyâ vü Affân …….. 46-48

2.2.12.Hikâyet-i İbn-i Ağfal Muhammed bin Cerîr Sâhib-i Hazâü'l-Kitâb Min Ahbâr Süleymân Bâ-Neml ……... 48-49

2.2.13.Hikâyet-i Süleymân Ma'a El-Ḫayl ……..... 49

2.2.14.Hikâyet-i Üzeyr Peygamber Es-selâm …….. 49-50

2.2.15.Hikâyet-i Gostâseb Melik …… 50-53

2.2.16.Hikâyet-i Beyân-ı Refʿ-i Îsâ İlâ Es-Semâ Bi-emrillâhi Teâlâ ….. 53-54

2.2.17.Rivâyet-i Vefât-ı Meryem Binti Ümrânehü ve Katl-ı Yahyâ bin Zekeriyâ Aleyhümâ Es-selâm …….. 55-57

2.2.18.Beyân-ı Katl-i Zekeriyyâ ve Nübüvvet-i Yahyâ Aleyhümâ Es-selâm ……. 57-59

2.2.19.Hikâyet-i Ashâbü'l-Kehf Radıyallâhu Anhüm ……. 59-62

2.2.20.Nevʿ-i Dîger Şem'ûn ……... 62-64

2.2.21.Hikâyet-i Behrâm bin Behrâm Hürmüzü'l-Mülgûn ……. 64-66

2.2.22.Hikâyet-i Şâpûr bin Hürmüz …… 66-70

2.2.23.Hikâyet-i Bâz-geşten-i Pâdişâhî Der-Yemen-i Seyf …… 70-74

2.2.24.[Hikâye-i Cercîs] ……. 74-76

2.3.Mecmûʿada Hikâye Dışındaki Metinler …… 76

2.3.1.Yûnus Emre Şiirleri …… 76

2.3.2.Fâtiha Tefsîri ……. 76-77

2.3.3.Kitâb-ı Hadîs …….. 77

3.İMLÂ HUSUSİYETLERİ ……. 78-80

4.NÜSHA TAVSİFİ ……... 81

5.METNİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN YOL ……..... 82-85

6.METİN …….. 86-358

7.SONUÇ ……... 359-360
8.ÖZEL ADLAR DİZİNİ……..... 361-379
9.KAYNAKLAR ……... 380-384
10.ÖZGEÇMİŞ…….. 385

ÖN SÖZ

Mecmua, kelime anlamı itibariyle toplanıp biriktirilmiş, düzenlenmiş şeylerin tümü anlamına gelmekte olup Klasik Türk Edebiyatı döneminde bu eserler bir çeşit antoloji niteliğinde edebiyat literatüründe yer almıştır. Gerek Türkiye'deki ve gerekse yabancı ülkelerdeki kütüphanelerde yer alan Türk Edebiyatı'na ait el yazması eserler ele alındığında mecmuaların hiç de azımsanmayacak bir sayıya sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Mecmualar, kültür açısından oldukça zengindir. Kimi mecmualarda çeşitli dualar, Fatiha tefsirleri veya başka sûrelerin tefsirlerinin yanı sıra çeşitli hastalıklara iyi geldiğine inanılan ve bugün alternatif tıp dediğimiz tekniklerin o günlerdeki temeli olan reçeteler dahi yer almaktadır. Şüphesiz ki kütüphanelerde en çok rastlanılan mecmualar şiir mecmualarıdır. Bunun yanı sıra münşeat mecmuaları ile mensur eserlerden oluşan çeşitli mecmualar da bulunmaktadır. Sadece letâiflerden, kasidelerden, gazellerden, lugazlardan, tarihlerden vb. oluşan mecmualar dahi bulunmaktadır. Kimi mecmuaların ise içerisinde çeşitli önemli tarihlerde alınmış notlar, mecmû'ayı meydana getiren kişinin bulunduğu helva sohbeti, kahvehane sohbeti ve diğer toplumu bir araya getiren tören ve etkinliklerde okunan şiirler, söylenen veciz sözler dahi bulunmaktadır (İskender PALA, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, 300).

Tez konumuzu tespit ederken kütüphanelerde yaptığımız araştırmalardan sonra Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3755 numaralı kayıtta yer alan hikâye mecmuasına ulaştık. Eser içerisinde peygamberler ve onların yanı sıra bazı tarihî şahıslarla ilgili hikâyeler yer almaktadır. Yaptığımız araştırma neticesinde eser üzerinde herhangi bir çalışmanın yapılmadığını gördük ve mecmua içerisinde yer alan hikâyeleri literatüre kazandırmak adına bu eser üzerinde çalışmaya başladık.

Tezimizin giriş bölümünde öncelikli olarak Klasik Türk Edebiyatı'ndaki hikâye geleneğinden bahsettik. Birinci bölümde önce hikâyeleri müstakil olarak ele alıp üzerlerinde inceleme yapıp birer özetlerini çıkardık. Daha sonra dil ve üslup özelliklerinden ve muhteva özelliklerinden bahsettik. İkinci bölümde üzerinde çalıştığımız eser nüshasını tanıttık ve bazı imlâ özelliklerinin yanı sıra metnin kuruluşunda takip ettiğimiz yoldan bahsettik ve özel adlar dizini hazırladık. Tezimizin son kısmında faydalandığımız kaynakların künyelerinin yer aldığı bir kaynakçaya yer verdik.

Bu tezin hazırlanışında çokça emeği geçen danışman hocam Doç. Hanife Koncu'ya, her zaman kütüphanesini benimle paylaşan değerli hocam Yard. Doç. Müjgan Çakır'a, metnimizin problemli kısımlarında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Tahir Üzgör'e, Arapça kısımların tercümesinde yardımda bulunan Raşâ Elkâsem'e, inceleme kısmı için yapılan araştırmada ulaşılan İngilizce kaynakların tercümesini yapan Kutay Işık'a ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aralık 2012

Bünyamin TAN

ÖZET

Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3755 kaydıyla yer almakta olan bu mecmuada çeşitli dînî kıssalar ve bunun yanı sıra bazı İran hükümdarlarının hikâyeleri yer almaktadır. Eser sade bir Türkçe ile yazılmıştır.

Eser içerisinde yer alan hikâyelerde edebî bir üsluptan ziyade halk hikâyesine yakın özellikler görülmektedir. Kız Destanı'ndan Hz. Ali Ceng-nâmesi'ne, Hz. Davud ile alâkalı hikâyelerden Hz. İsa hikâyesine, Belkıs'ın doğumunu anlatan hikâyeden Hz. Zekeriya'nın katledilişini anlatan hikâyeye, Şâpûr hikâyesinden Cercis Peygamber hikâyesine kadar uzanan geniş bir yelpaze söz konusudur.

ANAHTAR KELİMELER: Mecmua, Hikâye, Klasik Türk Edebiyatı.

SUMMARY

The National Library in Ankara, which is located 06 Mil Yz A 3755, provided that mecmua located in various religious stories, and stories as well as some of the rulers of Iran are also included. The text is written with simple Turkish.

In the stories located in the work is close to the story of the folk, rather than a style of literary style. From Kız Destanı to İmam. Ali Ceng-name, from Prophet David stories relevant to the story of Jesus, telling the story about the birth of Belkis, Prophet Zekeriya tells the story of the slaves, the story of Shapur such a broad spectrum ranging from the story of the Prophet Cercis matter.

KEY WORDS: Mecmua, Story, Classical Turkish Literature.

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı geçen kitap.

A.g.m. : Adı geçen makale.

Bkz. : Bakınız.

C. : Cilt.

Çev. : Çeviren.

F. : Fasikül, fasicule.

Haz. : Hazırlayan.

Hz. : Hazreti.

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı.

Not. : Notlandıran.

Num. : Number.

pp. : Page to page.

S. : Sayı.

s. : Sayfa.

sat. : Satır.

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.

Vol. : Volume.

Yay. : Yayınları.

yk. : Yaprak.

1.KLASİK TÜRK EDEBİYATI'NDA HİKÂYE GELENEĞİ

Hikâye kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiş olup Arapça'nın ilk dönemlerinde "bir olayın anlatımı" ve "taklid" anlamlarına gelmekteyken sonra "nakil ve tekrar" anlamlarını kazanmıştır.[1]

Hasan Kavruk'un Mütercim Âsım'ın *Kâmus Tercümesi*'nden, *Vankulu Lügatı*'ndan, Muallim Nâci'nin *Lügat-i Nâci* eserinden, Şemseddin Sâmi'nin *Kâmûs-ı Türkî* eserinden, Hüseyin Kâzım Kadrî'nin *Türk Lügati* eserinden, Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*'ından ve Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünden çıkardığı ortak tanım ise şöyledir: Hikâye, bir kişiden gerçek veya uydurma bir kelâmı nakil, rivâyet veya taklid yoluyla haber vermektir.[2]

Klasik Türk Edebiyatı'nda Mensûr Hikâye

Klasik Türk Edebiyatı'nda mensûr olmak üzere pek çok hikâye kaleme alınmış ve bunların bir kısmı Arap ve İran edebiyatlarından Türk Edebiyatı'na geçen çeşitli aşk hikâyeleri ile kahramanlık hikâyeleri olmuştur. Bununla birlikte mensûr eser yazma, özellikle mensûr hikâye yazma, küçümsenmiş ve alay konusu dahi olmuştur. Bu sebeple bu türde eser kaleme alanlar, eserlerine imza atmayarak kendilerini bu alay konusu olma hadisesinden kurtarmaya çalışmışlardır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen bu türde pek çok eserin kaleme alındığını belirten Kavruk, Cinânî, Veysî, Nergisî ve Vahdî gibi müelliflerin eserlerine atıfta bulunur ve bu

[1] F.Abdullah TANSEL, "Hikâye" , **MEB İslâm Ansiklopedisi,** C.V, F. 44, 447 ; Hasan KAVRUK, **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, 1.
[2] A.g.e. ,1.

isimlere ait eserlerin özellikle sanatlı bir üslûba sahip olması sebebiyle beğenildiklerinin altını çizer.[3]

Klasik Türk Edebiyatı'nda mensûr hikâyeler şekil olarak dörde ayrılır:

"a) Müstakil, büyük hikâyeler,
b) Çerçeve hikâyeler,
c) Belli konularda derlenip gruplandırılmış müstakil hikâyeler,
d) Hiçbir tasnife tabi tutulmadan rastgele derlenmiş hikâyeler."[4]

Bu hikâyeler kaynakları bakımından ise üçe ayrılmaktadır:

"a) Te'lif hikâyeler,
b) Çeviri hikâyeler,
c) Adaptasyon hikâyeler."[5]

Hikâyelerde idealize edilmiş tipler olup iyiler muhakkak hikâyenin sonunda mükafatlandırılır. Kötüler ise cezalandırılmaktadır. Bazılarında günlük, sıradan olaylar anlatılmakta iken bazılarında ise olağanüstü unsurlara rastlanılmaktadır.

---

[3] Bkz.(1), KAVRUK, 6.
[4] Bkz.(1), KAVRUK, 8.
[5] Bkz.(1), KAVRUK, 8.

Klasik Türk Edebiyatı Mensûr Hikâyelerinin Tasnifi

Klasik Türk Edebiyatı mensûr hikâyeleri üzerinde hiçbir tasnifin yapılmadığını belirten Hasan Kavruk bazı araştırmacıların genel olarak hikâyeyi bir bütün kabul edip buna göre tasnif yaptıklarını, hatta bazılarının sadece mesnevî tarzında yazılmış manzûm hikâyeleri tasnife dâhil ettiğini belirtir.[6]

Agâh Sırrı Levend'e göre yazarı bilinmeyen *Bahtiyâr-nâme*, Şeyh-zâde Ahmed Mısrî'nin *Erbain Sabah u Mesâ*, Ferâmers bin Ebu'l-Kasım'ın *Kıssa-i Şehr-i Şâtıran*'ı, Celal-zade Salih'in *Firuz Şah Kıssası*, Bakaî'nin *Şirvan Şah ve Şemayil Banu* adlı eseri, yazarı bilinmeyen *Ahmer-nâme*, yazarı bilinmeyen *Şah-nâme*, Sıdkı Seyyid Ahmed bin Hasan'ın *Hikâye-i U'cûbe ve Mahcube*'si, Lâmiî Çelebi, Âhî Hasan ve Edirneli Sabri'nin mensûr *Hüsn ü Dil* eserleri başlıca mensûr hikâyelerimizdendir.[7]

Klasik Türk Edebiyatı'nda Manzûm Hikâyelerin Tasnifi:

Ali'nin *Kıssa-i Yusuf*'u, Sabâyî'nin *Üveysü'l-Karenî*'si[8] manzûm dînî hikâyelere örnek olup Dursun Fakîh'in *Gazavât-ı Rasulullah*'ı, Beypazarlı Maazoğlu Hasan'ın *Gazavât-ı Emirü'l-mü'minîn Ali* eseri manzûm dînî-kahramanlık türünde hikâyelerdir.[9] *Hüsrev ü Şîrîn*'ler, *Leylâ ve Mecnûn*'lar, *Mihr ü Mâh* ve *Şem' ü Pervâne*'ler çift kahramanlı aşk hikâyeleri sınıfına girmektedir.[10] Ahmedî'nin *İskendernâme*'si ve Alî Şîr Nevâî'nin *Heft Peyker*'i tek kahramanlı hikâyeler

---

[6] Bkz.(1), KAVRUK, 12.
[7] Agah Sırrı LEVEND, **Türk Edebiyatı Tarihi I**, 143, 144.
[8] A.g.e., 125,126.
[9] A.g.e., 127,128.
[10] A.g.e., 128-135.

sınıfına[11], Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ı ve Refi'-i Âmidî'nin *Cân u Cânân*'ı tasavvufî hikâyeler sınıfına[12], Necâtî'nin *Gül ü Sabâ*'sı ile Lami'î'nin *Gûy u Çevgân*'ı temsilî hikâyeler sınıfına[13] dâhil olmaktadır.

Mecmuada bulunan manzûm hikâyeler "halk tipi mesnevî" gurubuna girmektedir. Mensûr hikâyeler ise belli konularda derlenip gruplandırılmış müstakil hikâyeler sınıfına girmekte olup her iki hikâye türü dînî hikâyeler grubu içerisinde yer almaktadır.

2. MECMUADA YER ALAN HİKÂYELERİN İNCELENMESİ

2.1.Manzûm Hikâyelerin İncelenmesi

2.1.1.[Dâstân-ı Kız]

Dâstân-ı Kız, mesnevî nazım şekliyle yazılmış olup bu eser 1996 yılında Halil Ersoylu tarafından "*Kız Destanı*" adıyla yayımlanmıştır.[14] Ersoylu, bu destanı yayımlarken Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y. 520 numaralı mecmuada 19b-39a yaprakları arasında yer alan nüsha ile Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi bölümünde 4339 numarada yer alan mecmuanın 64a-74b yaprakları arasında yer alan nüshasından faydalandığını belirtir.[15] Bizim üzerinde çalıştığımız nüsha ise eserin Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3755 numarasıyla kayıtlı olan mecmuanın 1b-10b yaprakları arasında yer alan nüshasıdır.

---

[11] A.g.e., 136,137.
[12] A.g.e., 137,138.
[13] A.g.e., 139,140.
[14] Halil ERSOYLU, **Kız Destanı (Haẕā Ḥikāyet-i Ḳız ma'a Cühūd).**
[15] A.g.e., III.

Halil Ersoylu tespit ettiği iki nüshadan Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde olanı esas aldığını bildirir. Bu nüshada mesnevînin başında "Haẕā Ḫikāyet-i Ḳız ma'a Cühūd" başlığı yer alırken bizim nüshamızda böyle bir başlık bulunmamaktadır. Ersoylu'nun yayımladığı nüsha 288 beyit ihtiva etmekteyken bizim nüshamızda toplam 270 beyit yer almaktadır. Her iki nüshada da konular tamamen aynı işlenmiştir. Ersoylu'nun neşrettiği metinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Ersoylu'nun yayımladığı metnin altıncı beyitinde destanda anlatılan konunun Şam ilinde geçtiği belirtilmekte iken bizim nüshamızda böyle bir mekân adı zikredilmemektedir.

"Şehr-i Şam'da var-ıdı bir cühūd

Mālı milki çoġ-ıdı kendi ḥasūd"[16]

Üzerinde çalıştığımız nüshanın başında besmele-i şerif "Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm" şeklinde yer alırken Ersoylu'nun neşrettiği nüshanın başında "Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm ve bihi nesta'īn" şeklinde yer almaktadır. Bunun yanısıra kızın ağzından annesine hitaben "anam" redifiyle yazılan kısmın başında "Şi'r-i Ḳız" başlığı bulunmaktadır. Kızın satılmasından sonraki bölüm "Baḫṣü'l-ātī mensūrün" başlığıyla verilmiştir. Annesinin ağzından kızın satılmasından duyduğu üzüntüyü anlatan kısım "Eş-şi'r-i fī-ümmi'l-ḳız" başlığıyla, kızı pazardan satın alan garibin ağzından kıza hitaben yazılan kısım "Eş-şi'rü fi'ş-şāb" başlığıyla, sonrasında olanları anlatan kısım "Baḫṣü'l-ātī menṣūrün naẓaren ilā mā-ḳablehā" başlığıyla verilmiş olup bizim nüshamızda söz konusu başlıklar bulunmamaktadır. Ayrıca

[16] A.g.e., 1.

Ersoylu'nun neşrettiği nüshadaki destanın başında Allah'a hamd ve övgü, Hz. Muhammed'e övgü yer alırken bizim üzerinde çalıştığımız nüshada Allah'a hamd ve medhin ve Hz. Muhammed'e övgünün yer almasından sonra dört büyük halifeye ve Hz. Muhammed'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e de medhiye yer almaktadır.

Dâstân-ı Kız'da anlatılanları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür: Bir zamanlar İslâm'a ve Hz. Muhammed'e gönülden bağlı Müslüman birisi yaşamaktadır. Bir kızı ve bir de karısı fakirlikten ötürü çok çile çekmektedirler. Bu ailenin bir Yahudi komşuları vardır. Oldukça zengin bir şahıs olup Müslüman komşusuna derdinin ne olduğunu sorar. O da fakirlikten dolayı çektiği sıkıntıları anlatır. Bu Yahudi komşu olan biteni dinledikten sonra komşusuna kendi dinini terk edip Musa dinini seçmesi ve kızını kendisine vermesi şartıyla malının yarısını ona vereceğini ve kendisini bu fakirlikten kurtaracağını söyler. Müslüman eve gidip eşine ve kızına olan biteni anlatır. Fakat ne eşi ne de kızı bunu asla kabul etmez. Kız babasına kendisini pazarda satmasını ve bu sayede alacağı para ile bu fakirlikten kurtulmasını teklif eder. Bu yoksulluktan ötürü dinini terk etmemesi için babasına yalvarır. Baba çaresizce bu öneriyi kabul eder. Pazara varırlar. Pazarda baba kızını tellala verirken şehirliden başkasına satmamasını öğütler. Tellal, kızı satmak için pazarda bağırır ancak şehirlilerden kimse kıza itibar göstermez. Gözünün biri doğuştan kör olan bir garip, kıza talip olur ve onu satın alır. Babasından ayrılırken kız, annesine kötü muamele etmemesini ve onu evden çıkarmamasını, eğer çıkarsa kız çocuklarını görüp kendisini hatırlayarak üzüleceğini söyler. Baba, aldığı altınlarla eve döner ve karısıyla beraber kızlarını satmanın pişmanlığını yaşarlar. O gece kızı alan garip uykusunda Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed, ondan bugün satın aldığı kızı azat etmesini diler. O kızın kendisine olan sevgi ve inancı sebebiyle köle gibi satılmayı göze aldığını bu sebeple onun bu yüce tavrı için onu salmasını ister. Yiğit de bu teklifi kabul eder. Ancak kendisine koskoca peygamberi rüyasında gördüğünü söylediğinde kimsenin ona inanmayacağını bu sebeple kendisine bir nişan vermesini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed, onun doğuştan kör olan bir gözünü görür hale getirir. Sabahleyin yiğit, kıza olanları bir bir anlatır Elindeki yüz altını vererek kızı babasının evine yollar. Kız eve varır. Annesi ve babası bu duruma çok

sevinirler. Kız, yiğitle arasında geçen konuşmaları annesine ve babasına anlatır. Bu kısımdan sonra âhir zamanda kimi insanların çok zenginleşeceği ve bu zengin kimselerin mürüvvet sahibi olmayacağı ifade edilir. Sadaka vermeyen, fakiri gözetmeyen bir güruh olduğu söylenir ve son kısımda Hz. Muhammed'e salâvatla ve bu eseri yazana Fatiha isteğiyle eser son bulur.

Eserin başında öncelikli olarak verilen nimete şükür etmek gerektiğiyle ilgili beyitler yer alır. Daha sonra hikâyeye geçilir. Son kısımda yer alan âhir zaman alametiyle ilgili olarak da fakirliğin bir sınav olduğu, sabretmek gerektiği ve bir gün Allah'ın bu sabrı karşılıksız bırakmayacağını anlatılır. Verilen nimetle şımarıp fakiri gözetmemenin ahlâkî bir çöküntü olduğu ve bu olayların artmasının âhir zaman alameti olduğu belirtilerek dînî ve ahlâkî ders ve öğüt verilmektedir. Nitekim söz konusu olan destan Amil Çelebioğlu'nun ifadesiyle bir "halk tipi mesnevî" olup bu tarz mesnevîler halkın dînî, ahlâkî ve kahramanlık duygularına hitap eden eserlerdir.

2.1.2.[Dâstân-ı Vefât-ı İbrâhîm]

Bu eser mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış olup Hanife Koncu tarafından yayımlanmıştır.[17] Eser, Hz. Muhammed'in Hz. Mâriye'den olan oğlu İbrahim için yazılmış olup "halk tipi mesnevîler" kategorisine girmektedir.

Tezimizde yer alan metinlerden biri de bu mesnevî olup Hanife Koncu'nun yayımladığı metinle karşılaştırmalar yaptığımız zaman şu farklılıklar göze çarpmaktadır: Bizim ele alıp incelediğimiz metin Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3755 numarada kayıtlı mecmuanın 11b-15a yapraları arasında yer almakta olup başlığı bulunmamaktadır. Koncu, yaptığı araştırmalar neticesinde eserin sekiz farklı

[17] Hanife KONCU, **Edebiyat-Tarih Bağlamında Bir Mesnevi: DÂSTÂN-I VEFÂT-I İBRÂHÎM**, 125-158.

nüshasına ulaşmış olup bu nüshalardan en fazla beyit sayısına sahip olan nüshaları seçmiştir. Bu nüshalar şunlardır:

"1) Kırşehirli İsa, *Dâstân-ı Vefât-ı İbrâhîm*, Millet KTp., Ali Emirî-Manzum, nr.1411, yk.1b-7a.
2) *Dâstân-ı İbrâhîm*, Topkapı Sarayı Ktp., Yeni Yazmalar, nr.520/3, yk.50a-54b.
3) *Dâstân-ı İbrâhîm*, Süleymaniye Ktp., Serez, nr.3839/3, yk.51b-55a.
4) Kayserili İsa, *Dâstân-ı İbrâhîm Hazret-i Risâlet 'Aleyhisselâm,* Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, nr.4339, yk.79b-83a."[18]

Koncu'nun yayımladığı metin 150 beyit olup üzerinde çalıştığımız metin 103 beyitliktir. Her iki metnin giriş kısımlarında dünyanın faniliğinden bahsedilirken Koncu tarafından yayımlanan metnin 11. ve 12. beyitlerinde Hz. Süleyman'a gönderme yapılmaktadır.

"Faġfur [u] ḥaḳan Süleymān iy yara
Bulmadılar mevt rencine çare"

"Ḳılmadı dünyā Süleymān'a vefā
Yā kime ḳılmadı bu dünyā cefā" [19]

Koncu'nun yayımladığı metnin 24. beyitinde İbrahim'in Hz. Osman'dan Kur'an dersi aldığı ifade edilmekte olup üzerinde çalıştığımız metinde böyle bir husus yer almamaktadır.

"İbrahīm'üñ ḫācesi 'Oṣmān idi

[18] A.g.m., 136, 137.
[19] A.g.m., 140.

Ol ḥayā issi ‘aceb sulṭān-ıdı”[20]

Ayrıca Hz. Osman, Koncu tarafından yayımlanan metinde iki yerde daha geçmektedir. İbrahim ölünce Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer’le Hz. Muhammed’e taziyeye gelir. Hz. Muhammed, ondan İbrahim’i yıkayıp kefenlemesini ister.

“Ol Ebū Bekr [ü] ‘Ömer ‘Oṣmān ‘Alī̄
Ta‘ziyeye geldiler cümle velī̄” (109)[21]

“Muṣṭafā ‘Oṣmān’a eydür ki i yār
İbrahī̄m’i yuyuban kefene ṣar (112)

İbrahī̄m’i ortaya getürdiler
Yudı ‘Oṣmān gey temiz götürdiler”(113)[22]

Üzerinde çalıştığımız metinde ise bu hususlar yer almamakta olup İbrahim’in ölümü üzerine taziyeye gelen sahabe büyüklerinden, 80. beyitte sadece Hz. Ali’nin adı geçmektedir.

Ol Emī̄rü’l-Mü‘minī̄n işitdi ‘Alī̄
Ol-kerāmet ısı ol cömerd velī̄

Hz. Muhammed’in İbrahim’i yıkayıp kefenleme görevini 82. Beyitte Hz. Ömer’e verdiği görülür:

[20] A.g.m., 142.
[21] A.g.m., 153.
[22] A.g.m., 153.

Resūlu‘llāh ide ‘Ömer ey yār

İbrāhīm[‘i] sen yuġul hemligine ṣar

Ayrıca üzerinde çalıştığımız metnin 27. beyitinde İbrahim’e ölüm geldiği vakit on dört yaşında olduğu belirtilmekte olup Koncu tarafından yayımlanan metinde böyle bir husus yer almamaktadır:

Vakti-kim İbrāhīm[e] irdi ecel

‘Ömri on dört yaşıdan idi meger

Bunun yanısıra Bakara sûresinin ölümle ilgili olan 156. âyeti (اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن : Şüphesiz O'na döneceğiz) Koncu tarafından yayımlanan metinde sadece 94. beyitte İbrahim’in ölümünden sonra duyulan üzüntüyü ifade eden bölümde geçmektedir.

“Anda indi işbu āyet ġāfilūn

Didiler اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن”

Üzerinde çalıştığımız metinde ise 68. ve 98. beyitlerde olmak üzere iki kez geçmektedir.

Anda i[n]di[di] bu āyet gāfilūn

Oḳudu اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن

Bu āyeti getür iy ẕū-fınūn ġāfilūn

Oḳundı اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن

Koncu tarafından yayımlanan metnin 129. ve 130. beyitlerinde eserin yazılmasına esin kaynağı olan *Siracü'l-kulûb* isimli eserden bahsedilmekte olup üzerinde çalıştığımız metinde ise böyle bir husus yer almamaktadır.

"Ol vaḳitden berü bu telḳīn bize
Bir kitabdan işidüp dirüz size"

"Siracü'l-ḳulūb dimişler bir kitāb
Andan açıldı bize işbu ḥisāb" [23]

Bunun yanısıra metnin 118. beytinde sorgu meleklerinin isimleri de zikredilir.

"Ş'ol sa'at cebbār-ı 'ālem buyurur
İbrahīm'e Nekr ü Münkir [hem] gelür" [24]

Ayrıca 146. beyitinde bu eseri yazan şairin adı geçmektedir:

Ḳırşehirlü 'Īsi'nüñ dirligi yoḳ
Ḥażretüñde iy kerim günāhı çoḳ" [25]

Mecmuada yer alan nüshada ise aşağıda vermiş olduğumuz 101. beyitte Hemdemî şeklinde geçen kelime muhtemelen mesnevînin şairi olmalıdır. Ancak biz Dâstân-ı Vefât-ı İbrâhîm hikâyesi sahibi Hemdemî mahlasını kullanan bir şaire rastlamadık:

[23] A.g.m., 155.
[24] A.g.m., 154.
[25] A.g.m., 157.

Sevdigini terk itmedig-içün ādemi

İstedügi ḳanda bulur ey Hemdemī

Eserin genel olarak özetini vermek gerekirse Hz. Muhammed'in Hz. Yusuf gibi güzel ve sesi Hz. Davud'unki gibi olan İbrahim adında bir oğlu vardır. Mektepte Kur'ân-ı Kerîm öğrenen bu çocuğa Allah'ın emriyle ecel yetişir ve Azrail, Allah'ın selamıyla Hz. Muhammed'e gelerek oğlu ile ümmeti arasında tercih yapmasını telkin eder. Hz. Muhammed de oğlu İbrahim'i ümmetine kurban eder ve tercihini ümmetinden yana yapar. İbrahim okuldan çağırılır. Eve gelen İbrahim Azrail'i görünce olan biteni anlar. Okuldaki hocası ve arkadaşlarıyla vedalaşmak için izin ister, gider ve tekrar eve döner. Bu arada başı ağrıyan İbrahim, babasının kucağına uzanır. Azrail de onun canını alır. Bunu duyan sahabe, Medine ve Mekke halkı yasa boğulur ve cenazesini defnederek namazını kılarlar. Kabir melekleri gelir ve İbrahim'i sorguya çekerler. Ona Rabbini ve peygamberini sorarlar. İbrahim utanır ve peygamberinin babası olduğunu söylemez. Daha sonra babasının telkiniyle bu soruyu cevaplar ve eser de dünyanın faniliği, ecel hakkında birkaç beyit ve dua ile sona erer.

Eser tarihi bir olayın esas sebebinden ayrılarak güzel bir sebebe bağlanmasıyla oluşmuş bir mesnevîdir. Hz. Muhammed'in yüce şahsını ve ümmetine olan bağlılığı ile cömertliğini göstermek için yazılmıştır.

2.1.3.[Ceng-nâme-i Hazret-i Alî]

Hz. Ali ceng-nâmesi, "halk tipi mesnevî" kategorisine girmekte olup aruzun remel bahrinin fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Eser, üzerinde çalıştığımız mecmuanın 15a-26a yaprakları arasında olup 325 beyit ihtiva etmektedir. Eserin başında başlık bulunmamaktadır.

İsmet Çetin, Hz. Ali ceng-nâmeleri üzerine yayımladığı kitabında bu ceng-nâmeden bahsetmektedir.[26] Çetin, eserinde ceng-nâmenin iki farklı nüshasını vermekte olup üzerinde çalıştığımız nüsha bu bilgiler arasında yer almamaktadır. Çetin'in verdiği nüshalar aşağıdaki nüshalardır:

"1) Hazâ Kitâb-ı Gazavât-ı 'Alî Radıyallahu Anha: 06 Mil Yz. 1123/2
2) Kıssa-i Ebu'l-Aşere ve Hazret-i 'Alî'nin Gelin Oldugı Cengidür: 06 Mil. Yz. B. 274"[27]

Çetin'in ceng-nâmeyle ilgili verdiği bilgilerle üzerinde çalıştığımız nüshadan elde ettiğimiz bilgiler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çetin, Hz. Ali Pinhân şehrine savaşmaya gittiğinde onu aramaya çıkan kişinin ismini Ömer olarak vermektedir. Üzerinde çalıştığımız nüshada ise Hz. Ali'yi aramaya çıkan kişi Amr'dır.[28] Ayrıca Çetin verdiği bilgilerde Hz. Ali'nin av münasebetiyle evden ayrıldığını ve av sırasında on süvari ile karşılaştığını belirtir. Üzerinde çalıştığımız nüshada ise Hz. Ali evden dolaşmak için ayrılır ve atı Düldül ile kılıcı Zülfikâr'ı yanına almaz.

Ceng-nâmeler, özellikle XIII-XIV. yy.'larda Anadolu ve civarında İslam'ın emri olarak telakki edilen gazâ hareketini toplum hayatında güçlü kılmak için oluşturulmuştur. Bunun yanısıra bu eserlerin, topluma dînî-ahlâkî değerleri aşılamak gibi misyonları da bulunmaktadır. Bu sebeple İslâm tarihinde cengâverliğiyle ve ilmiyle Müslümanların sevgisini kazanmış olan Hz. Ali'nin adıyla pek çok ceng-

[26] İsmet ÇETİN, **Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri**, 24.
[27] A.g.k., 24.
[28] Bu husus metnimizin harekeli olması ve harekelere bağlı kalınarak okunmasından kaynaklanmaktadır.

nâme yazılmıştır. Bu ceng-nâmelerde amaç halkı gazâ geleneğine ısındırmak ve dînî-ahlâkî açıdan terbiye etmek olduğundan sade bir dil kullanılmıştır.[29]

Ceng-nâmede Hz. Ali'nin heybeti, yiğitliği ve cengâverliği anlatılırken ona olağanüstü unsurlar verilir. Mesnevînin 11.beyitinde boyu altmış arşın olarak ve kolları çınar ağacının kollarına benzetilerek olağanüstü unsurlarla ele alınır:

Boyı anıñ altmış arşun var mıdur
Baş[ı] künbed ḳolları çınar mıdur

Mesnevînin 61-66. beyitlerinde Hz. Ali'ye olağanüstü özellikler atfedilmektedir:

Anı gelüñ istemeñ direm size
Düldül adlu bir atı vardur sezā

Bir ḳılıcı vardur adı Zü'l-fiġār
Ol at-ıla ol ḳılıc-ıla ḥay ider

İki biñ er öñünden durmaz geçer
Degme ol ḳılıcı bir kerre çalar

Kāfirlerüñ ḳanını yire ṣalar
Ḳılıç ile baġrını iki yarar

[29] Jean-Louis MATTEI, **Hz. Ali Cenknâmeleri**, 11-20.

Kāfire çalsa ḳırḳ arşun uzanur

Hem yaşıl nūr ile şöyle bezenür

Bir kez anı çalsa ḳırḳ eri biçer

Ne-ḳadar çeri gelürse hep ḳaçar

Yeşil renk ve yeşil nur İslâm'ın simgesidir. Hz. Ali de İslâm'ın yayılması uğrunda gazaya giden bir İslâm eridir. Nitekim 65. beyitte bu hususa gönderme yapılır:

Kāfire çalsa ḳırḳ arşun uzanur

Hem yaşıl nūr ile şöyle bezenür

Mesnevînin 85-89. beyitlerinde de Hz. Ali gereğinden fazla yemek yemeyen, halkıyla oturup kalkan ve nefsine hâkim, gözü tok bir yiğit olarak telakki edilir. Bu da bu mesnevîyi dinleyen halkı dînî açıdan terbiye etmek için kullanılan örnek bir insan formudur:

Getürdiler aḳ pirinç ṣarı pirinç

Semüz atlar üstüne çıḳdı turunç

Getürdiler bal [u] yaġ nuḳl-ı kebāb

Başladılar yimege her biri şāb

‘Alī şirīn ṭa‘āmlarından yidi

Elin çekdi ayruġından yimedi

Ḳoca idür yā yigit bu ni‘meti

İşbu ṣaḳaluma sen ḳıl ḥürmeti

‘Alī idür işde ni‘metde elüm

Dā‘im ḫalḳ-ıla yirim egilmez elüm

Hz. Ali, 91. beyitte “razı olunan” anlamına gelen “Murtaza” sıfatıyla anılmış olup 92. beyitte örnek bir Müslüman tipi olarak namazını, zikrini ve tesbihini yerine getirirken karşımıza çıkar:

Bir gice Murtażā anda oturur

Dün namāzını ḳılur bunlar uyur

Namāz ḳıldı ẕikr ü tesbīḥ eyledi

Ol-dem Ḥasan Ḥüseyn’i fikir eyledi

184. ve 185. beyitlerde de dîn için gelin kılığına bile girmeyi reva gören bir yiğittir:

Ṣordı ider yā Emīrü’l-mü‘minīn

Pehlüvān kişi hīç olur mı gelin

‘Alī ider dīn içün revā[n] olam

İnşā‘allāh şer[i] maẓlūmdan ṣavam

Mesnevînin giriş kısmı Hz. Ali’nin evden çıkıp dağda taşta dolaşmasıyla başlar. Daha sonra Ebu’l-Aşr’ın oğullarıyla karşılaşmasıyla gelişme bölümü ve olaylar silsilesi başlamakta olup Hz. Fatıma’nın Amr’ı yollaması yan olayıyla anlatı zenginleşir ve Hz. Ali’nin kâfirleri öldürmesi, halkı İslâm’a davet etmesi ve Medine’ye geri dönüşüyle sonuçlanır.

Ceng-nâmenin özeti ise şöyledir: Bir gün Hz. Ali atı Düldül ile kılıcı Zülfikâr’ı evde bırakarak dolaşmaya çıkar ve dağ taş dolanır. Bu sırada karşıdan tozu dumana katarak gelen on süvariyi görür. Bu on süvari Hz. Ali’ye selam verirler, kim olduğunu ve nereden geldiğini sorarlar. O da Medine’den geldiğini söyler. Bunun üzerine Hz. Ali’ye Ali’nin kim olduğunu ve söylenildiği kadar kuvvetli bir er olup olmadığını sorarlar. Hz. Ali, kendisinin aradıkları şahıs olduğunu saklar ve neden aradıklarını sorar. Onlar da Hz. Ali’den ölen büyüklerinin intikamını almak istediklerini söylerler. Bunun üzerine Hz. Ali atlarından inmelerini ve kendisiyle dövüşmelerini telkin eder. Eğer kendisini yenerlerse Hz. Ali’yi de yenebileceklerini söyler. On kardeş tek tek atılırlar; fakat Hz. Ali’yi deviremezler. Onu birden Hz. Ali’yi devirmeye çalışırlar. Fakat yine başarılı olamazlar. Bunun üzerine Hz. Ali, onlara bu işten vazgeçmelerini salık verir. Onun cengâverliğinden etkilenen on kardeş Hz. Ali’nin misafirleri olmasını isterler ve onu ağırlamak için Penhân şehrine götürürler. Gayet mükellef bir sofrayla Hz. Ali’yi ağırlarlar. Babaları Ebu’l-Aşr, onun kim olduğunu sorar. On oğlu da onun çok güçlü bir yiğit olduğunu ve hizmetini görmek gerektiğini söylerler. Hz. Ali’yi bulamadıklarını, evde olmadığını ve bir gün onu bulup intikamlarını alacaklarını söylerler. Aradan iki gün geçer. Hz. Ali, gece namazını kılıp zikir ve tesbihini bitirir. Aklına oğulları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin düşer. Tam o sırada dışarıda bir kavga kopar. Hz. Ali, camdan baktığında evin etrafının heybetli askerlerle çevrildiğini görür ve Ebu’l-Aşr ile oğullarına danışır.

Onlar da bu gelen kişinin bu ilin İfrit adında zâlim bir sultanı olduğunu, keşişleriyle hangi evde genç ve güzel kızlar bulunduğunu öğrenip onları zorla nikâhına aldığını ve hevesi geçince bir kenara attığını anlatırlar. Bunun üzerine Hz. Ali, onlardan İfrit'e gidip iki gün düğün hazırlıkları için mühlet istemelerini ister. İfrit'in katına varıp iki gün mühlet isterler ve İfrit onlara bu süreyi tanır. Bunun üzerine zengin sofralar hazırlanır ve düğün hazırlıkları başlar. Hz. Ali'ye gelin giysilerini giydirip İfrit'e gelin kılığında vererek onu öldürmeyi planlarlar. Bu sırada birkaç gün eve dönmeyen eşini merak eden Hz. Fatıma, Amr'ı onun peşinden yollar ve onu bulmasını ister. Amr, yolda giderken Penhan şehrine uğrar ve halkı meydanda toplanmış görür. Düğünü görünce Hz. Ali'nin burada olabileceğini düşünür ve orada bulunanlara sormaya karar verir. Amr beline zünnar bağlayıp koluna tesbih takıp eline İncil'i alarak keşiş kılığına girer. Onu görenler ulu bir keşişin şehre geldiğini İfrit'e haber verirler. Amr, İncil'i avaz ile okuyup sorulan her soruya cevap verir ve oradaki keşişlerin beğenisini kazanır. O gün ve o günün gecesi yiyip içerler ve İfrit artık gelinin getirilmesini ister. Hz. Ali, İncil okuyan Amr'a elini sunar ve Amr gelinin Hz. Ali olduğunu anlar. Daha sonra gelin kılığındaki Hz. Ali'yi ata bindirirler. Amr, bu kızı ben küçüklüğünden beri büyüttüm diyerek onunla gelmek istediğini söyler ve İfrit'in sarayına gelirler. Saray kadınları onu görüp geline benzemediğini söyleseler de gelin gerdek odasına alınır ve Amr da onlarla birlikte içeri girer. İfrit, geline yüzünü açmasını söyler. Bunun üzerine Hz. Ali'nin heybetle bakan iki gözünü görür ve aklı gider, tahttan düşer. Amr gelip yüzüne su saçar ve İfrit'i uyandırır. İfrit onunla halvet olmak isterse de Hz. Ali onu kuşağından tutup yere vurur ve başını keser. Amr, kapıyı tutar ve İfrit beylerini tek tek içeri alır. Her içeri gireni Hz. Ali tutup ellerinden birbirine bağlar. İçlerinden iman getiren olursa onların ellerini çözer. İman getirmeyenleri öldürüp şehre çıkar ve naralar atarak Hz. Ali'nin kendisi olduğunu söyler. Halkı, imana davet eder ve getirmeyenleri öldürür. Şehir halkı bir araya gelip hepsi birden Hz. Ali'ye saldırırlar. Fakat hiçbiri başarılı olamaz. Hz. Ali, hepsinin kafasını vurur ve kafaları top gibi yuvarlanır. Çukurlar kan ile dolar. İman getirenler ise serbest bırakılır. Daha sonra o ili haraca bağlar ve Ebu'l-Aşr'a bir mektup yazarak İfrit'i öldürdüğünü müjdeler. Onu ve oğullarını karşılar. Hepsine hilat giydirir ve İslâm'a davet eder. Onlar da kabul ederler. Bunun üzerine Ebu'l-Aşr'ı o ile mâlik yapar ve şehir halkını ona itaate çağırır. Daha sonra

İfrit'in malını bir meydana yığmalarını buyurur ve insanları toplayıp kimin ne kadar alacağı varsa almasını söyler. Dine gelmeyenler haraca kesilir. Hz. Ali, daha sonra yola çıkar ve Medine'ye geri döner. Bütün sahabe onu karşılar. Hz. Ali, yanında getirdiği ganimeti bir yere yığar ve ne kadar borcunun olduğu kimse varsa gelip oradan almasını buyurur. Yoksul, dul ve yetimler dahi gelip ondan mal alırlar ve ona dua ederler. Mesnevî, burada dua ile sona erer.

2.2.Mensûr Hikâyelerin İncelenmesi

2.2.1.Hikâyet-i Nübüvvet-i Dâvud İbn-i Îşâ Aleyhis-selâm

Adı geçen hikâye mecmuanın 27a-32b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesir ile yazılmıştır. İçerisinde Hz. Davud'un peygamber oluşu, saltanata kavuşması, vasfı, diğer peygamberlerin mertebesine ulaşmak istemesi, işlediği günah, günahının kendisine bildirilişi, pişmanlık duyuşu, tövbe etmesi, mescid inşa ettirmesi konuları işlenmektedir.

Hikâyenin başlangıcında önce Hz. Davud'un Talut'un ölümü üzerine tahta geçtiği belirtilir. Bu husus, Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara sûresinin 251. âyetinde geçmektedir. Mustafa Ünver, tefsirlerden derlediği bilgiler çerçevesinde eserinde konuyu ele alır ve Hz. Davud'un Şamuel ve Talut'un ölümünün ardından tahta geçtiğini nakleder. Samuel ve Talut, Davud'dan başka hiçbir kimse için fikir birliği yapmamışlardır.[30] Ömer Faruk Harman, bu hususu Taberî'nin eserinden alıntılayarak ele alır.[31] Calut'u öldürmek için yola çıkan İşa'nın on iki oğlu haricinde Davud adlı bir oğlu vardır. Davud, koyun otlatırken bir ses ona Calut'u kendisinin öldüreceğini söyler ve o da kardeşleri için hazırlanan erzağı alıp yola çıkar. Calut'un karşısına

[30] Mustafa ÜNVER, **Tefsirde Öteki Celâleyn'de İsrâiliyât**, 149.
[31] Ömer Faruk HARMAN, "**Davud**", 21.

çıkan Davud, onu iki kaşının arasından sapanıyla vurarak öldürür ve Talut'un kızıyla evlenerek İsrail halkına hükümdar olur.[32] Fakat hikâyede bu kısımlara değinilmemiştir.

Hz. Davud'un işlediği günahla ilgili olan kısmın orijini Tevrat'ta görülmektedir. Tevrat'ın II. Samuel bölümünün 11. bâbının 1-27. âyetlerinde bu hikâye anlatılmaktadır. Fakat üzerinde çalıştığımız eserdeki hikâye ile Tevrat'taki hikâye arasında farklar vardır. Hikâyede Hz. Davud, mihrâbında oturup ibâdet etmektedir ve şeytân bir güvercin kılığında o sırada onun önüne düşer. Hz. Davud onu tutmak ister; fakat pencereden kaçar. O esnada Nesâbî'yi yıkanırken görür ve ona âşık olur. Nedimlerine kim olduğunu sordurtur ve emri altındaki Uriya adlı askerin karısı olduğunu ve Hz. İlyas'ın kızı olduğunu öğrenir. Ayrıca hikâyede Uriya'nın karısının adı Nesâbî olarak geçer. Tevrat'ta Uriya'nın Hititli olduğu söylenirken hikâyede böyle bir husus yoktur.[33]

Hikâyenin devamında Hz. Davud, gönderdiği bir ordunun başında olan askere mektup yazar ve Uriya'yı savaş sırasında tabutun önünde tutmasını tembihler. Zira kim tabut önünde olursa düşmandan yüz çeviremez ve ölmesi ya da öldürmesi gerekir. Üç kez bu hileyi yaparlar ve Uriya şehit olur. Ayrıca Tevrat'ta mektup yazılan kişinin Yoav isimli bir komutan olduğu belirtilir. Hikâyede ise bu kişinin ismi belirtilmemiştir. Tevrat'ta anlatılanlar daha farklıdır. Davud, Yoav'a Uriya'yı katına çağırmasını söyler. Katına gelen Uriya'ya eve gitmesini söyler. Fakat Uriya askerlerle birlikte kalır ve eve gitmez.[34] Tevrat'ta bu kısımdan sonra Hz. Davud'un, Uriya'nın evine gitmediğini, bunun nedenini sorduğunu ve tekrar Hz. Davud'un onu evine yolladığını ve yine Uriya'nın gitmediği yazılmaktadır. Bunun üzerine Hz.

---

[32] Ebu Cafer Muhammed Bin Cerir-üt-Taberi, **Tarih-i Taberî**, Çev. M.Faruk Gürtunca, Cilt: I, 473.
[33] Kitab-ı Mukaddes: **Eski ve Yeni Ahit: Tevrat ve İncil**, II. Samuel, 11. Bâb, 2-5.
[34] A.g.e. , II. Samuel, 11. Bâb, 6-9.

Davud, Yoav'a bir mektup yazarak Uriya'yı savaşın en şiddetli yerine gönderip şehit olmasını sağlamasını ister ve Uriya şehit olur. [35]

Bu olayın üzerinden bir süre geçer ve iki melek iki kardeş kılığında Hz. Davud'a günahını bildirmek için gelirler ve 99 koyunu olan kardeşin diğer kardeşin 1 koyununa göz diktiğini anlatırlar ve Hz. Davud'dan aralarında hüküm vermelerini isterler. Bunu işiten Hz. Davud, 99 koyunu olan kardeşin diğer kardeşin 1 koyununu istemesiyle öbür kardeşe zulüm ettiğine hüküm verir. Bunun üzerine 99 koyunu olan kardeş de kendisinin 99 karısı varken neden Uriya'nın eşine göz diktiğini sorar. Bu cümleden Hz. Davud, onların iki melek olduğunu ve günahının kendisine haber verildiğini anlar. Tevrat'ta ise bu günahı bildirmesi için Rabb'in Navat'ı Hz. Davud'a gönderdiği yazılıdır ve koyun hikâyesi daha farklı anlatılır. Zengin bir kimsenin kendi koyunlarından birini kesip misafirini ağırlamak üzere fakir olan komşusunun koyunlarına göz diktiği ve bu sebeple davalık oldukları anlatılır. Daha sonra Davud'un huzuruna çıkıp meramlarını anlattıklarında Davud zengin olanın suçlu olduğuna hükmedince bu şahıs onun günahını yüzüne vurur.[36] Ahd-i Atik'in ilerleyen kısmında Hz. Davud, Allah'a karşı günah işlediğini anlar ve çocuğu elinden alınarak günahına kefâret sayılır. Hikâyenin ilerleyen kısmında Allah'ın Hz. Davud'a zırh yapmayı öğrettiği ve Beytü'l-Mukaddes'in yapımına başladığı anlatılmaktadır.

Hikâyede zaman kavramı olmayıp mekân olarak Hz. Davud'un sarayı, Uriya'nın mezarı ve son kısımda Beytü'l-Mukaddes'in yapıldığı alan geçmektedir. Hikâyede yer alan kahramanları sınıflandıracak olursak Hz. Davud'un hikâyemizin merkezine oturtulduğu ve diğer karakterlerin hikâyenin akışı gereği eser içerisinde yer aldığı görülmektedir. Ana karakterler Hz. Davud, Uriya ve Cebra'il'dir. İkinci derecedeki karakterler Uriya'nın karısı Nesâbi, Hz. Davud'un mektup yolladığı ismi geçmeyen asker, Hz. Davud'a günahını bildiren iki melektir. Eserde tek bir olay yoktur. Hz. Davud'un hayatından alınan birkaç olay içiçe geçmiş bir şekilde ve

[35] A.g.e. , II. Samuel, 11. Bâb, 14-17.
[36] A.g.e. , II. Samuel, 12. Bâb, 1-10.

kronolojik olarak verilmektedir. Hz. Davud'un padişah ve peygamber oluşu, duası, işlediği günah, pişman oluşu tövbe edişi, Beytü'l-Mukaddes'i inşa ettirmesi ve tamamlanamadan ölümü ele alınır.

Hikâyeyi özetleyecek olursak Talut'un ölmesiyle vilayet Hz. Davud'a kalır. Ayrıca Allah Hz. Davud'a peygamberlik de verir. Hz. Davud'un nesebi Davud bin İşa bin Uriya bin Amir bin Şem'un bin Yahşun bin İmran bin Gürbin-i Faris bin Yahudi bin Ya'kub bin İshak bin İbrahim bin Azer'dir. Kâfirlerden kimse onunla savaşamamıştır. Allah, daima onun yanında yer almıştır. Hz. Davud'un saltanatı o kadar güçlüdür ki her gece on iki bin bekçisi vardır. Bir gece on iki bin kişi nöbet tutar. Diğer gece başka bir on iki bin bekçi nöbet tutar. Ona verilen bu saltanat yalnız Hz. Yusuf'a verilmiştir ve ona da padişahlık değil sadece hüküm verilmiştir. Halkı arasında adaletle hükmeden ve halkını Musa dini üzerine tutan bir padişahtır. Zebur kitabıyla hükümleri yerine getirir. Hz. Davud'a Allah o kadar güzel bir ses vermiştir ki avaz ile Zebur okuduğunda gökyüzündeki kuşlar saf saf dizilirler. Onun cariyelerinden başka doksan dokuz karısı vardır. Zamanını üçe ayırır. Bunlardan birincisi halkın işlerini dinlemek ve aralarında hüküm vermek için, ikincisi ahiret işleri ve ibadet etmek için ve sonuncusu da helal kazanç içindir. Bir gün Allah'a diğer peygamberlere verilen mertebenin kendisine verilmesi için dua eder. Allah da ona, onları çok büyük zorluklarla imtihan ettiğini, türlü belalara maruz kaldıklarını ve bu sayede izzet ve mertebeye eriştiklerini, kendisine henüz böyle bir imtihan yapmadığını ve bu sebeple neden onların mertebesine erişmek istediğini sorar. Bunun üzerine de Hz. Davud, kendisinin de bir imtihandan geçirilmesi için dua eder.

Bir gün mihrapta dolaşırken bir güvercin önüne düşer ve onu tutmak isterken güvercin elinden uçup pencereden çıkar. Onun arkasından bakan Hz. Davud bir leğen içinde çok güzel bir kadının yıkanmakta olduğunu görür. Kadına âşık olan Hz. Davud, onun kim olduğunu sordurtur ve emri altındaki askerlerden Uriya'nın karısı Nesâbî olduğunu ve peygamber neslinden geldiğini öğrenir. İlyas Peygamber'in kızıdır. Gazaya gönderdiği askerin komutanına bir mektup yazarak Uriya'nın önüne

tabut konularak düşmana sırtını dönememesinin sağlanmasını ve bu sayede şehit düşürülmesini ister. Bu savaş taktiği savaş meydanında üç kez tekrarlanır ve Uriya şehit olur. Hz. Davud da onun eşine nikâh kıyar.

Bir gün halvethanesine çekilen Hz. Davud, tesbih ve tahmidde iken destur verilmeden halktan iki kişinin karşısında olduğunu görür. Bu iki kişi kardeş olup 99 koyunu olan kardeş öbür kardeşin 1 tane olan koyununu da kendi koyunları arasına katmak istemektedir. Kardeşler Hz. Davud'dan hüküm vermesi talebinde bulunurlar. Hz. Davud, meseleyi dinledikten sonra 99 koyunu olan kardeşin öbür kardeşe zulüm ettiğine hüküm verir. Bunun üzerine o kardeş, Hz. Davud'a kendisinin doksan dokuz eşi olduğu halde Uriya'nın karısına göz dikmesi hatırlatınca Hz. Davud, kendisine işlediği günahın bildirildiğini anlar ve pişman olur. Günlerce ağlar ve tövbe eder. Allah, Cebrail'e tövbesini kabul ettiğini söylemesini telkin eder. Ancak Hz. Davud'un yüreği soğumaz. Uriya'nın ahirette kendisinden davacı olacağını söyler. Allah da ona Uriya'ya günahını affetmesini buyurur. Şayet o affederse onun da affedileceğini buyurur. Hz. Davud, Uriya'nın mezarına varır ve Uriya'ya kendisine karşı günah işlediğini söyler, af diler. Uriya, affettiğini söyler. Bunu duyan Hz. Davud çok sevinir. Fakat Allah, mezara tekrar gidip onun karısına göz diktiği için bu günahı işlediğini söylemesini ister. Bunun üzerine Hz. Davud tekrar mezara gider. Uriya'ya olanları anlatır ve af diler. Bu sefer Uriya, affetme isteğine cevap vermez ve Hz. Davud yine ağlamaya ve istiğfar etmeye başlar.

Bir gün Hz. Davud, Allah'a dua eder ve rızkını kendi eli emeğinden kazanmak istediğini söyler. Bunun üzerine Allah da ona demircilik mesleğini verir. Ulemaya danışan Hz. Davud, kendisinde gördükleri ayıbı sorunca cevap alamaz. Fakat Allah bir melek gönderir ve ayıbının sanat bilmemek olduğunu söyler. Bunun üzerine Cebrail gelir ve ona zırh yapmayı öğretir.

Peygamberliğinin on ikinci yılında Beni İsrail, kıtlıkla yüzyüze gelir. Hz. Davud, halkı Beytü'l-Mukaddes'e toplar ve Allah'a dua ederler. Allah duayı kabul eder ve oraya bir mescid yapmaya başlarlar. Mescid tamam olmadan Hz. Davud ölür. Ölmeden önce mescidi tamamlaması için oğlu Hz.Süleyman'a vasiyet eder. Hz. Süleyman, insanlara, cinlere ve bütün yaratılmış varlıklara hükmedebilen bir peygamber olacaktır. Beytü'l-Mukaddes'i büyük büyük taşlarla devlere yaptırır. Bir benzeri Dımışk(Şam)'da da bulunmakta olup konulan taşların büyüklüğü bunları yapanların devler olduğuna delildir. Hatta mescidin yapımına başlandıktan sonra Hz. Davud, her Beni İsrail kabilesinin kaç kişiden oluştuğunu hesaplamak ister. Bunun üzerine Beni İsrail'e çokça bereket verdiğini söyleyen Allah bunun hoşuna gitmediğini ve üç yıllık kıtlık, üç ay düşmanla ceng veya üç gün veba salgınıyla hışmedeceğini bildirir. Bunun üzerine Hz. Davud, üç gün veba hışmını seçer. Hz. Davud daha sonra günahı kendisinin işlediğini ve bu azabı onların üzerinden gidermesi için Allah'a dua eder ve Allah bu duayı kabul eder. Yetmiş bin kişi bu salgında ölür.

2.2.2.Ahvâl-i Beyân-ı Lokman Hekim

Hikâye, mecmuanın 32a-32b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hikâyede Lokman'ın Hz. Davud zamanında yaşadığı belirtilmekte ve bir karaca kul olduğu söylenmektedir. Hz. Davud'un peygamberliğinin on ikinci yılında kendisine hikmet verilmiştir ve bu hususla alâkalı olarak hikâye içerisinde Lokman sûresinin on ikinci âyeti iktibas edilerek anlatılan konu desteklenmiştir.

Mustafa Ünver, bu âyetle ilgili olarak tefsirlerde yer alan hikâyeyi eserinde ele alır. Hz. Davud peygamber olmadan önce Hz. Lokman fetva veren bir kimsedir. Hz. Lokman, Hz. Davud dönemine de yetişmiş ve ondan ilim tahsil edip fetva işini

bırakmıştır. Hatta bu konuda Hz. Lokman'ın "Yerime biri geçtiğinde ben artık yeter demeyeyim mi?" (elâ ektefî izâ küfîfû) dediği belirtilmektedir.[37]

Tefsirlerden derlenen bu genel görüşten farklı olarak hikâyede Hz. Davud'la Hz. Lokman arasında geçenler daha farklı ele alınmaktadır. Peygamberler tarihinde Hz. Davud Allah tarafından kendisine demiri işleme yeteneği verilen peygamberdir. Hikâyede de bu bağlamda ele alınmıştır. Hz. Lokman, Hz. Davud ile tanışmış olup otuz üç yıl onunla beraber yaşamıştır. Ondan pek çok hikmetler öğrenmiştir.

Hz. Lokman, bir gün Hz. Davud'u zırh işlerken görür. Onun ne işe yaracağını bilmez ve birkaç kez sormayı düşünür. Fakat sabreyler ve sormaz. Hz. Davud, zırhı tamamlar ve onu Hz. Lokman'a giydirir. Hz. Lokman, çok beğenir ve onun ne işe yarayacağını anlar, "Bu ne hoş olur." der. O vakit, bu işin aslını sabredip sormamanın hikmetini anlar ve "Gerçi hikmet çokdur. Söylememek dükelisinden artukdur." der.

Hikâyede verilmek istenen mesaj kişinin anlamadığı veya bir anlam vermeye çalışıp aslını düşünemediği işlerin sonucunu bekleyerek hayra ulaşmasını tembih etmektir.

2.2.3.Hikâyet-i Beyân-ı Nübüvvet-i Süleymân bin Dâvud Aleyhis-selâm

Hikâye, mecmuanın 32b-34b yaprakları arasında bulunmakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hikâyenin içerisinde işlenen konu Hz. Süleyman'ın babası Hz. Davud'un ölümünden sonra Allah'ın ona hükümranlık ve peygamberlik verilmesidir.

[37] Bkz.(30), ÜNVER, 106, 107.

Hikâye içerisinde anlatılanlar Kur‘an-ı Kerim’den yapılan âyet iktibaslarıyla da desteklenmiştir.

Tevrat’ta Hz. Süleyman’ın zenginliğinden bahsedilmekte olup bu zenginliğin mahiyeti ve dillere destanlığı, hatta ülke sınırlarını aşarak çok yaygın bir şöhret kazandığı da vurgulanmaktadır.[38] Kur’ân-ı Kerim’de ise onun hükümranlığı, ilimdeki üstünlüğü ve zenginliği anlatılmaktadır. Kur’ân’da onun Hz. Davud’un oğlu oluşu ve hem ilimde hem de peygamberlikte onun geleneğini devam ettirdiği belirtilir.[39] Hikâyede anlatılan ekin ve ekinlere zarar veren koyunlarının sahipleri arasında önce babası Hz. Davud’un sonra da onun hükmünü bozarak daha isabetli hükmü Hz. Süleyman’ın verişi anlatılmaktadır. Bu kıssa Kur’ân’da biraz farklı olmakla beraber aynı minvalde anlatılmaktadır. Kur’ân’da ekinleri zarar gören ve ekinlere zarar veren hayvanların sahipleri iki kişi değil birer kavimdir. Bu iki kavim birbirinden davacı olur ve Hz. Davud’a giderler. Daha sonra da Hz. Süleyman’a giderler ki isabetli hükmü o verecektir.[40] Ayrıca kendisine verilen hükümranlığın ve zenginliğin de onun bizatihi Allah’a dua edip yakarması üzerine verildiği ve bu isteğin kabul gördüğü belirtilmektedir.[41] Rüzgârın ona musahhar kılınması ve bir aylık yolu yarım günde gitmesi[42] ve devlerin, cinlerin ve şeytanların dilediğini yapması[43] anlatılmaktadır.

Tarihî kaynaklara baktığımızda Hz. Davud’un tahta geçtiğinde pek çok iç karışıklıklarla uğraştığı, sonunda İsrail birliğini sağladığı ve öldükten sonra oğlu Hz. Süleyman’a güçlü bir devlet bıraktığı ifade edilmektedir.[44] O, tarihî kaynaklara göre on üç yaşında M.Ö. 973 yılında kral olmuştur.[45] Yaptırdığı saraylar, köşkler,

[38] Bkz.(33), I. Krallar, X/16-17, 18-20, 21; II. Tarihler, IX/17-19.
[39] 38/Sad/30; 27/Neml/16.
[40] 21/Enbiya/78, 79.
[41] 38/Sad/35.
[42] 34/Sebe/12; 21/Enbiya/81; 38/Sad/36.
[43] 34/Sebe/12,13.
[44] Şemsettin GÜNALTAY, **Yakın Şark III, Suriye ve Filistin**, 317-320.
[45] İbnü’l-Esir, **İslam Tarihi El-Kamil fi’t-Tarih Tercümesi**, Çev.: A.Ağırakça, C.: I, 212.

mabetler, surlar, kaleler tarihî kaynaklarda yer almakta olup yedi yılda yaptırdığı mabet ile on üç yılda tamamlanan krallık sarayından da bahsedilmektedir.[46] Taberî, Vehb bin Münebbih'ten naklettiği rivayete göre kuşlar onun başında halka oluştururlar ve cinler ve insanlar huzurunda ayakta dururlardı. Sahip olduğu ordu yirmişer fersahtan oluşan cin, insan, hayvan ve kuşlardan oluşmaktaydı.[47] Ayrıca rüzgâr onu istediği yöne götürmekte ve her ne konuşulursa kendisine iletmekteydi.[48] Yaptırdığı döşeme ile üzerindeki cinlerden ve insanlardan oluşan askerleriyle rüzgârın onu bir aylık süren yolu kısa sürede götürdüğü de belirtilmektedir.[49]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Davud, öldükten sonra oğlu Hz. Süleyman onun yerine tahta geçer. Allah, babası gibi ona da hükümranlık ve peygamberlik vermiştir. Hatta Hz. Süleyman, babası zamanındayken onun halifesiydi. Allah, kardeşleri içerisinde Hz. Süleyman'a daha gençlik dönemindeyken hüküm verme yeteneği vermişti. Babası, çeşitli meselelerle ilgili ne zaman meclis kursa Hz. Süleyman da hazır olurdu. Hatta kimi zaman babası Hz. Davud'un hükmünü bozup kendisinin hüküm verdiği zamanlar da olurdu. Bir gün Hz. Davud, yine hüküm vermek için meclis kurmuştu. İki kişi davaya geldiler. Bir kişi, diğerinin sürüsünün kendi ekinine zarar verdiğini söyledi ve sürü sahibi de bunu kabul etti. Ekini zarar görenden yana hüküm verir. Bu hükmü Hz. Süleyman'a arz ettiler ki onun da görüşünü almak isterler. O da babasının verdiği hükmün iyi olduğunu fakat her iki tarafa da zarar gelmeyecek şekilde hüküm vermek gerektiğini söyler. Önce koyunu ekin sahibine vermek gerektiğini, ekin sahibinin bir yıl onun yününden ve sütünden faydalanmasını, o arada koyun sahibinin ekinleri tımar etmesini ve ekin sahibinin zararını karşılamasını, bundan sonra da koyununu geri almasına hüküm verir. Hz. Davud, bu hükmü işitince Allah'ın, oğlu Hz. Süleyman'a hüküm verme yeteneği ve ilmini verdiğini anlayıp çok sevinir. Allah, Hz. Süleyman'a öyle bir saltanat verir ki yeryüzünden emsali görülmemiştir.

---

[46] Bkz.(44), GÜNALTAY, 326.
[47] Taberî, **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi**, Çev. Zakir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, C. II, 705.
[48] Bkz.(45), AĞIRAKÇA, C. I, 701.
[49] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. II, 705.

Beni İsrail tamamen Hz. Süleyman'ın hükmü altındaydı. Devler, periler, cinniler ve cümle mahlûkat onun emrine boyun eğmekteydi. Hatta Hz. Süleyman, devlere nakışlar düzdürüp mihraplar ve günde iki kev növbet şöleni yaptırırdı. Bu şölene insanlar, cinler ve vahşi kuşlar gelip karınlarını doyururdu. Bunca mahlûkata yemek pişirmek için büyük kazanlar yaptırtmıştı. Hz. Süleyman, devlere öyle bir taht nakşettirmiştir ki dört kızıl yakuttan yapılmış direk üzerindeydi. Kubbesi yeşil zümrütten ve cevahirdendi. Tahtın üzerinde iki akbaba nakşetmişlerdi. Hz. Süleyman tahta çıktığında onun üzerine kanat gererek gölge etmekteydiler. Görenler bu iki akbabanın canı var sanırdı. Hatta devlere Beytü'l-Mukaddes'i de yaptırtmıştır. Hz. Süleyman, hangi deve hışm etse onu tutup bir taşı oyup onun içine koyarlardı ve içine "ayne'l-ıtır" döküp kapatırlardı. Daha sonra o taşı deniz dibine atarlardı. Ayrıca Hz. Süleyman, devlere beş yüz fersah uzunluğunda bir döşek yaptırmıştı. Ne tarafa gitse veya sefere çıksa ordusunu da o döşeğin üstüne alıp seyahat ederdi. O döşeğin üstüne altı yüz kürsü koyarlardı. Üç yüz çocuğa sahipti ve bin eşi bulunmaktaydı. Hatta bu bin eş için bin ayrı sırça saray yaptırmıştı. Vaktinin çoğunu da ya Şam'da veya Beytü'l-Mukaddes'te geçirmekteydi.

2.2.4.Hikâyet-i Süleymân Ma'a Belkıs Perî-Zât

Hikâye, mecmuanın 34b-41a yaprakları arasında bulunmaktadır. Sade nesirle yazılmış olup Hz. Süleyman ile Belkıs'ın hikâyesi konu edinilmektedir.

Tevrat'ta bu hikâye ile alâkalı olarak II. Tarihler bölümünde bazı kısımlar yer alır. Örneğin II. Tarihler IX/6'da Belkıs'ın Hz. Süleyman'ın maiyetini ve ona verilen

saltanatı gören Belkıs "… hikmetinin büyüklüğünün yarısı bile bana bildirilmemiş; sen kulağıma gelen şöhretten üstünsün" [50] demiştir.

Hikâyede olaylar Hz. Süleyman'ın Yemen taraflarındaki putperest bir kavimden haberdar olup ve o tarafa gazâ etmeye karar alışıyla başlar. Bu kısım hikâyemizin giriş kısmıdır. Daha sonra Hz. Süleyman'ın Kâbe'yi ziyâret edip Hz. Muhammed'i müjdeleyip yoluna devam edişi hikâyenin gelişme kısmının ilk bölümü olup Hüdhüd'ü Sebâ şehrine salışı ve onun dönüp olanları haber vermesiyle başlayan kısım gelişme kısmının ana kısmını oluşturmaktadır. Belkıs'ın, halkının ve askerlerinin Müslümanlığa geçmesiyle de hikâyenin sonuç kısmı yer almaktadır.

Tevrat'ta bu hikâyenin içeriğiyle alâkalı olarak Sebe kraliçesi Belkıs'ın Hz. Süleyman'ın şöhretini duyduğu ve bir alayla huzuruna geldiği, onu bilmecelerle denediği ve maiyetini gördükten sonra onun büyüklüğünü kabul ettiği anlatılır.[51] Kur'ân-ı Kerim'de bu hikâye ile alâkalı olarak Hz. Süleyman'ın ordusuyla giderken Hüdhüd'ün ortadan kaybolduğu, Hüdhüd'ün dönüşte Sebe diyarındaki Belkıs adlı kraliçeyle karşılaşmasından ve Belkıs'ın kavminin güneşe tapmasından bahsedilir. Hz. Süleyman bir mektupla onları İslâm'a davet eder. Gönderilen hediyeleri ise kabul etmez. Ayrıca yanındaki kitaptan bir ilim bilen zata Belkıs yoldayken onun tahtını getirtir ve biraz değiştirerek huzuruna geldiğinde ona gösterir. Tahtı gören Belkıs tahtını tanır. Ayrıca Hz. Süleyman, Belkıs'ı içi su ile dolu ve içerisinde deniz hayvanları bulunan ve üzeri sırça camla kaplanmış köşkte karşılar. Gördüğü güzelliklerden büyülenen Belkıs Müslüman olur.[52]

Tarihî kaynaklara baktığımızda hikâye ile alâkalı rivayetlerin Taberî ve İbnü'l-Esir tarafından aktarıldığı görülmektedir. Bir gün Hüdhüd'ün Sebe kraliçesi

[50] Bkz.(33), II. Tarihler, IX/6, 436.
[51] Bkz.(33), II. Tarihler, IX/6, 436.
[52] 27/Neml Suresi/20-44.

Belkıs'tan haber getirdiği, Hz. Süleyman'ın Hüdhüd vasıtasıyla onu İslâm'a davet ettiği, Belkıs'ın da maiyeti ile birlikte hediyelerle onu ziyarete gittiği anlatılmaktadır.[53]

Hikâyede anlatılan kıssanın ve Hz. Süleyman'ın hikmetinin bildirilmesiyle alâkalı olarak hokka içindeki kızıl yakutun dev tarafından delinmesi ve buna bir karıncanın kıl geçirmesi gibi olağanüstü unsurlar bulunmaktadır. Bunun yanısıra Hac ibâdetinin o dönemde de var olduğunu ve yine Kâbe'nin bugünkü gibi yedi kez tavaf edildiği belirtilmektedir. Ayrıca kadınların sudan geçerken eteklerini kaldırmalarına dair bir âdetten de bahsedilmektedir. Yine dînî gelenekler açısından İsm-i Azam duasının namaz kılarken okunması hususu yer almaktadır. Ayrıca Hz. Süleyman'a Allah'ın verdiği beş nesneden bahsedilmektedir. Bunlardan biri hızırmedir ve kıl gidermekte kullanılmaktadır. İkincisi hamam, üçüncüsü mücevher delme, dördüncüsü denizden inci çıkarmaktır. Beşincisi ise tunç ırmağıdır.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman gazâya gitmeyi seven bir pâdişâhtır. Bir gün Yemen halkının putperest olduğunu haber alır ve oraya gazâ etmeye karar verir. Tahtı donatılır ve döşeği hazırlanır. Askerleri tamamen toplanıp yola çıkılır. Şam şehrinden yola çıkıp Yemen'e yönelir. Yolu Mekke'ye uğrar ve burada Ka'be'yi tavaf ettikten sonra âhir zamana doğru buraya Arap neslinden bir peygamberin gönderileceğini, bu peygamberin durağının Medine olacağını ve Allah'ın ondan izzetli bir kimseyi yaratmadığını söyler. Sonra tekrar yele emreder ve yoluna devam eder. Sebâ memleketine yaklaştığı sırada askerlerinin susadığını fark eder ve yöre halkına sorar. Yöre halkı suyu bulacak tek varlığın Hüdhüd olduğunu söylerler. Bunun üzerine kuşlara Hüdhüd'ü sorar. Fakat onlar Hüdhüd'ü görmediklerini söylerler. Hüdhüd ise Sebâ şehrine gitmiştir ve oranın hükümdârı Belkıs adında bir kızdır. Hz. Yusuf'tan sonra Allah yeryüzünde onun kadar güzel bir insan yaratmamıştır. Annesi peri ve babası ulu bir padişahtır. Sebâ şehrini gezmekte

[53] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. II, 716-719; Bkz.(45), AĞIRAKÇA, C. I, 218, 219.

olan Hüdhüd, Belkıs'ın yanında kafes içindeki başka bir Hüdhüd'ü görür ve onun yanına gider. Kafes içindeki Hüdhüd ona kim olduğunu, nereden geldiğini ve burada ne yaptığını sorar. O da Hz. Süleyman'ın asker toplayıp o yöne doğru gazâya geldiğini anlatır. Belkıs'ın Hüdhüd'ü de onların Tanrı yerine güneşe tapan bir kavim olduklarını anlatır. Bunun üzerine Süleyman'ın Hüdhüd'ü tekrar yola çıkar ve onun katına varır. Peygamber ona nerede olduğunu sorar. Hüdhüd de önce Belkıs'ın ve saltanatının tasvirini yapar ve güneşe tapan bir kavim olduklarını anlatır. Bunun üzerine Hz. Süleyman, bir mektup yazar ve bu mektubu onlara götürmesini söyler. Hüdhüd, mektubu götürüp sarayda Belkıs'ın huzurunda orta yere bırakır ve uzakta bir ağaç dalına konup izlemeye başlar. Mektubu okuyan Belkıs, uluları ve beyleri katına çağırır. Bu mektubun Hz. Davud'un oğlu Hz. Süleyman'dan geldiğini ve kendisini Müslümanlığa davet ettiğini anlatır. Bu pâdişâhın kim olduğu hakkında ne bilgilerinin olduğunu sorar ve aslını öğrenir. Bunun üzerine mecliste bulunan ululardan biri ona çokça değerli hediyeler götürmeyi eğer kabul ederse asıl maksadının mal olduğunu, eğer kabul etmeyip isteğinde diretirse davasında samimi olduğunu anlayacaklarını söyler. Belkıs ile katındaki ulular ve beyler bu teklifi yerinde bulurlar. Altından, gümüşten, yakuttan yapılmış çeşitli hediyeleri, yüz cariye ve yüz hizmetliyi hediye olarak Hz. Süleyman'a yollarlar. Bu hazırlıktan haberdar olan Hz. Süleyman, döşeğinin üzerine onların getirdiği hediyelerden daha değerli olanları düzerek onları karşılar. Gelen iki elçi bu kıymetli eşyaları görünce kendi getirdikleri kerpiçleri saklarlar ve Hz. Süleyman niçin sakladıklarını sorar. Bunun üzerine sakladıkları kerpiçleri çıkarırlar. Hz. Süleyman, kendisine mal ile medet edilemeyeceğini ve davasında kararlı olduğunu, kendisinin halkıyla gelip Müslüman olmalarını ister. Daha sonra içlerinden biri Belkıs'ın sualini iletir. Bunun üzerine Hz. Süleyman emreder ve içinde hiç kimsede olmayan kızıl bir yakut danesini hokka içinde getirirler. Bu hokka içindeki kızıl yakutu bir deve deldirir. Sonra karıncaya emir verir ve karınca bir kılı o delik olan yerden geçirir. Böylelikle Hz. Süleyman, onlara ne kadar büyük bir zât olduğunu ispatlamış olur. Getirilen yüz cariye ve yüz hizmetli davet edilir ve ikramda bulunulur. Elçileri gönderir ve Belkıs'ı katına getirmelerini ister. Belkıs'ın yolu iki günlüktür. Bu sebeple cinler topluluğuna seslenir ve Belkıs'ın tahtını kimin getireceğini sorar. İçlerinden biri kendisinin getireceğini söylese de Hz. Süleyman çok güvendiği Asaf isimli bir ilim sahibi şahsı

bu işle görevlendirir. Kendisi secde edip gözlerini yumup İsm-i Azam duasını okuyuncaya kadar Asaf tahtı kendisine iletir. Fakat Belkıs'a haset eden devler Hz. Süleyman'ın gözünde onu küçük düşürmek için onun baldırlarının kıllı olduğunu ve ayıplı olduğunu söylerler. Bunun üzerine âdet üzere bir kadın su içinden geçerken baldırlarına kadar eteğini kaldırabilmekteydi. Bu sayede Hz. Süleyman, bu konuda devlerin haklı veya haksız olduklarını anlamaya çalışır. Tüm yeri sırça döşeyip altına su dökerler. Öyle ki sanki Hz. Süleyman'ın tahtı su üstündedir. Huzura gelen Belkıs, elbisesini yukarı çekmek zorunda kalır. Belkıs'ın baldırlarının kıllı olduğunu gören Hz. Süleyman, oranın su değil sırça olduğunu söyler ve devlere bu hâli gidermenin ne olduğunu sorar. Bu soruna çâre bulunur ve Belkıs, halkı ve askerleriyle birlikte Müslüman olur. Hz. Süleyman'ın ondan bir oğlu doğar.

2.2.5.Hikâyet-i Beyân-ı Peydâ-kerden-i Mevlûd-ı Belkıs Binti Perî-Zât

Hikâye, mecmuanın 41a-46b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hikâyede, Hz. Süleyman'ın eşi olan Sebe melikesi Belkıs'ın nasıl dünyaya geldiği anlatılmaktadır. Hikâyenin başında Serrâye isimli bir kişiden söz edilmektedir. Bu kişinin üç yüz elli yıl ömür sürdüğü ve hatta Hz.Muhammed'in zamanına bile yetiştiği belirtilir. Bu kişiye Mu'aviye bir gün "ona bunca yıl ömür sürdüğünü söyler ve bu ömür içinde gördüğü acayiplikleri ve gariplikleri anlatmasını ister. Bunun üzerine o da bu dünyada bunca ömür sürdüğünü, ama sanki bir gece konup bir gece göçmüş gibi hissettiğini anlatır, çok acayip ve gariplikler gördüğünü söyleyerek bunlardan bir tanesi olan Belkıs'ın dünyaya geliş hikâyesini anlatmaya başlar ki bu da hikâyenin aslının bu kişiden rivâyet edildiğini belirtmektedir.

Hikâyede mekân olarak adı geçmeyen padişahın sarayıdır. Bunun yanısıra avlanmaya gittiği ormanlık alan, daha sonra periler ülkesindeki bahçe ve içerisindeki köşk bulunmaktadır. Hikâyenin son kısımlarında doğru da savaş alanı mekân unsuru olarak yer almaktadır. Hikâyede zaman unsuru girift olarak işlenmektedir. Giriş

kısmında Hz. Muhammed döneminden sonrası söz konusu olup Mu‘aviye ile Ubeyde arasında geçen sohbetten sonra geriye dönüş yaşanır. Fakat, bu geriye dönüşün tam zamanı belli olmayıp Belkıs’ın dünyaya geliş hikâyesi anlatıldığına göre Hz. Süleyman’dan önceki devir ele alınmaktadır. Hikâyenin ana kahramanları Çin padişahı, Peri-zat yiğit ve onun kız kardeşidir. Hikâyede ikinci dereceden kahramanlar padişahın hizmetkârları, karayılan kılığındaki peri yiğitin babası ve peri kızının köpek kılığındaki dadısıdır.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Dünyanın tamamını ele geçirmiş bir Çin padişahı vardır. Bu padişah ava gitmeyi çok seven biri olup bir gün yine ava çıktığında kara bir yılanın beyaz renkte bir yılanı bir ağaca dolayıp sıktığını ve öldürmeye çalıştığını görür. Biraz izledikten sonra yanındaki hizmetkârlarından birine karayılanı öldürmesini emreder ve onu kurtarıp ağaç gölgesinde su kenarında bir yere koyarak oradan ayrılırlar. Akşam olunca padişah sarayına varır ve uykuya dalar. Uykudan uyandığı vakit tüm kapılar ve camlar kapalı olduğu halde içeride bir yiğit görür. Ona kim ve neyin nesi olduğunu, her yer kapalı iken içeriye nasıl girdiğini sorar. O da, kendisinin insan olmadığını peri olduğunu ve dün av esnasında kurtardığı beyaz renkli yılanın kendisi olduğunu söyler. O karayılanın babasının kulu olduğunu ve uzun zamandır kendisine düşmanlık ettiğini ve dün de canını almak istediğini anlatır. Kendisinin yetişmediği takdirde ölmüş olacağını söyler. Bu sebeple bir dilekte bulunmasını ister. Padişah da ona ne gibi fayda sağlayacağını sorunca yeraltındaki tüm hazinelerin yerini bildiğini ve istediği takdirde bunları kendisi için çıkarabileceğini söyler. Padişah, kendisinin çokça hazinesinin olduğunu ve buna ihtiyacının olmadığını söyler. Bunun üzerine tıp ilmini bildiğini ve eğer dilerse ona öğretebileceğini söyler. Padişah, katında çok tabip olduğunu ve buna ihtiyacının olmadığını söyler. Bunun üzerine yiğit, dünyalar güzeli bir kız kardeşi olduğunu, onun da kendisi gibi peri olduğunu ve eğer dilerse onu kendisine verebileceğini söyler. Fakat bir şart koşar. Kız kardeşi ne yaparsa yapsın ona asla neden yaptın diye soru sormaması gerektiğini, aksi takdirde onu terk edeceğini belirtir. Padişah, bu şartı kabul eder. Bunun üzerine yiğit, padişahı periler âlemindeki güzel bir bahçeye götürür. Bahçe içerisindeki kerpiçleri altından ve gümüşten olan köşke varırlar. Köşk

içerisinde altından bir taht bulunmaktadır. Köşkün içi yâkût taşlarıyla ve daha nice cevahirle süslenmiştir ve pek çok odası bulunmaktadır. Her bir odanın kapısı güzel perdelerle süslenmiştir. Bu peri yiğit tahta geçer ve emri üzerine cariyeler gelip önünde saf bağlarlar. O arada kız içeri gelir ve taht üzerinde padişahın yanına oturur. Padişahın hizmetini görüp ona ziyafet sunar. Daha sonra padişah kızı alır ve ülkesine geri döner. Bir süre sonra kız hamile kalır ve bir erkek bebek dünyaya getirir. Padişah çok sevinir ve bebeği sevmeye başlar. Bebeği annesinin kucağına verdiği anda kapıdan içeri bir ateş girer ve kız, bebeği o ateşin içine atar. O an ateş ve bebek ortadan yok olur. Bunun üzerine padişah ağlamaya ve kendini hırpalamaya başlar. Ancak, kıza neden böyle yaptığını sormaz. Yine, kız bir gün hamile kalır. Bu sefer çok güzel bir kız bebek dünyaya getirir. Bu sefer onu da bir köpeğin ağzına verir ve köpek bebeği alır, ortadan yok olur. Padişah yine ağlamaya ve kendini hırpalamaya başlar. Fakat yine kıza bir şey sormaz. Bir zaman sonra bu padişah sefere çıkar. Ârâyiş adında bir veziri vardır. Onun teklifi üzerine kendilerine ve orduya beş gün yetecek kadar erzak alırlar. Fakat bir süre sonra bu erzak biter ve veziri padişaha kendi yiyeceğinden yirmi yük helva verir. O anda bu peri kızı eline bıçak alıp o yiyecekleri parça parça eder ve suları döker. Bunun üzerine bir kişi padişaha gelip durumu haber verir. Padişah da artık sabredemeyip oğlunu ve kızını oda attığını ve artık sonunda da kendisine kastettiğini ve bunları neden yaptığını sorunca kız anlatmaya başlar. Önce o yiyecekleri ve suları neden döktüğünü anlatır. Vezirinin onların içine zehir kattığını ve bu sebeple bunu yaptığını anlatır. Veziri getirirler, önüne o yiyeceklerden ve sudan koyarlar. Vezir yemek istemez. Padişah kılıç zoruyla yedirir. Vezir, zehirli yiyeceklerden yedikten sonra ölür. Oğlunun ise ahirete göçtüğünü ve kendisinin sağ olmasını söyler. Kızı verdiği köpeğin onun dadısı olduğunu, bunca zamandır onu terbiye ettiğini söyler ve kızı o an getirirler. Güzel bir kız olup birbirinden güzel mücevherlerle süslemişlerdir. Bu zamana kadar ona dadısının baktığını ve bundan sonra artık ona kendisinin bakmasını söyler. Daha sonra perilerden oluşan orduyu padişahın emrine verir ve padişah bu sayede girdiği bütün savaşları kazanır. Kız, padişaha kendisinden memnun olduğunu ve artık birlikteliklerinin burada noktalandığını söyler ve ortadan kaybolur. Babasına emanet ettiği o kız büyür ve daha sonra o hükümdarın yerine tahta geçer ki bu kız Hz. Süleyman'ın ileride eşi olacak olan Belkıs'tır.

2.2.6.Suhan-ı Süleymân Bin Dâvud Aleyhis-selâm

Hikâye, mecmuanın 46b-47b yaprakları arasında bulunmakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hz. Süleyman ile Rub'a adında Hz. Süleyman'ın katında bulunan bir bilge kişinin arasında geçmektedir. Hikâyede mekân ve zaman unsurları bulunmamakta olup bu iki karakter arasındaki diyaloglara dayanan bir kurgu söz konusudur.

Hikâyenin mekân kavramı olmayıp zaman belirsizdir. Zaman olarak ayrıca bir geriye dönüş de söz konusudur. Hikâyenin ana kahramanları Hz. Süleyman, Rub'a ve Hz. Davud'dur. Hz. Süleyman'ın diğer kardeşleri ise ikinci dereceden kahramanlar olarak yer almaktadır.

Hz. Süleyman ile Rub'a arasında geçen soru-cevap şeklindeki diyalogta hayatın faniliği ele alınmakta iken babası Hz. Davud'la arasında geçen soru-cevap şeklindeki diyalogta da dünyaya ait nesnelerin neler olduğu ve bunların insan için taşıdığı özel manalar ele alınmaktadır. İnsanın hayatı boyunca elde edeceği nesnelerin neler olduğu ve hayatına ne gibi etkiler edebileceği vurgulanmaktadır. Bu açıdan dînî ve ahlâkî bir terbiye de söz konusudur. Ayrıca mecmuada yer alan hikâyeler arasında ilk kez burada Hz. Davud'a içerisinde on soru olan bir sahife indiği söylenmektedir ve hikâyede tasviri geçen, Hz. Muhammed'in de adının yazılı olduğu altından ve yâkûttan yapılmış bir yüzükten söz edilmektedir.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman katında bulunanlar arasında bilge biri olan Rub'a'ya ölü mü yoksa diri mi daha çok diye sorar. Rub'a da ölenin daha çok olduğunu ve daha da çok kimsenin ölümü tadacağını söyler. Bu cevabı alan Hz.

Süleyman, imaretin mi yoksa harabatın mı daha çok olduğunu sorar. Rub'a da harabatın daha çok olduğunu, çünkü imaretin harabattan meydana geldiğini ve tekrar harap olacağını söyler. Daha sonra hikâyede Allah'ın Hz. Davud'a sahife verdiği ve bu sahifede on meselenin yazılı olduğu meselesine geçilir. Hatta bu on mesele kızıl yakut ile yazılmıştır. Altından bir yüzüğü bulunmaktadır ki taşı kızıl yakuttan olup üzerinde El-mülküllah, El-azimetullah, Es-sultanullah ve Muhammed Resulullah yazılmıştır. Daha sonra Hz. Davud, Allah'tan gelen emir üzerine oğullarını bir araya toplar ve bu soracağı on meseleyi kim bilirse onu yerine halife eyleyecektir ve aynı zamanda peygamber olacaktır. Oğullarını huzuruna toplayan Hz. Davud, dünyada az veya çok olan nesnenin ne olduğunu sorar. Kimseden ses çıkmaz. Hz. Süleyman sorunun cevabının nefes olduğunu söyler. Daha sonra acı nesnenin ne olduğu sorusuna yoksulluk, tatlı nesnenin ne olduğu sorusuna zenginlik, çirkin nesnenin ne olduğu sorusuna küfür, yakın nesnenin ne olduğu sorusuna ahiret, uzak nesnenin ne olduğu sorusuna dünya, şerefli nesnenin ne olduğu sorusuna akıl ve ruh cevaplarını verir. Bütün soruları bilen Hz. Süleyman'ı babası Hz. Davud yerine halife tayin eder ve bunu tüm Beni İsrail'e duyurur.

2.2.7.Beyân-ı Dühûlüş-şahs İlâ Süleymân Peygamber Aleyhis-selâm

Hikâye, mecmuanın 47b-48b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Hz. Süleyman'ın sırasıyla Hilim, Akıl ve Recâ ile olan sohbeti anlatılmaktadır.

Hikâyenin mekân unsuru Hz. Süleyman'ın meclisi olup zaman kavramı bulunmamaktadır. Hikâyenin ana kahramanları Hz. Süleyman ile teşhis sanatıyla birer insan gibi tasavvur edilen Hilim, Akıl ve Recâ'dır. Bu şahısların tasviri olağanüstü olup ayakları yerdeyken başları feleğin en üst noktasına uzanmaktadır.

Sembolik bir hikâye olup bu sembollerden ilki Hilim adındaki karakterdir. Hilim kelimesi insanın tabiatında olan yavaşlık ve yumuşaklık[54] anlamına gelmektedir. Ayrıca tasavvufî manada hilim, haksızlık yapana karşılık vermeyi ertelemek[55] anlamına da gelmektedir. Bu sebeple Hz. Süleyman, onu yoldaşlığa kabul etmez. Çünkü insan tabiatındaki bu yavaşlık ve yumuşaklık onu yapması gerekenlerden alıkoyar. Hem padişah ve hem peygamber olan Hz. Süleyman'ın dünyevî yaşantısının yanısıra Allah'ın kendisine vermiş olduğu görevleri yerine getirmek sorumluluğu olduğu da düşünülecek olursa hikâyede bu yönde bir tutumun bulunduğunu düşünebiliriz. Hz. Süleyman, Akıl'ı da yoldaşlığa kabul etmez. Çünkü dînî ve tasavvufî gelenekte akıl, ezelî ve ebedî gerçekleri anlamayı engelleyen[56] bir unsur olarak görülür. Hükümdar olmanın yanısıra aynı zamanda peygamber olan Hz. Süleyman, manevî açıdan taşıdığı sorumluluk gereği ezelî ve ebedî gerçekleri bilmekle yükümlüdür. Bu sebeple Akıl'la yoldaş olmaz. Hz. Süleyman, içlerinden Recâ'yı yoldaşlığa seçer. Bunun sebebini anlamak için recâ kelimesinin anlamına göz atmak gerekir. Umut ve ümit anlamına gelen recânın tasavvufî manasını Süleyman Uludağ, eserinde şöyle tanımlamaktadır:

"Kalbin hoşlandığı bir şeyi beklemesinden rahatlık ve ferâhlık duyması. Kişinin kalbindeki duygu ve düşünceler ve geçmişle veya halle ya da gelecekle ilgili olur. Bu duygu ve düşünceler geçmişle ilgiliyse zikr ve tezekkür, halle ilgiliyse intizar ve tevekkül, hoşa gitmeyen türden ise havf ve işraki hoşa giden türden ise irtiyah ve recâ adını alır. İnsanın Allah'ın azabına veya gazabına maruz kalabileceğini düşünmesi havf'a, lütfuna ve nimetine nail olabileceğini düşünmesi recâ'ya sebep olur."[57]

Yukarıdaki tanımda, recânın kişinin geçmişle ilgili zikri, bunu halle geleceğe bağlaması ve geçmiş ile gelecek arasında bağ kurup manevî açıdan Allah'ın lütfuna

[54] Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 370.
[55] Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, 170.
[56] A.g.e., 32.
[57] A.g.e., 292.

nail olacağını düşünmesi akılla çelişen bir durumdur. Çünkü mutasavvıflar aklı ezelî ve ebedî gerçekleri anlamaya engel unsur olarak görürler. Bu sebeple de Hz. Süleyman, Akıl'ı değil Recâ'yı yoldaş edinir. Hikâyenin bu sembolleri deşifre edilince basit gibi görünen bu hikâyeden derin bir anlam ve hikmetli bir anlatı ortaya çıkmaktadır. Nitekim, hikâyenin sade bir nesir diliyle kaleme alınması da bu gibi kavramların basitleştirilerek halka anlatılmasını ve onları dînî açıdan irşad etmeyi hedeflemektedir.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman bir gün mecliste oturmaktayken birden önünde üç şahıs belirir. Bunlar o kadar devasalardır ki ayakları yerde, başları feleğin en üst kısmına uzanmaktadır. Hz. Süleyman, onları görüp şaşırır. İçlerinden biri destur isteyip içeri girer. Hz. Süleyman yüzüne bakar ve kim olduğunu sorar. O da adının Hilim olduğunu söyler. Hz. Süleyman oturmasını söyler ve onun yoldaşlığının kişiye gam ve keder getireceğini söyler. Bunun nedenini sorması üzerine onunla yoldaşlık yapacak kişinin her türlü sıkıntıya katlanması gerektiğini belirtir ve bu sebeple yoldaşlığa kabul etmez. Bunun üzerine destur isteyip dışarı çıkar. İçlerinden bir diğeri destur isteyip içeri girer. Hz. Süleyman ne kişi olduğunu sorunca ona yoldaş olmaya geldiğini ve adının Akıl olduğunu söyler. Hz. Süleyman ise onun yoldaşlığının kendisine yaramayacağını, nedenini sorunca onunla yoldaş olanın keder ve sıkıntıda olacağını söyler. Bunun üzerine destur isteyip dışarı çıkar. Üçüncüleri destur isteyip içeri girer. Hz. Süleyman yüzüne bakar ve ne kişi olduğunu sorar. O da adının Recâ olduğunu söyler. Hz. Süleyman da bunun üzerine aradığı kişinin o olduğunu söyler. Dünyada ondan daha latif bir varlığın olmadığını ve halkın sefâsının o olduğunu söyler. Recâ'yı yoldaşlığa kabul eyler.

2.2.8.Haber-i Beyân-ı Süleymân Ma'a Eş-Şeyâtîn

Hikâye, mecmuanın 48b-56a yaprakları arasında bulunmaktadır. Sade nesirle yazılmış olup Hz. Süleyman ile devler arasındaki büyü meselesiyle ortaya çıkan mücadeleden bahsetmektedir.

Tarihî kaynaklarda Hz. Süleyman, Carade ve dev arasında vuku bulan bu olayın yer aldığını görmekteyiz. Taberî ve İbnü'l-Esir'den yapılan rivayetlerde Hz. Süleyman'ın insanlardan, cinlerden ve hayvanlardan oluşan ordusuyla Saydun adasına sefere gittiği, burada hüküm süren bir hükümdarla savaşıp onu öldürdüğü, bu hükümdarın Carade isimli kızını alıp sarayına getirdiğinden bahsedilir. Carade'nin yüzü o günden itibaren hiç gülmez ve devamlı ağlar. Sebebini sorduğunda babasının gözünün önünden gitmediğini ve bu sebeple hep ağladığını söyler. Eğer babasının heykelini yaptırırsa teselli olabileceğini belirtir. Hz. Süleyman da şeytanlara emir verir ve heykeli yaptırır. Carade gizlice cariyeleriyle birlikte bu heykele tapmaktadır. Asaf bin Berhıya bu durumu Hz. Süleyman'a haber verir ve Hz. Süleyman da heykeli kırar ve Carade'yi cezalandırır.[58] Hikâyeye baktığımızda Carade, Hz. Süleyman'ın en güvendiği eşi olup yüzüğü ona emanet etmektedir. Oysa tarihî kaynaklarda Hz. Süleyman'ın yüzüğünü çok güvendiği cariyesi Emine'ye emanet ettiği görülür ve yüzüğü kaybedişi de hikâyedeki anlatıdan farklıdır. Puta tapılma olayından dolayı tövbe eden ve tövbesi kabul olmayan Hz. Süleyman, İsm-i Azam yazılı yüzüğünü hacetini görmeye giderken Emine isimli cariyesine verir. Sahr adlı bir şeytan Hz. Süleyman'ın kılığında gelip yüzüğü Emine'den alır ve tahta oturur. Cinler, kuşlar ve insanlar da bu şeytana bağlanırlar. Kırk gün onun yerine hükümdarlık eder. Bu sırada Hz. Süleyman da balıkçıların yanında çalışmaktadır. Hükümleri Hz. Süleyman'a benzemeyen şeytan durum anlaşılınca kaçmak zorunda kalır ve yüzüğü denize düşürür. Bir balık onu yutar ve bu balık günde iki balık bahşişle çalışan Hz. Süleyman'ın balıklarından birinin ağzından çıkar. Yüzüğüne kavuşunca tekrar hükümdar olan Hz. Süleyman Sahr adlı bu şeytanı yakalatıp oydurduğu bir kayanın

[58] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. II, 716-719; Bkz.(45), AĞIRAKÇA, C. I, 218, 219.

içine koyar ve Sahr'ın üzerini başka bir taşla kapatır. Üzerine de kurşun döktürerek kayayı denize attırır.[59]

Hikâye içerisindeki suret düzmek geleneğinden bahsetmek gerekir. Öyle ki müstensih bu geleneğin Hz. Süleyman zamanında mübâh sayıldığını ve hatta Hz. İsa'nın Allah'ın yardımıyla ölüleri diriltip balçıktan ve hamurdan yaptığı suretlere yine Allah'ın yardımıyla hayat verdiğinden söz etmektedir. Nitekim Hz. Muhammed'in Mekke'yi fethettiği gün üzerinde siyah bir elbise olduğu ve bu siyah elbise üzerinde bir arslan suretinin olduğunu, hatta yel esince bu suretin oldukça heybetli göründüğünü rivayet eder. Büyücülük tarihi açısından ele alacak olursak Hz. Süleyman'ın büyüyle uğraştığını yerine geçen devin tahtının altından büyü kitabını alıp diğer devlere vermesinden anlıyoruz. Hatta öyle ki o devler hem kendileri öğrenip hem de Beni İsrail'de bulunan herkese büyücülüğü öğretmişlerdir ve müstensihin yaşadığı dönemdeki büyücüler dahi bunların geleneğini devam ettirmektedir.

Hikâyenin özeti şöyledir: Hz. Süleyman, Beytü'l-Mukaddes'e geldiğinde tahtını görür ve üzerine çıkmak için merdivenlerden yürür. Bu sırada tahtının direkleri üzerine yapılan arslan suretlerinden birisi ayağına pençe atar. Bir süre hastalanır ve daha sonra iyileşir. Bu taht o zaman suret düzmek ve büyü yapmak mübah olduğundan tılsımlıydı. Hz. Süleyman, bir gün büyük bir şehirde halkın puta taptıklarını duyar ve gazaya gider. Gazâda kâfirleri yenip yörenin beylerini öldürür. O şehrin padişahının dünya güzeli kızını da yanına alır. Kız, her gün ağlamaktadır. Hz. Süleyman, bu hale dayanamayıp devleri huzuruna toplar ve çare düşünmelerini ister. Onlar da atası şeklinde eğer bir suret yaparlarsa kızın gönlünün olacağını söylerler. Bir başka rivayete göre de kız kendisi istemiştir. Sureti gören kız çok sevinir ve gece gündüz ona bakmaya başlar. Kızın puta tapmaya başladığını Asaf bin Berhiya fark eder. Fakat Hz. Süleyman'a bu durumu söyleyemez ve bir gün

[59] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. II, 719-722; Bkz.(45), AĞIRAKÇA, C. I, 220, 221.

kendisinden destûr isteyip artık ibâdetle meşgul olmak istediğini söyler. Hz. Süleyman sebebini sorunca Asaf durumu ona anlatır. Bunun üzerine o sureti yok ederler. Hz. Süleyman, mescide girer ve bu işlenen günahtan dolayı Allah'a yalvarır. Hz. Süleyman'ın cenneten gelen bir yüzüğü vardır. Bu taşın üzerinde Allah'ın isimleri yazılıdır ve Hz. Süleyman ne zaman hacetini görmeye gitse o yüzüğü karısı Carade'ye bırakmaktadır. Bir keresinde bir dev onun kılığına girer ve yüzüğü karısından alarak parmağına takıp tahtına oturur. Yüzük onda olduğu için artık mahlûkat ona tabi olmuştur. Hacetini görüp geri gelen Hz. Süleyman, karısından yüzüğü ister ve o da az önce aldığını söyler. Onun Hz. Süleyman değil dev olduğunu söyler ve sarayın kollukçularına dövdürtüp dışarı attırır. Her kime denk gelip ben Hz. Süleyman'ım dese onlar dahi dövüp kovarlar. Karnı acıkır ve çaresiz bir şekilde şehirden uzaklaşır. Deniz kenarında bir yere gider. Orada balıkçılara kendisinin Hz. Süleyman olduğunu ve karnının acıktığını söyler. Fakat ona inanmazlar ve kovarlar. Daha sonra yanlarında yevmiyeyle çalışabileceğini söylerler. Hz. Süleyman çaresiz kabul eder ve her gün iki balık alır. Birini pişirip yer. Diğerini pazara götürüp satar. Aradan kırk gün geçer ve Asaf, Hz. Süleyman zannettikleri kişinin şeriata ters düşen işler yapmasından dolayı şaşkınlık içindedir. Eşlerine sorunca durumu anlar ve tahtta olanın bir dev olduğunu fark eder. Devler bunu duyup Hz. Süleyman'ın yerine geçen deve haber ederler. Ondan taht altında saklı olan büyü kitabını isterler ve o da çıkarıp onlara verir. Bu kitaptan büyücülüğü öğrenirler ve onların sayesinde Beni İsrail içinde kim varsa büyücülüğü öğrenir. Asaf tam dört yüz Tevrat okuyanı yanına alır ve yüksek sesle okuyarak devi mecalsiz bırakırlar. Bu durumdan perişan olan dev dayanamaz ve kaçar. Yüzüğü de yanında götürür ve deniz atar. Bir balık da bu yüzüğü yutar. Hz. Süleyman, çalıştığı gün yine iki balık yevmiyesini alır. O sırada bu yüzük o balıklardan birinin içinden çıkar. Yüzüğü parmağına takıp sarayına yönelir ve tahtına oturur. Devlere o devi getirmeleri için söylenir. Devler deniz kenarına gidip 'Süleyman öldü' diye ağlaşmaya başlarlar. Sesleri duyan o dev denizden çıkar ve onlara neden ağladıklarını sorar. Hz. Süleyman'ın öldüğünü duyunca sevinir ve çıkar. Bunun üzerine o devler onu yakalayıp Hz. Süleyman'a götürürler. Hz. Süleyman, onu iki taş arasına koydurup demirle bağlayıp deniz dibine atar. Kıyamete kadar orada kalacaktır.

2.2.9.Beyân-ı Kazâ [vü] Kader-i İlâhî Mâcerâ-i Süleymân Peygamber Aleyhisselâm Beyn-i Simurg Ankâ

Hikâye, mecmuanın 56a-58b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Hz. Süleyman ile Anka arasında geçen bir olay rivâyet edilmektedir.

Hikâyenin mekân unsurları Hz. Süleyman'ın meclisi, Anka'nın yuvası ve kızla tanışacak olan oğlanın yolculuk ettiği gemi ve denizdir. Hikâye kahramanlarına bakılacak olursa ana karakterleri Hz. Süleyman, Anka, kız ve oğlandır. Cebrail, Mikail ve İsrafil ikinci dereceden kahramanlardır. Zaman unsuru ise kız ve erkek bebeğin büyüyüp birbirlerini buldukları zaman dilimidir.

Hikâyede yer alan önemli bir unsur Anka'nın nasıl yalnız kaldığı ve sonunda öldüğüdür. Anka kuşu, şiir geleneğinde ve anlatılarda hep Kaf Dağı'nda yaşadığı varsayılan ve hiçbir yere konmadığı belirtilen efsanevî bir kuştur.

"Efsâneye göre anka bir dişi kuşmuş. Allah bu kuş için bir erkek yaratmış ve çoğalmışlar. Sonra Necid ve Hicaz taraflarına yayılmışlar. Anka o yöredeki hayvanları birer birer alıp götürürmüş. Sonra sıra çocuklara gelmiş. O zaman Ashab-ı Ress onu, peygamberleri Hanzâle b. Safvan'a şikâyet etmişler. O da dua etmiş ve anka kuşu nesli ile birlikte yıldırım çarpması sonucu ölmüş."[60]

[60] İskender PALA, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, 24.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hikâyenin başında Allah'ın takdirinin er ya da geç gerçekleşeceği ile ilgili bir hadise anlatılır. Daha sonra hikâyenin esas kısmına geçilir. Hz. Süleyman, Anka'ya bir gün meclisindeyken Maşrık ilinde bir oğlan ve Mağrib tarafında bir kız bebeğin dünyaya geldiğini haber verir. Eğer bir araya gelirlerse çocuklarının olup nice zaman dirlik edeceklerini haber verir. Anka, kızın nerede olduğunu sorar ve öğrenir. Daha sonra gidip kızı alarak oğlanın onu bulup bulamayacağını ve buna göre böylelikle Allah'ın takdirini sınamayı düşünür. Kızı alan Anka kendi yuvasına getirir ve orada büyütür. O erkek bebek de büyür ve bir gün gemi yolculuğu sırasında bindiği gemi alabora olunca bir tahta parçasına tutunur ve bu tahta parçası üzerinde Anka'nın kızı sakladığı o sarp yere gelir ve bir ağaç dibine kendini atar. Ağacın üstündeki Anka yuvasında kızı görür ve ona âşık olur. Kız da onu görüp ona âşık olur. Kız, oğlana o bölgeye bugüne kadar kimsenin gelmediğini ve kendisinin oraya nasıl geldiğini sorar. O da ona başından geçenleri anlatır. Daha sonra oğlan kıza oraya nasıl geldiğini sorar. Kız da kendisinin Anka'nın kızı olduğunu söyler ve kendisini Anka'nın büyüttüğünü anlatır. Daha sonra kız oğlanı yukarı yanına çıkarır. Anka gelecek vakit oğlanı bir derinin altına saklar. Kız hamile kalır ve Cebrail durumu Hz. Süleyman'a bildirir. Bunun üzerine Hz. Süleyman, Anka'yı katına çağırır ve kendisine anlattığı takdirin yerine geldiğini söyler. Anka, kızı alıp gittiğini ve onun hiçbir insanla münasebet kurmadığını söyleyince Hz. Süleyman, kızı alıp katına getirmesini söyler. Anka da kızı oğlanın olduğu deriye sarıp getirir. Hz. Süleyman'ın katına varınca oğlan ve kız derinin içinden çıkarlar. Hz. Süleyman'ın elini öperler. Anka, yaptığı hatayı anlar. Diğer kuşlar onu döverler ve Anka o günden sonra yalnız olarak yaşamaya başlar, ölüp gider.

Hikâyenin başında Allah'ın takdiri ne ise onun mutlaka gerçekleşeceğine dâir bir âyet yer alır ve bu âyetle konunun kesin olarak yaratılmışlara bildirildiği anlatılmaktadır. Hatta bu hükmün tartışıldığı mecliste Cebrail ve Mikail de bulunmaktadır. Fakat bunun manasını çözemezler ve İsrafil, Levh-i mahfuz'a bakıp onlara hükmün ne anlama geldiğini söyler. Hikâyenin giriş kısmı böylelikle bitmiş olup Anka'nın buna karşı gelmesi ve kızı alıp oğlandan uzak diyarlara götürmesiyle

gelişme kısmı başlar. Cebrail'in kızla oğlanın bir araya gelip kızın hamile kaldığını Hz. Süleyman'a bildirmesiyle ve Anka'nın Hz. Süleyman'ın huzurunda olaya tanık olmasıyla sonuç bölümüne geçilir. Anka, yaptığı hatanın cezasını yalnız kalarak çeker. Hikâyede okuyuculara Allah'ın hükmünün er ya da geç gerçekleşeceği, buna karşı çıkmanın anlamsız olduğunu konusunda nasihat verildiği görülmektedir.

2.2.10.Beyân-ı Vefât-ı Süleymân bin Dâvud Aleyhis-selâm

Hikâye, mecmuanın 58b-60b varakları arasında bulunmakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Hz. Süleyman'a ecelin yetişmesi ve Beytü'l-Mukaddes'in yapımının tamamlanması anlatılmaktadır.

Hikâyenin mekân unsurları Hz. Süleyman'ın kaldığı mescid ve Beytü'l-Mukaddes'tir. Hikâyedeki olayın ne zaman yaşandığı bilinmemekte olup Hz. Süleyman'ın tahtını tekrar alışından sonra yirmi yıl hükümdarlık yapışı söz konusudur. Mescidin yapılması da bir yıl sürer. Hikâyenin karakterleri Hz. Süleyman ile mihrâbında biten ağaçtır.

Tevrat'ta Hz. Süleyman'ın ölümüyle ilgili olarak kırk yıl Yeruşalim'de hüküm sürdükten sonra babası Hz. Davud'un şehrine gömüldüğü belirtilmektedir.[61] İncil'de bu hususla alâkalı olarak bir bilgi yer almamakta olup Kur'ân-ı Kerim'in Sebe sûresinin 14. âyetinde bazı bilgiler yer almaktadır. Onun asasına dayalı olarak ruhunu teslim ettiği, emrinde çalışan cinler ve insanların onun ölümünün farkına varmadığı belirtilir. Hikâyede yer alan motiften farklı olarak Kur'ân'da asayı sarı bir karıncanın değil de bir ağaç kurdunun içten içe kemirdiği ve sonunda da asanın

[61] Bkz.(33), I. Krallar, XI/42, 43; II. Tarihler, IX/30, 31.

kırılıp Hz. Süleyman'ın devrildiği haber verilmektedir. Böylece onun öldüğü ve cinlerin de gaybı bilmedikleri ortaya çıkar.[62]

Hikâyede yer alan bu ölüm şeklinin müfessirlerce bir sembol olduğu düşünülmüştür. Mesela, Ömer Rıza Doğrul'a göre: "Süleyman'ın dayandığı değnek, onun saltanatıdır. Değneğini yiyen kurt da oğlunun idaresizliği ve zaafıdır. Cinler de kendisinin emri altına giren yabancılardır. Süleyman'ın ölümünden sonra onun saltanatına musallat olan oğlu Rehoboam, sefa zevke daldığından, onun saltanatını kemirdi, çürüttü, sonunda İsrailoğulları'na hizmet eden, boyun eğen kabileler, artık onlara boyun eğmediler."[63]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman, Beytü'l-Mukaddes'i devlere ve perilere yaptırtmaktadır. Ömrü elli beş yaşına erişmiştir. Mescidin tamamlanması için bütün gününü mescidde geçirmeye başlar. Rivâyete göre Hz. Süleyman'ın mihrabında çeşit çeşit ağaçlar ve otlar bitermiş. Her biten ota ne olduğunu sorar, onların faydalarını öğrenir ve bunları da yazdırır. Tıp ilmi böylece oluşmuştur. Bir gün mihrapta bir acayip ağaç biter. Hz. Süleyman, o ağaca ne olduğunu ve neye yaradığını sorar. Ağaç da yaptırdığı mescidi yıkacağını söyler. Kendisi yaşadığı müddet yapılan mescidi kimsenin yıkamayacağını söyleyen Hz. Süleyman'a ağaç elbet öleceğini ve mescidini harap edeceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Süleyman, kendisine ecelin yetiştiğini anlar. O ağacı kesip kendine asa yapar. Beytü'l-Mukaddes'in çoğu yeri henüz yapılmamıştır. Kendisi ölürse mescidin yapılmayacağını bilen Hz. Süleyman Allah'a yalvarır ve kendisinin ölümünü devlere bildirmemesini ister. Allah da duasını kabul eder. Azrail, canını alır ve Hz. Süleyman'ın bedeni asaya dayalı şekilde kalır. Herkes onu o şekilde durur zanneder ve kimse yanına dahi yaklaşmaz. Çünkü âdet gereği Hz. Süleyman, namaza dursa kimse onun yanına varamazdı. Varmak isteyenin üzerine gökten ateş yağardı. Sarı bir

---

[62] 34/Sebe Suresi/14.

[63] Ömer Rıza DOĞRUL, **Tanrı Buyruğu: Kur'an-ı Kerim Tercüme ve Tefsiri**, C. IX, 490.

karınca gelir ve onun dayandığı asayı yemeye başlar. Tam bir sene boyunca o asayı içten içe kemirir. Tâ ki bir yılın sonunda mescit biter ve karınca asayı tamamen kemirmiştir. Asa gidince Hz. Süleyman yere düşer ve o zaman herkes onun öldüğünün farkına varır.

Aktarılan rivâyetler çerçevesinde tıp biliminin Hz. Süleyman'dan kalma olduğunu öğreniyoruz. Onun mihrâbından biten bitkilerden edindiği bilgiler çerçevesinde bu bilimin ortaya çıkıp geliştiği rivâyet edilmektedir. Ayrıca hikâyede cinlerin gaybı bilme iddialarının yersiz olduğu da Hz. Süleyman'ın ölmüş olduğunu bilememelerinden yola çıkarak ispatlamaya çalışan yazar hikâyede bu hususla gaybı kimsenin bilemeyeceğini ve bunu bildiğini söyleyenlerin yalancı olduğunu belirterek okuyucuları dînî açıdan bilgilendirme ve terbiye etme yoluna gider.

2.2.11.Kıssa-i Belkıyâ vü Affân

Hikâye, mecmuanın 60b-63b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır.

Mekân unsurlarını ele alacak olursak Belkıyâ'nın sarayı ve hazine odası, gemi ve deniz yolculuğu, Beytü'l-Mukaddes, yılanlar ülkesi, Hz. Süleyman'ın kabrinin bulunduğu dağlık bölge, Kaf Dağı ve Hz. Hızır'ın makamıdır. Hikâye kahramanlarını ele alacak olursak ana karakterler Affân ile Belkıyâ'dır. Şâh-ı mârân, periler ve Hz. Hızır, ikinci dereceden kahramanlardır. Zaman unsuru belirsiz olup Affân, Şâh-ı mârân ve periler ağzından bu hikâyenin Hz. Muhammed'in doğumundan önce veya doğumuna yakın bir zamanda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman öldükten sonra onu tabuta koyup kayalık bir yere götürürler. Rum Denizi'nden geçip geldikleri bu kayalık yerde bir kayayı oyarlar. Hz. Süleyman'ın naşını bunun içine koyarlar. Yüzüğü parmağında hala orada yatmaktadır. İnsan neslinden kimse oraya varmamıştır. Yalnız Belkıyâ ve Affân varmıştır. Affân helâk olup gitmiştir.

Belkıyâ Mısır civârında yaşayan bir bey oğludur. Babası ölünce onun yerine tahta geçer. Babasından çok hazineler kalmıştır. Bir gün o hazineleri izlerken gözü bir kapıya ilişir. Kapıya ağır bir kilit vurulmuştur. İçeride ne olduğunu merak eder ve açtırır. İçeri girdiklerinde bir sanduka görür. Sandukayı açtıklarında kızıl altından bir bir sandık bulurlar. Sandığı açtıklarında da bir kâğıt bulurlar. Belkıyâ kâğıdı eline alır ve okumaya başlar. Kâğıt üzerinde altından hatla "Lâ ilâhe illâllah Muhammeden Resûlullah" yazılıdır ve Allah'ın kâinatı onun yüzü suyu hürmetine yarattığı yazılıdır. Ahireti ve dünyâyı, arşı ve kürsüyü onun için yaratmıştır. Bunun üzerine Hz. Muhammed'in büyüklüğünü anlayıp ona hayran olan Belkıyâ tahtını ve tacını bırakır. Beytü'l-Mukaddes'i ziyâret eder. Oradan ayrılıp deniz seferine çıkar. Pek çok yeri gezer, çok acayiplikler ve garayiplikler görür. Hz. Muhammed'in adının yazılı olduğu kâğıt da yanındadır. Yolda rastladığı periler ona nereye gittiğini sorarlar. O da Hz.Muhammed'i aradığını söyler. Bunun üzerine onu alıp yılanların olduğu bir yere götürürler. Bu yerde yılanların şâhı olan Şâh-ı mârân vardır. Şâh-ı mârân perilere bu kişinin amacının ne olduğunu sorar. Onlar da Hz. Muhammed'i aradığını beyan edip giderler. Şâh-ı mârân, Belkıyâ'ya onu aramak için tahtından ve tacından vazgeçmesinden dolayı büyük bir kişi olduğunu söyler. Fakat, Hz. Muhammed'in henüz doğmadığını söyler. Bunun üzerine Belkıyâ, Beytü'l-Mukaddes'e döner. Orada Affân adında bir şahıs vardır. Ona başından geçenleri anlatır. O ise Hz. Süleyman'ın kabrinin yerini bildiğini ve hatta parmağındaki yüzüğü bile alabileceklerini söyler. Belkıyâ, sultanlık istemediğini ve muradının Hz. Muhammed'i görmek olduğunu söyler. Affân ise onun doğumuna az bir zaman kaldığını söyler ve gemiye binerler. Kabrin bulunduğu yere gelirler. Belkıyâ, yanında getirdiği kâğıdı çıkarır ve Hz. Muhammed'in ismini zikreder bu isim hakkı için gelmelerini söyler. Bütün periler, yılanlar ve Şâh-ı mârân gelirler. Affân gelirken

yanında tunçtan ve demirden yapılmış bir sandık getirmiştir. İçinde bir tas içki de bulunmaktadır. Şâh-ı mârân'a da bundan ikrâm eder. Ne zaman bir büyülü olayla veya gariplikle karşılaşsalar Şâh-ı mârân'a danışırlar. Sonunda dağa yetişirler ve kabri bulurlar. Mezarın başucunda bir ejderha uyumaktadır. Affân ileri gidip yüzüğü almak isteyinde ejderha bunu yapmamasını bunu yaparsa Allah'ın hışmına uğrayacağını anlatır. Affân bu uyarıyı dinlemez ve bir âteş içinde yanıp kapkara olur ve ölür. Belkıyâ da Şâh-ı mârân'ı bir sandığa koyup geri döner. Şâh-ı mârân'ın isteği üzerine onu sandıktan çıkarır. Periler Hz. Muhammed'in hürmeti için kurtulduğu ve doğuma daha zaman olduğunu söylerler. Onu Kaf Dağı'ndan gezdirirler. Burada daha önce görmediği şeyler görür. Daha sonra onu Hz. Hızır'ın katına iletirler. Hızır, ona evine gitmek isteyip istemediğini sorar. Gitmek istediğini beyan edince gözünü yummasını ister. Tekrar gözünü açınca kendisini evinde bulur ve kavmi geri dönmesine sevinirler.

2.2.12.Hikâyet-i İbn-i Ağfal Muhammed bin Cerîr Sâhib-i Hazâü'l-Kitâb Min Ahbâr-ı Süleymân Bâ-Neml

Hikâye, mecmuanın 63b-67b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hz. Süleyman'ın karıncalarla olan münasebetini anlatmaktadır.

Hikâyenin başlığında bulunan 'Hikâyet-i İbn-i Aafal Muhammed bin Cerir Sahibü'l-Kitâb min Ahbâr' künyesinden anlaşıldığı üzere hikâye *Taberî Tarihi*'nden alınmış olmalıdır. Nitekim İbn-i Agfal Muhammed bin Cerir, Taberî'nin adı olup Ahbâr kısaltması da onun eseri olan *Ahbâr-ur-rusûl ve'l-mülûk* isimli eseridir. Bu esere kısaca *Taberî Tarihi* de denir.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman bir gün askerleri toplar ve yürütür. Karıncaların olduğu bir dereye denk gelirler. O sırada karıncalardan biri

bütün karıncaları yuvalarına girmesi konusunda uyarır. Hz. Süleyman'ın askeriyle oradan geçerken kendilerini ezebileceğini söyler. Hz. Süleyman'ın habercisi olan yel bu sözleri Hz. Süleyman'a iletir ve Hz. Süleyman bu söze gülümser. Atının dizginini çekip durur. O durunca askerleri de dururlar. Hz. Süleyman, Allah'a kendisine salih bir amel işlemesi için dua eder. Daha sonra bu duayla alâkalı olarak çeşitli fıkhî ve Kur'ânî düstûrlardan bahseder.

2.2.13.Hikâyet-i Süleymân Ma'a El-Hayl

Hikâye, mecmuanın 67b-70a yaprakları arasında olup sade nesirle yazılmıştır. Hz. Süleyman'ın atlara olan tutkusu sebebiyle namaz vaktini kaçırmasıyla alâkalıdır.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. Süleyman'ın bin has atı bulunmaktaydı. Atları çok severdi. İkindi namazı Hz. Süleyman'a farz kılınmıştır. Hz. Davud'un Tâlût'u öldürüp aldığı atlardan dokuz yüz tanesi de Hz. Süleyman'daydı. Sebe ülkesinden getirttiği atlarla ilgilenen Hz. Süleyman, ikindi namazını unutur. Güneşin konumuna bakıp namazı kaçırdığını anlar.

2.2.14.Hikâyet-i Üzeyr Peygamber Es-selâm

Hikâye, mecmuanın 70b-71b yaprakları arasında bulunmakta olup Beytü'l-Mukaddes'in harap oluşunu ve Hz. Üzeyir'in gelerek tekrar inşa edişini konu edinmektedir.

Hikâyenin özeti şöyledir: Beytü'l-Mukaddes yıkılmıştır ve bu olay gerçekleştikten sonra Hz. Üzeyir oraya gelir. Şehirleri harap olmuş görür ve ortada

kimse yoktur. Karnı acıkır ve bir ağaçtan incir alıp yemeye başlar. Kalanını yanında götürür. Üzümleri olgunlaşmış bir bağ görür ve oraya gider. Üzümleri topladıktan sonra bir ağaç dibine oturur. Sonra bir kap bulup üzümleri onun içine sıkar ve böylelikle susuzluğunu gidermeye çalışır. Eşeğini de o ağaca bağlar. Harap olan şehirleri görüp Allah'ın buraları nasıl tekrar imar edeceğini düşünür, insan gücünün buna tekrar kadir olamayacağına hükmeder. Bir süre sonra uykusu gelir ve uyumaya başlar. Allah, onu öldürür ve yüz yıl orada uyutur. Bu süre içinde Gostâseb, onun yerine padişah olur ve Beytü'l-Mukaddes ile harap olan şehirleri ve evleri tekrar inşa eder. Esir olan bütün Beni İsrail halkını da azat eder. Hz. Üzeyir, uykusundan uyanır ve her yeri yeniden inşa edilmiş bulur.

2.2.15.Hikâyet-i Gostâseb Melik

Hikâye, mecmuanın 71b-76b yaprakları arasında bulunmaktadır. Hikâyede Gostâseb'in saltanatı ile Hz. Üzeyir arasındaki münasebet anlatılmaktadır.

Olaylar Beytü'l-Mukaddes ve civarında geçmektedir. Ayrıca Irak, Bâbil gibi diğer yer isimleri de bulunmaktadır. Hikâye kahramanları Hz. Üzeyir ve Beni İsrail halkı ile Gostâseb, Tûş-Ser-heng, Buhtü'n-Nasır'dır. Zaman kavramını belirtecek bir husus bulunmamaktadır.

Hikâyeyi tarihî kaynakdan yararlanarak değerlendirdiğimizde Goştâsb, Keyâniyân sülalesindendir ve Lohrâsb'ın oğludur. Gostâseb'i ateşe tapmaya yönlendirenin bizatihi Zerdüştîliğin kurucusu Zerdüşt'ün olduğunu görüyoruz. Gostâseb, Zerdüşt'ün davetini bilginleriyle yarışa girip onları yenmesi şartıyla kabul edeceğini söyler. Zerdüşt de hepsini yener. Bunun üzerine sihirbaz olduğu ileri sürülen Zerdüşt zindana atılır. Gostâseb Şah'ın atı rahatsızlanır ve kimse iyileştirememektedir. Zerdüşt, zindandan çıkarılması, şahın, oğlunun ve karısının

Zerdüştlüğü kabul etmesi ve kendisini sihirbaz ilan eden ruhanî önderlerin öldürülmesini ister. Bu arada şahın babası ve kardeşi de hastalanmıştır. Şah bu şartı kabul eder ve Avesta'dan bir dua okuyan Zerdüşt hepsini iyileştirir. Bunun üzerine şah Zertdüştlüğü kabul eder.[64] Ayrıca Gostâseb, Firdevsî'nin *Şâhnâme*'sinde mitolojik unsurlarla örülü kahramanlık hikâyeleriyle ele alınmaktadır[65] ve bu hikâyelerle ilgili pek çok *Şâhnâme* nüshasında minyatürlerle de tasvir edilmiştir.[66]

Hikâyede geçen önemli isimlerden birisi olan Buhtü'n-Nasır meşhur Bâbil krallarından II. Nebukadnezar'ın bir diğer adıdır. Buhtü'n-Nasır ise lakabı olup "hiç yenilmeyen" anlamında kullanılmakta olup İslâmî ve Arap kaynaklarında bu isimle anılmaktadır. Bu isim İslam kaynaklarına İbranice'den geçmedir.[67] Metinde geçen Sehcâris ise Asur imparatoru olan Sennâkerib'tir. Wolfram von Soden, onun Kudüs'te Beytü'l-Mukaddes'te bir su kanalı inşa ettirdiğini kaydeder.[68] Ayrıca Buhtü'n-Nasır'ın oldukça kudretli ve pek çok yeri fetheden bir savaşçı olduğu da belirtilmektedir. Danyal Peygamber'le olan münasebetine gelince İncil yorumlarından biri olan Daniel Kitabı'nda Nebukadnezar, Kudüs'ü fethedişi ile anılmasının yanısıra kitabın ikinci bölümünde rüyasında gördüğü simgelerle işlenir. Nebukadnezar, rüyasında sırasıyla altın, gümüş, tunç, demir ve kil görür. Kitapta bu onun hükümdarlığının yükselişi ve gücünün boyunu anlatmak için kullanılmakta olup altından kile doğru sıralanışın onun düşününü ifade ettiği yorumu yer almaktadır. Kitabın üçüncü bölümünde ise ölümü ve cenaze töreni anlatılmaktadır.[69]

---

[64] A.Shapur SHABAZi, **Gostâsb**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/Gostasb [Erişim Tarihi: 20/09/2012].
[65] Firdevsî, **Şahnâme**, Çev. Necati Lugal, 55.
[66] Çağdaş ADIYEKE, **Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 486 Numaralı Firdevsi Şehnamesi'nin Minyatürleri.**
[67] Harold LAMB, **Cyrus the Great**, 104.
[68] Wolfram von SODEN, **The Ancient Orient: An Introduction to the Study of the Ancient Near East**, 58.
[69] Irene J. WINTER, **Seat of Kingship"/"A Wonder to Behold": The Palace as Construct in the Ancient near East**, 27-55; W. G. LAMBERT, **Nebuchadnezzar King of Justice**, 1.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Belh şehrinin şahı öldükten sonra yerine Gostâseb padişah olur. Adaletli bir padişah olup Şam, Filistin ve Beytü'l-Mukaddes'in harap olduğunu öğrenir. Irak ve Bâbil'in dahi canavarlar elinde kaldığını öğrenir ve üzülür. Acem şahı olan Gostâseb, Tûş Ser-heng adındaki pehlivanını Beni İsrail'i Buhtü'n-Nasır'ın elinden kurtarmasını ve onları yeniden Beytü'l-Mukaddes'e götürüp oraları yeniden imar etmesini sağlamasını ister. Ser-heng dediklerini yapar. Beni İsrail Hz. Davud soyundan olan Hz. Danyal'ı, bey edinip harap olan yerleri yeniden inşa ettiler. İmar işi tamamıyla bittiği sıralar Hz. Üzeyir uykusundan uyanır. Topladığı inciri ve sıktığı üzüm suyunu önünde bulur. Eşeği ölmüş ve toprağa karışmıştır. Eşeğini görmeyince şaşırır ve yörede insan olmadığı halde eşeğini kimin almış olabileceğini düşünmeye başlar. Harap yerleri tekrar imar edilmiş görünce insanların bir gün içinde nasıl imar ettiklerini düşünür. O arada Allah'tan hitap gelir ve ona ne kadar uyuduğunu sorar. O da bir veya bir günden eksik uyuduğunu söylemesi üzerine ona tam yüz yıldır uyuduğunu haber verir. İncirine ve şarabına bakmasını söyler ve yerli yerince durduğunu, eşeğinin toprağa karıştığını ve tekrar diriltileceğini söyler. O esnada eşek yeniden dirilip eski haline gelir. Bunun üzerine Hz. Üzeyir, Allah'ın her şeye kadir olduğunu anlar. Beytü'l-Mukaddes'e varır. Harap olduğu vakit Tevrat da dâhil bütün kitaplar yanmıştır ve ortada Tevrat diye kutsal bir kitap kalmamıştır. Mescid içine girer ve kendisini Allah'ın gönderdiğini ve peygamber olduğunu söyler. Onun peygamber olup olmadığını nereden bileceklerini soran halka peygamber olarak geldiği zaman kendisine inanılmadığını ve zindana kapatıldığını, bunun üzerine Allah'ın oraya hışmedip yıktığını ve kendisini kurtardığını anlatır. Eğer peygamber ise bunun alameti olarak Tevrat'ı ezberden okumasını isterler. Hz. Musa ile Hz. Harun dahi okuyamadığını söyleyip Hz. Üzeyir'e çıkışırlar. Bunun üzerine Hz. Üzeyir, Tevrat'ı ezberden okur ve onun peygamber olduğunu kabul edip iman getirirler. Tevrat'ı okur ve yazdırır. Aslında Tevrat'ın bir örneği Beytü'l-Mukaddes'in zarar görmeyen yek-pâre direklerinden birinin altındadır. Bunu halkına haber veren Hz. Üzeyir, Allah'ın ona hangi direk altında olduğunu bildirdiğini söyler ve o direği işaret eder. Kazıyınca ağaçtan yapılmış ve demir kilit vurulmuş sandığı bulurlar. Açarlar ve Tevrat'ı çıkarırlar. Hz. Üzeyir'in yazdırdığıyla aynı olduğunu görürler. Bunun üzerine onu Allah'ın oğlu ilan ederler. Hikâyede bu kısımdan sonra tekrar Gostâseb'in hikâyesine

dönülür. Buhtü'n-Nasır'ı onun katına getirirler. Yaptıklarının nedenini sorar. Hışmeyler fakat öldürmez. Çünkü Kûzerir neslindendir. Bu şahıs Isfahan'da olup üç yüz yıl ömür sürmüştür. Önce Sehcârîs yanında olup Beytü'l-Mukaddes'te hizmet eyler. Daha sonra Gostâseb'e kulluk eyler. Sonra oğlu Behmen'e yetişir. Dünyayı baştanbaşa imar eyler. Ateşe tapar ve herkesi ateşe tapmaya özendirir. Hz. Üzeyir'e muhalefet eyleyince beddua alır ve cüzzâmlı olur. Daha sonra Gostâseb'in yanına gidip onu peygamberim diye kandırdırır ve ateşe tapmayı ona mübah gösterir. Gostâseb de tereddütsüz her dediğini kabul eder.

2.2.16.Hikâyet-i Beyân-ı Ref'-i Îsâ İlâ Es-Semâ Bi-emrillâhi Teâlâ

Hikâye, mecmuanın 77a-83b yaprakları arasında olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâye içerisinde Hz. İsa'nın katledilmeye çalışılması, göğe yükseltilmesi ve tekrar geri dönüşü konu edinilmektedir.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Hz. İsa, ulemanın bazılarına göre üç yıl bazılarına göre on yıl halk arasında kaldıktan sonra kimseyi imana getiremez. Daha sonra Beytü'l-Mukaddes'e döner. Yahudiler, onu öldürmeye çalışırlar. O dönemde Beytü'l-Mukaddes'in sultanı olan Yunanlı Hürdûs-ı Asgar[70], Hz. İsa'yı büyücü ilan edip halkı ona karşı kışkırtır. Bir ağaca darağacı yaparlar. Hz. İsa, onlardan kaçar ve bir eve gizlenir, onu bulamazlar. Havarileriyle bir akşam yemeği yerken onlara hitaben içlerinden birinin kendisine ihanet edeceğini söyler. Sabah olur ve içlerinden biri bir iş için dışarı çıkar. Onu görenler Hz. İsa'nın arkadaşı olduğu için onu tutarlar ve Hz. İsa'nın yerini sorarlar. Otuz akçe karşılığında onun yerini söyler. Bunun üzerine Yahudiler, o evi basıp Hz. İsa'yı yakalarlar. Eğer gerçek peygamber ise kendilerinden kurtulmasını söylerler ve onu büyü ile halkı kandırmakla itham ederler. Darağacının yanına getirirler. Bu Yahudilerin meğer Ayşû' adında bir

[70] Hz.Üzeyir'in katliyle alâkalı hikâyede geçen Hirodes isimli şahıstır./ Flavius JOSEPHUS, **Yahudi Savaşı**, Kitap 2, Bölüm 13.

liderleri vardır. Allah, Hz. İsa'yı onların arasından alır ve göğe yükseltir. Ayşû'yu onların arasına Hz. İsa'nın görünümünde yollar. Ne kadar kendisinin Hz. İsa olmadığını söylese de inandıramaz. Onu çarmıha gererler. Ceset yedi gün darağacında kalır ve herkes onu Hz. İsa sanır. Hz. Meryem, her gece gelip ölenin oğlu Hz. İsa olduğunu zannederek ağlar. Hz. İsa'nın duasıyla akıl sağlığı yerine gelen kadın dahi onunla beraber ağlar. Sekizinci gece Hz. İsa gökten inip annesi Hz. Meryem'in katına varır. Onu gören annesi sevinir. Daha sonra Hz. İsa, annesinden havarilerini talep eder. İçlerinden biri onu satmış ve üçü ondan yüz çevirmiştir. Bu sebeple on ikisinden geriye yedi kişi kalır. Yedi kişiye kendisini satan havariyi sorar. Onun bıçakla kendisini öldürdüğünü öğrenir. Kalan yedi havariden kendi adına yeryüzünde halife olmalarını talep eder. Onların farklı coğrafyalara giderek İsa dinini yaymalarını ister. İkisini Rûm diyarına salar. Mağrip'ten Yunan topraklarına kadar olan bölge bu ikisine aittir. Kartûs ve Yûnus adlı havarilere de Bâbil ve Irak topraklarını verir. Maşrık'a kadar olan bölge onların sorumluluğundadır. Birinin adına Sarsârî denirdi ki Beytü'l-Mukaddes'ten o sorumludur ve Hz. Yahya ile birlikte olmalıdır. Birinin adı Beftûs idi ve onu Firengistân'a yollar. Birinin adı Bahisî idi ki onu Hicâz tarafına yollar. Hz. Yahya'yı da onlara baş eder ve Allah'a dua kılar. Hz. İsa'nın halifeleri görevlerini yerine getirmek için yola koyulurlar. Hz. İsa'nın öğretisi yaydıklarını gören Yahudiler onları döverler ve Hz. İsa gibi öldürmekle tehdit ederler. Bunu duyan Rûm padişahı Beytü'l-Mukaddes'e gelip Yahudileri öldürmeye başlar. Havarilerden bir kısmını korumasına alıp diğerlerini üstlendikleri görev için yollar ve Hz. İsa dinini yaymalarını telakki eder. Hz. İsa'nın asıldığı haçı da yanlarına alarak Rûm diyarına gelirler. Ne zaman Allah'a yakaracak olsalar o haçın önünde eğilmeye başlarlar. Beytü'l-Mukaddes'te artık Hz. İsa'nın dîni âşikâr olmuştur. Bunun üzerine nur yüzlü bilge ve din adamı kılığına giren iblisler halkı toplayıp Hz. İsa'nın aslında Allah'ın sureti olduğunu ve O'nun Hz. Meryem'in karnından insan suretinde doğduğunu yayarlar ve halkı sapkınlığa düşürürler. Onu ve annesi Hz. Meryem'in Allah'ın ortağı olduğunu söylerler ve halk içinde bu sözler yaygınlık kazanıp İblis'in oyununa gelirler. Bu sebeple de yoldan sapmış olurlar.

2.2.17.Rivâyet-i Vefât-ı Meryem Binti Ümrânehü ve Katl-ı Yahyâ bin Zekeriyâ Aleyhümâ Es-selâm

Hikâye, mecmuanın 83b-87b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Hz. Meryem'in ölümü ve Hz. Yahya'nın öldürülüşü anlatılmaktadır.

Hikâyenin geçtiği yer Beytü'l-Mukaddes olup hikâye kahramanları Hürdûs, Hz. Yahya, Hirdâne ve bir Hurdûs'tur. Zaman olarak ise Hz. Meryem'in ölümünden sonra ve Zülkarneyn'in Beytü'l-Mukaddes'e gelişinden önceki zamandır.

Tarihî kaynaklara baktığımızda hikâyeyle alâkalı olarak Hirodes Antipa adlı kralın, kardeşinin karısı olan Herodias ile evlenmek istediği ve Yahya'nın da buna karşı çıktığını görürüz. Yahya, bu evliliğin geçersiz olduğunu ilan etmiş ve lanetlemiştir. Bunun üzerine kralın karısı Herodias'ın isteği üzerine Yahya başı kesilerek öldürülmüştür.[71]

İncil'de Yahya'nın öldürülüşünü Hirodes'in kardeşi Filipus'un eşi Hirodiya yüzünden zindana attırdığı, buna sebebin Yahya'nın aralarındaki evliliğin kutsal yasaya aykırı olduğunu söyleyip buna karşı çıkması, bir eğlence sırasında kadına her ne isterse onu vereceği üzerine yemin etmesi ve Yahya'nın başını isteyince mecbur kalıp sözünü tuttuğu şeklinde anlatılmaktadır.[72]

[71] Cengiz DUMAN, **Hz. Yahya ve Şehadeti**, http://islam hukukusayfasi.tr.99/ [Erişim: 20/09/2012]
[72] Bkz.(33), Markos/6: 14-29; Luka/9: 7-9

Tarihçiler de pek çok rivayet öne sürmektedirler. Nitekim Yahya'nın öldürülmesi ile ilgili birçok sebep gösterilir. İbn Kesir'den rivâyet edildiği üzere ve İncil'den alındığı anlaşılan bu rivâyete göre de en-Neccâr'ın *Kısasu'l-Enbiyâ* adlı kitabında Filistin hükümdarı/vâlisi Herodes, belâlı ve fâsık bir kimse olup erkek kardeşinin Herodya adında çok güzel kızı ile evlenmek ister. Kız ile annesi de, bu evliliğe razıdırlar. Fakat Yahya, bu evlilik işini öğrenince, böyle bir şeyin olamayacağını belirtir. Çünkü bu evlilik işi ehl-i kitabın şeriatına göre haramdır. Bu nedenle de kızın annesi, Yahya'ya karşı kalbinde kin besleyerek onu öldürtmek için bir hile tasarlar. Bu sebeple de kızı Herodya'yı çok güzel bir şekilde süsler. En güzel elbiseler giydirir ve Herodes'in huzuruna yollar. Kız, Herodes'in aklını başından çelinceye kadar dans eder. Herodes, kıza: 'Dile benden ne dilersen?' diye sorar ve Herodya, annesinin kendisine öğrettiği gibi: 'Şu tabakta Yahya'nın başını istiyorum' der. Herodes, kızın bu isteğini kabul edip Yahya'nın başının kendisine getirilmesini emreder. Bunun üzerine Yahya'yı başını keserek öldürürler ve sonra kesik başını kanlar içinde tabağa koyarak Herodes'e getirirler.[73]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Havariler ile birlikte Hz. İsa'nın sözlerini yayanlar arasında Hz. Yahya da vardır. Hürdûs, onları Beytü'l-Mukaddes'te ağırlamaktadır. Hz. Meryem ölmüştür. Havariyun, Hz. Yahya'nın haberi olmadan hiçbir iş yapmaz hale gelir. Bir rivâyete göre Hürdûs adında bir padişahın kız kardeşi veya kardeşi olan Hirdâne isminde bir kız vardır. Hürdûs, bu kıza nikâh kıymak ister. Fakat, Hz. Yahya buna karşı çıkmaktadır ve şeriata aykırı olduğunu söylemektedir. Bu sebeple Hz. Yahya'ya karşı kin tutmaktadırlar. Padişah, bu kız ne zaman katına gelse ona isteğini sorar ve isteğini yerine getirir. Yine bir keresinde kız, annesinin yönlendirmesiyle Hz. Yahya'nın başını ister. Fakat bu isteği kabul görmez. Kız ısrar etse de isteğini kabul ettiremez. Bunun üzerine bir gün şarap meclisi kurulduğunda kız adamı iyice sarhoş eder. Sarhoş olan padişah, kızı elinden tutup odasına götürür. Beraber olmayı dilediğini söyleyince kız Hz. Yahya'nın başını ister. Eğer vermezse kendisiyle olmayacağını söyler. Bunun üzerine emir verir ve Hz. Yahya'nın başını kesip bir tepsi içinde getirirler. Kesik baş konuşup da kızın kendisine haram

[73] Mustafa Asım KÖKSAL, **Peygamberler Tarihi**, 298.

olduğunu söyleyince padişah pişman olur ve kızı odasından kovar. Hz. Yahya'nın kanını akıttıkları topraktan oluk oluk kanlar akmaya başlar ve durduramazlar. Üzerine toprak da atsalar kan akmaya devam eder. Âşkânîler neslinden Hurdûs adında bir padişah vardır. Bu olayı haber alınca doğrudan Beni İsrail üzerine yürür. Hz. Zekeriya'ya zulmettikleri ve bu zulümden dolayı Hz. Zekeriya'nın ağaca saklandığını, bunun üzerine ağacı bile kestiklerini, en sonunda Hz. Yahya'nın da başını kestiklerini duyar ve hiddetlenir. Beytü'l-Mukaddes'in kapısına dayanır ve adı Boyvorzâr olan askerini şehir içine salar ve Beni İsrail'i katletmesini, kanlarının oluk oluk akmasını ister. Hz. Yahya'nın öldürüldüğü yere gelir. Dağ gibi toprak yığılı olduğunu ve buna rağmen hala topraktan oluk oluk kan aktığını görür. Korkan halk, bunun kestikleri kurbanların kanı olduğunu söyleyince buna inanmaz. Bu kanın durması için onu boğazlatanın kanının akması gerektiğini söyler. Bir rivayete göre de yetmiş bin kişinin kanı akıtılmalıdır. Yetmiş bin kişiyi oraya getirip boğazını kestirir ve Hz. Yahya'nın canına kıyan Hürdûs'u öldürtür. Bir kadın onu gizlendiği yerde görüp haber vermiştir. Daha sonra Beni İsrail'in bütün davarını kurban edip kanlarını akıttırır. Etrafı harabeye çevirir ve kalanları haraca bağlar. Güzel kızlarını esir alır. Beytü'l-Mukaddes'i yıkıp mescidini de harap eder. Buhtü'n-Nasır bile onun kadar harap etmemiştir. Bir süre sonra yaptığı işe pişman olur ve Beni İsrail dinini benimser ve bir süre sonra da ölür. Kalan Beni İsrailliler, geri gelip oraları yeniden inşa ederler. Bu olaylar Zülkarneyn'den evvel olmuştur. Zira Hz. Danyal, beş peygamber oğlu ile puta tapmadıkları için aslan ile kuyuda oğullarıyla bir gece kalır. Aslan hiç birine dokunmaz ve hatta yedi kişi olmuşlardır. Bunları kuyundan çıkarıp sorduklarında yedincinin bir melek olduğunu söylerler. Onlara bu zulmü yapanın adı da Hürdûs'tur ve o zamanlar zalim olan her padişaha bu ismin verilmektedir. Bu padişah da bu olaydan sonra delirir ve yedi yıl insandan uzak yerlerde geçirir. Acem padişahı zalim bir kimsedir.

2.2.18.Beyân-ı Katl-i Zekeriyyâ ve Nübüvvet-i Yahyâ Aleyhümâ Es-Selâm

Hikâye, mecmuanın 87b-89a yaprakları arasında yer almakta olup Hz. Zekeriya'nın katledilmesini konu almaktadır. Sade nesirle yazılmıştır.

Hikâye Beytü'l-Mukaddes'te geçmekte olup hikâye kahramanları Beni İsrail halkı ve Hz. Zekeriya'dır. Zaman unsuru olarak ise Hz. İsa'nın doğumundan sonrası ve Hz. Yahya'nın otuz yıl sürecek peygamberlik süresinden öncedir.

Kur'ân-ı Kerim ve tarihî kaynaklar açısından hikâyeyi inceleyecek olursak Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı dünyaya getirişinin kırkıncı günü Hz. Meryem, yaşadığı beldeye geri döner. Fakat yöre halkı onu zina etmekle suçlarlar. Bunun üzerine anne kucağındaki Hz. İsa dile gelir ve kendisine kitap verildiğini ve peygamber olduğunu (Meryem, 30) bildirir. Gördükleri bu mucize karşısında dahi bozgunculuk yapan Beni İsrail Hz. Zekeriya'yı da bu işin içine çekmeye çalışırlar. Hz. Meryem evladının büyümesi ile meşgul iken, içten içe yayılan dedikodu beldeyi kaplar. Baskı her geçen gün artarak çoğalır ve Hz. Meryem Mısır'a gitmeye karar verir. Amcaoğlu Yûsuf ile birlikte Mısır'a gider. Rivayete göre de on iki yıl orada kalırlar. O arada Zekeriya Aleyhisselam da oğlu Yahya ile ilgilenmektedir. Bu iftiraları çıkaranlar Zekeriya Aleyhisselâm'ı öldürmeye karar verirler ve onu takibe alırlar. Bir gün tenha bir yerde Zekeriya Aleyhisselâm'ı kıstırırlar. Zekeriya Aleyhisselâm adamların kötü niyetli olduklarını anlar ve onlardan kaçar. Zekeriya Aleyhisselam kaçarken, rivayet edildiğine göre bir ağacın yanından geçmektedir. Ağaç dile gelir ve "Ey Allah'ın resûlü, bana gel!" diye seslenir. Bunun üzerine ağaç yarılır ve Zekeriya Aleyhisselam ağacın içine gizlenir. Şeytan, o gizlenirken elbisesinden bir parçanın dışarıda kalmasına sebep olur ve bunu gören İsrailliler ağacı keserek Zekeriya Aleyhisselam'ı öldürürler.[74]

[74] Bkz.(70), JOSEPHUS, Bölüm 13.

Hikâyede adı geçen Herdûs isimli kral ise o dönemde Roma İmparatorluğu tarafından Yahudiye eyaletine atanan bir Yahudi kraldır ve I. Hirodes veya Büyük Hirodes diye anılmaktadır. Milattan sonra 1.yy.'da Yahudi tarihçi Josephus eserinde ondan bahseder.[75] Matta İncili bölüm 2'de, Yeramya 31:15'ten nakille anlatılan Masumların Katli hikâyesi bu Hirodes'i anlatmaktadır.

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Beni İsrail'den hiç kimse Hz. Meryem'in nereye gittiğini ve ne yaptığını bilmemektedir. Bunun üzerine Hz. Zekeriya'nın üzerine gelirler. Hz. Meryem'in doğurduğu bebeğin ondan olduğunu, zina ettiklerini ve onun bunu ikrar edeceğinden dolayı onları Mısır'a kaçırdığını söyleyip ölümle tehdit ederler. Padişah Herdûs'a durumu bildirirler ve peygamber olan bir kişinin yaptığı bu işin yakışıksız olduğunu söylerek onu öldürmeye karar verirler. Hz. Zekeriya da bunu duyunca Şam tarafına doğru kaçmaya başlar. Beni İsrail, onun Hz. Meryem'in peşinden gittiğini zannedip ardına düşerler. Hz. Zekeriya, kendisine yaklaştıklarını görünce şehir kapısının yakındaki ağacın kovuğunun içine saklanır. O içine girince ağaç yeniden bütün olur. Ağacın yanına gelen Beni İsrailliler, nereye gittiklerini düşünürken Şeytan gelip onlara sihirle ağacın içine saklandığını haber verir. Bunun üzerine ağacı kesip onu katlederler. Bunu duyan Hz. Yahya da saklanır ve olaylar durulunca ortaya çıkar. Beni İsrail'e otuz yıl peygamberlik eder. Hz. İsa'yı onlara müjdeler ve ona kitap indiğini, şehre gelip mucizeler göstereceğini söyler. Ona da ilk iman eden Hz. Yahya olur.

2.2.19.Hikâyet-i Ashâbü'l-Kehf Radıyallâhu Anhüm

Hikâye, mecmuanın 89a-95a yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Ashabü'l-Kehf'in kıssası konu edinilmektedir.

[75] Bkz.(70), JOSEPHUS, Bölüm 13.

Tarih ve tefsir kitaplarında bu kıssaya çokça yer verilmiştir. Bazı rivayetlere göre Hz. İsa'dan önce bazı rivayetlere göre ise Hz. İsa'dan sonra onun öğretisini yaymak için kaçmışlardır. Hikâyede ise bu yedi gencin Hz. İsa'dan önce yaşadığı ve Hz. İsa tarafından bu yedi gencin müjdelendiği anlatılmaktadır. Taberî[76] eserinde bu yedi genci şöyle tasvir etmektedir: "O zaman putlara tapan ve Dakyanus adını taşıyan bir hükümdar vardı. Ona bu gençlerin dinlerinden ayrıldıkları haber verilince, bu hükümdar onları yakalamaya çalıştı. Gençler, inançlarında sebat ederek kaçtılar. Nihlus adlı bir mağaraya sığındılar."[77] Hikâyede ise mağaranın adı belirtilmemiştir. Ayrıca Ashabü'l-Kehf'in kaç kişi olduğuyla alâkalı olarak da çeşitli rivayetler söz konusudur. İbn Abbas onların yedi kişi olduklarını, sekizincilerinin Kıtmir isimli köpek olduğunu söyler. İbn İshak ise sekiz kişi oldukları ve dokuzuncularının köpek olduğunu söylemiştir.[78] Taberî, eserinde onların dokuz kişi olduklarını belirtir ve isimlerini sıralar: Meksemlina, Mahsemlina, Yemliha, Martus (Martinus), Kesutunis, Yabrunis, Resmunis, Batunis, Qalus.[79] Halk arasında ise yedi uyurların ismi Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştatayuş olup köpeklerinin ise Kıtmir'dir. Kur'ân'da geçen Er-Rakim'in mağaranın, mağaranın bulunduğu vadinin, mağarayı kapatan taşın veya köpeğin ismi olduğu yönündeki rivayetleri isabetsiz bulan Faruk Sümer bunun yedi uyurların başından geçenleri anlatan taş veya madeni kitabeyi ifade ettiğini belirtir.[80] Hikâyede yedi uyurların kaldığı mağaranın nerede olduğu belirtilmemiş olup tarihî kaynaklar ve tefsir kaynaklarına baktığımızda İspanya, Cezayir, Mısır, Ürdün, Suriye, Afganistan, Doğu Türkistan, Anadolu'da Efes, Tarsus ve Afşin isimleri geçmektedir.[81]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Ashab'ül-Kehf birkaç yiğitten ibaret olup Yunanlılar'ın kâfir oldukları dönemde yaşamışlardır. O dönemde Takyanus adında

---

[76] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. II, 775.
[77] Faruk SÜMER, **Eshabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar)**, 15.
[78] A.g.e., 21.
[79] Bkz.(47), UGAN-TEMİR, C. 777.
[80] Bkz.(77), SÜMER, 22.
[81] Bkz.(77), SÜMER, 26-30.

bir padişahları vardır. Bu yiğitlerin Müslüman olduklarını duyunca onları yakalatıp katına getirtir. Bunca mahlûkat bana ilah diye taparken siz başka bir ilaha taparmışsınız, bu ilahınız kimdir diye sorar. Onlar da bizim ilahımız yerleri ve gökleri yaratan Allah'tır diye cevap verirler. Ondan başka kimseyi de ilah olarak kabul etmediklerini söylerler. Takyanus, bunu üzerine hiddetlenir; fakat, sabreder. Çünkü onları halk içinde yoldan sapmışlar olarak gösterip öldürerek yaptığını meşrulaştırmak ister. Takyanus'un Yunanlılar'dan olan bir kadısı vardır. Müslüman olmasına rağmen padişahından bunu saklar. Ne yapması gerektiğini ona sorar. O da bu yiğitlerin bey oğulları olduklarını, hemen öldüremeyeceğini ve onlara süre verip yola gelmelerini beklemesini söyler. Bu yiğitler altı kişi olup büyüklerinin adına Mekselmina derlerdi. Diğerlerinin adı Yemliha, Mertos, Sertos, Bilinos ve Pinculos idi. Bu altı yiğit şehrin yakınındaki dağa kaçmaya karar verirler. Diyos isimli çobana denk gelirler. Çoban saklanmak istediklerini duyunca nedenini sorar. Onlar da olanları bir bir anlatırlar. Bunun üzerine o çoban da onların dinini kabul eder ve onlarla beraber yola koyulur. Onları bildiği bir mağaraya götürür. Yanında Kıtmir isimli köpeği de vardır. Köpeği yolda bırakmak isterler. Fakat köpek Allah'ın kendisine dil vermesiyle onun da tıpkı kendileri gibi Allah'a inandığını söyler ve böylece onlarla beraber o da mağaraya gider. Hepsi birden uykuya dalar. Takyanus ve adamları onları arar; fakat, bulamazlar. Aradan 309 yıl geçer. Takyanus ölmüş ve o bölgeye Müslüman bir padişah hükümdar olmuştur. Hz. İsa dönemi geçmiş ve Ashabü'l-Kehf'i inananlara İncil'de müjdelemiştir. Önce Mekselmina uyanır ve diğerlerini uyandırır. Mağarada ne kadar kaldıklarını düşünmeye başlarlar. O arada acıktıklarını fark edip bir Takyanus filorisiyle Yemliha'yı çarşıya yiyecek birşeyler almaya gönderirler. Yemliha, çarşıya varır ve çarşıdaki dükkânları ve insanları görünce şaşırır. Şehir bir önceki günkü şehirden çok farklıdır. Bir fırıncı dükkânına ekmek almaya girer. Filoriyi gören fırıncı şaşırır. Bu parayı nereden bulduğunu sorar. Yemliha'dan kendi padişahının filorisi olduğunu duyunca ona buralı olmadığını anladığını söyler. Kendi padişahlarının ismini söyler ve tek bir Allah'a inanan bir hükümdar olduğunu belirtir. Yemliha ise daha dün Takyanus yüzünden bu şehirden kaçtıklarını ve şimdi tekrar kaçmaya devam edebilmek için yemek almaya geldiğini anlatınca oradaki insanlar onun İncil'de müjdelenen Ashabü'l-Kehf'ten bir yiğit olduğunu anlarlar ve ona Takyanus'un zamanının geçtiğini Hz. İsa'nın geldiğini ve

İncil'de kendilerini müjdelediğini anlatırlar. Padişah ve halkı Yemliha'yla diğerlerinin olduğu mağaraya doğru yola koyulurlar. Mağaraya yakın geldiklerinde Yemliha onların bundan haberdar olmadıkları için korkup kaçabileceklerini, bu sebeple kendisinin önden gitmesi gerektiğini vurgularlar. Yemliha içeri girer ve olanları birbir anlatır. Allah onları o mağarada kabzeyler ve gece oluncaya dek bekleyen padişah ve adamları içeri girmeye karar verirler. Fakat kimse içeri giremez. Bu sebeple mağaranın girişine mescit yaptırıp bir taş üzerine onların kıssasını yazıp hangi padişah zamanında ortaya çıktıklarını yazarlar ve oradan ayrılırlar.

2.2.20.Nev'-i Dîger Şem'ûn

Hikâye, mecmuaın 95a-97a yaprakları arasında bulunmakta olup sade nesirle yazılmıştır. Şem'ûn isimli bir kişinin hikâyesi anlatılmaktadır.

Hikâyenin mekânı bir Rum şehri olup zaman belirsizdir. Şem'ûn ile putperest kavmin onu yakalamak için gönderdiği kadın ana karakterler olup Antıhar ile şehir kavmi ikinci dereceden karakterlerdir.

Şem'ûn'un İsrail halkına gönderilen bir peygamber olduğu ve Şem'ûn olarak zikredildiği belirtilmektedir. İslâmî kaynaklarda yer aldığı üzere Şem'ûn'dan Hz. Muhammed'in de bahsettiği görülmekte olup "Geçmiş zamanda Şem'ûn adlı bir peygamber vardı. Allah'ın rızası için bin ay devamlı cihâd edip silahını omzundan çıkarmadı." dediği, bunun üzerine orada bulunan sahabenin kendilerine de böyle bir ihsan nasip olmasını dilediklerinde de Kadir Sûresi'nin nâzil olduğu İslâmî kaynaklarda yer almaktadır. Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında yaşamış olduğu belirtilen Şem'ûn'un İncil ehli olduğu ve Hz. İsa'ya indirilen, henüz bozulmamış İncil'e göre amel ettiği belirtilmektedir. Kavminin ise putlara taptığı ve Şem'ûn'un da putlara tapan kavimle savaş edip onları îmâna çağırdığı anlatılmaktadır. Çok

güçlü ve cesur bir kişi olan Şem'ûn'u düşmanları türlü hilelerle öldürmek isterler ve hangi bağla bağlarlarsa o bağı kırıp kurtulur. Yaşadığı şehrin hükümdârı onu yakalatıp köşkünün önünde asılmasını emreder. Bunun üzerine Şem'ûn, Allah'a yalvarıp "Yâ Rabbî! Dünyâda yaşamayı, kâfirlerle senin yolunda cihât etmek için isterim. Eğer bu isteğim kalpten ve samîmîyse beni kurtar." diyerek duâ eder. O anda bir melek gelip bağı çözer ve Şem'ûn kurtulunca, kendisine eziyet eden hükümdarı, adamlarını ve kendi hanımını cezâlandırır. İnsanları hak dîne dâvet eder. Kabul etmeyenlerle tek başına savaşır ve çokça ganîmet elde eder. Savaşırken susadığında Allah'ın onun için taştan gâyet lezzetli bir su akıttığı nakledilmekte olup bu suyun o içip kanıncaya kadar aktığı belirtilmektedir. Kendisine büyük bir güç ve kuvvet verilmiştir.[82]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Rum şehirlerinden birinde Şem'ûn adında bir zat vardır. Daha karnında iken annesi onu Allah'a bağışlamıştır. O kadar kuvvetlidir ki kimse onunla baş edememektedir. Her ne kadar ellerini ve ayaklarını sıkı bir iple bağlasalar da onları koparıp atarmış. Şehir halkı putperest olduğu için şehirden bir fersah uzakta yaşamaktadır. Onları Müslüman olmaya davet eder ve onlarla savaşır. Şehir halkından kimisini savaştan sonra esir alır ve malına el koyar. Kendi taifesinden bir kadın bulup bu işe çare aramaya başlarlar. Kadın onu uykusunda bağlar ve uyanmasını bekler. Uyanınca ellerinin bağlı olduğunu gören Şem'ûn ipi parçalar ve bunu niye yaptığını sorar. O da onun kuvvetini denemek istediğini söyleyince hiçbir şeyin kendisi bağlayamayacağını söyler ve yalnız bir şeyin kendi elini ve ayağını bağlayabileceğini belirtir. Kadın onun ne olduğunu sorar fakat söylemez. Kadın ısrar edince yalnızca insan saçının kendisinin elini ve ayağını bağlayabileceğini söyler ve kadın o uyuduktan sonra uzun saçlarıyla Şem'ûn'u tekrar bağlar. Bunun üzerine halka haber gider ve onlar da gelirler. Şem'ûn uyanır ve durumu fark eder. Onun burnunu ve kulaklarını keserler ve gözlerini çıkarırlar. Antıhar isimli şehrin beyi de olanları köşkünden izlemektedir. Şem'ûn, Allah'a yardım etmesi için yalvarır ve Allah dileğini kabul eder. Bunun üzerine bağlarından

[82] Seyyid Muhammed Hoca Efendi, **Şem'un Nebi (a.s) : Kayseri Erciyes Dağı'nda Bir Peygamber Türbesi**, 10-65.

kurtulan Şem'ûn oradaki herkesi öldürür ve beyin konağını yerle bir eder. Kadının da yakalayıp kulaklarını ve burnunu keser. Gözlerini çıkarır ve öldürür.

2.2.21.Hikâyet-i Behrâm bin Behrâm Hürmüzü'l-Mülgûn

Hikâye, mecmuanın 97a-98a yaprakları arasında bulunmakta olup sade nesir ile yazılmıştır. Hikâyenin konusu Hürmüz'ün babası Behram'dan tahtı devralışıdır. Daha sonra da oğlu Şâpûr'a devleti bırakışı anlatılmaktadır.

Tarihî kaynaklara baktığımızda Behram, eski İran dini olan Zerdüştîlik'te dini panteon figürlerinden olup Âvesta'da ismi geçmektedir.[83] Zerdüştîlik'te savaş tanrısı olarak yer almakta olup bu tarihî kişiliğinden sıyrılıp efsanevî, mitolojik ve mistik figürlerin ismi üzerinde birleştirilmesinin sebebi döneminde devletinin ordusunun çok güçlü olması ve düşmanlarına karşı çok güçlü bir savunma hattı oluşturmasındandır. Onun bu tarihî kahramanlığı İran halkı nezdinde ulusal bir coşkuyla karşılanmış ve dînî simge olarak kullanılıp millî bir anlatı geleneği içerisinde kutsallaştırılmasına sebep olmuştur.[84] Yerine geçen Hürmüz ise kötü huylu olup halkının şikâyetleri üzerine bu tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Mecmuada yer alan 'Hikâyet-i Şâpûr bin Hürmüz' isimli hikâyede Erdeşir'in Hürmüz'ün oğlu olduğu ve devletin hükümdarlığının kendisine kalmasını beklerken henüz anne karnında olan Şâpûr'a verilmesinden dolayı Acem beylerine kin tuttuğu belirtilmektedir. O halde I. Erdeşir I. Şâpûr'un babası, II. Erdeşir de II. Şâpûr ile II. Hürmüz'ün babası olmalıdır.

---

[83] G. GNOLi - P. JAMZADEH, http://www.iranicaonline.org/articles/bahram, Encyclopedia Iranica, **Bahrâm**, [Erişim 20.09.2012].
[84] A.g.m., 510-514.

Nimet Yıldırım Firdevsî'nin *Şâh-nâme* isimli eserinin kaynakları arasında *Hudây-nâme* isimli eserden bahsederken Şâpûr ve Nersî'den de bahsetmektedir. Şâpûr ile Nersî'den bahseden kitabelerin içeriklerinin Sasani sultanlarının saraylarındaki arşivlerde özenle korunduğunu belirtmektedir ve hikâyede adı geçen Şâpûr'un II. Şâpûr olduğunu bu kısımdaki bilgiler çerçevesinde tespit etmekteyiz.[85] Kendisi de bu bilgileri Ahmed Tefezzulî'nin eserinden elde ettiğini dipnotta belirtmiştir. II. Şâpûr, dokuzuncu Sasani kralı olup 309-379 yılları arasında hükümdarlık yaptığı belirtilmektedir. Babası II. Hürmüz'ün 309 yılında ölmesinden sonra tahta geçmiştir. Daha anne karnındayken taca ve tahta sahip olmuş olup o dünyaya gelene kadar yerine annesi ile devlet erkânı hükümdarlık etmiştir.[86] Babasından sonra ülkeyi çok iyi yönettiği ve devletin onun zamanında I. Şâpûr'dan sonra tekrar bir altın çağ yaşadığı da bilinmektedir.[87]

Şâpûr, krallığı döneminde köle devletlerden oluşan bir sistem pek çok İran bölgesine hâkim idi. Fakat küçük kral olmasını fırsat bilen Araplar ile beylerin ona ait illerini işgal etmeleri üzerine tahtı annesinden devralmasından sonra İran içlerine ve bu Arap kavimlerinin üzerine seferler düzenleyerek topraklarını hem geri almış hem de genişletmiştir. Bu sebeple de geniş topraklarda hüküm sürmüş bir padişahtır. Bu yüzden kendisine "dört bir yanın sahibi Şâpûr" anlamına gelen Şâpûr-ı Zü'l-eknâf ismi verilmiştir.[88]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Behram bin Behram padişah olur ve tahta oturur. On sekiz yıl padişahlık eder; fakat, yerine geçecek oğlu bulunmamaktadır. Adı Nersî olan bir kişi tahta geçer. Kısa bir süre sonra ölür ve yerine kötü huyları olan Hürmüz adındaki oğlu padişah olur. Kötü huylu olduğu için önceleri halk ondan

---

[85] Bkz.(65), LUGAL, 23.
[86] Tauraj DARYAEE, **Shapur II**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii ,[Erişim 20.09.2012]
[87] Tauraj DARYAEE, **Shapur II**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii,[Erişim 20.09.2012]
[88] Tauraj DARYAEE, **Shapur II**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii,[Erişim 20.09.2012]

memnun değildi. Bunu duyan Hürmüz daha sonra beylerini ve ulularını katına çağırır ve o günden sonra adaletle hükmetmeye başlar. Yedi yıl padişahlık yaptıktan sonra ölür. Karısı o öldüğü sıralar hamile olup vasiyetinde oğlu olursa adını Şâpûr koymalarını ister. Bebek doğar ve adını Şâpûr koyarlar. Bütün halk sevinir ve tacını bebeğin beşiğine asarlar. Bu bebek Şâpûr-ı Zü'l-Eknâf adındaki meşhur hükümdardır.

2.2.22.Hikâyet-i Şâpûr bin Hürmüz

Hikâye, mecmuanın 98a-107b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır.

Hikâyenin ana kahramanları Şâpûr, İlyanuş ve Yusanus'tur. Arap kavimleri, Şâpûr'un veziri, diğer Rum meliki ikinci dereceden kahramanlardır. Zaman unsuru belirli olmayıp hikâyede anlatılan olayın geçtiği yer Rum ili, Acem toprakları, Bahreyn, Arabistan ve Anadolu bölgesidir.

Tarihî kaynaklar açısından incelediğimizde hikâyeyle alâkalı olarak geniş bilgi bulmaktayız. Touraj Daryaee, Şâpûr'un belli bir yaşa geldikten sonra annesinden ve devlet vezirlerinin elinden hükümdarlığı alır ve tahta geçer.[89] Hatta Roma İmparatorluğu'nun arşivlerinde de bulunmaktadır ve "Sapor" ve "Shahpour" olarak geçmektedir.[90]

[89] Touraj DARYAEE, **Sasanian Persia**, 16.
[90] Edward GIBBON-Henry Hart MILMAN, **The history of the decline and fall of the Roman Empire**, Vol.II, 249.

İlk iş olarak Araplar'dan babasından kalan işgal altındaki toprakları almak oldu. Önce Fars Körfezi'ni geçip oradan da Bahreyn'e geçerek eline geçen bütün Araplar'ı kılıçtan geçirerek öldürdü. Bölgede belirli bir birlik halinde bulunan Arap kavimleri Tağlib, Benî Bekir, Beni Vâ'il ve Abdülkays kabilelerine hücum etti ve Medine'den Şam'a kadar olan bölgedeki eline geçen bütün Araplar'ı öldürdü. Bu savaşlardan sonra da "dört bir yanın sahibi Şâpûr" anlamına gelen "Şâpûr-ı Zü'l-eknâf" ismini aldı.[91]

Daha sonra II. Şâpûr'un Rûm ülkesindeki bir kralla münakaşaya girdiği belirtilmektedir. Roma imparatorluğuna 308'den 324 yılına kadar Licinius krallık yapmıştır. 324'te Büyük Konstantin olarak bilinen I. Konstantin tarafından öldürülmüştür.[92] I. Konstantin'in adı Latince'de Flavius Valerius Aurelius Constantinus Augustus olarak geçmektedir. Muhtemelen hikâyede İlyanuş ismi Konstantin'in bu isminde geçen "Aurelius" isminden bozma olup Şark dillerinde bu adla anılmaktadır.[93] Dini farklılıklar sebebiyle-ki hikâyede Roma imparatorunun halkını zorla putperest yaptığı belirtilmektedir-Şâpûr Roma'ya saldırmıştır. Bunun üzerine büyük bir ordu toplayan Roma imparatoru ilk saldırıda Şâpûr'u püskürtmüştür. Tarihî kaynaklarda 337, 344 ve 349 yıllarında olmak üzere Şâpûr'un bu kaleyi üç kez kuşattığı fakat her defasında Romalı General Lucilianus tarafından püskürtüldüğü belirtilmektedir. Bu Lucilianus isimli general hikâyede geçen Yusânûs'tur ve bu isim de muhtemelen bu Latince isimden bozulmadır. Genelde başarılı olmasına rağmen herhangi bir ilerleme kaydedemeyen Şâpûr, Aurelius'un Araplar'dan ve kendi askerlerinden oluşan büyük bir ordu ile kendisine doğru geldiğini haber alınca Irak'a geçer ve dört bir yana mektuplar yazarak asker toplamaya başlar. Tarihî kaynaklarda kendisine Chionites kabilesinden pek çok asker katılır. Diyarbakır'ı ele geçirir. Bu seferde Roma İmparatoru ölür, barış imzalanır. Dicle'den ötesi ve Nusaybin (Nısbîn) Şâpûr'a verilir. Daha sonra kaçan Arapların Roma İmparatoru Julian'a sığınması üzerine Şâpûr onları geri ister. İsteğinin

[91] Tauraj DARYAEE, **Shapur II**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii , [Erişim 20.09.2012]
[92] Lesley ADKINS, **Handbook to life in ancient Rome**, 31.
[93] A.g.e., 31.

reddedilmesi üzerine savaş açan Şâpûr savaşı kazanır.[94] Hikâyede belirtildiği üzere yetmiş iki yıllık, tarihî kaynaklara baktığımız da ise yetmiş yıllık hükümranlığın ardından ölür ve yerine II. Erdeşir hükümdar olur.[95]

Touraj Daryaee, *Encyclopedia Iranica*'da Şâpûr'un imar ettirdiği şehirlerin adlarını da vermekte olup hikâyedeki isimlerle uyuşmamaktadır: Erânşehr-şâpûr, Ney-şâpûr, Buzurj-şâpûr, Korah-şâpûr. [96]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Şâpûr-ı Zül-eknâf dünyaya gelir ve onu bekleyen halk babasının yerine padişah ilan ederler. Bu haber her yere yayılır ve civar ülkelerin padişahları bu sebeple onun ülkesine göz dikerler. Kendilerine yakın olan illeri işgal ederler. Halkın mallarını yağmalarlar. Onları durduracak kimse de bulunmamaktadır. Şâpûr her şeyi idrak edecek yaşa gelir. Bir gece uykusundan bir kavga gürültüsünden dolayı uyanır. Halk arasında çıkan kavganın sebebi köprü üzerinden geçiş sırasından dolayı kaynaklandığını öğrenir. Hemen vezirine emir verir ve yeni bir köprü inşa ettirir. Halkı onun padişahlığından memnundur ve akıllı bir padişahtır. Veziri bir gün ona sınır uçlarına gözcülük için koyduğu beylerin görevlerini yapmadıklarını ve bu sebeple düşmanın fırsat bulup şehirleri yağmaladıklarını söyler. Bunun üzerine vezirine kendi ağzından bir mektup yazdırır. Mektupta görevlerini yerine getirmelerini, aksi takdirde yerlerine yeni beyler atayacağını ifade eder. Şâpûr, on altı yaşına gelir. Bir gün ulularını ve beylerini toplar. Atası ve dedesinin yolu üzerinde olduğunu ve Araplar'ın fırsat bilip topraklarını işgal edip mallarını yağmaladığını söyler. Artık topraklarını geri almanın vakti geldiğini ve ülkesindeki bu fesada son vermek gerektiğini söyler. Askeri savaşa hazırlar ve beyleri, ululları onlara baş yapar. Topraklarını işgal edip beylik kuran

---

[94] Touraj DARYAEE, **Shapur II**, Encyclopedia Iranica, http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii [Erişim 20.09.2012] ; T. D. BARNES, **Constantine and the Christians of Persia**,126-136.

[95] Hugh CHISHOLM, **Ardashir II**, http://www.iranicaonline.org/articles/ArdashirII , [Erişim 20.09.2012]

[96] Touraj DARYAEE, **Shapur II,** Encyclopedia Iranica,http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii , [Erişim 20.09.2012]

bütün Araplar'ı bozguna uğratır. Gemiye biner ve Bahreyn'e geçer. Orada Benî Bekir, Benî Vâ'il, Abdülkays ve Benî Temim kabilesinden olan bütün Araplar'ı kılıçtan geçirerek öldürtür. Abdülkays'ın bütün köylerini tek tek basar ve hepsini yağmalar. Orada bulunanlardan kaçabilenler canlarını kurtarır. Geri kalan herkesi kılıçtan geçirtir. Oradan Mekke ve Medine'ye gelir. Ne kadar Arap varsa öldürür ve mallarını yağma ettirir. Oradan Şam'a, Halep'e ve Irak'a gidip yine bütün Arapları öldürtür ve mallarını yağma eder. Irak'ta Burûc Şâpûr adında bir şehir kurdurtur ve Şûş ile Şâpûr adında iki şehir daha yaptırır. Sonra tekrar ülkesine geri döner. O devirde Rûm ülkesine İlyanuş adında Konstantin sülalesinden bir padişah hükmetmektedir ve Hristiyanlık dinindendir. Şâpûr, bu ülkeye akınlar düzenlemeye ve şehirleri yağmalamaya başlar. Bunun üzerine İlyanuş civar bölgelere mektup yazıp asker toplar ve savaşa hazırlanır. Şâpûr'dan kaçan Araplar, İlyanuş'a sığınırlar. Şâpûr'dan kurtulanlar bir araya gelip her yere adamlar salarak Şâpûr'a karşı bir büyük ordu oluştururlar. Tam yetmiş bin kişilik Araplar'dan oluşan ordu meydana getirirler. Başına Yusanus adında bir komutan dikip Şâpûr'un üzerine yollarlar. Bunun üzerine tam güçlerinin ne olduğunu öğrenmek isteyen Şâpûr, casuslar gönderip haber getirmelerini ister. Fakat doğru haber getiremezler. Bunun üzerine Şâpûr yanına güvendiği yüz adamını alıp kendisi casus olarak gider. İçlerinden on kişiyi gönderir. Fakat bu on kişi yakalanır ve Yusanus katına getirilir. Ona her şeyi itiraf edip Şâpûr'un diğer doksan kişiyle saklandığı yeri haber verirler. Yusanus, bin kişiyi onun üzerine yollar. Fakat adamlar Şâpûr'u söylenilen yerde bulamaz. Bunun üzerine o on kişinin başını keserler. Durumu İlyanuş'a bildirirler ve o da Rumlar'dan oluşan orduyla diğer orduya karışır. Savaşta Şâpûr yenilir. Acem, Horasan ve Irak topraklarından topladığı askerlerle İlyanuş'a karşı sefer düzenler ve Taygasun vilayeti ile Medayin şehrini geri alır. İlyanuş, ordusuyla Dicle nehri kenarına konmak zorunda kalır ve iki ordu karşı karşıya konaklar. Bir gün ikindi namazı vakti Şâpûr'un ordusunu izlerken o yönden gelen bir ok yüreğine isabet eder ve orada yıkılıp ölür. Bunun üzerine askerler Yusanus'un katına gelip padişahlık teklifi yaparlar. O da onların Hristiyanlık dini üzerine olmalarını ister. Bunun üzerine İlyanuş korkusundan öyle yaptıklarını ve Hristiyan olduklarını beyan ederler. Bunu duyan Şâpûr, elçi gönderip ya barış yapılmasını ya da savaşa devam edilmesini salık verir. Bu sözleri duyan Yusanus, seksen adamını yanına alıp onunla görüşmeye

gider. Yusanus'un seksen adamıyla görüşmeye geldiğini duyan Şâpûr elli beyiyle onu karşılar. İki padişah oturup yiyip içerler ve anlaşma yaparlar. Şâpûr, ülkesinden alınan toprakları ve kendisinden kaçan Araplar'ı ister. Yusanus, bu şartları kabul eder. Bunun üzerine Şâpûr, Arabistan'a azmedip bulduğu bütün Arapları öldürür. Bir yıl sonra Yusanus ölür ve yerine bir başka kimse padişah olur. Şâpûr, ona elçi gönderip Arapları katında tutmamasını ister. Fakat bu padişah ise bu uyarıyı dikkate almaz ve söylenilenleri reddeder. Bunun üzerine Şâpûr askerini savaşa hazırlar. Yeni Rum padişahının kim olduğunu ve gerçek niyetinin ne olduğunu merak eden Şâpûr derviş kılığında Rum iline gider. Düğüne davetli olan Rum padişahını uzaktan izlemeye başlar. O arada padişahın yanında olanlardan biri Şâpûr'u tanır ve yakalarlar. Bir sığır yünü içine koyup güneş altında bırakarak işkence yaparlar. Bu arada da Şâpûr'un mülküne akın düzenleyip yağma yapar ve şehirleri harap ederler. Yanında tulumlara doldurulmuş yağ ile gelen Şâpûr, askerlerine o yağı üzerindeki yüne döktürür ve bu sayede kurtulur. Hind Şâpûr Kalesi'ne varıp asker toplayarak Rum askerlerinin üzerine sefer düzenler, hepsini öldürür. Kesilen ağaçları yeniden diktirir, yıkılan şehirleri yeniden imaret ettirir ve yağma edilen mallarını geri alır. Rum padişahının ayak sinirlerini boylu boyunca kestirtip bir kulağı ve kuyruğu kesik eşeğe bindirir. Bu vaziyette mülküne geri gönderirler. Araplar huzuruna gelip Şâpûr'dan aman dilerler. Şâpûr, onları affeder ve onları Kirman'a yerleştirir. Vilayeti Şâpûr isimli oğluna kalır ve kendisi yetmiş iki yaşında ölür. Bu oğlunun da Behram adında bir oğlu vardır. Şâpûr'un Erdeşir isimli bir kardeşi de vardır ve Şâpûr onu katından kovmuştur. Erdeşir, tahtta hakkı olduğunu iddia eder, Şâpûr'a ve Acem beylerine kin tutar. Şapûr ölünce Erdeşir padişah olur.

2.2.23.Hikâyet-i Bâz-geşten-i Pâdişâhî Der-Yemen-i Seyf

Hikâye, mecmuanın 107b-119b yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Hikâyede Zî-yezen oğlu Seyf'in başından geçenler anlatılmaktadır.

Hikâyenin ana kahramanları Nuşirevan, Maşruk ve Seyf'tir. Zî-yezen, Ebrehe, Veherz ve Nu'man bin Münzir ikinci dereceden kahramanlardır. Zaman unsuru belli olmayıp mekân olarak Rum ülkesi, Acem diyarı, Aden ve Yemen yer almaktadır.

Hikâyenin tarihî kaynaklardaki mevcudiyetine baktığımızda Seyf bin Zi Yezen'in bir dönem Yemen'de hükümdarlık etmiş olan Hımyerliler kabilesine mensup olduğu bilinmektedir. Milâdî 525 yılında Hımyerli hükümdar Zu-Nüvas Ebrehe'yi yenerek tahtından indirmiştir[97] ve daha sonra Ebrehe el-Eşrem ve Habeş hükümdarı Devs oluşturdukları ordu ile Yemen'e ayak basarlar ve Zu-Nüvas bu savaşta yenilerek kayıplara karışır.[98] Neşet Çağatay, sonrasında olanları ise şöyle anlatmaktadır:

"Ebrehe yolda, oralarda bulduğu Hz. Muhammed'in dedesi Şeybe (Abdulmuttalib)'nin iki yüz devesini birlikte alıp götürdü; sonra Şeybe'nin develerini geri vermesi hususunda yaptığı rica üzerine verdi ve Habeş ordusu Kâbeye saldırdıysa da Kur'ân-ı Kerimde CVIII. sûrede (Fil Sûresi) temas edildiği gibi hiçbir şey yapamadan, bozuna uğramış bir durumda Yemen'e döndü gitti. Bu olay M. 570 yılında yılı sonlarında oldu ki bunun üzerinden kısa bir müddet geçtikten sonra Hz. Muhammed doğmuştur. Ebrehe'nin ölümünden sonra yerine, oğlu Yeksum, daha sonra öteki oğlu Mesruk geçti ki Yemen'de son Habeş valisi budur.

Habeşliler Yemen ahalisine çok eziyet ederlerdi; hele Yeksum zamanında durum çok daha fena idi; Yemenli erkekler öldürüldü, karılarını Habeşli askerler aldı, çocukları perişan oldu. Sonunda Yemenliler, Hımyerliler hükümdar soyundan Seyf b. Zi Yezen ile birleşip Habeşlileri yurtlarından çıkarıp atmağa karar verdiler ve Seyf

[97] İbn-i Hişam, **İslâm Tarihi Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi**, Çev. Hasan Ege, C. I, 37
[98] A.g.e., 38, 39.

bu iş için İstanbul'a (Constantinapole) Bizans İmparatoruna yardım istemeğe gitti, Habeşlilerin zulmünden bıkıp usandıklarını anlattı. İmparator onun bu arzusunu <<Habeşliler yahudi midirler ki üzerlerine saldırayım>> diyerek reddetti. Seyf bundan sonra İran'da hüküm sürmekte bulunan Sasanîler hükümdarı Anoşervan-ı Âdil lakabıyla anılan birinci Husrev'e (saltanatı : M.531- 579) baş vurdu. Kisra, Yemen'in uzaklığından ve ele geçirilse dahi gelirinin azlığı sebebiyle bir fayda sağlamıyacağından bahisle bu yardıma pek yanaşmak istemediyse de sonunda Seyf'in devamlı ısrarları neticesinde razı oldu takriben M. 576 yılında yedi sekiz bin kişilik bir kuvveti Vahriz adındaki bir komutanın idaresine vererek Seyf'le Yemen'e yolladı. Seyf İran askerleriyle Yemen'in içerilerine doğru ilerledikçe Yemenliler bölük bölük etrafına toplandıIar. Karşılarına çıkan büyük bir Habeş ordusunu yendiler ve bu savaşlarda Habeş valisi Mesruk öldü. Böylece Yemen Habeş istilasından kurtulmuşsa da bu defa İran nüfuzu altına girmiş oldu."[99]

Meydana gelen bu olaylardan sonra İslâm tarihi kaynaklarının Seyf b. Zi-yezen'le ilgili verdikleri bilgiler oldukça ilgi çekicidir. Nitekim onun yanında taşıdığı bir kitapta Hz. Muhammed'in peygamberliğinin müjdelendiğiyle alâkalı bazı rivayetler bulunmaktadır. [100]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Yeksum bin Ebrehe isminde bir hükümdar Yemen'e padişah olur. Adı Feyâz olan bir hükümdar dahi vardır. Lakabına Zî-yezen denmekte olup Ebû merd diye ün salmıştır. Padişahzâde olup mülkü Habeşliler eline geçmiştir. Elindeki tüm malını kaybedip fakirleşir. Halkı ona çok izzet ve itibar etmektedir. Reyhan adında güzel bir eşi vardır. Bu kadından Ma'du-kereb adında bir oğlu olmuştur. Lakabı da Seyf'tir. Ebrehe, onun eşine ve oğluna göz diker ve tehdit ederek eşini ve çocuğunu elinden alır. Bu padişahın Yeksûm ve Maşruk adında iki oğlu daha vardır. Seyf 'i de onlarla beraber büyütür. Zî-yezen de Rum diyarına gidip kayser katına çıkar ve yardım ister. Habeşliler'in Hristiyan olduğu, kendilerinin de Hristiyan olduğu ve bu sebeple onlarla savaşılamayacağı cevabını alır. Kayser isterse

[99] Neş'et ÇAĞATAY, **Samiler-Araplar ve Güney Arabistan Devletleri**, 57, 58.
[100] M.Asım KÖKSAL, **İslam Tarihi**, C.I, 55-62.

durumu düzeltmek için mektup yazabileceğini söyler. Fakat bunun çare olmadığını bilen Zû-yezen Nûşirevan'ın katına çıkar. Hire'ye bey olarak atanan Nu'man bin Münzir'in yanına varır ve Nuşirevan'la görüşüp durumuna çare aramak istediğini söyler. Nu'man da yılda bir iki ay Nuşirevan'ın hizmetinde bulunduğunu ve kendisiyle gelmesini, o arada durumunu padişaha bildirebileceğini ifade eder. Birlikte Nuşirevan'ın sarayına giderler ve Nuşirevan onu katına kabul eder. Zî-yezen, durmunu bir bir anlatır. Ondan kendisine yardım etmesini savaşta kaybettiği şeyleri geri almak istediğini söyler. Nuşirevan, söz konusu mülkün kendi mülkünden uzakta olduğunu ve bu sebeple oraya savaşa giderse kendi memleketini tehlikeye atmış olacağını belirtir. Bu sebeple bunu yapamayacağını Yemen mülkünden vazgeçmesini ve kendi malının yarısını isterse verebileceğini söyler. Bunun üzerine Zî-yezen'e saray yaptırıp çokça altın verirler. O da altınları halka dağıtır. Sonra yine Nuşirevan'a savaş teklifinde bulunur. Nuşirevan ise bu sefer zamanı geldiğinde bu işi yapmaya söz verir. Zî-yezen de bu ümitle on yıl onun kapısında durur ve ölür. Seyf, Ebrehe'nin oğullarıyla büyümüştür ve bir gün Maşruk kızgınlıkla Seyf'e babasından dolayı lanet okuyunca Seyf, annesinin katına varır. Annesine babasının kim olduğunu sorar. Aldığı cevaptan memnun olmayan Seyf onu yalancılıkla suçlar ve insan kendi babasına lanet okur mu diye karşılık verir. Daha sonra kılıcını çıkartıp göğsüne dayar ve işin doğrusunu söylemezse kendini öldüreceğini söyler. Bunun üzerine tüm gerçeği öğrenir. Sonra Nuşirevan katına varıp onun kapısında kalır. Babasının mezarını ziyarete gider. Tam bir yıl sonra Nuşirevan'ı görme fırsatı bulur. Karşılaştıkları an ona bunca zaman kendisiyle ilgilenmedikleri için sitem eder. Bunun üzerine Nuşirevan, attan inip onu içeri davet eder ve kim olduğunu sorar. Zî-yezen'in oğlu olduğunu öğrenir. Tıpkı babası gibi onu da sarayında ağırlar ve çokça altın verir. Seyf de altınları tıpkı babası gibi halka dağıtır. Nuşirevan, ulular ve beyleri katına toplayıp Seyf'in isteğini yerine getirmeden göndermek istemediğini, tedbiri de elden bırakmadan bu işe çare bulmalarını ister. Yardımcılarından biri Veherz ismindeki bir savaşçıyı zindandaki mahkûmların başına komutan yapar ve Seyf'in emrine verir. Sekiz gemiye binip Yemen'e doğru yola çıkarlar. Fırtınada iki gemi batar, geriye altı gemi ve altı yüz adam kalır. Aden'e varırlar. Maşruk casuslar gönderip onlar hakkında bilgi edinir. Daha sonra Veherz'le görüşüp eğer savaşmazlarsa şahın onlara sunduğundan daha fazlasını vereceğini söyler. Veherz ise

düşünmek için bir ay ister. Veherz daha sonra Seyf ile birlikte ne kadar Yemen'de Seyf'e taraf olacak beyler ve emrindeki kimseler varsa onları savaşa hazırlatır. İki ordu arasında şiddetli bir savaş çıkar. Savaşın ileriki zamanlarında Veherz'e Maşruk'u gösterirler. Veherz onu fil üstünde görünce öldürmez. Filin mübarek olduğunu ve bu sebeple bekleyeceğini söyler. Daha sonra at üstünde görür ve atın da mübarek olduğunu söyleyerek yine öldürmez. Üçüncü sefer onu katır üstünde görür ve okla Maşruk'u öldürür. Daha sonra savaşın hikâyesinin anlatıldığı bir fetih-nâme yazıp Nuşirevan'a gönderir. Seyf Yemen ülkesine kavuşur.

2.2.24.[Hikâye-i Cercîs]

Hikâye, mecmuanın 150b-159a yaprakları arasında yer almakta olup sade nesirle yazılmıştır. Cercis Peygamber'in hikâyesi konu edinilmekte olup hikâye başında herhangi bir başlık bulunmamakla beraber içeriği üzerine yaptığımız inceleme neticesinde bu başlık tarafımızdan konulmuştur. Hikâyenin ana kahramanları Daziyan isimli hükümdar ile Cercis Peygamber'dir. Mekân ise Irak topraklarıdır.

Hz. Cercis'in, Şam civarlarında ve Filistin'de yaşadığı, Hz. İsa'dan sonra geldiğinden dolayı onun dininin hükümlerini devam ettirdiği söylenir. Musul şehri Kralı Daziyan tarafından Eflûn adlı puta tapmadığı için şehit edildiği rivayet edilmektedir. Bugün ise Hristiyanlar tarafından St. Georges ismiyle anılan Hz. Cercis'in Filistin'in Remle kasabasında doğduğu rivayet edilmektedir.[101]

Hikâyenin özeti ise şöyledir: Cercis, Musul'da hüküm süren Melik Daziyan ve halkının Eflûn isimli altından yapılmış puta tapmalarına karşıdır ve çeşitli

[101] Bkz.(32), GÜRTUNCA, 186.

hediyeler alarak yanındakilerle Musul'a, hükümdarın huzuruna gider. Melik Daziyan, bu olaya hiddetlenir ve büyükçe bir ateş yaktırır. Eflûn'a secde etmeyenlerin o ateşte yakılacağını bildirir. Cercis onu Allah'a teslim olmaya davet eder. Daziyan ise onun sözüne inanmaz ve doğru söylediğini kabul etmez. Onu putuna tapmaya mecbur etmeye çalışırsa da Cercis bunu reddeder. Cercis'e türlü işkenceler yaparlarsa da Cercis Eflûn'a tapmayı reddeder ve Daziyan'ı imana davet eder. Bunun üzerine hükümdar Cercis'i zindana attırır. Zindanda Cercis'i çarmıha gererler. O akşam bir melek gelir ve Cercis'e su verir ve acılarını giderir. Allah tarafından ona peygamberlik verildiğini müjdeler ve hükümdarı imana davet etmesini söyler. Sabah olunca hükümdar katına çıkar. Hükümdar şaşırır ve zindandan onu kimin çıkardığını sorar. Cercis, zindandan kendisini çıkaranın Allah olduğunu söyler. Hükümdar Cercis'i ikiye yardırdığı ağacın arasına koydurtur ve tepesinden kılıçla vurdurarak parçalara ayırır. Her parçasını arslanlara yemesi için atar. Fakat arslanlar yemez ve Allah'ın gönderdiği bir melek gelir. Bütün parçaları birleştirir. Ertesi sabah Cercis yine hükümdarın katına çıkar ve onu imana davet eder. Bunun üzerine hükümdar ülkesindeki sihirbazları toplar ve Cercis'i alt etmeye çalışır. Fakat sihirbaz yaptığı büyünün Cercis'e tesir etmediğini görür ve bunun ilahi olduğunu söyler. O arada mecliste bulunanlardan biri Cercis'in yaşlı bir kadının ineğini dirilttiğini söyler ve ona iman getirdiğini bildirir. Bunun üzerine Daziyan onun dilini kestirir. Bunun üzerine Cercis'i pek çok kez denerler. Ondan oturdukları iskemleleri, kürsüleri ve yemek yedikleri ahşap tabakları filizlendirip yeşertmesini isterler. Cercis de Allah'a dua eder ve gerçekleşir. Daziyan onu tunçtan yapılmış öküzün içine koyup içine kızgın maden akıtırlar. Bunun üzerine gök kapkaranlık olur ve gökten ateş yağar. O öküzü parçalar. Cercis'i aç bırakarak öldürmek için fakir ve yaşlı bir kadının evine koyarlar. Cercis acıkınca kadından yemek ister. Kadın ise yemeğinin olmadığını söyleyince Cercis onu imana davet eder ve kadın iman etmeyi kabul eder. Cercis'in duasıyla evin ortasındaki direk yeşerir ve yemiş verir. Gitmeden evvel kadının gözü görmeyen, kulağı işitmeyen ve yürüyemeyen oğluna dua eder ve onu iyileştirir. Hükümdarın huzuruna çıkar ve onu imana davet eder. Hükümdar onu tekrar parça parça ettirir ve ateşte parçalarını yaktırır. Küllerini emin olduğu adamlarına verir ve denize savurmalarını ister. Küller arasından tekrar Cercis çıkagelince ona iman ettiğini fakat başkalarının hakkında düşüneceklerinden ar duyduğunu ifade ederek

ondan bir dilekte bulunur. Eğer bir kez Eflûn'a secde eder de ona kurban keserse dinini kabul edeceğini bildirir. Cercis de ona bu putların asılsızlığını göstermek maksadıyla bu öneriyi kabul eder. O gece ıssız bir yerde Cercis Zebur okurken hükümdarın karısı onun sesini duyar ve yanına varır. Dinini kabul ettiğini söyler. Cercis de ona bunu şimdilik saklamasını tembihler ve kadın odasına geri döner. Ertesi sabah evinde kaldığını kadın ve oğlu da sarayın puthanesine gelmiştir. Cercis, kadının oğluna putları huzuruna okumasını söyler ve bunun üzerine putlar yüzleri üstüne düşüp Cercis'e doğru gelirler. Cercis, Eflûn adlı put ile diğer putların hepsini kaldırıp yere vurur ve yer yarılıp hepsini içine alır. Bunun üzerine yöre halkı Cercis'e iman getirir. Hükümdar ise o kadına Cercis'e yaptığı işkenceyi yapar ve kadın Cercis'ten Allah'a dua etmesini ister. Kadın gökyüzüne bakar ve iki meleğin kendisini beklediğini görür ve şâd olur. Hükümdarın iman getirenlere karşı yaptığı eziyetlerden sonra gökyüzü karanlık olur ve yöreye gökten ateşler yağar.

2.3. Mecmuada Hikâye Dışındaki Metinler

2.1.1.Yûnus Emre Şiirleri

Metnimizin 10b-11b yaprakları arasında iki Yûnus Emre şiiri bulunmaktadır. Bu iki şiirin ilkinde Hz. Muhammed'in vasıfları sıralanmakta ve ona övgü yer almaktadır. İkinci şiirde sabrın İslâm dînindeki yerine değinilir ve nimetlerinden bahsedilir. İlâhî türünde şiirler olup her iki şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

2.3.2.Fâtiha Tefsîri

Mecmuanın 130b-134a yaprakları arasında yer almaktadır. Metnin başında herhangi bir başlık bulunmayıp içeriği üzerine yaptığımız inceleme neticesinde bu

başlığı vermiş bulunmaktayız. Metinde Hz. Muhammed'in Mir'ac olayından başlayarak dünyanın yaratılışından Fatiha'nın hikmetinin anlatıldığı bölüme geçilir. Daha sonra da Levh-i Mahfuz kaleminin ağzından Fatiha'nın nasıl yazıldığı ve nüfuzu anlatılmaktadır. Yaptığımız araştırmalar neticesinde bu metnin Hacı Bektaş Veli'ye ait olan *Fâtiha Tefsîri* olduğu anlaşılmıştır.[102]

2.3.3.Kitâb-ı Hadîs

Metin mecmuanın 134b-147b yaprakları arasında bulunmaktadır. İçerisinde Hz. Muhammed'le kızı Hz. Fâtıma arasında geçen ve cehennemde yer alan kadınların ne gibi günahlardan dolayı yargılanacağını anlatan bir hikâye anlatılmaktadır. Ardından çeşitli dualaların bulunduğum kısım yer almaktadır.

[102] Hacı Bektaş Veli , **Fatiha Tefsiri**, Haz.: Hüseyin Özcan, Horasan Yayınları, İstanbul.

3. İMLÂ HUSUSİYETLERİ

1) Tez konumuz olan eser Eski Anadolu Türkçesi'nin pek çok hususiyetini göstermekte olup ek, kelime ve cümle yapısıyla da o devrin özelliklerini yansıtmaktadır. Kelimelerde yuvarlaklaşma ve vokal uyumuna aykırı düşen pek çok ekin bulunmasıyla beraber bugün düz ve dar vokallerle yazılan pek çok kelimenin yuvarlak dar ve geniş vokallerle yazıldıkları da görülmektedir. Bununla beraber bazı ek ve kelimelerin yuvarlak vokalli şekillerinin yanısıra dar ve düz vokalli şekilleri de yer almaktadır. Bu sebeple metinde birlik bulunmamaktadır.

'Alī'dür (1b/7.sat.) / 'Alī'dir (21b/15.sat.)

anuñ (2a/11.sat.) / anıñ (22a/1.sat.)

nedür (2a/14.sat.) / nedir (29b/6.sat.)

şehirlüye (4b,5.sat.) / sevgüli (4a/8.sat.)

ṣatuñ (4b/13.sat.) / iletiñ (22a/3.sat.)

kendü (6b/5.sat.) / kendini (23a/9.sat.)

yarusı (20b/15.sat.) / yarısını (2b/13.sat.)

baḳduġı (21a/8.sat.) / didigini (3a/16.sat.)

n'eyledügini (8b/10.sat.) / degüldigini (54a/8.sat.)

demür (15a/16.sat.) / demir (152b/9.sat.)

ḳısayum (15b/8.sat.) / göreyim (3a/2.sat.)

dīnimüz (3b/2.sat.) / ḳamumızı (19a/14.sat.)

ümmetü (13a/12.sat.) / ümmetine (133b/8.sat.)

ilerü, içerü (12a/12.sat.) / içeri (23b/5.sat.)

oġlancuḳ (13b/6.sat.) / oġlancıḳ (43b/11.sat.)

2) Metinde bazı kelimelerin yazımında da birlik bulunmamaktadır. Mesela mescid (مسجد) kelimesinin kimi yerlerde "mezgid" (مزكد) şeklinde yazıldığını görülmektedir:
mescid : (74a/11.sat.) / mezgid : (74a/4.sat.)

3) Metinde yer yer kelimelerin yazımında farklılıklar da yer almaktadır. Örneğin 27a varağının 12.satırın, 27b varağının 7.satırında, 28a varağının 14.satırında ve 28b varağının 13.satırında ve metnimizin başka bölümlerinde de daḫı (دخى) kelimesi "داخى" şeklinde ا harfiyle yazılmıştır.

4) Metinde akuzatif ekinin yazımında da farklılıklar görülmektedir. Metnin genelinde akuzatif eki ى harfiyle yazılmışken bazı kelimelerde و harfiyle ve bazen de hemzeyle yazıldığı görülmektedir. Örnek: anu (انو) (46b / 8. sat.) ; kimseyi (كمسەء) (89b / 17. sat.).

5) Bazen metinde yer alan kimi terkiplerin ى harfiyle yazıldığı da görülmektedir. 27b varağının 4. satırında fasl-ı hitâb terkibi buna örnektir: (فصلي خطاب)

6) Bazı kelimelerin harekelenmesinde birlik bulunmamaktadır. Mesela 27b varağnın 3. , 6. ve 7. satırlarında hükm kelimesi hükm (حُكم), hüküm(حُكُم), hükim(حُكِم) şeklinde olmak üzere üç farklı şekilde yer almaktadır. 29b varağının 11.satırında ve 31a varağının 9. satırında metnin farklı yerlerinde nitekim (نِتَكِم) şeklinde yer alan kelimenin niteküm (نِتَكُم) şeklinde yazıldığı görülmektedir. Aynı şekilde 28a

varağının 1. satırında bahs kelimesi bahis (بَحِث) şeklinde yer almaktayken 2.satırında bahs (بَحث) şeklinde geçmektedir. Keza aynı varağın 9. satırında sabır kelimesi sabr (صَبر) şeklinde yer almaktayken 15. satırında sabır (صَبَر) şeklinde yer almaktadır.

7) Eserimizde özel isimlerin yer yer ayrı yazımlara ve harekelere sahip olduğu da görülmektedir. 77a varağında Hürdûs ismi 9. ve 10.satırda هُردوس şeklinde yazılmışken 14-15. satırda هَردوس şeklinde harekelenmiştir. 84. varağının 3. ve 4. satırlarında هِردوس şeklinde ve 84b varağının 15.satırında خُردوس şeklinde yazılmıştır. Hazret-i İsa'nın adı 83a varağının 4.satırında عیسی şeklinde yazılmışken aynı varağın 6.satırında عیسا şeklinde yazılmıştır. Belkıs ismi 34b varağının 12. satırında بَلقس şeklinde yazılmışken 35b varağının 4.satırında ve başka kısımlarda بَلقیس şeklinde yazılmıştır. Bazı isimler ise aslından farklı harekelenerek yazılmıştır. Yemen ismi 34b varağının 15. satırı ile 35a varağının 4.satırında یمَن şeklinde harekelenmiştir. Aslen Dımışk olan Şam ilinin diğer ismi 35b varağının 10.s atırında دِمِشِق şeklinde harekelenmiştir.

8) Metinle alâkalı bir diğer husus çeşitli yazım yanlışlarıdır. Bu durumlar düzeltilmiş ve dipnotlarla belirtilmiştir. Mesela 29a yaprağı 8. satırda velī-'ahd (ولی عهد) kelimesi (والی عهد) şeklinde yazılmıştır.

4.NÜSHA TAVSİFİ

Üzerinde çalışma yaptığımız eserin bir nüshası bulunmaktadır. Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3755 kayıt numarasıyla yer almaktadır. Eser toplamda 168 varak olup 120a-130a varakları, 148a-150a varakları ile 159b-160a varakları boştur. Metinde nestalik hat kullanılmıştır.

Eserin dış ve iç boyutları 228x117-220x130 mm. ebatlarındadır. Sırtı mavi bez, kapakları kırmızı kâğıt, mukavva bir cilt içerisindedir. Satır sayısı 16-20 arasında değişmektedir. Kâğıt türü abadîdir. Yer yer yapraklarda rutubet lekesi bulunmaktadır. 1b, 2b, 3b ve 4b varak yüzlerinde hasar bulunmaktadır.[103]

[103] Nüsha hakkındaki bilgilerin verilmesinde www.elyazmalari.gov.tr'den yararlanılmıştır. [Erişim 09.09.2012]

5.METNİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN YOL

1. Metinde aşağıdaki transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır:

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

2. Üzerinde çalıştığımız mecmua harekelidir. Bu sebeple metin tespiti harekelere bağlı kalınarak yapılmıştır.

3. Manzûm hikâyelerde zihaflı hecelere rastlayan uzun ünlülü kelimeler aslî şekilleriyle alınmıştır.

4. Metindeki âyetler, Farsça ve Arapça ibâreler, orijinal biçimiyle yazılmış olup anlamları dipnotta verilmiştir.

5. Metinde vezin ve mana adına yapılan eklemeler [ ] işaretiyle gösterilmiştir.

6. "….." yerler nüshada boşluk olan yerlerdir.

7. Okunamayan yerlere (?) konulmuştur.

8. Metinde birçok yerde vezin ve kafiye problemleri bulunmaktadır. Bunların bir kısmı tamir edilmiş, mümkün olmayanlardaki problemler ise dipnotlarda belirtilmiştir.

9. Kelimeler metinde yazıldığı şekliyle alınmıştır: Rahim, Hakim vs.

10. Metinde geçen "çün, içün" edatları kendilerinden önce gelen kelimelere bitişik ise '-' işaretiyle ayrılarak ve geldiği kelimenin vokal uyumuna bağlı kalınarak yazılmıştır. Örnek: rūḥ-ıçun, diñlemek-içün. Ayrıca "ile" edatı da benzer kullanımla yazılmıştır: Örnek; benüm-ile, ġuṣṣay-ıla. "ne" kelimesi metinde bazı kelimelerle bitişik olarak yazıldığından iki kelime arasına "-" işareti konularak yazılmıştır.

Örnek: ne-kim, ne-gerek, ni-yere, ne-ḳadar, ni-neden, ne-yile, ne-vech-ile, ne-ḳadar-ki, ne-ki. Türkçe şart koşul cümlesi yapan "ise" edatı metnin bazı kısımlarında kendinden önceki kelimeyle bitişik olarak yazılmıştır. Bu sebeple edatı ve kelimeyi birbirinden ayırmak için "-" işareti kullanılmış olup kelimenin son hecesinde yer alan vokalin özelliğine göre "ise" edatının vokallerinin kalın veya ince sırada olanları tercih edilmiştir. Örnek: var-ısa, yār-ısañ, yimek-ise.

11. Metinde geçen "iken, -idi, -imiş" ekleri bitişik yazıldıkları kelimelerden "-" işareti ile ayrılıp vokal uyumuna bağlı kalınarak yazılmıştır. Örnek; benüm-ile, ġuṣṣa-y-ıla, var-ıdı, virmiş-idi, var-iken. "Ki, kim" Farsça ekleri bazı yerlerde kendilerinden önce gelen kelimelerle bitişik yazılmışlardır. Bu sebeple bu ek ve bitişik yazıldığı kelimenin arasına "-" işareti konularak yazım sağlanmıştır. Örnek: ne-kim, bil-kim, aldı-ki, bilmezem-ki, didi-kim, dilerem-ki, vaḳti-kim.

12. "Ne" kelimesi kendisinden sonra vokalle başlayan bir kelimenin başına denk geldiğinde müstensih tarafından bazı kısımlarda iki kelimenin bitişik yazıldığı görülmüştür. Örnek: n'eyledi, n'itmek, n'eyledügini, n'iyler, n'eki, n'eyler, n'ola, n'idelüm.

13. Metinde yer alan atıf vâvları duruma göre "u, ü, ve" biçiminde alınmıştır.

14. Ayrıca vâv-ı ma‘dûleler de “ ᵛ ” işaretiyle gösterilmiştir. Örnek: ẖᵛūr, Tevrāt-ẖᵛān.

15. Metinde her alan Farsça ve Arapça sıfat ve ön ekler, eklendikleri kelimelerden “-“ işaretiyle ayrı yazılmışlardır. Örnek: bī-dirīġ, bī-gümān, nā-gihān, hem-zār, zī-ġanīmet, dü-cihān, āb-dest, bī-çāre, ẕū-fınūn, nā-gāh, ḳalem-dār, Bazı Türkçe işaret sıfatları kendinden sonra gelen kelimelerle bitişik yazılmıştır. Örnek: ol-dem, ol-daẖı, şol-ḳadar.

16. Metinde bazı kelimeler ve ekler bitişik yazılmış olup “-“ işaretiyle ayrı biçimde yazılmıştır. Kelimelere birleşik yazılan ekler vokal uyumuna göre alınmıştır. Örnek: Dāvud’dan-ṣoñra, yıla-dek, biş-yüz, aranı-da, ol-deme-dek, üç-yüz, peyġamberden-ṣoñra, şimdiye-dek.

17. Metindeki vokal birleşmeleri “_” işaretiyle gösterilmiştir.

6.METİN

[Dāstān-ı Ḳız]

Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1b 1 Evvel Allāh adını ẕikr idelim[104]
Başlayalım söze bünyād idelim

2 Ol Ḥaḳ’ıñ taḳdīrini diñleyelim
Cāndan söz ma‘nisin añlayalım

3 Yaradır cümlesiniñ işin bilür
Her kime dert virü[ben] dermān ḳılur

4 Hem Raḥim’dir hem Ḥaḳim’dir hem Ġafūr
Her nefesde idelim biñ biñ şükür

5 Evvelā yaratdı ol peyġamberi[105]
Ḳıldı anı hem nebīler serveri

6 Şükr ideyüz ümmetiyiz hem anıñ

[104] evvel: ol (Metinde).

[105] ol yaratdı: yaratdı ol (Metinde).

Hem şefī‘idür ol iki cihānıñ

7 Çihārı yārı egmek(?) gül ṣabḳalıdur(?)[106]

Ol Ebū Bekr ‘Ömer ‘Oṯmān ‘Alī’dür[107]

8 Ḳurretü’l-‘ayn Ḥasan hem Ḥüseyin[108]

Hem bulardır Kerbelā-i Şehidīn

9 Anlarıñ pāk rūḥ-ıçun yā İlāhī

Cümlemüzi yarlıġa ey pādişāh

10 …… ‘ināyetler olsa

Ḳaṭreler ise hemān deryā olsa[109]

11 …….dāsitān

Dünki günde gündüze beñzer hemān

12 ……-tle…… hemān

İntihā şādılıġa irdi revān

---

[106] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[107] Bekr: Bekir (Metinde)

[108] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[109] Mısra‘ın vezni bozuktur.

13 ……..-an var idi

Ol kişiniñ dünyālıġı yoġ-ıdı

14 ……..-şdi bir ḳız hemān

Ḫūb idi mecnūn idi ‘aḳlı tamām

2a

15 Cān göñül ṭoymaz-ıdı baḳışıña[110]

Gel sen imdi dünyānıñ baḳ [işine]

16 [Çün] faḳirliḳ odına yanmış idi

İtdigi dīn yoluna durmuş-ıdı[111]

17 Anlara Ḥaḳ virdi sıḳıllıḳ belā[112]

Çāre ne ol işi çün Ḥaḳ’dan gele

18 Anası zengīn iken yoḫsul idi

Bir Yahūdi ḳomşucıġı var idi

19 Çekdi dünyālıḳ bulardan elini

Neye irdi gel gör imdi ḥālini

---

[110] ṭoymaz-ıdı: ṭoymazdı (Metinde).

[111] yolına: yolında (Metinde).

[112] anlara Ḥaḳ virmiş idi: Ḥaḳ anlara virdi (Metinde).

20 Er [ü] ‘avrat ol ḳız ile üç kişi
Ḥaḳ Te‘ālā gör ne eyledi bu_işi[113]

21 Ḳalmadı loḳma bularda yimege[114]
‘Ār iderler bir kimseye dimege[115]

22 Üç gün üç gice yiyecek bulmadı
Gözlere açlıġdan uyḳu girmedi[116]

23 Üçi daḫı üç gice [kim] yatdılar
‘Āciz olup nice ḳanlar yutdılar

24 Ḳonşusı Cühūd anıñ ḥālin bilür
Diñle imdi ne diyiser ol ḥasūd[117]

25 Geldi eve oḳur anı ol Cühūd
Ṭurdı Cühūd anun evine gelür

26 Yiyesi virüp söze dutar anı
İder ey ḳoñşu severem ben seni

[113] ne eyledi: n‘eyledi (Metinde).
[114] ḳalmadı: ḳalmadı bir (Metinde).
[115] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[116] gözlere açlıġdan: açlıġdan gözlerine (Metinde).
[117] diyiser: diser (Metinde).

27 Cühūd ider ne direm diñle saña
Didi Müselmān söziñ söyle baña[118]

28 Cühūd ol-dem aña refiḳ eyledi[119]
Ey Müselmān hāli nedür baña di[120]

29 Cühūd ider dirligün nedür seniñ
Guṣṣa mıdur yā ferah mıdur cānuñ

2b

30 …… [se]verdi ol Cühūd dirligini
Ol Müselmān didi taḳṣīrligini[121]

31 [A]çlıġ-ıla key ḳatı olduḳ zebūn
[Çün] faḳīrlikden yürek oldı ḫūn[122]

32 Üç gün oldı loḳma yoḳ[dur] yiyesi[123]
Kimsemiz yoḳ ḥāliñüz ne diyesi

---

[118] Müselmān söziñ: Müslimān söziñ ne (Metinde).
[119] ol-dem: ol-demde (Metinde).
[120] Müselmān: Müslimān (Metinde).
[121] Müselmān: Müslimān (Metinde).
[122] yürek: yüregimiz (Metinde).
[123] loḳma yoḳ[dur]: bir loḳma yoḳ (Metinde).

33 Üç olupdur ‘avratımla ḳızlarım
Ḥālim işbu saña söylerim sözim

34 Ol Cühūd’a hālini virdi ḫaber
Gözleri ḳan oluban yandı ciger

35 Ol Cühūd ider ana ḳayġu yime
Tañrı irgüre bir dem hīç sen ḳayırma[124]

36 Saña sözim var eger dinleyesin[125]
Ġuṣṣadan tiz şādlıġa yitesin

37 Ol Müselmāndır aña n‘itmek gerek[126]
İşbu işe nice em itmek gerek

38 Ol Cühūd ider geñiz işdir i yār[127]
Ger dilerseñ saña ola baḥtiyār

39 Bu dīniñi terk eyle bizim dīne gir[128]
Gel puta ṭap Ka‘be’ye secde_itme dir

[124] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[125] eger dinleyesin: ger dānesin (Metinde).
[126] Müselmāndır: Müslimāndır (Metinde).
[127] i : ey (Metinde).
[128] Mısra‘ın vezni bozuktur.

40 Gel o cāẕūnun dininden bezer [ol]
Mūsā dī̈nin ṭut bizimle yār ol[129]

41 Tā ki cümle mālımuñ yarısını al diñle beni[130]
Saña virdim ger işidürseñ beni

42 Mālımuñ yarısın al sözümi tut[131]
Bay olursıñ ger dutarsañ [sen] ögüt

43 Hem daḫı ol ḳızıñ[ı] virgil baña
Sözümi uş bī̈-dirī̈g̈ direm saña

44 Söz ḳabūl idüp virirseñ ḳızıñı
Yoḳ dir-iseñ di bil[el]lüm söziñi[132]

3a

45 Benüm-ile bu işi böyle ḳıluñ
Yoḳsa üçiniz de açlıḳdan [ölüñ]

---

[129] dī̈nin: dinini (Metinde).

[130] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[131] yarısın: yarısını (Metinde).

[132] dir-iseñ: dirseñ (Metinde).

46 Ol Müselmān didi vir mühlet bañā[133]
Bir göreyim ḫanumı ne dir bañā[134]

47 Ol Müselmān evine vardı işit[135]
Söyledi ne-kim didise ol pelīd

48 ‘Avratına bir bir ol söz[i] revān
Söyledi ol mel‘ūnıñ sözin tamām[136]

49 Ol mel‘ūn ne-kim didi ise tamām
‘Avratına tamām itdi ve‘s-selām[137]

50 İşidicek ‘avrat bu sözi āh didi[138]
Düşdi uṣṣı gidüben Allāh didi[139]

51 Yine ‘aḳlın dirüben ṣordı anı
Gözleri ḳan yaş ṭolup geldi girü

52 ‘Avrat ider zinhār ey maḥremüm[140]

---

[133] Müselmān: Müslimān (Metinde).
[134] ḫanumı: ḫānem (Metinde).
[135] Müselmān: Müslimān (Metinde).
[136] Beyitin kafiyesi bozuktur.
[137] itdi: mel‘ūn itdi (Metinde).
[138] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[139] Allāh: yā Allāh (Metinde).

Ey benim dildār u yārum hem-demüm[141]

53 Bunca yıldur dirilürün ḫoş bile
Sen berü gel itme bize [çoḳ] gile[142]

54 Key ṣaḳın seni Şeyṭān-ı laʿīn[143]
Aldamasun māl ile terk itme dīn

55 O cihānı bu cihāna ṣatmaġıl
Dünyā içün dīnini terk itmegil

56 Biz bu yoḫsulluḳa rāżı olmuşuz
Bu deme şükr-ü ḳanāʿat ḳılmışuz[144]

57 Bu yoḫsulluḳ güni gibi ḳanda var[145]
Yā Muḥammed dīni gibi ḳanda var

58 Sen Muḥammed dīnini elden ḳoma
Ṣaḳla īmānıñı ʿahdi ki ṣıma

---

[140] maḥremüm: maḥrumūn (Metinde). Mısraʿın vezni bozuktur.

[141] dildār ü yārum: yārim dildārım (Metinde).

[142] bize [çoḳ] gile: bin gile (Metinde).

[143] Şeyṭān-ı: ol Şeyṭān-ı (Metinde). Mısraʿın vezni bozuktur.

[144] şükr-ü: şükr-i (Metinde).

[145] Mısraʿın vezni bozuktur.

59 Olmasın ki didigini ṭutasın
Dīni varup dünyālıġa ṣatasın

3b

60 ….. ‘ınıñ sözini işitme yine
Cān fidā olsun Muḥammed dīnine

61 Ḳo bizi açlıḳdan biz ölelim[146]
Dīnimüz yolında ḳurbān olalım

62 Kim Muḥammed dīnini üzre ola[147]
Yarın anıñ dīdārı naṣīb ola

63 Ol Müselmān ‘avratınadur sözin[148]
İllā açlıḳdan n‘ola hāli ḳızın

64 Bizcileyin açlıġa ol döye mi[149]
İşbu yolda ben de ölem diye mi

[146] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[147] Muḥammed: ol Muḥammed (Metinde).
[148] Müselmān: Müslimān (Metinde).
[149] açlıġa ol: ol açlıġa (Metinde).

65 Ölüme iḫtiyār ide mi yürek
…… açlıġa döymeye ḳızıñ gerek

66 Ol nigār bu sözleri diñler idi
Cān içinde derd-ile iñler idi[150]

67 Gördi ḥadden geçdi bunlarıñ sözi
Anasına söyledi ḳız kendüzi[151]

68 İder ey baba ḳız ölürsem n‘ola
Ben başımı ḳomışım işbu yola

69 Ehl-i İslām dinini elden ḳoma
Ölmek-içün kimse dīnini ḳoma[152]

70 Ben miyem size muvāfıḳ olmayan
Yā Muḥammed dīni üzre olmayan

71 Ben bu dīnden ayrılıġa irmeyem[153]
Cānı virem ben bu dīne ḳıymayam

---

[150] iñler: egler (Metinde).
[151] ḳız: ḳızıñ (Metinde).
[152] ḳoma: ḳoyma (Metinde).
[153] ayrılıġa: ayrılmaġa (Metinde).

72 Ṭut sözimi işidüben sen benim[154]
Siziñ içün ḳurbān olsun bu cānım

73 Size bir söz diyeyin bi‘llāh ṭutın
İrte beni bāzāra iltüñ ṣatuñ

74 Ḳızım dime beni diñlemesünler
Bu işden hīç nesne añlamasunlar[155]

75 Ḳaravaşdur ṣataram bunı degil
Bahāmı al taḫıla vir sen yegil

76 Beni terk it dīnini terk eyleme
Ṣaḳla dīnün cāzūnıñ merāmın eyleme[156]

77 Dönme dīnüñden ṣaḳınġıl dīnüñi
Öz elüñle oda yaḳma cānuñı

78 Bir kişiye vireceksiz ḫod beni
Ḳaravaşdur deyü ṣat ṣaḳla dīni[157]

---

[154] işidüben: işit (Metinde).

[155] Beyitin vezni bozuktur.

[156] Mısra‘ın vezni bozuktur.

79 Var elet bāzāra beni ey ata
Dellāla vir kim bāzārda ḫoş ṣata[158]

80 Sözüm işit maṣlaḥat[ı] eyle dir
Ol Cühūd'uñ boynunı uran budur

81 Çün işitdi işbu sözi atası
Der ḳızına ey cānım cānānesi[159]

82 Göñlümiñ eglencesi sevgüli yār
Hīç döye mi seni ṣatmaġa ciger[160]

83 Ne delīl ile nice ṣatam seni[161]
Dime ḥasret odına yaḳma beni

84 Bir kişi baġrın kesüp [hīç] ṣata mı
Daḫı vara hem uyuya yata mı

85 Ol ḳız ider söyleñiz ne ḳılayım

---

157 ṣat: ṣat beni (Metinde).

158 dellāla vir kim bāzārda : bāzārda dellāla vir kim (Metinde).

159 der: ider (Metinde).

160 ciger: bu ciger (Metinde).

161 seni: ben seni (Metinde).

Nice açlıġa yatup yaḳılalım[162]

86 Üç kişi açuz ḳanı bir loḳma yoḳ
Sākin olmaz nefsimiz yimyince toḳ[163]

87 Ṣatmaḳ olmaz dīni dünyālıḳ içün[164]
Ṣatmalıdır cān u ciger dīn içün[165]

88 Her kim ol ḳaṣd eyledi kendüzine
Eyle bil-kim ẓālim olur özine

89 Gider īmān şöyle ḳalur bī-gümān
Tā ebed ṭamuda ḳalur cāvīdān

4b

90 …[y]olına ṣat beni ṣaḳla dīni
Ḳomışam yolıñıza başı cānı

91 Siz başı[ñız] terk idüñ dīn yolına
Dīn ele girmez oġul ḳız bulına[166]

---

[162] nice: nice bir (Metinde).
[163] yimyince: yimeyince (Metinde).
[164] ṣatmaḳ: ṣatılmaḳ (Metinde).
[165] ciger: cigeri (Metinde).
[166] girmez: girmeye (Metinde).

92 Anası na-çār oldı bu söze
Ḳızını ṣatmaġa çün virdi rıżā[167]

93 Dīn bārī ṣatma ġarīb ehline
Ger ṣatarsañ ġarīb olur [çoḳ] fenā

94 Şehirlüye ṣat kim görem yüzin [168]
Bir vaḳitde bārī işidem sözin

95 Ol işi ḳaldılar o gün yarına
Ḳız gelincek elete bāzārına[169]

96 Tā ḳaravaşlar gibi ḳızın ṣata
Aldı vardı bāzāra gör ol ata[170]

97 Ḳızın[ı] virdi dellālıñ eline[171]
Yā İlāhī kimseniñ ‘ayāline[172]

98 Dünyāda bu ḥālet hem gelmesün[173]

---

[167] çün: na-çār (Metinde).
[168] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[169] ḳız gelincek: ḳızın gelinecek (Metinde).
[170] gör: göre (Metinde).
[171] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[172] İlāhī: İlāhī gelmesin (Metinde).

Kimsene [hīç] şöyle miskīn olmasun[174]

99 Çü[n] ḳızı ṣatmaġa virdi ol yigit

Didi ey dellā[l] benim sözim[i] ṭut[175]

100 Şehriden ayruḳ kişiye ṣatmaġıl[176]

Key ṣaḳın ġarīb ile bey‘ itmegil

101 Aldı dellāl eline ḳılur mezād

Şehirlüden hīç kimse ḳılmaz ziyād[177]

102 Şehrilerden kim murādı olmadı[178]

Ol ḥūrī şehirlü ṣatun almadı

103 Gerçi bunlar tedbīr itdi serserī

İllā Ḥaḳ eyler bu cümle taḳdīri

104 Müşterī oldı ḳızına bir ġarīb

Ol-daḫı bir gözlü idi key ‘acīb

---

[173] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[174] kimsene [hīç]: kimesne (Metinde).

[175] dellā[l] benim: dellā[l] ola benim (Metinde).

[176] şehriden: şehirlüden (Metinde).

[177] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[178] şehrilerden kim: şehirlüden kimsenüñ (Metinde).

5a

105 Ol ġarībiñ bir idi hemān gözi
Ana[sın]dan böyle toġmışdı özi

106 Şol-ḳadar müşterī oldı ol ġarīb
Aldı anı atasından yalvarıp

107 Aldı ata ḳız bahāsı altunı[179]
Oldı maḥrūm [kim] ḳızından hem cānı

108 Virdi ḳızı ol ġarībiñ eline
Ṣatun aldı-ki evine [hem] gide

109 Ḫoca oldı ol ḳızı tā kim gide
Ṣatu[n] aldılar evine [kim] gide

110 Döndi aña söyledi māh-ı münīr[180]
Yā ḫoca sā‘at baña destūr vir[181]

111 Tā ḥelāliñ dileyem varup aña

[179] ata: atası (Metinde).
[180] söyledi: ol (Metinde).
[181] sā‘at: bir sā‘at (Metinde).

O kişiden kim beni ṣatdı saña

112 Anuñ içün [kim] ben anıñ evine
Küçücükden gelmiş-[i]dim yanına

113 Ḥaḳḳı vardur [hem] benim özümde çoḳ
Keremiñden destūr olsun dime yoḳ

114 Virdi destūr yüri var eglenme tiz
Bunda gel kim tiz gidevüz yola biz

115 Ne dir-[i]señ ḫocaña var söylegil
Girü ḳız gel ḳatıma anı ḳoġıl

116 Geldi ḳız atasına esenledi
Anama benden selām elet didi

117 Ben ṣatıldım Muṣṭafā'nıñ 'aşḳına
Biñ cānım varsa fidā olsun dīne[182]

118 Sen benim sevgümi göñülden çıḳar
Ḳıl Muḥammed dīnine sen i'tibār[183]

[182] varsa: var ise (Metinde).

5b

119 Ol baña eylük ṣanan benim anam
Mihribānım sevgüli cānım anam

120 Gözleri yaşına ġarḳ olmış anam
Çevre yaña yollara baḳan anam

121 Yavı ḳılup beni bulmayan anam[184]
Derdime baġrını yanduran anam

122 Beni ġurbet iline ṣalan anam
Şöyle ardımdan baḳa ḳalan anam

123 Yatduġım yerleri gözleyen anam
Gitdügim yolları izleyen anam

124 Ger ṣorar olursa senden ḥālimi
Sen diyesin ḫoş-dur[ur] aḥvālimi

125 Bir yigit şehrī degil aldı ṣatun[185]

---

[183] ḳıl Muḥammed dīnine sen i‘tibār: ḳıl sen Muḥammed dīnine i‘tibār (Metinde).

[184] yavı ḳılup beni: beni yavı ḳılup (Metinde).

[185] şehrī: şehirlü (Metinde).

Diler anı iletü ide ḫatun

126 Zinhār ol baba saña ṣorarsa ol
Nice ṭon geydirdi dirse saña [şol]

127 Cümle ebrişim geydirdi hem ṭonı[186]
Tā ki ġuṣṣa-y-ıla geçmeye hīç güni[187]

128 Diñle [kim] zinhār ol evden çıḳmasun
Ḳız ʻayāller yüzine ol baḳmasun

129 Nitekim ḳızlar göre benim gibi[188]
Ḥasret odına düşmeye yüregi[189]

130 Aralarından beni ol görmeye
Gide ʻaḳlı kendüzini bulmaya

131 Gözleri çevre yaña yola baḳa
Derd-i ḥasret anı odlara yaḳa

[186] Mısraʻın vezni bozuktur.
[187] güni: hīç güni (Metinde).
[188] ḳızlar: ḳızları (Metinde).
[189] Mısraʻın vezni bozuktur.

132 Göresi gelüp beni ister ise
Kime ṣatdıñ baña göster dir ise

133 Zinhār anıñ yüzine çaġırmaġıl
Ḳaḳıyup sögüp anı sen urmaġıl

6a

134 Ataların sevdigi oġlandırır
Ḳız ʻayāller analarıñ cānıdır

135 Anasından ayrılıcaḳ ḳuzılar
Anaları melūl olur sızılar

136 Gör aḫı bu dünyāda neler olur
Ḳuzısından ayrılan meler olur

137 Ḳuzısından ayrı o da meleye
Dört yaña göz du[tu]ban dileye

138 Emānet olsun baba cānıñ içün
Ḫāṭırın yıḳma anıñ benim içün

139 Ben ḫod adımı daḳdım ḳaravaşa[190]
Bilmezem-ki ne gele bu ḳara başa[191]

140 Ayrılıḳ oldı ataya anaya[192]
Nice merhem ola işbu yaraya

141 Bir daḫı yüziñizi görem mi ben
Yā ġarīblıḳda varup ölem mi ben

142 Bu yaña yiller ese ben söyleyem[193]
Ata ana ḳoḳusın yilden isteyem[194]

143 Yil getüre ḳoḳuñızı [hem] baña
İmdi baba elvidā‘ olsun saña[195]

144 Ten gider [bu] ṭatlu cāndan ayrıla[196]
Bir ḳıyās it gör ki ḥāl nice ola

145 Öyle didi babasına ol nigār

[190] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[191] ḳara başa: bu ḳara başa (Metinde).
[192] ayrılıḳ: çün ayrılıḳ (Metinde).
[193] ese: ese aña (Metinde).
[194] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[195] saña: baña (Metinde).
[196] gider: nice gider (Metinde).

Niçe zamān aġladı ol zār zār

146 Atasın esenleyüp ṭurdı örü[197]
Ḫocasınıñ ḳatına geldi girü

147 Ḳurıdı [kim] gevde baḳaḳaldı cān
Oḳ gibi[ydi] ḳaddi oldı [çün] kemān

148 Göz pıñarı sil ṭurdaġı depserü(?)[198]
‘Avratınıñ yanına geldi girü

6b

149 Ḳodı ‘avrat öñine ol altunı
Çünki ‘avrat baḳuban gördi anı

150 Altunı gördi ḳızını görmedi
Uṣṣı gitdi düşdi ‘aḳlın dirmedi

151 Çünki görmedi yanında ol işin[199]
Nā-gihān bir āh idüp dökdi yaşın

152 Ṭutdı bilin zārī ḳıldı iñledi[200]

---

[197] atasın: atasını (Metinde).

[198] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[199] görmedi yanında: yanında görmedi (Metinde).

Ey dirīġā mūnisim ḳanı didi

153 Ḳanda bular gözlerüm çün nūrını[201]
Kendü elümle hem-zār itdim [202]

154 Yā nigārım ger görinmezseñ göze
Aḳça degil ḳara gündür bu bize

155 Hīç ata ola mı ḳızını ṣata
Hem daḫı ḳızı gide ol ġurbete

156 Ey adın ḳaravaş didiren ḳuzı[203]
Bahāsın[ı] bize yidüren ḳuzı

157 Ata ana terkin[i] uran ḳuzı
Dīn yolında ḳā'im ṭuran ḳuzı

158 Fürḳat-ıla ġurbete düşen ḳuzı
Ḥasret-ile cigeri bişen ḳuzı

---

[200] ṭutdı bilin zārī: ṭutdılar biliñ zārılıḳ (Metinde).

[201] gözlerüm çün: ey gözlerim (Metinde).

[202] Mısra'ın vezni bozuktur.

[203] didiren: dīdārın (Metinde). Mısra'ın vezni bozuktur.

159 Ey ḳoḳusı bu[r]nıma ḳoḳan ḳuzı[204]
Beni ḥasret odına yaḳan ḳuzı

160 Şehr içinde seni şöyle itdiler
Ḳaravaşdur deyü seni ṣatdılar

161 Ana degil saña düşmān olmışam
Cigerimi derd-ile ḳan ḳılmışam

162 Oduñuz olsun baña altun gümiş
Ana mı olur ‘ayāl ṣatup yimiş

7a

163 ‘Avrat aġladı eyledi [zār u] āh[205]
Didi eyvāh kim işim oldı tebāh

164 Ḳızım elden gitdi ‘avratım bile
Ey dirīġā işimi virdim yile

165 Didi-kim ey ṣāni‘ ü şems ü ḳamer
Ḳullarınıñ ef‘ālin bilen ḫayr u şer[206]

[204] bu[r]nıma: bu[r]nımda (Metinde).
[205] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[206] Mısra‘ın vezni bozuktur.

166 Ḥāẓır [u] nāẓırsın İlāhī bu_işe
Bir meded irgür baña ey pādişāh[207]

167 Sensin ol ḳızcuġazım[ı] ṣatdıran
Ḫatunı sensin ḳaravaş itdüren

168 Dilerem ben düşmişi ḳaldırasın
Muḥammed ḥazretine bu işi bildiresin[208]

169 Muṣtafā ‘aşḳına ṣatıldı ḳızım[209]
‘Avratımdan daḫı çıḳdı kendüzin

170 Ḳız atası ḥazret[e] tutdı yüzin
İşit imdi ḫoca ile ḳız sözin[210]

171 Aldı o ḳızı götürdi ḫocası
Ṣatun aldı ḥālin ide nicesi

172 Ḳudret-ile çün ḫoca irdi eve
Ḳapuyı açdı [gire] ive ive

---

[207] pādişāh: Ḳādir pādişāh (Metinde).

[208] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[209] ṣatıldı: ṣatıldı bu (Metinde).

[210] ḳız: ḳızıñ (Metinde).

173 Bir ḫoca ki ḳonşucagı var idi
Ol yigidi key ḳatı sever idi

174 Yigidiñ ḳatına geldi irşidi[211]
Anuñ ḳucaşugörü görşüdi[212]

175 Ḫoca yigidi evine çaġırur
Ol-daḫı sözin ṣımayup [hem] varur

176 Ol gice ḳızıñ ḳatına varmadı
Ol hūrīnüñ ṣoḥbetine irmedi

177 Yigit anda yaṣdıġa başın urur
Uyuyınca bir mu‘teber düş görür[213]

7b

178 Gör iki cihān güneşini görür[214]
Şefī‘-i ümmet serveri Aḥmed gelür[215]

---

[211] irşidi: irişdi (Metinde).

[212] görşüdi: görüşdi (Metinde). Mısra‘ın vezni bozuktur.

[213] düş: diş(metinde).

[214] gör: gördigi (Metinde).

[215] Mısra‘ın vezni bozuktur.

179 Geldi gice aña ol faḫr-i cihān[216]
Kim anıñ içün olup kevn ü mekān[217]

180 Ḳatına geldi anıñ ol Muṣṭafā
Müctebā vü murtażā vü bā-ṣafā

181 Cemāliñ gördi ol bedri aya beñzer[218]
Görklü yüzinden ḫacīl şems ü ḳamer

182 Altında ḳara ḳaşı yaya beñzer
ʻĀşıḳıdur cümle anıñ ḫādimler[219]

183 Ebū Bekir ʻÖmer ʻOşmān ʻAlī bile yārı[220]
Muṣṭafā ile bile [hem] çār-yārı[221]

184 Yüzi nūrında ḫacīl şems ü ḳamer
Leẕẕeti luṭfından almışdur meger

185 Ol yigid [çün] bildi bunları tamām

---

[216] geldi: geldi ol (Metinde).
[217] olup: olupdur (Metinde).
[218] Mısraʻın vezni bozuktur.
[219] Beyitin vezni bozuktur.
[220] Mısraʻın vezni bozuktur.
[221] çār-yārı: çihār-yārı (Metinde).

Şefḳat-ıla Muṣṭafā virdi selām

186 İki cihān faḫrını gördi yigit
Zī-ġanīmet ki aña irdi yigit

187 Muṣṭafā ider ki bildiñ mi beni
Yigit ider nice bilmem [ben] seni

188 Sen āḫır Muḥammed bī-gümān[222]
Dostlıġıña yaradıldı dü-cihān

189 Didi peyġamber [ki] şol sā‘at aña
Yā yigit bir ḥācete geldim saña

190 Ol ḳaravaş-kim [sen] alduñ-[ı]dı dün
Baña baġışla yāḫūd [kim] vir ṣatun

191 Sen bulasın uçmaġı ḥūr u ḳuṣūr
Ol ḳızı eyle āẕād yā terkini ur

192 Ümmetimdendir ṣatılan ḳaravaş
Dīn yolında oynayıpdur cān [u] baş

[222] Mısra‘ın vezni bozuktur.

8a

193 Cānına ḳıydı dīnine ḳıymadı
Dostı ḳoyup düşmenine uymadı[223]

194 Dost içün cāna ḳıyanlar şād olur
Ḳo līkin dost ‘aşḳına āzād olur

195 Ḳıydı [çün] benim içün cāna başa
Adını daḳduruban ḳaravaşa

196 Saña dilek ide geldim ben anı
Dīn yolında [hem] ḳaravaş olanı

197 Ne dilerseñ maḳṣūdıña iresin
Dilerem-ki anı baña viresin

198 Yigit ider [çün] belī ḳıldım ḳabūl
Cān dirīġ olmaya senden yā Resūl

199 Çünki sen dilek idegeldiñ baña
Bir ḳaravaş n‘ola virmeyem saña

[223] dostı: dostını (Metinde). düşmenine: düşmānına (Metinde).

200 Yigit ider ey nebīler serveri
Ben ża‘īfiñ var saña bir dilegi

201 Yā Resūlu‘llāh eger nāsa yarın[224]
Dir-isem gördim nebīler serverin

202 Ol yigidüñ bir gözi hem kör idi
Nice yıllar şöyle kim yürür idi

203 Mübārek elini degürdi Muṣṭafā[225]
Rūşen olup gözleri buldı ṣafā

204 Nā-gihān gördi [hem] ol gice gözi
Ṭurdı ol dem ṭoprağa urdı yüz[226]

205 İder imdi yā Resūl [ben] ol ḳızı
Ḳıldım āzād varsun imdi kendüzi

206 ‘Işḳıña fidā ḳılayım ben anı
Saña ḳurbān ideyim cānı teni[227]

---

[224] eger: eger ben (Metinde).

[225] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[226] dem: demde (Metinde). yüz: yüzin (Metinde).

8b

207 Söyler [ü] gider Resūlu‘llāh revān
Uyḳudan uyanı geldi ol zamān

208 [Hem] uyandı uyḳudan çün kendüzi
Baḳdı gördi görmiş körce gözi[228]

209 Şād olup şöyle sevindi cānı
Mu‘cizāt ḳıldı iki cihān sulṭānı

210 Ṭurıgelüp āb-desti alup oturdı
İrteye dek ṣalavāt getürdi[229]

211 İrte oldı ol yigit ṭurdı örü
İve ive ol ḳıza geldi girü

212 Gördigi vaḳit göñil virmiş-idi
Anıñ için çoḳ bahā ṣaymış-ıdı

213 Biñ ḳızıl ṣaymış-[ı]dı aña bahā
Cān u göñül virmiş-idi ol şāh[230]

---

[227] ideyim: ideyim ben (Metinde).

[228] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[229] Beyitin vezni bozuktur.

214 [Çünki] gelüp gördi anıñ ḫūb yüzin
Diñle imdi yigidiñ aña sözin

215 ‘Işḳıñ ucında ciger kebāb olan yār
Gözüm görmesine sebeb olan yār[231]

216 Benim görmez gözümi gördüren yār
Beni faḫr-ı cihāna irdiren yār[232]

217 Muḥammed dīninde ṭoġrı ṭuran yār
Dīn yolında baş terkin uran yār[233]

218 Baña adın ḳaravaş didiren yār
Didügime peşīmān itdiren yār[234]

219 Atasıyla anasın terk iden yār
Alduġıma beni pişmān itdiren yār[235]

---

[230] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[231] Beyitin vezni bozuktur
[232] Beyitin vezni bozuktur
[233] Beyitin vezni bozuktur
[234] Beyitin vezni bozuktur
[235] Beyitin vezni bozuktur

220 Gelüp ḳonşu beni alup giden yār
Server-i cihāna dilek itdiren yār[236]

9a

221 Kim seniñ ḫaṭırıñ içün Muṣtafā
[Baña] geldi ol Resūl-i bā-ṣafā

222 Sen kimsin seniñ içün Aḥmed
Geldi Ḥaḳ resūlı ol Muḥammed[237]

223 Düşde gördim ben cemālin [hem] anıñ
Ne kişisin nedir aḥvāliñ seniñ

224 ʻĀlemin faḫrı gice geldi beni[238]
Gözüm açup dilek itti [hem] seni

225 Ḥūri misin yā firişteh misin yār [239]
Ne kişisin baña toġrı vir ḫaber

226 Biʻllāh ey gül yüzlü bāġ-irem güli[240]

---

[236] Beyitin vezni bozuktur.
[237] Beyitin vezni bozuktur.
[238] faḫrı: faḫrı bu (Metinde).
[239] Mısraʻın vezni bozuktur.

Bir yaña ḥall eyle işbu müşkili

227 Söyledi ḳız aña kendü ḥālini
Atasıyla ol Cühūd'ıñ sözini

228 Ata ana [hem] faḳīr olduġını
Hem Cühūd anlara n'eyledügini[241]

229 Cühūd anı çaġırup ṭoyladıgını[242]
Hem Cühūd anlara n'eyledügini[243]

230 Anası miskīn bu sözi işidüp
Yire düşüp 'aḳlı başından gidüp

231 Ḳoy bu faḳīrliḳ odından ben yanam
Ḥāşā [bu] dünyā içün dīnden dönem[244]

232 Dīn yolında cānımız olsun fidā
Kim Muḥammed dīnidür Ḥaḳ dīn didi

---

[240] bāġ-irem: bāġ-ı irem (Metinde).

[241] cühūd: cühūd'ıñ (Metinde).

[242] Mısra'ın vezni bozuktur.

[243] cühūd: cühūd'ıñ (Metinde).

[244] dīnden: dīnümden (Metinde).

233 Bana toġrı yār-ısañ bunı dime
Ol Muḥammed dīnini elden ḳoma

234 ʻĀciz oldı çünki [ol] bi-çāreler
Dertlerine bulmayup hīç çāreler[245]

235 Didim ey ata sözim [siz] ṭutıñız
Alup iltüñ ṣatuñ[246]

9b

236 Ḳaravaşdır deyü bāzārda ṣatuñ
Bahāmı yiyiñ dīnüñüz berk dutuñ[247]

237 Çün yigit işitdi [ol] ḳızın sözin
Ağlamaḳdan döşürmedi kendüzin[248]

238 Ey nigārım [sen] ḥelāl eyle baña
Ben ḳaravaş didügim içün saña

239 Ḫaṭā ḳıldım ben işimi bilmedim
Yüz sürüp [kim] ḫizmetiñi ḳılmadım

[245] bulmayup hīç: hīç bulmayıp (Metinde).
[246] Mısraʻın vezni bozuktur.
[247] dīnüñüz: dinüñüzi (Metinde).
[248] Mısraʻın vezni bozuktur.

240 Ḳız ḳarındaş ol baña sen ey nigār
Şimdi anañla atañ derdiñ çeker

241 Al şu yüz altunı şükrāne saña[249]
İmdi gel varġıl eviñizden yaña

242 Ṭurdı ḳız [hem] altunı aldı ele
Ṭapu ḳıldı yigide girdi yola

243 Ṭurdı gelür sevinür eyle gider
Yüzine yil yitmeyüp şöyle gider

244 Çünki geldi anası gördi anı
Tañrı'ya şükr itti sevindi cānı

245 Didi ḳızım nice geldiñ ne 'aceb
Bu eve geldüñ nedir [buna] sebeb

246 Ḥālini ḳız anasına söyledi
Yigidin düş gördügün şerḥ eyledi[250]

[249] al şu yüz altunı şükrāne: şu yüz altunı şükrāne al (Metinde).

[250] düş: diş (Metinde). gördügün : gördügüni (Metinde).

247 Ümmet olan kişide bu ḥāl olur
Ḥaḳ yolına hiç melūl olmaz virür

248 Nefs-i emmāre o Şeyṭān leşkeri[251]
Key anar Ḥaḳ yolına gidenler[i][252]

249 Yoḫsa andan [böyle sen] maġbūnesin
ʻAḳluñı döşür ki nʻitdin bilesin[253]

250 Dün-ile gördi [o] seyyid nāzenīn
Beni āzād eyleyüp ḳıldı emīn

10a

251 İşbu yüz altun daḫı baġışladı[254]
Ḥaḳ Teʻālā bize key luṭf işledi

252 Atası daḫı gelüp gördi ḳızın
Şükr idüben [hem] yire sürdi yüzin

253 Didi ey ḳalmışlar[a] meded iden
Ḳullarınıñ göñli dilegin viren

---

[251] o: ol (Metinde).

[252] añar: añarlar (Metinde).

[253] niʻtdin: nʻitdügin (Metinde).

[254] altun: altunı (Metinde).

254 Ḥasretimiñ yüzin[i] göster baña[255]
Günde yüz biñ şükrler idem saña[256]

255 Ol nigārı çünki evde gördiler
Ḫoş Ḫudā'ya şükr idüp sevindiler

256 Sen dilerseñ [mes'ūd olmaḳ] ey yāre
Tañrı luṭfından seni sevindire

257 Cān virüp 'aşḳ-ıla dīn alġıl ṣatun
Ger ḳocasın ger yigit ve ger ḫatun

258 Key ṣaḳın dünyā içün [sen] dutma kīn
Dünyā seven kişide olmaya dīn

259 Çünki onlar üç gice [hem] yatdılar
Ol Muḥammed şefā'atına yitdiler[257]

260 Şimdiki ḥālde bu ḫālī dünye-çün[258]

---

[255] göster: gösteriñ (Metinde).

[256] şükrler: şükürler (Metinde).

[257] Mısra'ın vezni bozuktur.

[258] ḫālī: ḫālıḳ (Metinde) ; dünye-çün : dünyā içün (Metinde).

Bilüşürler bir çürik sevdā içün

261 Faḫr-ı ‘ālem yidügi arpa unı[259]

Āḫır zamānda bir azġun ümmet gele didi[260]

263 Buġday[ıñ] etmegin idüp yiyeler

Bu ḳuru yinmez bir ḳatıḳ gerek diyeler[261]

264 Aḳçası olan ödünç virmeyeler[262]

Gizleyeler Ka‘be’ye varmayalar

265 [Bir] ṣadaḳa virelim dimeyeler

Ḥaḳ yolında yidürüp yimeyeler

266 Baylarıñ ḳalmaya [hīç] mürüvveti

İtmeyeler ehl-i ‘ilme ḥürmeti

10b

267 Resūl ider ümmetim degil bular[263]

Çünki bunlardan ṭoġdı yavuz ḫūnlar[264]

---

[259] unı: unı gibi (Metinde).

[260] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[261] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[262] olan: olanlar (Metinde).

[263] bular: bunlar (Metinde).

[264] Mısra‘ın vezni bozuktur.

268 [Çün] budur āḫır zamān ‘alāmeti[265]
Budur[ur işte] bunıñ [bir] ‘illeti

269 Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt
Vir Muḥammed Muṣṭafā’ya ṣalāvāt

270 Her kim dilerse Ḥaḳ rahmetin ḳazana
Fātiḥa ihsān ide bunı yazana[266]

1

1 ‘Işḳın muḥabbeti düşdi cānıma
Adı güzel kendi güzel Muḥammed
Yā İlāhī zevāl virme īmānıma
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

2 Ümīdim budur ḳıyāmet güniñde
Unutma bendeñi maḥşer güniñde
Seniñ söziñ geçer Allāh yanında
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

[265] zamān: zamānıñ (Metinde).
[266] Beyitin vezni bozuktur.

3 Anı nūrdan yaratmışdur Ḫudā'sı
Ḳudretinden virilmişdir ġıdāsı
Ḥasan'la Ḥüseyn'in güzel dedesi
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

4 Ebū Bekr 'Ömer 'Oṯmān 'Alī'dür
Sevenleri günāhından arıdur
Onsekiz biñ 'ālemiñ serveridür
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

5 Mekke'den beridür güzel Medīne
Biz de 'āşıḳ olduḳ Muḥammed'iñ adına
Anı seven yanmaz ṭamu odına
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

11a

6 Bāġçede 'āşıḳ oldı bir ḫurmaya
Ḫurma ḳopdı ḳarārı yoḳ ṭurmaya
Nice ümmet ola ḳurbān olmaya
Adı güzel kendi güzel Muḥammed

7 Yūnıs imām ider biz de varalım
Furṣat elde iken yolıñ görelim
Başımuz cānımuz ḳurbān virelim

Adı güzel kendi güzel Muḥammed

2

1 Bu dünyānıñ dürli dürli ḥāline
Ne gelürse Ḥaḳ'dan gelür ḳulına
Pādişāhlar çāre ḳılmaz ölüme
Ṣabr idelim göñül elden ne gelür[267]

2 İbrāhīm Peyġamber baḳ şu ṣuçına
Māncılıḳ ṭaḳdılar siyāh ṣaçına
Gül gülistān oldı oduñ içine
Ṣabr idelim göñül elden ne gelür[268]

3 Yūsıf Peyġamber'iñ baḳ şu zārına
Baḳmadılar cemāline nūrına
Ṣabr ile [kim] şāh oldı Mıṣr iline
Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

4 Oġul didikleri ciger pāresi
Ḳardaş didikleri yürek yāresi
Hemān ṣabr itmekdür bunuñ çāresi

[267] "ṣabr idelim göñül elden ne gelür" mısra'ı ilk bentte her mısradan sonra yazılmıştır.
[268] "ṣabr idelim göñül elden ne gelür" mısra'ı iki kez yazılmıştır.

Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

5 Benim işim bir Mevlā'ya ḳalmışdur

Yüregime ḳara ḳanlar ṭolmışdur

11b

Eyyūb Peyġamber'den mīrāṯ ḳalmışdır

Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

6 Ben bir dertliyem derdim ṣorılmaz

Yüregimde yārelerim oñulmaz

Ḥaḳ'dan gelene çāre bulınmaz

Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

7 Ṣabr didikleri bir ulu ni'met

Ṣabr ḳulına Ḥaḳ virür cennet

Gel sen de ṣabr ile olmaz muḫannet

Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

8 Ṣabr didikleri bir ulu ḫāndur

Mevlām sende anı bize naṣīb ḳıl

Ṣabırlu ḳulınuñ dilegi maḳbūl

Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

9 Ṣabr didükleri her ḳulda olmaz
Mevlām her ḳulına cenneti virmez
Kibir olan yirde aṣlā dīn olmaz
Ṣabr idelim göñül elden ne gelür

[Dāstān-ı Vefāt-ı İbrāhīm]

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1 Başlayalum söze evvel ibtidā
Evvel anı diyelüm kim ol Ḫudā

2 Allāh adından yigrek ne var[269]
Evvel ü āḫır u oldur Kirdigār

3 Ol-durur dostum dīn-i Muḥammed
İki ‘ālem güneşi ol Aḥmed[270]

4 Bu ne ḥasret bu ne dertlü bu ne āh

[269] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[270] Beyitin vezni bozuktur.

Ki bize irişdürdi ol pādişāh[271]

5 Dünyāda ecel yili ṭurmaz eser

Hey niçe atalarıñ baġrın keser

12a

6 Ey nice analarıñ geçdi güni

Ḳulaġına girmedi oġul üni

7 Ayırur ölüm niçe yārānları

Birbirine ṭoġrı yol verenleri

8 Ṣaldı ṭopraġa niçe[si] ay yüzi

Gice gibi olmışdur günden evi[272]

9 ʻĀleminñ faḫrı Muḥammed Muṣṭafā

Ol-daḫı gördi bu der[d]i yā ṣafā

10 Ümmetisiñ vir ṣalāvāt sen aña

Tā ki ol seni ḳıyāmetde aña

11 Bir ʻayāl virmişdi aña ol Kerīm

[271] Mısraʻın vezni bozuktur.

[272] Mısraʻın vezni bozuktur.

Ḳatı gökcek idi adı İbrāhīm

12 Didük āvāzı ḳatdı diledi

Yūsıf'uñ ḥüsni yanında ḫayāldi[273]

13 İbrāhīm[ı] sever idi ol Resūl

Ḳamu senden pür-uṣūl[274]

14 İrdi hem on dört yaşına İbrāhīm[275]

Gör ki n'iyler aña taḳdir-i ḳadīm

15 Kimsine ol oġul ölümini virmesün[276]

Kimseler oġul ölümin görmesün

16 Bir gün evde oturdı Muṣṭafā

Ṣadrını yidi 'ālem żoḳandı(?) ṣafā[277]

17 'Azrā'il girdi ḳapudan içerü

Virdi selām Resūl'e geldi ilerü

---

[273] pür: per (Metinde). Beyitin vezni bozuktur.

[274] Beyitin vezni bozuktur.

[275] irdi hem on dört yaşına: on dört yaşına irdi hem (Metinde).

[276] Mısra'ın vezni bozuktur.

[277] Beyitin vezni bozuktur.

18 Yā Resūluʻllāh Çalab virdi selām
O ḥabīb[üm]e selām olsun tamām

19 İbrāhīm gerek ise yā Muṣṭafā
Ümmet[üñ]e ḳılmazın neyl ü vefā

20 Ne-gerekse ümmete [ben] işleyem
Kim İbrāhīm aña bağışlayam[278]

12b

21 Ḳanḳı[sın] dilerse ḳılsun [ol] ḳabūl
Ḥaḳ Çalab böyle buyurdı yā Resūl

22 Resūl ider ümmetim gerek baña
Ḳurbān olsun maʻṣūm İbrāhīm aña

23 Ümmetimden yüzümi döndermezem
Dīnimüñ çırāġını söndürmezem

24 ʻAzrāʻil çün bu sözi bildi tamām
Didi yā Resūluʻllāh İbrāhīm cānını alam[279]

25 Varuñ imdi mekteb[in]den getürüñ

[278] Mısraʻın vezni bozuktur.

[279] Mısraʻın vezni bozuktur.

Ḥaḳ buyurdı bu işi tiz bitürüñ

26 Muṣṭafā durdı yirinden aġlayup
İbrāhim'iñ derdi ciger ṭaġlayup[280]

27 Vaḳti-kim İbrāhīm[e] irdi ecel
'Ömri on dört yaşıdan idi meger[281]

28 Resūl ider göñlüm yimişi İbrāhīm
Ne tiz irdi saña ṭaḳdīr-i ḳadīm

29 Mekteb yolında giderdi Muṣṭafā
Ne 'alāmet gördi anda ol ṣafā[282]

30 İbrāhīm Ḳur'ān oḳurdı meger
Gül yüzinden ṭurmışdı meger[283]

31 Muṣṭafā çün anı gördi ḳıldı āh
Didi kim fermān seniñdir yā Ḫudā[284]

---

[280] ciger: cigerini (Metinde).
[281] yaşıdan: yaşından (Metinde).
[282] 'alāmet: 'alāmetlü (Metinde).
[283] Mısra'ın vezni bozuktur.
[284] Beyitin kafiyesi bozuktur.

32 Ḥaḳ Çalab Cebrā‘il[’e] ḳıldı ḫiṭāb
Tiz iriş Muṣṭafā’nuñ āhını ḳap

33 Göklere ger irüşürse yandurup[285]
Ne-yire kim ṭutunursa yandurup

34 Cebrā‘il ol āhı ṭutmadı ‘amū
Yanar idi cümle gök uçmaḳ ṭamu[286]

35 Yedi kez mekteb ḳapusın dolanur
Ol ṣoḳaḳlar göz yaş-ıla ṣulanur

13a

36 Geldi Resūl mektebiñ kapusına
Çıḳdı bir oġlan Resūl ṭapusına

37 Resūl idür oġlana kim ey cānım
Şimdi n‘eyler İbrāhīm[‘üm] ey cānım

38 Oġlan idür Ḳur‘ān oḳur nā-gihān[287]
Başum aġrur diyü itdi nā-gihān

[285] göklere ger: ger gökler (Metinde).
[286] cümle gök: ve gök cümle (Metinde).
[287] oḳur: oḳurken (Metinde).

39 Gitdi oġlan didi-kim yā İbrāhīm
Benü sülü sen pāyisen yā İbrāhīm(?)[288]

40 Resūl idür oġlana var içerü
Vardı yatmasın [di] gelsün beri

41 Atañ ol āḫır zamān peyġamberi
ʻĀlemüñ faḫrı nebīler serveri[289]

42 Oḳu bükülmiş [gibi] ṭaşra turur
Kim yüziniñ perdesi ʻarşa urur

43 İbrāhīm idür çıḳup [ben] göreyim
Cān virüb[en] cān[ı] ḳurbān ḳılayım

44 Çıḳu gördi atası ṭaşra ṭurur[290]
Ṭapu ḳılup ʻizzet-ile yüz urur

45 İder ey baba oldı pes ne ʻaceb[291]
Kim bizi [vü] ümmetü ḳılduñ ṭaleb

---

[288] Beyitin vezni bozuktur.

[289] nebīler: nebīlerüñ (Metinde).

[290] çıḳu: çıḳup (Metinde).

[291] Mısraʻın vezni bozuktur.

46 Resūl idür ḳonuḳ geldi[292]
Seni ister oḳu geldim ive ive

47 Resūlu‘llāh idür ey cānım cānı
Gel öñümce yüri göreyim seni

48 İbrāhīm ider ma‘āẕa‘llāh ata[293]
Atanıñ öñünce yürümek ḫaṭā

49 Resūl ile İbrāhīm yürüdiler
‘Azrā‘il muntaẓır imiş gördiler

50 İbrāhīm anı görüñcek ditredi
Cānı ḳorḳup babasına söyledi

13b

51 Didi baba bu ne heybetlü ḳonuḳ
Göricek cānım Tañrı ṭanuḳ[294]

52 Resūl idür ol budur fülān ḫarāb[295]

---

[292] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[293] ata: ey ata (Metinde).

[294] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[295] ol: oldı (Metinde).

Ey nice analarıñ baġrı ider kebāb[296]

53 İbrāhīm bildi anı key ne kişidür
Ya‘nī ‘Azrā‘il cān almaḳ işidür[297]

54 İder ey baba şefā‘at eylegil
‘Azrā‘il’den baña mühlet dilegil

55 Bir daḫı ben mektebe [kim] varayım
Üstādımıñ daḫı göñlin alayım

56 Hem çoḳ oġlancuḳ ḳar[ın]daşım benim
Her biridir hem ḳar[ın]daşım benim

57 Mühlet alup mektebe geldi girü
Gözlerinden yaş aḳardı içerü

58 Oġlanlar yirlerinden ṭurdılar
Gelüp İbrāhīm’den ḫaber ṣordılar[298]

59 Kim bize söyle senüñ hālüñ nedir

[296] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[297] ‘Azrā‘il: ‘Azrā‘il’dür (Metinde).

[298] Beyitin vezni bozuktur.

Bildim kim nice oldı aḥvāliñ nedir[299]

60 İbrāhīm ider veriñ beri
Kim daḫı görmeyem ben sizi[300]

61 Yüregim yandı göyindi bu tenim
Arañuzdan ‘ömrim az-ımış benim[301]

62 Dirligim eve varıncadur hemīn
Mühlet alup geldim [uş] size degin

63 Oġlancuḳlar nārı ḳılarlar ‘aẕīm[302]
Kim seni bize baġışla[ya] Kerīm

64 İbrāhīm sözi budur kim itmegin
Bu benim yüregim ṭaġlamañuz[303]

65 Beni ‘azīz babamdan istediler
Birbirinden ḥelāllıḳ dilediler[304]

---

[299] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[300] Beyitin vezni bozuktur.
[301] az-ımış: a̲z-ımış (Metinde).
[302] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[303] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[304] Beyitin vezni bozuktur.

14a

66 Ḥelāl idüñ ey benim ḳardaşlarım
Bile Ḳur‘ān oḳudan yoldaşlarım

67 Siz beni unutmañuz öldi deyü
Yā ölen ardınca kim öldi deyü

68 Anda i[n]di[di] bu āyet ġāfilūn
Oḳudu اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن [305]

69 Ḳamusı āb eylediler zār ile
Ḳıldılar her birisi bir yār ile[306]

70 İbrāhīm geldi eve gitmiş güci
Gördi evde oturur cān ilçisi[307]

71 Başım aġrur dir benim [kim] ey atam
Dizüñe yaṣlanuban birden yatam

72 Başını ḳoydı Resūl’üñ dizine

[305] “Biz Allah için (teslim olmuş kullar)ız ve elbette biz, (yine) O’na döneceğiz.” 2/Bakara/156. Mısra‘ın vezni bozuktur.

[306] yār: zār (Metinde).

[307] oturur otururdı (Metinde).

Gözlerin dikdi babası yüzine[308]

73 ‘Azrā‘il’e işāret ḳıldı Resūl
İbrāhīm’in cānını alġıl sen uṣul[309]

74 Resūl ider İbrāhīm [sen bu] cānı
Ḳurbān baña ṣı‘nūl(?) sen ya‘nī[310]

75 Didi baba ḳorḳmazam cānım içün
Līkin ḳorḳuġım seniñ ‘azīz babanıñ[311]

76 Ol mübārek yüzüñi bir daḫı görsem
Ḳoḳunı alup ben öleyim[312]

77 ‘Azrā‘il ḳabż itmege ruḥı revān
Virdi atasınuñ dizinde cānı[313]

78 Emr-i Ḥaḳ’dur rūḥı revān eyledi
İbrāhīm’iñ derdi ciger ṭaġladı[314]

---

[308] gözlerin: gözlerini (Metinde). babası : babasınıñ (Metinde).
[309] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[310] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[311] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[312] Beyitin vezni bozuktur.
[313] Mısra‘ın vezni bozuktur.

79 Ḳanḳı amcası işitdi bu sözi[315]

Aġlamaḳdan ḳan-ıla ṭoldı gözi

80 Ol Emīrü'l-Mü'minīn işitdi ʿAlī

Ol-kerāmet ıssı ol cömerd velī[316]

14b

81 Didiler Medine ḳavmi geldiler[317]

İbrāhīm içün ʿaẓīm yas ṭutdılar

82 Resūluʿllāh ide ʿÖmer ey yār

İbrāhīm[ʿi] sen yuġul hemligine(?) ṣar[318]

83 İbrāhīm[i] bulusan götürdiler

Tā ki hem sen anı tiz muṣallāya yitürdiler[319]

84 Medine ḳavmi hep namāzını ḳıldılar[320]

Her biri yüz biñ ṣevāba yitdiler

---

[314] ciger: cigerler (Metinde).

[315] amcası: amcāñı (Metinde).

[316] ıssı: ıssını (Metinde).

[317] geldiler: hep geldiler (Metinde).

[318] Beyitin vezni bozuktur.

[319] Mısraʿın vezni bozuktur.

[320] Mısraʿın vezni bozuktur.

85 Muṣṭafā kendü eliyle oġlanı
Ḳabrine [kim] ḳoydı ol server anı

86 Ol sā‘at iki firişteh geldiler
İbrāhīm’den ḳabr su‘ālin ṣordılar[321]

87 Birisi ider aña Rabb’üñ kimdür[322]
Birisi idür [ki] dīnüñ hem nedür

88 İbrāhīm ider [ki] Rabb’im Tañrı’dur
Bir adı Rahmān biri Rahīm-dur[ur]

89 İki daḫı bu su‘āli itdiler
İbrāhīm’e bu su‘āli ṣordılar[323]

90 İtdiler peyġamberiñ kimdür ‘aceb[324]
Yā ni-neden ḳılursan peyġamber ṭaleb[325]

91 İbrāhīm utandı hem söylemedi
Peyamberim [hem] atamdur dimedi[326]

---

[321] su‘ālin: su‘ālini (Metinde).

[322] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[323] ṣordılar: söylediler (Metinde).

[324] peyġamberiñ : peyġamber biñ (Metinde).

[325] Mısra‘ın vezni bozuktur.

92 Muṣṭafā geldi ilerü söyledi
Ṭaşrada oġluna telḳīn eyledi

93 İder ey gözim nūrı [kim] söylegil
Ben Muḥammed oġlıyam imdi digil

94 İbrāhīm ider ki peyġamber benüm[327]
ʻĀlemiñ faḫrı atamdur [hem] benüm[328]

95 Ol zamāndan ḳaldı bu telḳīn [bize] [329]
Ṭudaġı süde budur didüm size[330]

15a

96 Muṣṭafā geldi eve oturdılar
Duʻā ḳılup el yüze getürdiler

97 Ellerini yüzlerine sürdiler tamām[331]
Cebrāʻil anda irişdi veʻs-selām

---

[326] peyamberim: peyġamberim (Metinde).
[327] benüm: benem (Metinde).
[328] benüm: benem (Metinde).
[329] ḳaldı: ḳıldı (Metinde).
[330] didüm: kim didüm (Metinde).
[331] Mısraʻın vezni bozuktur.

98 Bu āyeti getür iy ẕū-finūn ġāfilūn
Oḳundı اِنّا لِلهِ وَ اِنّا اَلَيهِ راجِعوُن [332]

99 Resūl anı işidüp şükr eyledi
El-ḥamdüli‘llāh diyüben söyledi[333]

100 Oġlın terk eyledi sizüñ içün
Siz daḫı ṣalavāt virüñ anıñ içün[334]

101 Sevdigini terk itmedig-içün ādemi
İstedügi ḳanda bulur ey Hemdemī[335]

102 İlāhī yazanı oḳuyanı diñleyeni[336]
Rahmetiñle yarlıġaġıl[337] yā Ġanī

103 Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt
Vir Muḥammed Muṣṭafā’ya ṣalavāt

---

[332] “Biz Allah için (teslim olmuş kullar)ız ve elbette biz, (yine) O’na döneceğiz.” 2/Bakara/156. Beyitin vezni bozuktur.

[333] Beyitin vezni bozuktur.

[334] Beyitin vezni bozuktur.

[335] Beyitin vezni bozuktur.

[336] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[337] yarlıġaġıl: yarlıġa ḳıl (Metinde).

[Ceng-nāme-i Ḥażret-i ʻAlī]

Fāʻilātün /fāʻilātün /fāʻilün

1 Ḥaḳ aña fikr ü ʻaḳıl virmiş-idi
Ne-ki ḳalan var ise görmiş-idi

2 Çıḳdı bir gün ḫānesinden ol ʻAlī
Evde ḳodı Züʻl-fiḳār'ı Düldül'i

3 Şöyle yayan oldı ol evden gider
Ṭağı ṭaşı ʻAlī varup seyr ider

4 Gezer iken ṭağı ṭaşı ol ʻAlī
Arayup bulmadı hīç bir düz yiri

5 Baḳdı gördi ḳarşudan bir toz ḳopar
Heybetinden key erüñ ʻaḳlı şaşar

6 Toz yarıldı çıḳageldi on süvār
Cümle demür ṭon giyinmişler eyer[338]

15b

[338] cümle: cümlesi (Metinde) ; giyinmişler : giyinmiş (Metinde).

7 Geldiler’Alī’ye selām virdiler
Cümlesi de anı ḥalḳa aldılar

8 İtdiler kim niredensin söylegil
Yā yigit ḳorḳma bizden ṭoġrı digil[339]

9 ‘Alī idür Medīne’dendür rāhım
Tañrı’nıñ Resūl’idir ṭoġrı yārım

10 Bunlar ider ‘Alī’yi bilür misin
‘Alī’nüñ vaṣfı ḥālin ḳılur mısın

11 Boyı anıñ altmış arşun var mıdur
Baş[ı] künbed ḳolları çınar mıdur

12 Key ziyāde vaṣfı gelür ‘Alī’nüñ
Ne-ḳadardur paṣṣılıġı ḳolınuñ

13 ‘Alī idür gevdesi ince-durur
Ben degilem gör benim[ki] gibidür

14 Biri ider dutam anıñ boynını

[339] Mısra‘ın vezni bozuktur.

Ḳoltuġıma ḳışayum çıḳa cānı

15 ‘Alī ider n‘eyledi ‘Alī size
Kim idesiñiz aña cevr ü cezā

16 İtdiler kim ne ṣorarsıñ [ey] ‘Arab
Ol ‘Alī’den bu cihān oldu ḫarāb

17 Bizim onumuz daḫı ḳardaşlaruz
Ḳançaru gitsek bile yoldaşlaruz

18 Var idi bizim daḫı bir ulumız
Kim yiterdi on kişiye yalıñuz

19 Bir gün evden çıḳmış ‘Alī uġramış
Uġrayu gelmiş ‘Alī[‘yi] bilmemiş

20 ‘Alī kesmiş el-ile anıñ başın[340]
Anıñ-içün atamuz döker yaşın

21 Biz daḫı çıḳduḳ anı öldürmege
Başını kesüp eve iletmege

[340] kesmiş el-ile: el-ile kesmiş (Metinde).

16a

22 ʿAlī idür ʿaḳl-ıla işleñ işi
Ṭanuşuḳla işlemek yigdir kişi

23 Bunlar idür yā ʿArab söyle sözüñ
Biz ṭutavuz ne buyurursa özüñ

24 ʿAlī idür hele atdan iniñüz
İşbu çayır üstüne bir ḳonıñuz

25 Diñlenüben bir ṭaʿām biz yiyelüm
Size ben bir ḳaç naṣīḥat idelüm

26 Onı daḫı atlarından indiler
Ol sāʿatde çayır üzre ḳondılar

27 Pes taʿāmı yiyüben eglendiler
Her birisi bir dürlü ögündiler[341]

28 Biri idür ʿAlī[ʿyi] göre idim
Bir ḫarb ile anı öldüre idim[342]

[341] Mısraʿın vezni bozuktur.

[342] Mısraʿın vezni bozuktur.

29 Biri dir ḳuşaġından ṭutaydım[343]
Çevürüp anı yire ata idim

30 Birisi dir tīġ-ıla ura idim
İki pāre eyleyüp yara idim

31 Her biri ögüneyen kibr eyledi
‘Alī’niñ ḥaḳḳında herze söyledi

32 ‘Alī idür ögünmek erlik degül
Belki sizden çoḳ ḳuvvetli ola ol[344]

33 Bir ikiñüz bunda güleş ṭuṭalum
Biz bu da‘vānıñ ucına batalum

34 ‘Alī’nin güci nedür biliñ beni
Beni baṣarsañız baṣmaḳdır anı[345]

35 On kāfirden birisi ṭurdı örü
Geydi tonın anda geldi ilerü

[343] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[344] Beyitin vezni bozuktur.
[345] Mısra‘ın vezni bozuktur.

36 Ḳuşaġından ṭutdı ‘Alī’[yi] yire
Diledi-kim ḳaldura ura yire

16b

37 Şöyle ḳuvvet eyledi ol ‘Alī’ye
Kim ḳaya çekseydi ḳopaydı ḳaya

38 Ẕerre miṣli [hīç] yerinden ırmadı
Ḳuvveti ṣīr-ü ‘Alī’ye yitmedi

39 Bir daḫı ögüneyen geldi kefer
Ḥamle ḳıldı bulmadı aña ẓafer

40 Çün üçünci nevbetin ḥamle ḳılur
Depredemez ‘Alī’yi ḥayrān ḳalur

41 İtdi kim bitdüñ mi yire yā yigit
Taş mısın ḳaya mısın bir beyān it[346]

42 ‘Alī idür bitmedüm ben şöyledür
Belki seniñ ḳuvvetiñ ancaḳ odur

43 İtdi üç ḥamle ṭapu ḳıldıñ baña

[346] Mısra‘ın vezni bozuktur.

Baḫşīş olsun ol iki ḥamle saña

44 Bir kez ḥamle ḳıluram ṣaḳla özüñ[347]
Olmasun-ki ġāfil ola kendüzüñ

45 Ṣol eliyle şöyle atdı Murtażā
Taḳla döndi düşdi yatdı ortada

46 Ne uzadam ḳıṣṣayı daḫı onı
Geydiler ṭonı çıḳarup ḳaftānı

47 Biribir tutuşdılar ʻAlī ile
ʻAlī başdı cümlesin ṣol el-ile

48 ʻAlī idür bir kezin hep onuñuz
Ḥamle ḳıluñ baña geymeñ ṭonıñuz

49 Öyle ṣan-kim ʻAlī tutuñ [siz] beni
Beni başarsañız başarsız anı[348]

50 Onı bir kezden ʻAlī'ye üşdiler
Her biri bir yañadan yapışdılar

[347] Mısraʻın vezni bozuktur.

[348] Mısraʻın vezni bozuktur.

51 Kimi biline kimi ḳuşaġına
Kimi yuḳaru kimi aşaġına

17a

52 Onı daḫı ‘Alī’yi depretmedi
Ḳuvvetleri ‘Alī’ye hem yitmedi[349]

53 ‘Alī idür niçe oldı onıñuz
Kepek mi yidiñüz nedür hāliñüz[350]

54 Silkivirdi bir kez ol-dem bendiler(?)
Her birisi bir yañadan düşdiler

55 Cümlesi durdı özi göñli melūl
‘Alī idür baña eyleñiz ḥelāl

56 Bunlar idür ki ḥelāl olsun ḥelāl
Seniñ luṭfiñ giderdi bizden melāl[351]

57 Güzel ḫalḳuñ bizi esīr eyledi
Muḥabbetiñ göñülde yir eyledi[352]

[349] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[350] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[351] Mısra‘ın vezni bozuktur.

58 ‘Alī idür işde beni gördiñüz
‘Alī’niñ gücini bende bildiñiz

59 ‘Alī’nüñ güci nedür bilür misiz
Heybetine ḳarşu siz ṭurur mısız

60 İstemekden siz anı ḳalmayasız[353]
Siz gözine ḳarınca olmayasız[354]

61 Anı gelüñ istemeñ direm size
Düldül adlu bir atı vardur sezā

62 Bir ḳılıcı vardur adı Zü’l-fiḳār
Ol at-ıla ol ḳılıcla hay ider

63 İki biñ er öñünden durmaz geçer[355]
Degme ol ḳılıcı bir kerre çalar

64 Kāfirlerüñ ḳanını yire ṣalar[356]

---

[352] Beyitin vezni bozuktur.

[353] ḳalmayasız: ḳılmayasız (Metinde).

[354] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[355] Mısra‘ın vezni bozuktur.

Ḳılıç ile baġrını iki yarar

65 Kāfire çalsa ḳırḳ arşun uzanur[357]
Hem yaşıl nūr ile şöyle bezenür

66 Bir kez anı çalsa ḳırḳ eri biçer
Ne-ḳadar çeri gelürse hep ḳaçar

17b

67 Siz daḫı ‘azm itmeyesiz onıñuz
Nāmus-ıla bārī giri döniñüz

68 Bunlar idür dönelüm ey ḫulḳ-ı yār[358]
Evümüz yaḳın-durur ey şehriyār

69 Dilerüz kim bize mihmān olasıñ
Bir iki gün bizim ile ḳalasıñ

70 Şehrimüziñ adı Penhān’dur lāyıḳ
Ḳavmi ḳonuḳ aġırlamaġa ‘āşıḳ[359]

---

[356] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[357] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[358] ḫulḳ-ı: ḫalḳ-ı (Metinde).

[359] Mısra‘ın vezni bozuktur.

71 Kerem eyle bizim eve gidelüm
Biz ṭoyunca saña ḫiẕmet idelüm

72 ‘Alī idür ḫāṭır için gidelüm
Şehriñüzi ḳavmiñüzi görelüm

73 ‘İzzet-ile ‘Alī’yi ol on süvār
Aldılar Penhān şehrine geldiler[360]

74 Ol gice odaların döşürdiler
Ḥāl-i ḥāẕır tizcek aş bişürdiler

75 Hem ataları Ebu’l-‘Aşīr gelür
Derd-ile gözlerine yaşlar gelür

76 İtdi oġullar ḳardaşıñuz ḳanını[361]
Aldıñuz mı ol ‘Alī’den ḳanını

77 Bunlar idür ‘Alī evde yoġ-ımış
İşitdük evden gideli çoġ-ımış[362]

[360] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[361] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[362] Mısra‘ın vezni bozuktur.

78 Bulamadıḳ yine bir gün buluruz
Ḳanımuzı ol ‘Alī’den aluruz

79 Ebu’l-‘Aşīr itdi-kim işbu yigit
Ne yigitdür aḥvālini beyān it

80 Bunlar idür ne ṣorarsın [sen] bunı
Güleşürseñ giyin ḳaftān aṣlanı[363]

81 Ṣol eliyle baṣdı bu onumuzı
Ḫavf ile ḳul eyledi cānumuzı

18a

82 Şöyle yayaḳ yoḳ-durur bile atı
Yüz kişiden artuḳ ola ḳuvveti

83 Ol sebebden eve getürdük bunı
Ḫizmetine ḳoyalum başı ile cānı[364]

84 İder şimdi dürlü ni‘met getürüñ[365]
Yiyüp içüp ḫoş şādumān oturuñ

[363] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[364] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[365] Mısra‘ın vezni bozuktur.

85 Getürdiler aḳ pirinç ṣarı pirinç[366]
Semüz etler üstüne sıḳdı turunç

86 Getürdiler bal [u] yaġ nuḳl-i kebāb[367]
Başladılar yimege her biri şāb(?)

87 ʻAlī şirīn ṭaʻāmlarından yidi[368]
Çekdi elin ayruġından yimedi[369]

88 Ḳoca idür yā yigit bu niʻmeti
İşbu ṣaḳaluma sen ḳıl ḥürmeti

89 ʻAlī idür işde niʻmetde elüm
Dāʻim ḫalḳ-ıla yirim eksülmez elüm[370]

90 Bir iki gün Murtażā anda ḳalur
Bunlar aña cān-ıla ʻizzet ḳılur

91 Bir gice Murtażā anda oturur
Dün namāzını ḳılur bunlar uyur

---

366 Mısraʻın vezni bozuktur.

367 nuḳl-ı: naḳl-i (Metinde) ; mısraʻın vezni bozuktur.

368 Mısraʻın vezni bozuktur.

369 çekdi elin: elin çekdi (Metinde).

370 Mısraʻın vezni bozuktur.

92 Namāz ḳıldı ẕikr ü tesbīḥ eyledi
Ol-dem Ḥasan Ḥüseyn'i fikir eyledi[371]

93 İtdi yā Rab bunlar beni añа çoḳ
Daḫı n'olduġımdan ḫaberleri yoḳ[372]

94 Böyle deyüp fikir iderdi ayār(?)
Fikr iderken ḳapuda ġavġā ḳopar

95 Çıḳdı 'Alī bir naẓar ḳıldı añа
Gördi bir ulu çeri diyem saña

96 Ḥalḳa almışlar eviñ dört yanını
Başladılar yıḳalar dīvārını

18b

97 Çevre yanı Ebu'l-'Aşr'a çaġırur
Kendüniñ oġlanlarına ḳıġırur

98 Geldi oġulları çaġırışdılar[373]
N'idelüm n'eyleyelüm danışdılar

[371] Beyitin vezni bozuktur.
[372] Beyitin vezni bozuktur.
[373] oġulları: oğulları-da (Metinde).

99 ‘Alī idür bu ne işbu ḥāl-durur
Bu gice içinde ne aḥvāl-durur

100 Bunlar idür yā Emīrü’l-mü‘minīn
İşbu gelen sulṭānıdur bu iliñ

101 Kendi ḳara adı hem ‘İfrīt’-durur
Fi‘li yavuz belki ḳara it-durur

102 Yavuz ḳa‘ide ḳomışdur bu illere[374]
Ṭama‘ ider ol ḳamu öksüzlere

103 Keşīşleri var-durur bile gezer[375]
Ḳanḳı şehristānda bir güzel sizer

104 Bildürürler bu ẓālime ol sā‘at
Muştuluḳ aña virür ḫil‘at [u] at

105 Çün varup ol anı ġażabla alur
Ata ana ḥasret-ile baḳılur

[374] ḳa‘ide: ḳa‘de (Metinde). Mısra‘ın vezni bozuktur.

[375] Mısra‘ın vezni bozuktur.

106 Getürürler ol ḳızı bu ẓālime
Dā‘imā ẓulüm olur şöyle maẓlūma[376]

107 İletür bir ḫalvete yüzin açar
Bir ḳaç günde hevāsı andan ḳaçar[377]

108 Anı ḳoyup bir daḫı ister bulur
Anı daḫı yine ġazabla alur

109 Dün ü gün işi budur bu mel‘ūnuñ[378]
Şimdi eli üstüne el yoḳ anıñ

110 Bizim daḫı var-durur bir ḳızımuz[379]
Baġrımuz yarusı iki gözimüz

111 Bizi de ol mel‘ūna keşf eylemiş
Çoḳ aña virdiler altun [u] gümüş

19a

112 Rāżı olmaduḳ kim aña vireyüz
Zīrā anıñ fi‘li erkānı yavuz

[376] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[377] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[378] dün ü: dün-i (Metinde). Mısraın vezni bozuktur
[379] Mısra‘ın vezni bozuktur.

113 İşde geldi güc-ile almaḳ diler
Bizi ḫalḳa melāmet ḳılmaḳ diler

114 ‘Alī idür bir ögüt virem size
Dutarsañız sebeb olam ol ḳıza[380]

115 Bu ‘İfrīt’den ḳurtula ol ḳızıñuz[381]
Tāze ola ḫalḳ içinde yüziñüz

116 İtdiler kim ne dir iseñ ṭutalum
İşbu işde saña tābi‘ olalum

117 ‘Alī idür varıñuz ol ‘İfrīt’e
Bir iki gün mühlet itsün ol işte[382]

118 Siz ḳonıñuz biz yaraġın görelüm
Ḳız dilerseñ işde saña virelüm

119 Ḫayme dutup bir yañaya ḳonalar
Ol sā‘at kim atlarından ineler

[380] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[381] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[382] Mısra‘ın vezni bozuktur.

120 Siz getürüñ baña gelin ṭonını
Gelin olam siz aña verin beni

121 İnşā‘allāh ol ḥākime ben varam
‘İfrīt ile ḳullarına hep ḳıram

122 Ḳurtula andan bu iliñüz ḳamu
Ḳullarıyla öldürem kim ben ḳamu[383]

123 İtdiler kim ögsüzin iş olmaya
Belki kimesneyle ögüt gelmeye

124 Ol sebebden ḳamumızı ḳıralar
Cezā virüp çoḳ işkence ideler[384]

125 ‘Alī idür ben yeterem ‘İfrīt’e
Gör ki neler eyleyem ben ol ite

126 Bunlar idür biz seni ḫoş bilürüz[385]
Saña ḳarşu edebsizlik ḳıluruz[386]

---

[383] öldürem kim ben: kim ben öldürem ben (Metinde).

[384] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[385] seni ḫoş: ḫoş seni (Metinde).

19b

127 Dönüp atasına vardılar ḳamu
Buña biñ dayan[ı]maz [kim] ey ‘amū

128 Ne dirisek bunuñ elinden gelür
Göresin-ki ‘İfrīt’e neler ḳılur

129 ‘Alī’niñ sözini ḳabūl ḳıldılar
Ol sā‘at ‘İfrīt ḳatına vardılar

130 İtdiler kim ḳız dilerseñ virelüm
Siz ḳonıñuz biz yaraġın görelüm

131 Bir iki gün temāşā eyleñ dügün
Ḳız yalındır niçe virelüm bugün

132 Geydirelüm aña dürlü ṭonları[387]
Biz düzelüm dürlü mercānlar aña

133 Geydürelüm biz aña ‘izzet-ile
Getürelüm ḳatuña ḥürmet-ile

---

[386] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[387] aña: biz aña (Metinde).

134 Çün bunı işitdi ol ‘İfrīt’-durur
Tiz buyurdı dügün yaraġın görür[388]

135 İnüp atlardan yazıya ḳondılar
Dügün içün ḳamusı ṭonandılar

136 Bişrüdiler dürlü [dürlü] aşları[389]
Yimek içmek oldı dā‘im işleri

137 Bunlar anda temāşāda ġavgāda
Gelin oldı evde ‘Alī ortada

138 Geydürdiler aña dürlü ṭonları[390]
Ād(?) itiniñ ferah olur cānları

139 Bu ḳıṣṣayı şimdi bunda ḳoyalum[391]
Fāṭımatü’z-zehrā’yı söyleyelüm

140 Ol zamānda evden çıḳmışdı ‘Alī[392]
Bilmedi-kim Fāṭıma n‘oldı ‘Alī

[388] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[389] bişrüdiler: bişürdiler (Metinde).
[390] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[391] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[392] Mısra‘ın vezni bozuktur.

141 Umar dīger ol gice eve gele[393]
Getürüp ta‘āmı yiyeler bile

20a

142 Ḥasan ile Ḥüseyin ağlaşdılar
Üç gün oldı gelmedi ol şīr-ü ner

143 N‘idelüm n‘eyleyelüm danışdılar
Getrümedi kimse andan bir ḫaber[394]

144 Oḳudı Fāṭıma ‘Amrı Meyyit’i(?)
İtdi-kim ‘Amr oldı ḳavī[395]

145 Bir ḳaç gündür gelmedi ol Şīr ‘Alī[396]
Bilmedim-ki nice oldı ḫaberi

146 Gitdi evden gelmedi ol üç gice[397]
Kimse bilmez ḥāl [ü] aḥvāl[i] niçe

147 Bizim ile Muṣṭafā’ya ḳıl kerem

[393] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[394] getrümedi: getürmedi (Metinde).
[395] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[396] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[397] gitdi evden: evden gitdi (Metinde).

İşitgil ‘Alī’dür yā muḥterem[398]

148 İtdi bismi‘llāh-ı kerīm dört yaña
Getüreyim ḫaberin anuñ saña

149 ‘Amr durdı baġladı muḥkem bilin
İtdi yā İlāhī sen göster yolın

150 Ol-ḳadar segirtdi anda ol hümām
Ne ṭaġ[ı] ḳodı ne dere gezdi tamām[399]

151 Ḳudret-ile yolı irdi Penhān’a
Gördi ḫalāyıḳ dirilmiş meydāna

152 Ol ‘İfrīt’iñ dügünine düş olur[400]
‘Amr’uñ andan ḫāṭırı hem ḫoş olur

153 ‘Amır idür bu dügüne varayum
Bunda daḫı ‘Alī’yi bir ṣorayum

154 Ol sā‘atde düzdi ‘Amr özüni uz

[398] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[399] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[400] Mısra‘ın vezni bozuktur.

Ṣanasın-kim bir keşişdir [pek] yavuz

155 Geydi biline ḳuşandı zünnārın
Key uzatmış bıyıḳ[ı] ṭırnaḳların

156 Tesbīḥin düzmiş ḳolına boynına
Bir İncīl kitābın almış eline[401]

20b

157 Şöyle oḳur İncīl'i āvāz ile
Kim ṣanarsıñ durna uçar ḳaz ile

158 Vardılar 'İfrīt'e ḫaber virdiler
Bir keşīş geldi-kim ulu mu'teber

159 Ol 'oḳın 'İfrīt daḫı ḳarşu gelür
Begler-ile cümlesi ikrām ḳılur

160 'İfrīt ile çoḳ keşīşler geldiler
Gice gündüz bir arada gezdiler

161 Bunlar 'Amrı Meyyit'e ikrām ḳılur
'İfrīt 'Amr'ı alur yanına gelür[402]

[401] Mısra'ın vezni bozuktur.

162 Kendünüñ ḳatına getürdi ‘Amr’ı[403]
Didi ḫoş geldiñ sen ey[ā] dīn eri

163 ‘Amr oḳur İncīl’i [kim] āvāz ile
Şöyle oḳur diyeyim key nāz-ıla

164 Ol keşīşler ḳamu ser-gerdān ḳalur
Cümlesi ol ‘Amr’a su‘āller ḳılur

165 Cümle keşīşlere virürdi cevāb
Her birisi begenüp dirdi ṣavāb

166 Baḫş ile yeñdi ḳamu keşīşleri
‘Amr’a dayanmaz oldılar her biri[404]

167 Söylemez oldı ḳamu dilsüz durur
Kim-ki söylerse ‘asā ile urur

168 Gice gündüz anda yiyüp içdiler
‘İfrīt ile ḫoş müferraḥ geçdiler

---

[402] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[403] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[404] Mısra‘ın vezni bozuktur.

169 Gice oldı buyurdı ‘İfrīt-i la‘īn
Varıñ göriñ gelin hāżır mı hemīn[405]

170 Çihizi yarusı tamām oldu mı
Atası eksikligini gördü mi

171 Bunda iken keşīş ḳıysun kābını(?)
Tiz ṣavuñ siz görüñ işbu dügüni

21a

172 Vardılar getürdiler yine ḫaber
Ḥāżır olmuş çihizi çün didiler[406]

173 Ṭabaḳları cevāhir ḳoyuñ didi[407]
İşbu gice aña gönderüñ didi

174 ‘İfrīt idür ‘Amrı Meyyit ḳaḳsun
Kerem idüp gelin kābını ḳıysun[408]

175 Ġayrı andan kimse varmasun özi[409]

---

[405] Beyitin vezni bozuktur.

[406] ḫāżır: ḥāẓır (Metinde).

[407] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[408] Beyitin vezni bozuktur.

Ḳaddimüze mübārek oldı bizi

‘Amr eline İncīl kitābın alur[410]
‘İzzet-ile düzdi ol eve gelür

Ḳızıñ atası ‘Amr’a ḳarşu gelür[411]
‘Amr’ı gelin ḳatına alur gelür

Gelin ṭonın giymişdi ol ‘Alī
Oturmışdı ev içinde ol velī[412]

Baḳduġı sā‘atde ‘Amır añladı
Nice gelmiş deyü bunda tañladı

Gel didiler ‘Amr’a geldi ilerü
Ḳutlu olsun geliniñ kebini(?) didi[413]

İncīl kitābın başdan oḳudı[414]
Anlara daḫı ‘Alī baḳar idi

---

[409] ġayrı andan: andan ġayrı (Metinde).
[410] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[411] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[412] Beyitin vezni bozuktur.
[413] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[414] Mısra‘ın vezni bozuktur.

182 ‘Alī ol-demde eliñ ṣundı ‘Amr’a[415]
Ya‘nī ol kendüyi ‘Amr’a bildüre

183 ‘Amır nā-gāh bildi ‘Alī’nin elin[416]
Bildi ol sā‘at ‘Alī imiş gelin

184 Ṣordı ider yā Emīrü’l-mü‘minīn
Pehlüvān kişi olur mı hīç gelin[417]

185 ‘Alī ider dīn içün revā[n] olam
İnşā‘a‘llāh şerr[i] maẓlūmdan ṣavam

186 Sükūt eyle bārī ne ḳılam başı
Nice olur gör ki köpegin işi[418]

21b

187 ‘Amır idür muştuluḳ yaḳun size
Bu sa‘ādet günidür işbu ḳıza

188 Bu ḳız aña varıcaḳ ‘İfrīt olur

[415] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[416] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[417] olur mı hīç: hīç olur mı (Metinde).
[418] nice olur gör ki: gör ki nice olur (Metinde).

Ṣaġ esen bu ḳızıñuz eve gelür

189 Çün ḳızıñuz ṣaġ esen gele size
Şükrāne virürsiñiz siz [hem] bize

190 Bunlar ider ne dilerseñ virelüm
Tek ḳızımuz eve gele görelüm

191 ‘Amr ‘İfrīt yanına geldi yine
Medh ḳıldı ‘İfrīt’e ḳıldı ṣenā

192 ‘İfrīt idür viriñüz altun gümüş
Tiz virüñ kim du‘ā ḳıla bu baña[419]

193 Buyrudı ‘İfrīt çıḳarsunlar ḳızı[420]
Bunca gündür eglediler kim bizi[421]

194 Çıḳardı anlar gelini aġlaşu[422]
Ata ana bilesince aġlaşu

[419] Beyitin kafiyesi bozuktur.
[420] buyrudı : buyurdı (Metinde).
[421] eglediler kim: kim eglediler (Metinde).
[422] Mısra‘ın vezni bozuktur.

195 Vardılar getürdiler bir yaḫşı at
Kim gelin yine gide eli nihāt

196 Cümle ‘İfrīt begleri binmiş idi
Cümlesi ol ortaya gelmiş idi

197 Didi gelin bindirüñ [hem] ol ata
Kimse hīç ḳalduramaz anı ata

198 Bārī anı cehd-ile bindürdiler
Yürümege ol atı depretdiler

199 Ol atıñ ol-demde bili üzilür
‘Alī’niñ altında bili ḳılınur

200 ‘Alī’dir degme atı mı getürür[423]
Ol ḫalāyıḳ ḳamusı ḫayrān ḳalur

201 Ol sā‘at getürdiler bir daḫı at
Ol daḫı getürmedi bil ey nihāt

22a

202 Altı yidi atını ol ‘İfrīt’iñ

[423] degme : bu degme (Metinde).

Bilini üzdi helāk itdi anıñ

203 Var idi ol ‘İfrīt’iñ iki atı
On biş atdan artuḳ idi ḳuvveti

204 ‘İfrīt adamlarına ḳız buyurur
Ol atı iletiñ diyüp ḳıġırur[424]

205 Tizcek ol atı hemān getürdiler
Bir sā‘at içinde hem yitürdiler

206 ‘Amır özin bir ḫādim düzdi özin
Geldi gelin ḳatına ol öksüzin

207 Ol ‘İfrīt’iñ ḳulları git didiler[425]
‘Amır idür beni bile virdiler

208 Küçücekden bisledim ben bu ḳızı
Anuñ içün bile virdiler bizi

209 Yaḫşı bir at ‘Amr’a daḫı virdiler[426]

[424] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[425] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[426] yaḫşı bir: bir yaḫşı (Metinde).

‘Amr’ı daḫı ol ata bindürdiler

210 Bir naḳışlu ‘aṣā aldı eline
Tiz hele kim baḳar ise geline

211 ‘Amr ‘aṣā ile başına urur
‘Amru Meyyit’e cehdi gör ne ḳılur[427]

212 Sürdi atların düni gün ol çeri
Geldi ‘İfrīt şehrine ol dīn eri

213 Şehr ḳavmi cümle ḳarşu geldiler
‘İfrīt’e cümlesi du‘ā ḳıldılar

214 Pes buyurdı donadalar o şehri[428]
Çıḳdı şehirden ṭonandı hep varı

215 Cümle ṣaf ṣaf meydān içre durdılar
Dört yañadan beşāretler urdılar

216 ‘İfrīt’iñ bir ḳalem-dārı var idi[429]

[427] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[428] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[429] Mısra‘ın vezni bozuktur.

Ḳamçı ile gelini urur idi

22b

217 Ḳarşu durur tiz ḳamçısın alur[430]

Ḳarşu ṣundı ḳamçısın aña urur

218 At üstünden anı yire aḫtarur

Tizcek yine ‘İfrīt yanına gelür[431]

219 İtdi-kim inşā‘a‘llāh oġluñ ṭoġa[432]

Ol-ḳadar çoḳ ola kim ṭaşdan yaġa

220 Her oġlu bunıñ bir pehlüvān ola[433]

Hem ikiñüzden ṭoġan aṣlan ola

221 Her birisi bir ıḳlīme ola baş

İtdi-kim aḥsen saña yā Ebu’l-‘Aşr[434]

222 Ṣoñra andan geldi begler ḫatunı[435]

Ṣaçalar ṣaçu hem aḳça altunı

---

[430] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[431] Beyitin vezni bozuktur.

[432] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[433] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[434] Beyitin vezni ve kafiyesi bozuktur.

[435] ṣoñra andan: andan ṣoñra (Metinde).

223 Dügün oldı anda dün gün [çün] tamām
Mücde geldi-kim bize neler geldi tamām[436]

224 Cümle begler ḫatunı ol sarāya
Gelini görmeye girdi sıraya

225 Didiler destūr virürseñiz bize
Götürüñ niḳābı baḳalum yüze[437]

226 Bunlarıñ sözin işitmedi gelin
Yüzini dutmış dest ile gelin[438]

227 Mücde geldi gelin elin gidere
Yüzini ḫatunlara kim göstere[439]

228 Bir eliyle mücdemi gelin dutar
Alma gibi taḫtdan aşaġı atar

229 ‘İfrīt andan ‘aḳlını bī-cūş ider

---

[436] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[437] götürün: getürün (Metinde).

[438] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[439] yüzini ḫatunlara kim: kim yüzini ḫatunlara (Metinde).

Bir zamān ‘aḳlı gelür yine gider

230 Biş sā‘atden ‘aḳlı geldi başına
‘Amr işidüp geldi tizcek başına[440]

231 Çün ḫatunlar anı öyle gördiler[441]
Beñzemez ġayrı geline didiler[442]

23a

232 Gice oldı getrüdiler ‘İfrīt’i[443]
Gerdege getürdiler ol zehr iti

233 ‘Amru Meyyit bile vardı gerdege
Ya‘nī kimse varmaya ol gerdege

234 Bir iki el uruşuban gitdiler
Vir ṣalavāt ideyim gör n‘itdiler

235 Şöyle bir kez ṣıḳdı ‘İfrīt’i gelin
Aldı ṭutdı ‘İfrīt’iñ iki elin

---

[440] geldi tizcek: tizcek geldi (Metinde).

[441] çün ḫatunlar: ḫatunlar çün (Metinde).

[442] beñzemez ġayrı: ġayrı beñzemez (Metinde).

[443] getrüdiler : getürdiler (Metinde).

236 ‘İfrīt idür aç yüzüñi göreyim
Ne dilerseñ dilegüñi vireyim

237 Ya‘nī aça gelinin ‘İfrīt yüzin
Göstermedi illā ol iki gözin[444]

238 Heybet-ile bir kere baḳdı aña
‘Aḳlı gitdi ‘İfrīt’iñ diyem saña

239 Yuvalandı taḫtdan aşaġı düşer
Depretmedi kendini ‘aḳlı şaşar[445]

240 ‘Amru Meyyit ḳapuda durmış-ıdı
Ḳulaġını ḳapuya virmiş-idi

241 ‘İfrīt’iñ düşdügüni ‘Amır bilür
Açdı ol-dem ḳapuyı yanına gelür[446]

242 ‘Amru gelür hem gelüben yanına
Ṣu ṣaçarlar ‘aḳlı gelür başına

[444] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[445] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[446] Mısra‘ın vezni bozuktur.

243 ‘Amru idür n‘oldı ey şāh-ı cihān
Kim düşmişsin taḫtdan aşaġı revān[447]

244 ‘İfrīt idür baña bir baḳdı gelin
Şöyle baña ḫışm-ıla baḳdı gelin

245 Ecdehā gözi gibi gözi yanar
Gitdi ‘aḳlım görmedim ben böyle yār

246 ‘Amru idür küçücekden ḫarb ider
Ḫışm-ıla baḳduġına hem ḫarb ider

23b

247 Geldi ‘Alī ḳatına ol dīn eri
İşit ḳomaġıl zinhā[r] ol mel‘ūnı[448]

248 ‘Amru Meyyit çıḳdı ḳapuda durur
‘İfrīt ol-dem gelin ḳatına gelür[449]

249 Ya‘nī geldi-kim ol gelini ṭuta[450]
Döşegine ilete bile yata

[447] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[448] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[449] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[450] Mısra‘ın vezni bozuktur.

250 ‘Alī ol-dem ḳuşaġından ‘İfrīt’i
Götürüben bir yere urdı iti

251 Düşdi yire ḫurd olur sümükleri
İçeri girdi ol ‘Amır dīn eri

252 Geldi ol-dem ‘İfrīt’in kesdi başın[451]
Ol gice bitürdiler anıñ işin

253 Ṣabāḥ oldı geldi ‘İfrīt begleri
Ḳapuyı bağladılar cümle varı

254 Umdılar kim şimdi ḳapu açıla[452]
Dürr i mercānlar cihāna ṣaçıla

255 ‘Amru açdı ḳapuyı begler-durur
Didi giriñ size destūr var-durur

256 Her kim içeri girer ‘Alī ṭutar
Baglar elini birbirine çatar[453]

[451] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[452] umdılar: umarlar (Metinde).
[453] Mısra‘ın vezni bozuktur.

257 Ne-ki begler var ise bağladılar
Kim-ki īmān getürürse çözdiler

258 Īmāna gelmeyeni hep ḳırdılar[454]
Begleri hep bir arada ḳırdılar

259 ‘Alī bindi ol-dem ‘İfrīt atına
Ḳatlanur kim ‘Alī’niñ heybetine[455]

260 Çıḳdı şehre na‘ra urdı ol ‘Alī
Yā kāfirler biliñüz benem ‘Alī

261 ‘İfrīt’e geldim getürüñ siz īmān
Ṭamu odın görmeyeseñiz hemān

24a

262 ‘Arż idiñüz n‘ire dönesiz emīn[456]
Hem īmān getürmeyen olur zemīn

263 Vaṭanında ṭura īmān getüren
Öldürür kāfirleri virmez amān

---

[454] īmāna gelmeyeni: īmān getürmeyeni (Metinde).

[455] ḳatlanur kim: kim ḳatlanur (Metinde).

[456] idiñüz: eyleñüz (Metinde).

264 ‘İfrīt’iñ öldügüni çün bildiler
Şehri ḳavmi bir araya geldiler

265 Cümlesi hep ‘Alī’ye ḥamle ḳılur
Çevre yandan kāfir işidüp gelür

266 ‘Alī girdi bunlarıñ ortasına
Kim ḳatlanur ‘Alī’niñ ḥamlesine[457]

267 Her kime ṣalardı ḳılıcın atar
Depesinden ayaġına dek yarar

268 Zengüden gāh ayaġını çıḳarur[458]
Ayaġ-ıla kāfiri bir kez urur

269 Düşer atından anıñ çıḳar cānı
Görenler itdi Tañrı’nıñ aṣlanı[459]

270 Şöyle bir kāfir ḳuşaġından dutar
Ḳapar anı alma gibi [hem] atar

[457] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[458] zengüden gāh : gāh zengüden (Metinde).
[459] Mısra‘ın vezni bozuktur.

271 Atar anuñla urur bir kāfiri
Düşer olur ikisi ḳılur zārı

272 Ṭoġradı kāfirleri ḫıyar gibi
Gevdeleri yıġlıdı dīvār gibi[460]

273 Yuvalandı ṭop gibi başlar i cān[461]
Ḳanda bir çuḳur var ise ṭoldı ḳan

274 Ḳanḳı yaña kim girer aṣlanı bek
Birbirine baṣup oldılar helāk

275 Nuṣret eyledi Çalab ḳıldı bārī
‘Alī ṣındı başına hep leşkeri

276 Şeher ḫalḳı ḳavmi doldı yine[462]
Biz ḳamumız ḥükmiñe fermān ola

24b

277 ‘Alī idür kim getürürse īmān
Bizden ayruḳ gelmeye aña ziyān

---

[460] yıġlıdı: yıġıldı (Metinde).

[461] yuvalandı ṭop gibi: ṭop gibi yuvalandı (Metinde). i : ey (Metinde).

[462] Mısra‘ın vezni bozuktur.

278 Ḳılduḳ īmān getürenleri āzād[463]
Sen daḫı īmān getür uçmaḳda yat[464]

279 Her kim ki īmān getürmedi ḥāc[465]
Oldı rāżı kim vire her yıl ḫarāc

280 Kim ḫarāc ol virmege oldı rıżā[466]
Anlara ḫarāc ḳodı ol Murtażā

281 Buyurdı her yirde mescid yapdılar
Anı ḳoyup bir Tañrı'ya ṭapdılar[467]

282 Ḳur'ān ögretdi bunlara ol hümām[468]
Biñ cemā'at oldı hem anda tamām

283 Ebu'l-'Aşr'a 'Alī yazdı bir biti
Muştuluḳ saña öldürdüm bu iti[469]

---

[463] ḳılduḳ īmān getürenleri: īmān getürenleri ḳılduḳ (Metinde).
[464] Beyitin kafiyesi bozuktur.
[465] ḥāc: ey ḥāc (Metinde). Mısra'ın vezni bozuktur.
[466] kim ḫarāc ol: ol kim ḥarāc (Metinde).
[467] Beyitin vezni bozuktur.
[468] Mısra'ın vezni bozuktur.
[469] Mısra'ın vezni bozuktur.

284 Ol sā‘at kim bu bitim saña dege
Ayruḳ iliñ bunda al gel ey dede

285 Bile alġıl ḳamu oġlanlaruñı
Ḳamu dostlaruñı hem cānlaruñı

286 Eger īmān getürseñ Ebu’l-‘Aşr’a
Mālik idem seni hem işbu şehre[470]

287 Ḳaṣdı ḳıldı ilçi kim girdi yola[471]
Geldi Penhān şehrine müddet-ile

288 Ebu’l-‘Aşr’a ‘Alī’yi vaṣf eyledi
‘İfrīt’iñ ḥālin bir bir şerḥ eyledi[472]

289 Çünki bunlar bitiyi oḳudılar
Ne-ki ḳavmi var ise oḳudılar

290 Bitiniñ içindekini bildiler
Bir zamān bunlar danuşuḳ ḳıldılar

---

[470] Beyitin vezni bozuktur.

[471] ilçi kim: kim ilçi (Metinde).

[472] Mısra‘ın vezni bozuktur.

291 Ḥaḳ bularuñ göñline ḳıldı naẓar[473]
Īmān getürmege rāżı oldılar[474]

25a

292 Ol-demde Ebu'l-'Aşr'a ayruḳ ḳalur
On oğlıyla 'azm ider andan gelür[475]

293 'Alī ol-dem anlara ḳarşu gelür
Gördüñüz mi dūnı gör ne[ler] ḳılur

294 'Alī ol-dem her birine at virür
'İzzet-ile bunları alur gelür

295 Şeher ḳavmi cümlesi ḫiẕmet ḳılur[476]
Her birine dürlü ḫil'at geydürür

296 'Alī hem dönüp bunlara söyledi[477]
Bunları İslām'a da'vet eyledi

297 Ebu'l-'Aşr'a hem de on oğlu bile
Dīne geldi cān-ıla hem ṣıdḳ-ıla

[473] bularuñ: bunlarıñ (Metinde).
[474] Mısra'ın vezni bozuktur.
[475] Beyitin vezni bozuktur.
[476] Mısra'ın vezni bozuktur.
[477] Mısra'ın vezni bozuktur.

298 ‘Alī söyledi o şeherlülere[478]
Bunları biliñ mālikdür bu şehre[479]

299 Cümleñiz bunlara muṭī‘ olasız
Olmaya ki başıñuzda bulasız

300 Ne dilerseñ beglige rāżı olur
Ne dilerseñ cümlesi anı ḳılur

301 ‘Alī ‘İfrīt’iñ birini bunlara
Virdi çoḳ naṣīḥat itdi anlara

302 İtdi zinhā[r] eyleyeseñiz dādı
Ḫalḳ içinde ḳazanasıñız adı

303 Buyurdılar getürdiler ‘İfrit mālın[480]
Bir yire cem‘ eylediler hep varın

304 Ol yigitlere ḳatır hem develi
Hicine bindürdi ‘Amrı Meyyit’i

---

[478] o : ol (Metinde).

[479] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[480] Mısra‘ın vezni bozuktur.

305 Ḳul ḳaravaş daḫı aldılar bile
Altun [u] gümüş ḥesābın kim bile[481]

306 Çün bunları eve ṭoġrı döndiler[482]
Öyleye dek ‘Alī’yi gönderdiler

25b

307 Bunlara destūr virür ol-muḥterem
Dönüñüz ancaḳ dārı oluñ kerem(?)[483]

308 Bunları döndürüben girdi yola
Ḳul ḳaravaş ‘Amru Meyyit hem bile[484]

309 Müddet-ile ‘Alī geldi Penhān’a
Anları daḫı ‘Alī oḳur dīne

310 Begleri ‘Alī’yi gördiler ḳaçar
‘İfrīt’üñ ḳulı idi anlar meger[485]

311 Ol şehir ḫalḳı daḫı geldi dīne[486]

---

[481] ḥesābın: ḥesābını (Metinde).

[482] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[483] Mısra‘ın vezni bozuktur.

[484] ‘Amru Meyyit hem: hem ‘Amru Meyyit (Metinde).

[485] ‘İfrīt’üñ ḳulı: ‘İfrīt ḳulından (Metinde).

Gelmeyeni ḫarāca kesdi yine

312 Muṭī‘ olmayanları ḳırdı yine
Vir ṣalavāt sen Resūl’iñ ruḥına

313 ‘Alī andan çoḳ ḳaravaşlar alur
Gör Ebu’l-‘Aşr’a ḥāli nice olur

314 Penhān’ı daḫı ‘Alī aña virür
Geldi bu kez ḳulı anıñ oturur[487]

315 ‘Amru vardı ilerü muştuladı
Muştuluḳ işde ‘Alī gelür didi

316 Medīne ḫalḳı ḳamu ṣaḥābeler
Cümlesi ‘Alī’ye ḳarşu geldiler

317 Ḥasan ile Ḥüseyin daḫı bile
Cümlesi görüşdiler ‘Alī ile

318 Ṣaġ selāmet ‘Alī geldi evine
Cümlemiziñ ehli şöyle sevine

---

[486] şehir: şehrüñ (Metinde).

[487] ḳulı anıñ: anıñ ḳulı (Metinde).

319 Ne-ki borçlu var ise gelsün didi
Ne-ḳadar māl gerekse alsun didi[488]

320 Ḳul yetim hem ṭul [u]‘avrat geldiler
Her birisi ‘Alī’den māl aldılar

321 Yoḫsul iken cümlesi bay oldılar
‘Alī’ye anlar du‘ālar ḳıldılar

26a

322 Hep üleşdürdi getürdigi mālı
Meger evinde yoġ-ıdı bir pulı

323 Hem bu ḳıṣṣa burada oldı tamām
Muṣṭafā’nıñ rūḥına yüz biñ selām

324 Oḳuyanı diñleyeni yazanı[489]
Raḥmetiñle yarlıġaġıl yā Ġanī[490]

325 Yazı yazdım yādigār olmaḳ içün
Oḳıyanlar bir du‘ā ḳılmaḳ içün

[488] Mısra‘ın vezni bozuktur.
[489] yazanı: yazanı yazduranı (Metinde).
[490] yā Ġanī: yā Raḥīm yā Ġanī (Metinde).

27a (1) **Ḥikāyet-i Nübüvvet-i Dāvud İbn-i Îşā ‘Aleyhi‘s-selām**

(2) Rivāyetdür çünki Ṭālūt öldi. Vilāyet Dāvud’a muḳarrer oldı. Allāh Sübhāne (3) Dāvud’a peyġamberlik virdi. Eydürler ki Dāvud’un nesebi Dāvud bin Îşā bin ‘Ūriyā (4) bin ‘Āmir bin Şem‘ūn bin Naḫşon bin ‘İmrān bin Gürbin-i Fāris bin Yahūdî bin (5) Ya‘kub bin İshaḳ bin İbrāhîm bin Āzer’dür. Şöyle rivāyet iderler ki (6) Dāvud Peyġamber hemān-ki Benî İsrā‘il’e mālik oldı. Hîç bir kāfir anuñla cengi eylemedi. (7) İllā ḳarşu Ḥaḳ Te‘ālā furṣatı Dāvud’a virürdi. Kāfir beglerini dā‘imā ḳahır ider(8)di. Anuñ-çün Dāvud ḥaḳḳında واذكر عبد نا [د]اودذي الا يد انّه [491]اوّاب āyedi ḳuvvet (9) dimek olur. Ḥaḳ Te‘ālā bir kişinüñ ḥaḳḳında ḳuvvet şevḳet issidür diye aña kim ġālib (10) olabilür. Eydürler ki Dāvud’un ḳuvveti ve salṭanatı şöyle idi-kim her gice on iki (11) biñ kişi pāsbānî vardı. Yarındası gice ol ṭā‘ife giderdi. Anlaruñ yerine (12) on iki biñ kişi daḫı varurdı. Rivāyetdür ki dünyāda hîç kimseye peyġamberlik (13) ve sulṭānılıġa virilmedi. İllā Dāvud’a ve Yūsuf’a virildi. Yūsuf kendüsi pādişāh degüldi. (14) Ġayrı kişiydi. Ammā ḥüküm ve mülk Yūsuf’un elinde şol ḳadar revān idi-ki hîç bir pādişāh (15) ol resme degüldi. Dāvud’dan-ṣoñra oġlı Süleymān daḫı nebî oldı ve hem pādişāh oldı. (16) Allāhu Te‘ālā Dāvud’a nübüvvet ve hem ḫilāfet virdi. Ḳur‘ān’da ḫaber virür.

27b

(1) [492] يا داود انّا جعلناك خلفية فىالارض فاحك بين الناس بالحق ولا تتبّع الهوى

Yā Dāvud, (2) biz seni yeryüzüne ḫalîfe eyledik. Sen daḫı ‘adl-ile ḥüküm eyle.

---

[491] “Kulumuz Dâvud’u an! Çünkü o çok terci yapar (evvâb) idi.” 38/Sad/17.

[492] “Yâ Dâvud! Muhakkak ki biz seni arzda bir halife kıldık; imdi nâs arasında hak ile hükmet de hevâya tâbi olma ki seni Allah yolundan sapıtmasın.” 38/Sad/26.

Murādıña tābi‘ olma. Pes (3) Dāvud’uñ ḫalāyıḳ ortasında ne olsa diñlerdi. Ḥüküm iderdi. [493] واتينا ه الحكمة وفصل انحطاب (3-4) Dāvud’un ḥaḳḳında olmışdur. Ya‘nī Biz Dāvud’a ḥikmet virdük ve faṣl-ı ḫitāb (5) virdük-ki ḥaḳḳı bātıldan seçerdi. Müslümānlar arasında ‘adliyle ḥüküm iderdi ve ḫalāyıḳı (6) Mūsā dīni üzerine ṭutardı ve Mūsā şerī‘āt-ıla ḥüküm iderdi. Zīrā Dāvud’a bir dürlü (7) daḫı ḥüküm virilmemişdi. İtdügi ḥükümi Tevrīt mūcibince iderdi. Allāh Te‘ālā Dāvud’a (8) kim Zebūr kitābını virdi. Zebūr içinde ḥükm-i şerī‘at yoġdı. Zebūr turduġılayın (9) Allāh’a tevḥīd itmek birlemek tesbīḥ [ü] tehlīl itmek idi. Allāh Te‘ālā Dāvud’a bir vech-ile āvāz (10) virmişdi-kim ḳaçan aġız açup āvāz ile Zebūr’ı oḳusa uçar ḳuşlar hevā yü(11)zinde üzerine ṣaf ṭutarlardı. Dāvud’uñ āvāzın diñlerlerdi ve ṭaġlar ve ṭaşlar (12) anuñ āvāzına āhengi iderlerdi ve yel[494] eserken ṭururdı. Ḳur‘ān’da buña işāret (13) olunmışdur. انّا سخّر نا الجبال معه يبّحن بالعشّي والا شراق والطير محشورة كلّ له اوّاب [495] (14) Cem‘isi muṭī‘ ve münḳād olurlardı. Dāvud kendüsi Allāh Te‘ālā’nıñ emrine muṭī‘ olıcı bir (15) ḳul-ıdı. Allāh’uñ ḳulları arasında ‘adl-ile ḥüküm iderdi. Eydürler ki Dāvud’un cāriyelerinden (16) ġayrı kişi ‘ayāllerden toḳsan toḳuz ‘avratı var-ıdı. Aralarında dükeli evḳātını üç

28a

(1) baḥış itmişdi. Bir baḫşını ḫalāyıḳuñ meṣāliḥin diñlemek-içün ve anlarıñ aralarında (2) ḥüküm itmek-içün ḳomışdı ve bir baḫşın āḫıret maṣlaḥat-ıçun ve ‘ibādet itmek-içün (3) ḳomışdı ve bir baḫşın ḥelāl kesb etmek-içün ḳomışdı. Bunca

---

[493] “Hem de kendisine hikmet ve ve fasl-ı hitab vermiştik!” 38/Sad/20.

[494] yel : seyl (Metinde).

[495] “Çünkü biz onun maiyetinde dağları müsahhar kılmıştık, tesbîh ederlerdi, akşamleyin ve işrak vakti! Kuşları da toplu olarak, hepsi onun için terci yapar (evvâb) idi.” 38/Sad/18,19.

salṭanat içinde (4) eli emegin yirdi. Renceberlik iderdi. Bu cümlesi ile Zebūr oḳurdı. Bir gün (5) Ḥaḳ Teʻālā ḥażretine münācāt ḳıldı, itdi. Yā Rabbi çün baña bu dünyāda milketini (6) rūzī ḳıldıñ. Dilerin ḳalan peyġamberlere virdügüñ faż̄ileti bana daḫı viresin (7) ve anlarıñ mertebesine beni daḫı yitişdüresin. Allāh Teʻālā itdi. Yā Dāvud ben anları (8) eyülikleriyle imtiḥān eyledim ve dürlü belālarla tecribe eyledim. Benim belālarıma (9) ṣabır eylediler. Andan-ṣoñra benim ḳatımda ziyāde ʻizzet ve mertebe buldılar. İşitmedüñ-mi. (10) İbrāhīm[i] od-ıla mübtelā eyledim ve oġlunı aña boġazla deyü buyurdum. Yaʻḳūb[ı] (11) oġlıyla mübtelā ḳıldım. Yūsuf[ı] zindān-ıla imtiḥān eyledim. Mūsā'yı Firʻavn-ıla Eyūb'ı (12) ḳurd-ıla mübtelā eyledim ve Şuʻayb'ı gözsüzlikle mübtelā eyledim. Bunlar benim bunca belā(13)larıma ṣabr itdiler. Henüz seni bir nesneyle imtiḥān itmedüm. Anlarıñ mertebesine (14) ḳanda yetüşirsin didi. Dāvud eyütdi. Yā Rabbi dilerin-ki beni daḫı mübtelā ḳılasın. (15) Ṣabır eyleyem ve anlarıñ mertebesine yitişem. Ḥaḳ Teʻālā Dāvud'uñ duʻāsını müstecāb (16) eyledi. Bunuñ üzerine ḫayli zamān geçdi. Dāvud diledügiñi unutdı. Meger Dāvud

28b

(1) bir gün miḥrābında oturup ʻibādet iderdi. İblīs-i laʻīn bir gökçe gügercin (2) ṣūretinde gelüp Dāvud'uñ öñine düşdi. Bir ḳaç ṭapalandı daḫı ölür gibi (3) oldı. Dāvud anı gördi öldi ṣandı. Durı geldi kim duta geldi-kim (4) gügercin elinden çıḳup pencereden ṭaşra düşdi. Dāvud pencereden ṭaşra (5) baḳdı. Gügercin ḳanda düşdügin göre nā-gāh gözi bir ʻavrata ṭuş (6) oldı. Baḳdı gördi bir cemīle güzel ḫatun yalıncaḳ olmış. Bir legen (7) içinde oturmış yunur. ʻAceb ḳara ṣaçı var ki belinden aşaġı yere (8) dökilmiş. Gāh gāh ki başını silker. Saçı gövdesin bururdı. Dāvud (9) ʻavratı

ekserin görüp cān u dil-ile ‘āşıḳ oldı. Saçını görmekle ‘ışḳı (10) ziyāde oldı. Gelüp nedīmlerine itdi. Bu ‘avrat kimüñ nesidür. İtdiler (11) bir ġāzī yigidüñdür. Adına ‘Uriyā dirler. ‘Avratıñ adına Nesābi‘ dirler. (12) Peyġamber neslindendür. İlyās Peyġamber ‘aleyhi’s-selām ḳızıdur. ‘Uriyā daḫı begler (13) aṣlındandur. İkisi daḫı aṣil-zādelerdür didiler. Dāvud meger ġazāya leşker (14) göndermişdi. ‘Ūriyā daḫı anda bile idi. Pes Dāvud ol leşkere baş (15) olan ādeme mektūb yazup ḫaber bildürdi-kim cengi yüzinde ‘Ūriyā’yı tā(16)būtuñ öñine duta. Zīrā ‘āded bu idi-kim tābūt öniñde kim olursa

29a

(1) düşmāndan yüz döndürse olmazdı. Elbetde ya ölmek veyā öldürmek (2) gerek-idi. Dāvud’uñ maḳṣūdı bu idi kim ‘Ūriyā şehīd ola. Ol ḫatun[ı] (3) Dāvud ala. İllā bu vechle ol ‘Ūriyā’yı tābūt öñine üç def‘a dö(4)ndiler. Üçinde daḫı ‘Ūriyā’ya Allāhu Te‘ālā ẓafer virdi. Kāfirleri ṣıdı. (5) Helāk eyledi. Dördünci ġazāda ‘Ūriyā şehīd oldı. Çünki ‘Ūriyā öldi. (6) Tevrīt mūcibince ol ḫatun ‘iddet çekti. Tamām oldı. Ṣoñra Dāvud Peyġamber (7) ol ḫatunı nikāh eyledi. Ammā bu şarṭ-ıla aldığı eger Dāvud’uñ ol ḫatu(8)ndan oġlı olursa anı velī-‘ahd[496] idine. Vilāyetini ve mertebesini aña ışmar(9)laya. Vāḳı‘ada hem Süleymān andan oldı. Dāvud’dan-ṣoñra peyġamber oldı (10) ve hem pādişāh oldı. Tamām-ı dünyāya ḥüküm itdi. Bunuñ üzerine (11) bir niçe gün geçdi. Bir gün Dāvud ḫalvet-ḫānesinde oturup tesbīḥe (12) ve taḥmide meşġūl-ıdı. Dāvud’uñ ‘ādeti bu idi-kim ‘ibādet vaḳtinde hīç kimse (13) anuñ ḫalvetine girmezdi. Şol vaḳit-ki ‘ibādetden fāriġ ola. Ḥācetlü(14)lere destūr olurdı, girürlerdi. Ḥācetlerin ‘arż iderlerdi. Dāvud çü(15)nki ‘ibādetden fārīġ oldı. Baş ḳaldırdı-ki ḫalḳa

[496] velī-‘ahd: vālī-‘ahd (Metinde).

destūr virile gördi. (16) Ḳarşusında iki kişi oturur. Dāvud anlardan ḳorḳdı. Zīrā ḫalḳa destūr olma-

29b

(1)mışdı. Ḳapular ḳapulu idi. Bular destūr n‘irden girdi ola didi. Anlar ḫod iki (2) firiştehlerdi. Allāhu Te‘ālā’nuñ emriyle gelmişlerdi kim Dāvud itdügi işe tesbih (3) ideler. (3) Gördiler-ki Dāvud kendülerden ḳorḳdı, itdiler. (3-4) لا تخف خصمان بغى بعضانا على بعض فا حكم بيننا بالحقّ ولا تشطط واهدنا الى سواء الصّراط[497] (5) Ḳorḳma biz iki ḳardaşlaruz. Da‘vāmuz oldı. Birimüz birimüze ẓulüm itmek ister. (5) Bizim ḳıṣṣamuzı diñle. Aramuzda ḥaḳ üzre ḥüküm eyle. Bize şerī‘at yolını gö(6)ster. Hīç bir söze meyil eyleme. Ḥaḳḳı buyur didiler. Dāvud itdi, ḳıṣṣañız nedür. (7) İtdiler biz ḳardaşlaruz. İkümüze işbu ḳardaşımuñ ṭoḳsan ṭoḳuz ḳoyunı vardur. (8) Benim hemān bir ḳoyunum var. Baña eydür ki elbetde sözümi ṣıma. Ol (9) bir ḳoyuncuġıñı daḫı baña vir dir. Kendiniñ bunca ḳoyunı var iken benim ol (10) bir ḳoyunuma ṭama‘ ider. Elbetde almaḳ ister. Ne buyurursun didiler. Niteküm (11) Ḳur‘ān’da ḫaber virür. انّ هذا اخى له تسع و تسعون نعجة ولي نعجة واحدة فقال اكفلنيها وعّزنى فىالخطاب[498] (12-13) Dāvud itdi. لقد ظلمك بسؤاك نعجتك الى نعاجه[499] (13-14) Ḳardaşuñ saña ẓulüm eylemiş. O bir ḳoyuncaġı senden (15) istemek vechi yoḳdur didi. Dāvud bu sözi söyleyince ol birisi itdi. (16) Ya senüñ ṭoḳsan ṭoḳuz ‘avratuñ var iken ‘Ūriyā’nuñ ‘avratını n‘içün

---

[497] “‘Korkma!’ dediler;‘iki hasımız, bazımız bazımıza [birimiz diğerinin hakkına] tecavüz etti. Şimdi sen aramızda hak ile hükmet ve aşırı gitme debizi doğru yolun çıkar!” 38/Sad/22.

[498] “Şu benim biraderim, onun doksan dokuz dişi koyunu var, benim ise bir tek dişi koyunum var; böyle iken ‘Bırak onu bana!’ dedi ve beni söyleşmede yendi.” 38/Sad/23.

[499] “Dedi ki: ‘Doğrusu senin bir koyununu kendi koyunlarına istemesiyle sana zulmetmiş” 38/Sad/24.

30a

(1) aldın didi. Ġāyib oldılar. Dāvud bildi-ki kendüye itdügi günāhı bildürdiler. (2) فا ستغفر ربّه وخر راكعاً واناب[500] Āh eyleyüp ṭoprağa yüz urdı. Ḥaḳ Te‘ālā (3) ḥażretine secde eyledi. İtdigi işe peşimān oldı. Tevbe ve istiġfār eyledi (4) ve şol-ḳadar aġladı. Zārılıḳ itdi-kim gözi yaşından çimenler bitdi ve bir ṭās-ıla göz (5) yaşını ṭoldurdı içdi ve gözi egrildiġi yirden iki aġaç bitdi. Eydürler ki tamām (6) ḳırḳ gün gice gündüz aġladı ve başını secdeden ḳaldurmadı. Dāvu[d] eydür ādem o(7)ġlını tā ḳıyāmet olunca günāhların añup aġladuġ-ıçun ne-ḳadar yaş döküldiyse bu ḳırḳ (8) gün içinde Dāvud’uñ gözi yaşı aḳdı. Andan ziyāde idi. Bunca zārılıḳ içinde (9) bir sā‘at ‘ibādetden ḫālī olmadı. Āḫıru‘l-emir Ḥaḳ Te‘ālā tevbesini ḳabūl eyledi. (10) Cebrā‘il gelüp tevbesini ḳabūl itdügini muştuladı. Dāvud yine aġladı itdi. (11) Yā Cebrā‘il Ḥaḳ Te‘ālā ḫod luṭfından tevbemi ḳabūl eylemedi. Yarın ḳıyāmetde ‘Ūriyā (12) benimle nice iş itse gerekdür baña bildür. Ḥaḳ Te‘ālā bu nesne[yi] bildürmedi. Dāvud (13) gine aġladı. Secdeye varup du‘ā eyledi. Cebrā‘il Allāh emriyle yine gelüp yā Dāvud Ḥaḳ (14) Te‘ālā saña selām itdi. Yarın ḳıyāmet güninde ‘Ūriyā senden da‘vā eyleyecek. Ben ‘Ū(15)riyā’ya cennetde şol ḳadar nesne virmege senden ḫoşnūd ola didi. Cebrā‘il’den bu ḫaberi (16) işidicek Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ raḥmet itdügini işitdi. Şāẕ oldı ve göñli emīn oldı.

30b

(1) ve bir rivāyetde ol vaḳtiñi Dāvud Ḥaḳ Te‘ālā ḥażretine taẕarru‘ idüp günāhın diledi. (2) Ḥaḳ Te‘ālā itdi. Yā Dāvud var ‘Ūriyā’dan günāhını dile. Ol ‘afv iderse ben de ‘afv (3) eyledim didi. Dāvud ‘Ūriyā’nıñ ḳabri üzerine vardı, itdi. Yā ‘Ūriyā seniñ

[500] “Hemen rabbine istiğfar etti ve rükû ederek yere kapanıp tevbe ile rücû etti.” 38/Sad/24.

ḥaḳḳında (4) günāh işledim. Benim günāhımı bağışla. ‘Ūriyā itdi bağışladım yā nebiyu‘llāh didi. (5) Dāvud şāẕ oldı, itdi. Yā Rab ‘Ūriyā ‘afv eyledi. Ḥaḳ Te‘ālā itdi. Yā Dāvud (6) var yine itdügiñ günāhı aṣlıyla bildür. İt-ki senüñ ‘avratuña ṭama‘ eyledim. (7) Seni bir ḳaç def‘a öle deyü ġazāya gönderdim. Tā ki şehīd oldıñ. ‘Avratuñı şimdi (8) ben aldım çifitlendim di gör nedir didi. Dāvud ‘Ūriyā’nuñ ḳabrine geldi. Yā ‘Ūriyā (9) diyü çaġırdı. ‘Ūriyā itdi. لَبَّيك يا نَبِيُّ الله[501] didi, itdi. Ben senüñ ḥaḳḳında (10) ulu günāh işledim. Ḫatunına ṭama‘ ḳıldum. Seni şehīd olacaḳ yire ṣaldum. Şehīd (11) oldıñ. Şimdi ‘avratıñı ben aldım. Benim günāhımı bağışla didi. ‘Ūriyā bu sözi (12) işidicek cevāb virmedi. Dāvud feryād fiġān eyledi. Āḫır Ḥaḳ Te‘ālā itdi. (13) Yā Dāvud ‘Ūriyā’ya cennetde şol-ḳadar nesne virmege tamām rāżı ola. Bundan-ṣoñra (14) gāh gāh añardı aġlardı. Ḫāṭırından gitmesün diyü günāhını ayasına yazdı. Her gā(15)h-ki ayasına naẓar iderdi. Ol günāh ḥāṭırına gelürdi. İstiġfār iderdi. Pes (16) Dāvud Ḥaḳ Te‘ālā ḫażretinden diledi. Yā Rabbi benim rızḳımı elim emegimden eyle didi.

31a

(1) Ḥaḳ Te‘ālā Dāvud’un du‘āsını ḳabūl eyledi. Demür anıñ elinde mūm ḫamīr gibi (2) olurdı. Ḫāṭırı her ne dilese ḳılurdı. Dāvud bu nesneyi Ḥaḳ Te‘ālā’dan diledüginiñ (3) aṣlı bu idi-ki bir gün Dāvud ‘ulemāya ṣordı, itdi. Hīç bende ‘ayıb bilür misiz. (4) Dirligüme eger işümde baña ol nesne bildüriñ. Anı terk ideyim. ‘Ulemā (5) itdiler, biz sende hiç ‘ayıb bilmezüz. Ṣoñra Ḥaḳ Te‘ālā bir firişţehi ‘ālim ṣū(6)retinde gönderdi, itdi. Yā Dāvud senüñ ‘ayıbuñ oldur ki ṣan‘at bilmezsin ve (7) anuñ emegin yimezsin. Pes Dāvud Ḥaḳ Te‘ālā’dan istedi. Demiri aña musaḫḫar ḳıldı. (8) Cebrā‘il

[501] “Buyur Allah’ın nebîsi!”

geldi. Dāvud'a zırıh düzmegi ta'līm eyledi. Nitekim Ḥaḳ Te'ālā Ḳur'ān'da buyu(9)rur. [502] وعلّمنا ه ضعة لبوس لكم لتحصنكم من بأ سكم فهل انتم شاكرون (10) Ya'nī Biz Dāvud'a demür gönlek ṣan'atın öğretdik. Tā kim sizi oḳ ḳılıc āfetinden (11) ṣaḳlasun içün. Eydürler ki Dāvud'uñ yüz yıl 'ömri oldı. Kimi altmış yıl 'ömri oldı (12) dirler. Pādişāhlığında on iki yıl geçicek Benī İsrā'il'e ṭa'ūn (13) āfeti ve ḳıṭlıḳ düşdi. Pes Dāvud Benī İsrā'il ḳavmini Beytü'l-Muḳaddes o(14)ldığı yire cem' eyledi. Ḥaḳ Te'ālā ḫażretine du'ā ve niyāz eyledi. Tā ki Ḥaḳ Te'ālā (15) ol belāları üzerinden götüre. Çünki Dāvud Peyġamber 'aleyhi's-selām du'ā(16)sını Allāhu Te'ālā ol arada maḳbūl eyledi. Buyurdı anda mescīd bünyād itdiler.

31b

(1) Mescid tamām olmadın Dāvud Peyġamber'e ecel yitişdi. Bir rivāyetde Dāvud'uñ 'ömri ḳırḳ (2) yıl idi öldi. Oġlı Süleymān'a vaṣiyyet eyledi-ki ol mescidi tamām eyleye. (3) Ṣoñra Süleymān'a peyġamberlik yitişicek ins ü cin ve ekşer maḥlūḳāt anuñ emrine (4) rām olıcaḳ. Dīvlere emir eyledi. Her ṭarafdan ulu ṭaşlar getürdiler. Ol vech-ile (5) mescid yapdılar. Tamām eylediler. Şimdiki zamānda her kişi-kim anda yetişür. Ol direkleri (6) görür. Ol nesne ādem elinden gelmeyüp dīvler işi idigin ḳıyās bilür. Bu resme (7) mescid gerçi Dımışıḳ'da daḫı vardur. Ammā direkleri bütün degildür. Beytü'l-Muḳaddes dire(8)klerinüñ her biri yigirmi arış otuzdur. Her biri bitevi yek-pāredür. İñi ve boyı (9) yoḳdur. Eydür. [503] والشياطين كلّ بنّاءوغّواص dir ki bu mescid ādem ya(10)pmayup dīvler yapduġına delīldür. Ol zamān Benī İsrā'il üzerine vebā ḳaḥır dü(11)şdiginüñ sebebi budur ki bir gün Dāvud 'aleyhi's-

[502] "Bir de ona sizin için, sizi harbinizin şiddetinden korusun diye giyecek [zırh] sanatı tâlim etmiştik [öğretmiştik], şimdi siz şükrünü eda ediyor musunuz?" 21/Enbiyâ/80.

[503] "Bütün bennâ ve gavvâs şeytânları da" 38/Sad/37.

selām diledi-ki Benī İsrā‘il’i ṣaya (12) ne-ḳadar idügini bile her ṭā‘ifenüñ naḳıblarını cem‘ eyledi. Varuñ ṭā‘ifeñüzi (13) ṣayuñ baña bildürüñ didi. Dāvud’dan bu nesne olduġını Ḥaḳ Te‘ālā begenmedi, itdi. (14) Yā Dāvud bilmez misin-ki ben İbrāhim’e ve Ya‘ḳūb’a va‘de idüpdürin-ki Beni İsrā‘il’iñ zürriyetine (15) berekāt virem. Şöyle ola ki anlarıñ hisābını Allāh’dan ġayrı kimse bilmeye. Pes (16) ol ṭā‘ifenüñ iḫtisābını bilmek istediñ. Baña ḫoş gelmedi. İmdi size ḫışım itsem

32a

(1) gerek. İşbu üç dürlü belānıñ birin iḫtiyār eyle, biri budur ki gerek üç (2) yıl ḳıṭlıḳ iḫtiyār eyle, yāḫūd üç ay düşmān-ıla cengi iḫtiyār eyle (3) yāḫūd üç-gün vebā ölümin iḫtiyār eyle. Dāvud kendi kendü-y-ile danışdı, itdi. (4) Üç yıl ḳıṭlıḳ çekmege ṭāḳat getüremezüz ve üç ay daḫı düşmān-ıla cengi (5) itmege ṭāḳatımuz yoḳdur. Pes üç gün vebāyı iḫtiyār eyledük didi. Pes (6) Ḥaḳ Te‘ālā anlara üç gün ṭa‘ūn ḫışmını virdi. Diledi-ki Beni İsrā‘il’e (7) bi‘l-külliye helāk eyleye. Pes Dāvud yine du‘ā eyledi, itdi. Yā Rab bu ḫaṭāyı (8) ben itdüm. Ben işledim. Benī İsrā‘il’iñ bunda günāhı yoḳdur. Ben günāh (9) itdügümçün anları ḳırmaġuñ içün ne ma‘nīsi var. Ol ‘uḳūbeti baña eyle (10) ve anları daḫı ‘afv eyle didi. Ḥaḳ Te‘ālā Dāvud Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām (11) du‘āsını ḳabūl eyledi. Ḥisāb itdiler yetmiş biñ ādem vebādan ölmiş.

(12) **Aḥvāl-i Beyān-ı Loḳmān Ḥekim**

(13) Eydürler ki Loḳmān Dāvud Peyġamber zamānında (13-14) ولقد اتينا لقمان الحكمة ان اشكرلله و من يشكر فآنما يشكر لنفسه و من كفر فانّ الله غنىّ [حميد][505] [504] (14) didigi Loḳmān’dur. Loḳmān (15) aṣılda Eyle(?) şehrinden idi.

[504] حميد : عن العا لمين (Metinde).

Ammā bir ḳaraca ḳul-ıdı. Dāvud peyġamberliġından on iki yıl geçicek (16) Ḥaḳ Te‘ālā Loḳmān’a ḥikmet virdi. Dāvud’ıñ ḳatına geldi. Otuz üç yıl Dāvud-ıla bile

32b

(1) oldı. Dāvud andan çoḳ dürlü ḥikmet ögrendi. Bir gün Dāvud zırıh düzerdi. Loḳmān (2) ancılayın gördigi yoġudı. Anuñ ne maṣlaḥata yarayacaġını bilmedi. Bir ḳaç def‘a diledi-kim (3) Dāvud’a ṣora. Yine ṣormadı. Ṣabır eyledi. Tā ki Dāvud zırıhı tamām eyledi. Loḳmān’uñ (4) arḳasına giyürdi kim göre Loḳmān arḳasında gördi-kim tamām begendi. Bu ne ḫoş o(5)lur didi. Ol-vaḳit Loḳmān anuñ ne maṣlaḥata gerek oldu ġını bildi. Ṣormadu ġına (6) şükür eyledi, itdi. Gerçi ḥikmet çoḳdur. Söylememek dükelisinden artuḳdur didi.

(7) **Ḥikāyet-i Beyān-ı Nübüvvet-i Süleymān bin Dāvud ‘Aleyhi’s-selām**

(8) Rāvī eydür çünki Dāvud āḫıret evine gitdi. Oġlı Süleymān pādişāh oldı oturdı. (9) Allāhu Te‘ālā Süleymān’a peyġamberlik daḫı bile virdi. Bu iki nesne Süleymān’a atasından mīrāṣ (10) ḳaldı. Nitekim Ḳur‘ān’da buyurur. ورث سليمانه داود[506] Süleymān’a hem pādişāh oldı hem ḥākim (11) oldı ve hem nebī oldı. Eydürler ki Süleymān atası zamānında daḫı atasınuñ ḫalifesiydi. (12) Ḥaḳ Te‘ālā ḳażiyye diñlemegi ve ḥaḳḳı bāṭıldan seçmegi Süleymān’a bildürdi. Nitekim ḫaber virür. (13) فهمنا ها سليمان[507] Eydürler ki Dāvud maḥkemeye oturup faṣl-ı ḫuṣūmet itdügi vaḳitlerde (14) Süleymān daḫı meclisde ḥāżır[508] olurdı. Dāvud her ḳażiyye-

---

504 “Şânım hakkı için, Lokmân’a hikmet verdik ki ‘Şükret Allah’a!’ diye ve her kim şükrederse kendi lehine eder. Her kim de nankörlük ederse her halde Allah ganî’dir, hamîd’dir!” 31/Lokman/12.

506 “Ve Süleymân Dâvud’a vâris oldu” 27/Neml/16.

507 “Derhal onu Süleyman’a anlattık” 21/Enbiyâ/79.

508 Ḥāżır : ḥāẓır (Metinde).

kim ḥüküm iderdi. Süleymān danışıġ-ıla iderdi. (15) Vaḳit olurdı-kim Süleymān Dāvud'uñ ḥükmini dönderürdi. Nitekim ḳoyun-ıla iken ḳażiyyesinde eyle (16) oldı. Dāvud bir dürlü ḥüküm itmemişdi. Soñra Süleymān ḥükmine geldi ve anuñ ḥükmüni ḳabūl eyledi.

33a

(1) Bunuñ aṣlı bu idi-kim bir gün Dāvud Peyġamber 'aleyhi's-selām da'vī diñlemegi oturmışdı. (2) İki kişi da'vāya geldiler, itdiler. Ben ekin ekmişdüm. Ekinim yetişüp daneye (3) geldügi vaḳit bu kişiniñ bir süri ḳoyunı gelüp ekinim yediler. Ḳoyun issi daḫı (4) iḳrār eyledi. Eyle diyicek Dāvud ol ḳoyunı ekin işine ḥüküm eyledi. Bu ḥükmi (5) Süleymān'a 'arıż eylediler. Süleymān itdi. Gerçi Tañrı peyġamberi itdigi ḥükm eyü (6) ḥükümdür. Eved(?) bu ḳażiyyede ben bir ḥüküm ideyüm-ki iki ṭarafa daḫı ziyān olmaya. (7) Zīrā bu ḥükümde ekin issine gerçi fā'ide oldı. Ammā ḳoyun issine ẓarar[509] vāḳi' (8) oldı. Yigregi budur ki ol ḳoyun ekin issinüñ ola. Südüni ve yoġurdını ve yüñüni (9) yapaġısını ḫarcana. Ḳoyun issi ol ekinleri tımār idüp aña evvelki miṯli ḳadar tamām (10) yitişicek ekinlerini issine ışmarlaya. Bu ḳoyun issi yine ḳoyunların ala. Böyle olıcaḳ (11) iki ṭarafa daḫı ziyān olmaz. Hīç birinüñ mālı żāyi'[510] olmaz ve ḥayf olmaz. Zīrā ekini (12) yerine gelince bir yıla-dek ol ḳoyunlarıñ südinden ve yapaġısını fā'idelenür. Ekini (13) tamām olıcaḳ ḳoyunda ḥaḳḳı ḳalmaz. Ḳoyun yine issinüñ olur didi. Bu ḥükmi Dāvud (14) işidicek şāẕ oldı. Bildi ki bu ḥükmi oġlı Süleymān Allāhu Te'ālā'nuñ ilhāmıyla (15) eyledi. Kendü ḥükmüni ḳodı. Ḥaḳ budur didi. Süleymān ḥüküm eyledi didi. Ḥaḳ Te'ālā (16) Süleymān'a bir salṭanat virdi-kim hīç kimseye olmadı. İns, cīn, vuḫūş, tuyūr anuñ

[509] żarar : ẓarar (Metinde).

[510] żāyi : ẓāyi' (Metinde).

33b

(1) ḥükminde idi. Benī İsrā‘il anuñ emrine musaḫḫar olmışdı. Her ne buyurursa (2) işlerlerdi ve taḫtını yil götürürdi. Diledügi yire iletürlerdi. Dīvler anuñ (3) ḥükmine rām idi ve her ne ḫizmet buyurursa iderlerdi. Ḥattā Beytü’l-Muḳaddes’i (4) anlara yapdurmışdı ve andan ġayrı niçe dürlü köşkler ve sarāylar yapdurmışdı. (5) Fi’l-cümle her ne maṣlaḥat buyurursa elbetde iderlerdi ve dükeli ḳuşlarıñ dilin (6) bilürdi ve dīvler ve perīler ve cinniler ve cümle maḫlūḳātuñ dilin bilürdi. Nitekim (7) Ḳur‘ān’da gelür. يعملون له ماشاء من محاربب و تماثيل[511] و جفان كا لجواب وقدوراسيات[512] (8) Süleymān dīvlere her ne buyurursa işlerdi. Miḥrāblar düzerlerdi ve ṣūretler ve (9) naḳışlar düzerlerdi.[513] Süleymān’uñ günde iki (10) nevbet şöleni çıḳardı. İns ve cīn vuḫūş [u] ṭuyūr cemī‘isi öterlerdi. (11) Ṭoyunca ol ṭa‘āmdan yirlerdi ġıdālanurlardı. Bunca ḫalāyıḳa yinicek (12) ṭa‘ām bişürmek-içün çanaḳlar ve ḳazanlar düzmişlerdi. Her çanaġı bir ḥavż (13) gibi ve her ḳazanı bir taġ gibi idi. Temāşil didügi ol naḳışlar ve ṣūretlerdür ki[514] (14) dīvler Süleymān’uñ taḫtı üzerinde inmişlerdi. Eydür ki Süleymān’uñ bir taḫtı var-ıdı. (15) Dört direk üzerinde ṭururdı. Ol direkler ḳızıl yāḳūtdan idi. Küngüreleri (16) yeşil zümrütden la‘li cevāhirdendi. Üzerinde iki kerkes taṣnīf itmişlerdi.

34a

(1) Ḳanatlarını açup ṭururlardı ki Süleymān taḫta çıḳup oturıcaḳ ol kerkeslerüñ ḳanatları (2) Süleymān’uñ üstüne gölge olurdı. Görenler anı cānı var ṣanurlardı.

---

511 تماثيل : تماثل (Metinde).

512 “Onlar ona, mihrablar, timsaller ve havuzlar gibi çanaklar ve sabit kazanlardan her ne isterse yaparlardı.” 34/Sebe/13.

513 ṣūretler ve naḳışlar düzerlerdi: İki kez yazılmış.

514 ṣuretlerdür : ṣūretlerder (Metinde).

Ḳaçan Süleymān (3) bir dīve ḫışım eylese buyururdı. Ol dīvi bend[515] iderlerdi. Bir ulu ṭaşı yararlardı. (4) Ol dīvüñ endāmınca için oyarlardı. Arasına ḳorlar ḳaparlardı. Aralığına ‘ayne(5)‘l-‘ıṭırdan erimiş tu[n]ç aḳıdurlardı. Ṭaş birbirine gizlenürdi. Andan ol ṭaşı (6) götürüp deñiz dibine bıraḳdururdı ve niçe dīvleri daḫı demür ḳumḳumalar içinde (7) ḳoyup deñiz dibine bıraḳdururdı ve niçesine demürden bend ü zencīr ururdı. Bu resme (8) dünyāda salṭanat iderdi. Ḥaḳ Te‘ālā dünyāda aña ne-vech-ile salṭanat virdiyse (9) āḫıret pādişāhlığın daḫı eyle virmişdi. و انّ [له] عند نا لزلفی و حسن ماب[516] eydür (10) Süleymān’uñ bizim ḳatımuzda daḫı ulu mertebesi ve a‘lā maḳāmı vardur. Bu ‘izzetle ve bu (11) salṭanatla Süleymān ḳuru arpa etmegin yirdi. Eydür ki bir kişi arpa etmegin yimese (12) dürlü dürlü ṭa‘āmlar yise göñli ḳararur ve ‘ibādete mesit olur dirdi. Bu ve(13)ch-ile dirlik dirilen ḳul dünyā pādişāhlığın ve āḫıret pādişāhlığın bulsa (14) lāyıḳ degil midür. Daḫı şöyle dirler ki Süleymān Peyġamber dīvler ṭā‘ifesine bir döşek (15) itdürmişdi. Ol döşegüñ biş-yüz ferseng uzunı var idi. Her gāh-ki Süleymān (16) ḳonıḳlıḳ eylese yā dīvān eylese ol döşegi döşerlerdi. Üzerine altı-yüz

34b

(1) altun kürsī ḳorlardı. Her kürsīnüñ üzerinde ‘ālimler ve bahādur pehlüvānlar (2) otururlardı. Ḳuşlar ḳanad ḳanada çatarlardı ve havā yüzinde ṭururlardı. (3) Süleymān’uñ leşkerine güneşden perde olup gölge iderlerdi. Ḥattā şöyle (4) rivāyet iderler ki Süleymān’uñ biñ ḫatunı var-ıdı. Üç-yüz ‘ayāl-ıdı (5) ve yedi-yüz cāriye idi. Biñ sırça sarāy yapdurmışdı. Her bir sarāyda (6) bir ḫatun olurdı. Ḳaçan bir yire

---

[515] bend: bendi (Metinde).

[516] “Ve şüphesiz ki ona huzur-u izzetimizde bir yakınlık ve bir akibet güzelliği var!” 38/Sad/40.

‘azim eylese cemī‘ leşkerin ol (7) döşek üstüne getürürdi. Yile emir eyledi. Ol döşegi getürürdi. (8) Her ne yire dilese götürürdi. Bir vilāyete kim yitişe biş-yüz ferseng (9) miḳdārı yir döşegüñ gölgesi ṭutardı. Ḫalāyıḳ anı görüp (10) ‘acebe ḳalurdı. Ekşerī evḳātda Süleymān Dımışıḳ’da veyā Beytü’l-Muḳadde(11)s’de olurdı. Her ṣabāḥ bir şehirde ve her aḫşām bir şehirde olurdı. (12) غدوّها شهرورواحهاشهر[517]

Ḥikāyet-i Süleymān Ma‘a Belḳıs Perī-Ẕāt

(13) Süleymān ile Belḳıs ḥikāyātın idelüm. Rivāyetdür ki Süleymān (14) Peyġamber ‘aleyhi’s-selām ġazā itmekligi severdi. Ekşer evḳātını ġazāya (15) ṣarıf iderdi. Bir gün Süleymān’a ḫaber geldi-ki Yimen vilāyetinüñ ḫalḳı kā(16)firlerdür. Pūṭa ṭapıcılardandur. Süleymān ḳaṣıd eyledi-kim ol-ṭarafa ġazāya

35a

(1) gide buyurdı. Taḫtını donatdılar ve ol döşegi ẕikir itdügimiz (2) gibi bıraḳdılar. Cemī‘-i leşker dirilüp ol döşek üzre oturdılar. (3) Andan yile emir eyledi. Ol döşegi götürdi. Şām ıḳliminden ḳa(4)lḳup Yimen ṭarafına ‘azim ḳıldı. Yolı Ḥicāz üstüne Mekke’nüñ yaḳınına (5) uġradı buyurdı. Döşegi yire indürdiler. Yidi kere Ka‘betu’llāh’ı (6) ṭavāf idüp andan itdi. İşbu şehirden ‘Arap aṣlından āḫır zamā(7)nda bir peyġamber geliserdür. Anuñ ṭuraġı Medīne olısardur ve (8) ḳabri daḫı anda olısardur idi. Muḥammed ola Ḥaḳ Te‘ālā yiryü(9)zinde andan ‘izzetlü kimse yaratmamışdur didi. Çünki Mekke[yi] (10) ṭavāf idüp fāriġ oldı. Yine yile buyurdı. Taḫtını götürdi. (11) Beriyye ṭarafından giderken Sebā memleketine yaḳın iricek ḳatı (12) ıssı oldı. Süleymān’ıñ leşkeri ṣuṣadı. Yaḳın yirde ṣu var (13) mıdur diyü Süleymān oturan ḫalḳa ṣordı. Oturan ḫalıḳ (14) itdiler. Bunda ṣu nirede olduġını

[517] “Rüzgârı-sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay- [müsahhar kıldık]” 34/Sebe/12.

Hüdhüd bilür ancaḳ didi(15)ler. و تفقده الطير فقال مالى لا ارى الهدهد ام كان من الغا ئبين[518] (16) Pes Hüdhüd'i istedi ki ḫaber ṣora. Ḳuşlar aranı-da gör-

35b

(1)medi, itdi. Ne oldı buña ki Hüdhüd görinmez. Yoḳsa ġā'iblerden-mi oldı. (2) Hüdhüd ḳulluḳda bulunmaduġına Süleymān elbetde Hüdhüd'i öldürürin (3) ya aña 'aẕāb iderin. Meger baña bir ġarīb ḫaberle gele didi. Hüdhüd ḫod Sebā (4) şehrine gitmişdi. Ol şehriñ pādişāhı bir ḳız idi. Adına Belḳīs dirlerdi. (5) Eydürler ki dünyāda Yūsuf'dan geçicek Ḥaḳ Te'ālā Belḳıs'dan güzel yaratmamışdı. (6) Anası perī ḳızı idi. Bir ulu pādişāhıñ oġlı pādişāh idi. Ol vilā(7)yetüñ küllīsi anuñ ḥükminde idi. Hüdhüd ki ol Sebā şehrine vardı. (8) Belḳīs'üñ sarāyını gördi. Temāşā içün girdi. Belḳıs'ı gördi-ki bir taḫt ü(9)zerinde oturmış ḳarşusında cāriyeler ṣaf bağlayup ayaḳ üzre (10) ṭurmışlar. Oturduġı taḫtıñ seksen arış ini ve seksen arış (11) uzunı var-ıdı. Hüdhüd ki Belḳıs'ı bu ḥüsn-ile bu leṭāfetle gördi. Anuñ (12) cemāline naẕar eyleyüp taḥsīn ḳıldı. Andan Belḳīs yaḳınında ḳafes içinde (13) bir Hüdhüd gördi. Sürüp anuñ ḳatına vardı. Belḳıs Hüdhüd'i Süleymān (14) Hüdhüd'ine itdi. Ne kişisin ḳandan gelürsin ve bu araya ḳorḳmadın (15) nice girdiñ didi. Süleymān Hüdhüd'i Süleymān'ı vaṣıf eyledi. Anuñ (16) salṭanatını ve 'aẓimetini ve İslām'ını Belḳīs Hüdhüd'ine söyledi. Leşker çeküp

36a

(1) ol-ṭarafa ġazāya gitdügüni şeriḥ eyledi. Belḳīs Hüdhüd'ine söyledi. (2) Belḳīs Hüdhüd'i itdi. Bizüm pādişāhımız daḫı ulu pādişāhdur. Ḥaḳ (3) Te'ālā buña şuncılayın ḥüsn-ü cemāl virmişdür ve bu vech-ile 'izzet virmişdür. (4) Ammā bunlar

[518] "Bir de kuşları teftiş etti de 'Bana' dedi; ne oluyor, Hüdhüd'ü görmüyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?' " 27/Neml/20.

Allāh'ı ḳomışlar Tañrı diyü güneşe ṭaparlar didi. Pes Süleymān Hüdhüd'i (5) Belḳīs Hüdhüd'inden bu ḫaberi aldı. Ol aradan yine 'azm-i Süleymān ḳıldı. (6) Yolda gelürken ḳuşlara buluşdı. Anı itüp daḫı bulmadugına ve aña (7) ḫışım idüp öldürmek istedügini bildürdiler. Süleymān senüñ içün (8) لا اعذّبنه عذاباً شديدا اولاذجنه[519] Aña ḳatı 'aẕāb eyleyem yāḫūd boġazlayam. (9) didi didiler. Hüdhüd bunı işidicek ḳorḳdı, itdi. Hīç bunda ġayrı (10) nesne dimedi-mi. İtdiler belī söyledi. اوليا تينى بسلطان مبين[520] Meger baña (11) bir ḫaberle gele didi didiler, itdi. Eyle olsa ḳorḳum yoḳdur. Benümçün (12) ġuṣṣa yimeñ diyüp Süleymān ḳatına vardı. Süleymān itdi. Kanda idüñ, (13) itdi. Yā nebiyu'llāh. احطت بمالم تحط به و جئتك من سباء بنباء يقين[521] (14) Ben bir nesne görmedim-ki sen anı görmediñ. Sebā şehrinden saña bir ḫaber (15) getürdim ki ancılayın ḫaber işitmedüñ. (15-16) انّى وجدت امراة تملكهم و اونيت من كلّ شئ ولها عرش عظيم[522] Sebā şehrini gördim. Bir ḳız aña pādişāh

36b

(1) olmış. Ḥaḳ Te'ālā her dürlü nesneyi ḥaḳḳınca virmiş. 'İzzetle bir 'ālī (2) taḫt üzerine oturmış. (2-3) وجدتها و قومها يسجدون للشمس من دون الله وزين لهم الشيطان اعمالهم[523] Ol-daḫı ḳavmi daḫı Allāh'ı ḳoyup güneşe secde (4) iderler buldum. Şeyṭān bu 'ameli anlara gökcek göstermiş ve anları (5) ṭoġru yolından

---

519 "Elbette ona şiddetli bir azap ederim veya boynunu keserim" 27/Neml/21.

520 "Yahut da bana her halde [mazeretini beyan eden] açık, kuvvetli bir burhan [gerekçe] getirir." 27/Neml/21.

521 "'Ben' dedi; 'senin ihata etmediğin bir şey ihata eyledim ve sana Sebe'den sağlam [önemli] bir haber getirdim." 27/Neml/22.

522 "Çünkü ben bir kadın buldum, onlara meliklik [idarecilik] ediyor, kendisine her şeyden verilmiş, azametli bir tahtı da var." 27/Neml/23.

523 "Onu ve kavmini buldum ki Allah'a değil, güneşe secde ediyorlar. Şeytan onlara amellerini yaldızlamış." 27/Neml/24.

azdurmış didi. Süleymān bu ḫaberi işidicek ‘acebledi. (6) سننظر اصدقت ام كنت من الكاذ بين[524] Görem seni girçek-misin yoḳsa yala(7)ncılardan-mısın didi, itdi. اذ هب بكتاب [بى] هذا[525] Var işbu nāmeyi aña (8) ilet didi. Pes Süleymān bir biti yazdı. Hüdhüd’e virdi. Anı aġzıyla (9) götürdi. Sebā vilāyetine yitişdürdi. Ṣabāḥ vaḳti olıcaḳ Belḳīs’üñ ḳatına (10) getürdi. Gördi-kim kendü ḫaṣlar-ıla taḫtı üzerinde oturmış nice (11) nice cāriyeler ḳarşusında ṣaf bağlayup ḫiẕmet içün ayaġ üstüne (12) ṭurmış. Pes Hüdhüd varup ol nāmeyi ortaya bıraḳdı. Andan (13) geçüp bir aġaç budaġına ḳonup ıraḳdan temāşā eyledi. Hüdhüd’üñ nāmeyi (14) bıraḳdugını gördi buyurdı. Nāmeyi alup ḳatına getürdiler. Gördi (15) tiz beglerini ve ulularını ḳatına oḳudı, itdi. (15-16) يا ايّها الملوأ[527] القى انّى الّي كتاب كريم[526] Ey begler ve ulular. Bir ulu pādişāhdan bize nāme

37a

(1) yitişdi. Anı ḳuşcuġaz getürdi. Zihī bir ulu sulṭān-ki uçar ḳuşlar (2) anuñ emrine muṭī‘ olmışdur didi. Andan nāmeyi eline alup gördi. Yazı(3)lmış ki انّه من سليمان و انّه بسم الله الرحمن ارحيم لاّ تعلو عليَ و انونى ملماين[528] (4) Benim ḳatımda ki Süleymān bin Dāvud’ın. Allāhu Te‘ālā’nuñ peyġamberiyin. Senüñ ḳatu(5)ña ki Sebā vilāyetinüñ sulṭānı Belḳīs’sin. Nāme saña yitişicek ulu(6)lanmaġı ve tekebbürligi terik idesin didi. Gelesin ḳavmüñle bile Müslimān (7) olasın didi. Evvel emirden tekebbürligi ve ululanmaġı terik idesin didi. (8) Zīrā dükeli fesād tekebbürlikden

---

524 “‘Bakalım’ dedi;‘sâdık mısın, yoksa yalancılardan mı oldun?” 27/Neml/27.

525 “Şu mektubumu götür, bırak onlara.” 27/Neml/28.

526 “Kadın ‘Ey a‘yan!’ dedi;‘bana bir mektup bırakıldı, bana çok mühim ve şâyan-ı terkim[saygıdeğer]!” 27/Neml/29.

527 الملوأ : الملا ء (Metinde).

528 “Süleyman’dan ve o Rahmân-Rahîm Allah’ın ismiyle!” 27/Neml/30.

ḫāṣıl olur. Belḳıs bu nāmeyi göricek (9) vezirlerine itdi. افتونى فى امرى ماكنت قاطعة امراحتّى تشهدون[529] (10) Eydür bu bābda ve bu ḳażiyyede ne maṣlaḥat görirsiz. Ben sizüñ ṭanışığıñuz. (11) Siz bir nesneye ḥüküm itmezin bu Süleymān didükleri ne kişidür siz anı (12) bilür misiz didi, itdiler. Ol Süleymān'ı bilmezüz. Evet işidürüz ki (13) ulu pādişāhdur. Şām vilāyetinde olur. Benī İsrā'il dīni üzre(14)dür. Tevrīt şerī'atın gözedür. Tañrı'nuñ peyġamberiyim dir. İnis ve cīn, (15) dīv [ü] perī vuḫūş u ṭuyūr cümle anuñ ḥükmi altındadur diyü işid(16)ürüz didiler. Belḳīs itdi, pes yā nice etmek gerek, itdiler.

37b

(1) Ol ulu pādişāh ise n'ola. Bizüm daḫı leşkerimüz çoḳ. Korḳımuz ziyāde (2) buyurursañ cengi yaraġı görelüm. Üstümüze gelürse uġraşalum. (3) Belḳīs itdi. انّ الملوك اذاد خلواقرية افسدوها[530] Pādişāhlar çeri (4) çeküp ve bir vilāyete girseler ol vilāyet ḫarāb olur ve nice 'azīz (5) ḫor ẕelīl iderler. Ancılayın pādişāh-ıla bī-tekellüf cenge ḳuşanmaḳ (6) ḫaṭardan ḥālī degildür. Ḫuṣūṣā ki peyġamberi Ḫudā ola. Evvel aña tuḥfeler (7) ve begler gönder-kim eger ḳabūl iderse bilüñ ki maḳṣūdı māldur (8) ve da'vāsında yalandur ve eger hediyyelerimüzi ḳabūl itmezse bilü(9)riz ki Ḥaḳ peyġamberdür. Aña bir ḳaç su'āl idevüz. Cevāb virürse (10) emrine iṭā'at idüp muṭī' olalım didi. Ol oturan ulu(11)lar Belḳīs'üñ tedbirine āferinler ḳıldılar. Maṣlaḥat daḫı budur ki didüñ (12) didiler. Pes Belḳīs bir 'āḳil kişi Süleymān'a ilçülige gönderdi. (13) Anuñla Süleymān'a armaġan içün iki kerpiç virbidi. Biri altun (14) ve biri ḫām gümişden ve biri ḥoḳḳa içinde bir dane delüksiz ḳızıl (15) yāḳūt

[529] "'Bana emrimde bir fetva verin, sizin huzurunuz olmadan [sizden habersiz] ben hiçbir emri kestirmiş değilim." 27/Neml/32.

[530] "'Mülûk [krallar] bir memlekete girdiler mi onu perişan ederler." 27/Neml/34.

ḳoydı ve bir elmās daḫı ḳoydı. Zīrā yāḳūt ne-y-ile delündügini (16) bilmezlerdi ve daḫı yüz ḳız cāriye ve yüz yalıñ yüzlü oġlan vi-

38a

(1)rbidi kim dükelisi bir ṣūretde ve bir ṭonda idi. İlçüye itdi-kim(2) evvel aña bu altun gümiş kerpiçleri vir. Andan it işbu ḥoḳḳanuñ içinde(3)ki ne nesnedür. Bile deldükden-ṣoñra aña ḳıl geçürsün. Ammā ādem dīv perī (4) geçürmesi olmaya. Andan aña it-ki işbu iki-yüz esīrleriñ irkegin dişin (5) birbirinden seçsün ayırsun ve ṣor aña kim ne ṣorur ol-kim kişinüñ (6) ṣusuzlıġın giderür. Ol ṣu ne gökden inmişdür ve ne yirden (7) bu nesneleriñ cevābını al daḫı gel tiz yine baña bildür didi. İlçü yaraḳ (8) görüp gitdi. Hemān sā‘at Cebrā‘il andan öñ bu nesneleri Süleymān’a (9) bildürdi daḫı Süleymān dīvlere emir eyledi. Ol döşegüñ kim biş-yüz (10) ferseng uzunı var-ıdı. Bir ṭarafa gitmelü olsa leşkeriyle anuñ ü(11)zerine otururdı. Anuñ üstüni başdanbaşa altun gümiş (12) kerpiçlerle üzerine oturdılar. Andan altun gümiş zeyn itdiler. (13) Süleymān taḫta geçüp oturdı. Ḫalāyıḳ altun gümüş kerpiçleri üzerine (14) oturdılar. Andan iki ilçü yitişdi. Destūr oldı içerü girdi. (15) Ol kerpiçleri gördi. Kendü elindeki kerpiçleri çıḳarup Süleymān’a (16) göstermege utandı. Ḳalan armaġanları çıḳardı. Süleymān’uñ

38b

(1) öniñde ḳodı. Ol kerpiçleri ḳoltuġı altında gizledi göstermedi. (2) Süleymān itdi. Ḳanı ol kerpiçleri n‘içün çıḳarmaduñ. İlçü daḫı (3) nā-çār olup ol kerpiçleri çıḳardı. ‘Arıż eyledi. Süleymān ol ar(4-5)maġanları gördi. اتمدّ و نن[531] بمال فما اتين ى[532]

[531] نن : ننى (Metinde).

[532] اتين : اتاني (Metinde).

الله خير مّما اتيكم[533] بل اَنْتُمْ بهد يّتكم تفرحون[534] Baña māl-ıla mı meded itmek istersiz. Benim (6) māla raġbetim yoḳdur. Ḥaḳ Te‘ālā baña virdügi dīn yekrekdür. Siziñ (7) dünyāñızdan ve māluñuzdan bu māl ve tuḥfe sizüñ ḳatıñuzda raġbetlüdür. (8) Yine anuñla siz ferahlanursız. Var Belḳıs’a it. Cemī‘ ḫalḳ-ıla benim ḳatuma (9) gelsünler. Müslümān olsunlar. Yoḳ dirlerse uş çeri çekdüm. Üstlerine (10) vardum. Göñüllü göñülsüz anları şehrinden çıḳardım. Eyle diyicek ilçi (11) Süleymān’a Belḳıs’uñ su‘āllerini ‘arıż eyledi. Süleymān itdi. Ol ṣu ki (12) ṣusızlıḳ ḳandura. Gökden inmemiş yirden çıḳmamış ola at deridür(?). (13) Her kişi-kim terini alup bir üsküriye ḳoyup içe. Ṣusızlıġı giderür. (14) Zīrā derler dükeli duzlu olur. Ṣusızlıḳ gidermez ammā at terini (15) ṣusız kişi içe ṣusızlıġı gider didi. Andan itdi. Bu ḥoḳḳada (16) bir ḳıymeti ḳızıl yāḳūt danesi vardur ki delinmemişdür. Şuncılayındur

39a

(1) büyük danedür ki hīç bir pādişāhuñ ḥazīnesinde yoḳdur. İlçü itdi. (2) Ol yāḳūtı ne-y-ile delerle delsün ve bir ḳıl daḳdursun didi. Bir dīve işā(3)ret eyledi geldi. Bir ḳarıncaya emir eyledi. Bir ḳıl geçürdi. Ḥoḳḳanuñ aġzın açdı. (4) Ol yāḳūtı çıḳardı. Temāşā eyledi. Andan ol dīv elmās-ıla anı deldi. Ḳarınca ol (5) ḳılı aña geçürdi. İlçü bu ḥāli görüp müteḥayyir ḳaldı. Andan ol iki-yüz (6) oġlanları ḳızları getürdiler. Bir şekilde idi. Süleymān buyurdı oturdılar.(7) Öñlerine ṭa‘ām getürdiler. Andan Süleymān emir eyledi. İbriḳ ṭas getürdiler. (8) Ellerini yusunlar didi. ‘Ādet şunuñ üzerine idi-kim ‘avrat ādemüñ eline (9) ṣu ḳoysalar avcınıñ için açardı. Er ādemüñ eline ṣu ḳoysalar arḳasına (10) dökerlerdi. Andan ṣoñra er ādem elin yusa elin yiñ-ile

---

[533] اتيكم : ايتكم (Metinde).

[534] “‘Siz’ dedi;‘mal ile bana imdad [yardım] mı ediyorsunuz? Bakın Allah’ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyi! Hayır! Siz hediyenize güveniyorsunuz.” 27/Neml/36.

silerdi. ‘Avrat (11) silmezdi. Ol vech-ile Süleymān naẓar eyledi. Anlaruñ ibrigiñi dışından (12) farḳ eyledi. Anda ilçüye itdi. Yüri var bu getürdügüñ nesneleri ilet. (13) Ben mālı ḳabūl itmezem. Kendüsi gelmek gerek didi. İlçü gelüp Süleymān’uñ (14) ḫaberin Belḳıs’a söyledi. Belḳıs çerisin döşürdi ve yaraḳ gördi-ki Süleymān(15)’uñ ḳatına gele ve Müslimān ola. Her vaḳit-ki Belḳıs eger yaḳın ve eger yıraḳ (16) bir sefere gitse ol kendünüñ taḫtını ki yidi pāredendi eve ḳoyardı.

39b

(1) Ḳapusına kilid ururdı. Miftāḥını kendüsi ṣaḳlardı. Kimseye inanmazdı. (2) Üzerine biñ kişi bekçi ḳordı. Süleymān ile Belḳıs’ıñ aralıġı iki (3) günlik yoldı. Belḳıs bir günlik geldükden ṣoñra Süleymān itdi. (3-4) يااَيّها الملوٗ ايّكم يأتينى[535] بعرشها قبل ان يأ تونى مسلمين[536] Sizden kim ola kim (5) Belḳīs’üñ taḫtını bize getüre ol gelmezden öñ didi. (5-6) قال عفريت من الجنّ انا اتيك[537] به قبل ان تقوم من مقامك[538] Cinlerden bir ‘ifrīt itdi. (7) Buyurursañ ben varayın. Sen daḫı yirüñden turmadın ol taḫtı ḳatuña (8-9) getüreyin. قال الّذى عنده علم من الكتاب انا اتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك[539] Ol bir kişi kim anuñ ‘ilmi var-ıdı. Ya‘nī Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ (10) İsm-i a‘ẓam’ın bilürdi. Adına Āṣaf bin Berḫıyā dirlerdi. Peyġamber neslinden (11) Lavī bin Ya‘ḳūb oġlanlarındandı. Ulu kişi ol itdi. Buyurursañ (12) gözüñi yumup yine açınca ben ol taḫtı ḳatuña getüreyin. Süleymān itdi, (13) getür Āṣaf.

---

[535] تينى : تنى (Metinde).

[536] “Dön onlara! Vallahi karşı gelemeyecekleri ordularla varırım da oradan kendilerini zilletler içinde hor-hakir oldukları halde çıkarırım.” 27/Neml/37.

[537] اتيك : ايتك (Metinde).

[538] “Cinden bir ifrit ‘Ben’ dedi;‘onu sana, sen makamından kalkmazdan evvel getiririm.’” 27/Neml/39.

[539] “Nezdinde Kitab’dan bir ilim bulunan zat ise ‘Ben’ dedi;‘onu sana gözünü kırpmadan evvel getiririm!’ 27/Neml/40.

Başını secdeye ḳodı. Ḥaḳ Teʻālāʼnuñ İsm-i aʻẓamʼın oḳu(14)dı. Süleymān gözüni yumdı. Açınca taḫtını ḳatında ḥāżır ḳonulmış gördi. (15) Süleymān şāẕ oldı. Allāhu Teʻālā kendüye bunuñ gibi mertebe virdügine (16) şükür eyledi. قال نكّرو لها عرشها ننظر اتهتدى ام تكون من الّذين[540] لا يهتدون[541]

40a

(1) İtdi taḫtınuñ tertibi bir dürlü daḫı eyleñüz. Kimin eksik ve kimin artuḳ (2) ve kimin ilerü ve kimin girü eyleñüz görelüm. Belḳīs añlayabilür mi. Taḫtı kendü(3)nüñ idügüni bilür mi didi. Süleymān Belḳısʼa bu vech-ile raġbet itdügine (4) dīvler ḥased itdiler. Dilediler ki Belḳısʼı Süleymānʼuñ göñliñe ṣovuḳ düşü(5)reler. Belḳısʼa ḫod Ḥaḳ Teʻālā bir ḥüsn-i cemāl virmişdi-ki zerre ḳadar güze(6)llikden hīç bir yerinde ḳuṣūrı yoġdı. Ammā baldırlarında birāz ḳıl var-ıdı. (7) Pes dīvler Süleymānʼa itdiler. Ol ḳızuñ baldırları ḳılludur ʻayıblu(8)dur. Saña olmaz didiler. Süleymān itdi. Göñlimden anıñ baldırların göre(9)yin. Dīvler didigi gibi-midür. Buyurdı dīvlere fiʼl-ḥāl yüz arış miḳdārı (10) yiri sırça döşediler. Altına ṣu ṣaldılar. Kendi taḫtını ol sırça(11)nuñ üzerine ḳodılar. Şöyle kim bir kişi anı görse Süleymānʼuñ (12) taḫtını ṣu üstünde ṣanurdı. Çünki Belḳıs geldi diledi-ki ʻā(13)det üzere varup Süleymānʼuñ elin öpe. Ol sırçayı gördi ṣu ṣa(14)ndı. ʻAvratlaruñ ʻādeti budur ki ayaḳlarun ṣuya başalar ṭonlarını (15) yuḳarı çekerlerdi. Belḳıs daḫı ṭonını yuḳaru çekdi. Şöyle-ki topu(16)ġı baldırı açıldı. Süleymān anı görüp ʻacebe ḳaldı. Belḳısʼuñ

40b

[540] الّذين : الّذي ن (Metinde).

[541] "'Ona' dedi; 'tahtını başkalaştırın, bakalım hakîkati tanıyacak mı, yoksa tanımazlardan mı olacak?" 27/Neml/41.

(1) ḥüsnine ve leṭāfetine taḥsīn ḳıldı. Ol sebebdendir şimdi daḫı bir kişi ḫatun (2) almaḳ dilese ṭopuġın ve baldırın görmege günāh yoḳdur ve ol arayı görmek (3) revādur didiler. Belḳıs'uñ taḫtını Süleymān'uñ ḳarşusında ḳurmışlardı. Ol (4) taḫt üzerinde teklīf itdiler. [542]اهكذا عرشك قالت كاته هو İşbu (5) taḫt senüñ taḫtuña beñzer mi didiler. Belḳıs itdi hemān oldur. Rāvī (6) eydür çünki Belḳıs'uñ baldırın gördi. Dilemedi-kim ġayrı kişi göre, itdi. (7) Etegüñ ṣalıvir. Baṣduġın yir sırçadur ṣu degildür. Belḳīs ilerü (8) gelüp Süleymān'uñ öñünde īmān getürdi. Müslimān oldı. Anı ḫatu(9)nlıġa ḳabūl eyledi. 'Avratları ḳatında virbidi. Belḳıs'uñ dükeli leşkeri (10) Müslimān oldılar. Çünki Belḳıs Süleymān'uñ ḫatunı oldı. Leşkerini (11) memleketini Süleymān'a ışmarladı-ki andan Süleymān dīvlere ṣordı-ki ol (12) Belḳıs'uñ baldırındaġı ḳılı gidermege çāre nedür didi. Dīvler ḫızirme(?) (13) tasnīf eylediler. Belḳıs'uñ gevdesine urdılar. Pāk oldı. Ol-deme-dek (14) ḫızirme tertibini bilmezlerdi. Eydürler ki Süleymān biş nesne eyledi-ki (15) andan öñdin itmemişdi. Biri ḫızirme kim ḳıl giderür. İkinci (16) hamām üçünci gevher delmek dördünci baḥrdan deñizden incü çıḳarmaḳ,

41a

(1) bişinci tu[n]ç ırmaġı kim aḳardı. Bu nesne Süleymān'dan ġayrı kimseye (2) müyesser olmadı. Ṣoñra Süleymān'uñ Belḳıs'dan bir oġlı oldı. Allāhu a'lem.

(3) **Ḥikāyet-i Beyān-ı Peydā-kerden-i Mevlūd-ı Belḳıs Binti Perī-z̲āt**

(4) Bu ḫaber Belḳıs'uñ ṭoġduġın bildürür. Aṣildendür atası anası kimlerdür. (5) Eydürler ki zamān-ı evvelde bir kişi var-ıdı. Adına Serrāye dirlerdi. (6) Üç-yüz elli yıl 'ömür sürmişdi. Ḥattā bizüm Peyġamberimiz Muḥammed Muṣṭafā (7) 'aleyhi's-

[542] "'Böyle mi senin tahtın?' denildi." 27/Neml/42.

selām zamānına yitişmişdi. Peyġamberden-ṣoñra tā Mu‘āviye İbn-i Ebī (8) Süfyān zamānı olunca diri olmışdı. Bir gün Mu‘āviye aña itdi. (9) Yā Ebū ‘Ubeyde bunca zamān ki ‘ömür sürdüñ. İşbu zamān-ki bu cihān ne (10) vech-ile bildüñ ve geçen begleri nice bulduñ ve bunca ‘ömür içinde ‘acā(11)yibden ve ġarāyibden ne gördüñ ve ne işitdüñ. Bize ḫaber vir diñleye(12)lüm. Serrāye itdi. Bunca yıl ki ‘ömür sürdüm şöyle ṣanıruñ-ki (13) cihānda bir gice ḳonuḳ oldım ve ṣabāḥ yine gitdüm. Geçen nesne belürmez (14) olur. Cihānı hemān bir gice gibi gördim ve benden ilerü gelene daḫı ṣordım. (15) Biş-yüz yıl ve biñ yıl ‘ömür geçürenlere daḫı bu vech-ile cevāb itdiler. Andan (16) itdi. Bu cihānda çoḳ ‘acāyib gördim ve ġarāyib ḫaberler işitdim. Cümleden

41b

(1) biri budur-ki Çīn ıḳliminde bir pādişāh var-ıdı. Cihān[ı] tamām dutmışdı. (2) Adına Ẕü-serec dirlerdi. Bu pādişāhuñ yigitligi çaġında av avlamaġı ġāyetde (3) severdi. Şöyle-kim gice ve gündüz şikārdan ḫālī olmazdı. Bir gün (4) pādişāh yine şikāra çıḳmışdı. Bir ḫalvet ıssuz yirde gördi-ki bir zift (5) ḳara yılan bir küçücük aġca yılanı boġazından ṭutmış aña dolaşmış. (6) Şöyle ṣıḳmış anı-ki bir araya getürmiş. Az ḳalmış-ki anı helāk (7) eyleye. Ol aġca yılan anuñ elinde zebūn ve bī-ḫod olmış. Ḳımıldamaġa (8) mecāli ḳalmamış. Pādişāh ol yılanları biraz temāşā eyledi. Ol (9) aġca yılanuñ zebūnlıġını göricek esirgedi. Ḳullarına buyurdı. Şol (10) ḳara yılanı öldürüñ. Ol aġca yılanı anuñ elinden ḳurtaruñ (11) didi. Tiz ḳulları ileri varup ḳara yılanı depelediler. Aġca yılan (12) bir zamān bī-ḫod yatdı. Buyurdı anı getürdiler. Bir ḳaṭır üstüne (13) ḳodılar ve aġaç gölgesinde bir ṣu kenārında bir ḫoşça yirde ḳodılar (14) gitdiler. Aġca yılan bir zamān andan yatdı. Yaturaḳ ‘aḳlı geldi.

(15) Gözin açdı. Sürünerek ṣu kenārına yitişdi. Ṣucaġuz[543] içdi (16) cānlandı. Andan ṭurdı bir ṭarafa gitdi. Ol pādişāh daḫı

42a

(1) uyan oldı. Aḫşāmın sarāyına yitişdi yatdı. Yorulmışdı, (2) gün ḳuşluḳ yerine varınca yatdı. ʻĀdet bu idi-kim kendü uyanmayınca (3) üzerine kimse girmezdi. Çünki ḳuşluḳ oldı. Pādişāhuñ u(4)yḳusı ḳandı durı geldi. Gözin açdı baḳdı. Gördi ḳapular (5) yapılmış ve perdeler bayaġılayın aṣılmış ṭurur. Ammā başı ucında (6) baḳup gördi bir ʻacāyib laṭīf yigit oturur ki ʻömrinde ancılayın gör(7)miş degildür. Dürlü dürlü pādişāhāne ṭonlar giymiş. Pādişāh (8) anı görüp ʻacebledi itdi. Ne yigitsin ve bu araya kimüñ destū(9)r-ıla geldiñ. Vaḳitsiz benim üzerime gelmege yol yoġudı. Sen (10) ne vech-ile geldüñ. Ol yigit itdi. Ey pādişāh, ben ādem degü(11)lem, perīyem perīleriñ pādişāhı oġlıyam. Ben ol yılanam ki düne (12) gün pādişāh beni ol ḳara yılanuñ elinden ḫalāṣ eyledi. (13) Ol ḳara yılan benim atamıñ ḳulı idi. Çoḳdan berü benümle dü(14)şmānlıḳ iderdi ve beni furṣatla avlayup öldürmek isterdi. (15) Ben-daḫı andan üşenürdim. Vaḳtüme ḥāẓır[544] idüm. Yalıñuz yürimez(16)düm. Dünki gün ittifāḳ ġāfil olmış. Beni anda yalıñuz buldı.

42b

(1) Ḳaçup elinden ḳurtulmadım. Beni ṭutdı ve eger sen baña yitişmeseñ (2) öldürürdi. Elḥamdüliʻllāh ki sen geldiñ yitişdüñ. Beni anuñ elinden (3) ḫalāṣ eyledüñ. Ol düşmānımı helāk eyledüñ ve beni götürüp (4) ṣu kenārına irgürdüñ. Orda yatup ṣudan içdüm. Baña Allāh (5) ḥayāt virdi. Şimdi anuñçun geldim-ki sen baña itdügüñ eylü(6)güñ ʻivażın ben-daḫı size idem. Pādişāh itdi. Ne vech-ile (7) ʻivaż idersin,

[543] ṣucaġuz : ṣucuġaz (Metinde).

[544] ḥāżır : ḥāẓır (Metinde).

itdi. İşbu yiraltında ne-ḳadar gencler ve ḫazīneler (8) var-ısa ben bilürin. İsterseñ saña göstereyin. Ne-ḳadar ḥā(9)cetüñ ise al didi. Pādişāh itdi. Allāh ṣadaḳasında (10) mālum ve ḫazīnelerim çoḳ benim. Māla iḥtiyācım yoḳdur daḫı neñ (11) var. Perī itdi. Ben ṭıb ‘ilmini ḳatı ḫūb bilürim. Dilerseñ (12) saña göstereyin. Pādişāh itdi. Benim ḳatımda ṭabībler çoḳdur. (13) Ol-daḫı ḥācetim degildür. Perī itdi. İki nesne ḥācetüñ degildür. (14) Benim bir ḳız ḳardaşım vardur ki dünyā sarāyında ancılayın güzel (15) kimesne görmemişdir. Dilerseñ anı ‘avratlıġa vireyin didi. Evet (16) ḳız ḳardaşımuñ bir ‘aybı oldur ki ol perīdür sen ādemsin.

43a

(1) Eger anuñ ḫūyın ögrenüp murādınca onı bilürseñ dünyāda (2) ol-daḫı murādunca olasun. Pādişāh itdi. Ḫūyı nedür. (3) Perī itdi. Ḫūyı oldur-ki her ne iderse ide n‘içün (4) şöyle eylediñ ve böyle idersin dimeyesin. Eger eyle diyecek (5) olursañ evüñi barḳuñı ḳor gider. Ayruḳ anı görmege (6) çāre yoḳdur. Pādişāh itdi. Anı baña vir. Ben anuñ (7) murādınca olam. Ol ne dilerse ben anı işleyem. Aña n‘içün (8) böyle itdüñ dimeyem didi. Pes itdi, ṭur imdi gidelüm. (9) Pādişāh durı geldi. Perī pādişāhı alup gitdi. Bir ḫūb (10) bāġçeye eletdi-kim pādişāh ancılayın bāġçe görmemişdi. Bāġçenüñ or(11)tasında bir köşk yapılmış. Şöyle-kim bir kerpici altundan ve bir kerpici (12) gümüşden. Köşk içinde bir ḳızıl altun taḫt ḳonılmış. La‘li (13) yāḳūtı mervārīdden cevāhirle zeyin olunmış. Sarāy içinde nice (14) nice ḥücreler yapılmış. Her ḥücreniñ ḳapusında perdeler aṣılmış. (15) Perī-ẕāt pādişāhı taḫta geçürdi. Pādişāh çıḳup oturdı. Ḳullar (16) ve cāriyeler ṣaflar baġlayup ḳarşularında ayaġ üstüne ṭurdılar.

43b

(1) Şuña degin ki ḳız gelecek vaḳit oldı. Çünki ḳız daḫı (2) geldi. Perī-ẕāt ol ḳızı pādişāha virdi. Ḳız daḫı taḫta (3) çıḳup pādişāh-ıla bile oturdı. Andan altun legen, altun ibriḳ (4) getürdiler. Ellerin yudılar. Laṭīf ṭa‘āmlar geldi, yediler. Bir gün bir (5) gice ol maḳāmda oldılar. Andan perī pādişāhı ḳız ḳardaş-ıla (6) alup şehrine ve taḫt-ı gāhına getürdi. Bozu serec(?) aġca yılanuñ (7) ḳız ḳardaşını gördi. Ḳalan ‘avratlarını unutdı. Gice ve gündüz (8) ḳatından gidermezdi ve bir sā‘at ansuz olmazdı. Bunuñ üzerine (9) ḫaylī zamān geçdi. Pādişāhuñ perī ḳızından bir oġlancuġı o(10)ldı. Şöyle ṣanayduñ-ki bir dāne gevherdür. Ancılayın ḫūb ṣūret (11) dünyāya gelmemişdi. Oġlancıḳ dünyāya geldügini pādişāha (12) muştuladılar. Pādişāh oġlancuġı getürüp gördi. Hezār cān [u] di(13)liyle oġlancuġa maḫabbet eyledi. Eline alup biraz şekl i şemā‘ilini (14) temāşā eyledi. Andan anasınuñ eline virdi. Bu oġlanı anası (15) eline ṣunıcaḳ ḳapudan bir yanar od göründi. Oġlancuġı ḫatun (16) eline aldı. Bir pāre ḥarīre ṣardı getürdi. Ol oduñ içine

44a

(1) atdı. Hemān-ki oġlancuḳ od içine düşdi. Ol sā‘at (2) od daḫı oġlan daḫı belürsüz oldı. Pādişāh anı (3) görüp içi acıyup bir zamān aġladı. Ṣaçın ṣaḳalın (4) yoldı. Elinden ne gelür. ‘Ahdini ṣıyup n‘içün böyle itdiñ (5) dimedi. Ḳızı oġlandan ziyāde severdi. Nā-çār ṣabır eyledi. (6) Ḳıza nesne dimedi. Yine ḳız-ıla ẕevḳinde ṣafasında oldı. Nice (7) zamān bunuñ üzerine geçdi. Ḳız yine yüklü oldı. Ayı güni (8) bitdi. Bu kerre bir güzel ḳız vücūda geldi. Ay güneş anuñ (9) cemāli nūrına bir ser-gerdāndı. Şöyle kim ol pādişā ol ve(10)ch-ile sevindi-ki oġlancuġı acısın unutdı. Ol gitdi (11) ise bu anuñ yerine olsun diyüp şāẕ oldı. Ḫatun (12) ḳızı alup bir ḥarīre ṣardı. Ḳarşusında bir ḳara it ağzın (13) açup ṭururdı. Ol ḳızcuġaz ol itüñ ağzına atdı. (14)

Ol ḳara it ḳarşudan ḳapdı, yüriyivirdi. Pādişāh yine (15) şaḳalın yoldı, yaḳasın yırtdı. Feryād eyledi. Diledi-kim kendüyi (16) helāk eyleye. Hīç ne idecegin bilmedi. ‘Avrata n‘içün şöyle

44b

(1) eyledüñ dimedi. Bir nice gün melūl maḥzūn oldı. Āḫır ṣabır (2) eyledi. Yine perī ḳızıyla ārām idüp ẕevḳe ve ‘ayşa meşġūl (3) oldı. Bunuñ üzerine bir ḳaç zamān geçdi. Ṣoñra ittifāḳ (4) pādişāhuñ üzerine bir ṣarıp düşmān hücūm eyledi. Vilā(5)yetinüñ bir ṭarafını ḫarāb eyledi ve pādişāh leşker döşürüp (6) yaraḳ gördi-ki ol düşmān-ıla cengi ide. Meger ol düşmānla (7) anuñ arasında yidi günlik bir beriye var-ıdı-kim anda hergiz (8) ṭa‘ām ve ṣu ele girmezdi. Pādişāh diledi-kim yedi günlik (9) yaraḳ göre. Rām-ārāyiş adlu bir vezīri vardı. Pādişāh (10) ol perī ḳızına meşġūl olup yoḫsul ḥāline muḳayyed olmad(11)uġı sebebden pādişāhı sevmezdi. Pādişāha biş günlik (12) yaraḳ eyle ziyāde ḫarıc eylemege bu seferde ol-ḳadar rızıḳ yiter (13) didi. Pes pādişāh anuñ söziyle biş günlik azuḳ gördi. (14) Düşmāna ḳarşu gitdi. Tamām beriyyeniñ ortasına varıcaḳ pādişā(15)huñ getürdügi ṭa‘ām ve şarāb dükendi. Vezīr kendü getürdigi (16) rızıḳdan pādişāha yigirmi yük ḥelvā beksimāt ṣu virdi. Pādişāh

45a

(1) şāẕ oldı. O gice anda ḳondılar. Dilediler-ki ṭa‘āmdan yiye(2)ler ve ṣudan içeler. Bu perī ḳızı yirinden ṭurdı. Bir bıçaḳ (3) eline aldı. Bu vezīrden gelen çuvalların pāre pāre eyledi. İçinde(4)ki zaḫīreyi yabanlara ṣaçdı ve ol ṣu meşiklerini yardı. İçindeki (5) ṣular dökülüp yabanlara aḳdı. Bir kişi gelüp pādişāha ḫaber virdi. (6) Pādişāh

işidicek ḳatı perīşān oldı. Göñlinden itdi, (7) perīnüñ ādem-ile ne-ḳadar dostluġı[545] ola. Ol benimle dirlik (8) itmege göñli yoġmış. Benim öldügim istermiş. Şimdiki ḥālde (9) beni mededsüzlük yirde buldı. Oġlum ḳızım öldürmekle (10) olmadı. Uşda benim cānıma ḳıydı ve helāk olmama ḳaṣıd eyledi. (11) Nice bir ṣabır ideyin buña söylerin didi ve itdi. Ey perīler (12) sulṭānı ḳızı. Benim güneşten güzel bir oglancıġumı oda (13) atduñ. Senüñ ḫāṭıruñ içün ṭınmadum. Saña nesne dimedüm. Ṣoñra (14) Allāh yine güzel bir ḳız virdi, esirgemedüñ. Anı daḫı bir ite (15) virdiñ yidi. Senüñ ḫāṭıruñ içün yine ṭınmadum. Şimdi şuncılayın (16) mededsüz yirde benim cānıma n'içün ḳıyduñ ve bunca ṭa'āmları

45b

(1) ve ṣuları ne aṣıl varıdı-kim żāyi'[546] eyledüñ ve bunca (2) ḫalāyıḳuñ ḳanına girdüñ ve maẓlimesine[547] girdüñ didi. Perī (3) ḳızı itdi. Ey yigit, bu nesneyi baña söylemek yig-idi. Çün (4) söyledüñ cevābın daḫı işit. Evvel bu ki ol ṣuyı ve ḳalan (5) zaḫīreñi ben yabana dökdüm. Veziriñ aña aġu ḳatmışdı. Rām-(6)rāyiş ki senüñ ḫāṣ vezīrüñdür. Senden yüz çevürüp düşmānıñdan (7) yüz biñ fulori alup ṭa'āmuña ve şarābuña aġu ḳatdı. Diledi-kim (8) seni helāk eyleye. İlüñi vilāyetüñi ol düşmāna vire. İna(9)nmazsañ ol bāḳī ḳalan ṭa'āmdan vezīre vir ve ṣudan (10) içirgil. Tā kim benim gerçekligüm bilesin didi. Pādişāh buyurdı. (11) Ol ṭa'āmdan getürdiler. Vezīrüñ öñine ḳodılar. Pādişāh yi diyü (12) buyurdı. Vezīr yimedi. Pādişāh ḳılınc çeküp üzerine ṭurdı. (13) Elbetde yidürdi. Aġzına ḳoydı. Vezīr düşdi öldi. Pādişāh (14) ḥāl n'eydügin bildi. Andan itdi. Ol oġlancuġı-kim od içine (15) atdum. Ol benim

[545] doslıġı: ḍostlıġı (Metinde).

[546] żāyi':ẓāyi' (Metinde).

[547] maẓlimesine: maẓlimasına (Metinde).

dāyim idi. Küçüçekden beni ol bislemişdi. Anı (16) çün aña virdüm idi-kim ol terbiyet ḳıla. Zahmeti üzerimiz-

46a

(1)den gide. İttifāḳ ol oġlancuḳ āḫırete gitmişdür. Sen (2) ṣaġ olasın. Ammā ol ḳızcaġuz[548] ki anı ol ḳara ite (3) virdim. Ol-daḫı benim şefḳatlü dāyimdür. Anı ḫoş vech-ile (4) bisledi. Terbiyet eyledi. Şimdi ol ḳızcaġuz[549] ḥayātdadur. (5) Getürsünler gör didi. Andan dāyesine çaġırdı. Ḳızı getürdi. (6) Pādişāh gördi-ki büyücek olmış. Ḥüsn-i cemāli yüz, evvelkice o(7)lmış ve yüz biñ fulorilıḳdan ziyāde ola. La‘li cevāhirle anı (8) zeyn itmişler. Dürlü dürlü ṭonatmışlar. Şöyle-kim ol-vech-ile ḳızı (9) hīç kimse görmemişdi. Andan anası ol ḳızcuġazı alup (10) atasınuñ eline virdi. Uşda ḳızıñ şimdiye-dek zaḥmetini dāyim (11) çekdi. Şimden-ṣoñra sen timār eyle didi. Andan perī ḳızı (12) leşkerine buyurdı. Pādişāhı çerisiyle ol beriyyelikden götürdiler. (13) Bir ṣuyı bol ni‘meti vāfir yire eletdiler. Andan perīler çerisinden (14) nice kişi gönderdi. Ol düşmān çerīsinüñ üzerine var(15)dılar. Anları ṣıdılar ṭaġıtdılar. Düşmān leşkerini tārumār itd(16)iler. Andan itdi. Ey pādişāh, ben seni severdim. Senüñ ḥaḳḳuna

46b

(1) yavuz niyyetim yoġ-ıdı. Senüñle rızḳımız ancaḳ bu ḳadarmış ve (2) dirligümiz bu ḳadarca imiş. Şimden-ṣoñra aramızda hemān fürḳatdür. (3) Sen daḫı beni bir daḫı görecek degilsin didi. Hemān ġāyib (4) oldı. Pādişāh yalvardı ve zār eyledi. Hiç fā‘ide itmedi. (5) Çünki ol gitdi. Pādişāh göñlini ol ḳızcaġuzla[550] egledi. (6) Ol ḳızıñ

[548] ḳızcaġuz : ḳızcuġaz (Metinde).
[549] ḳızcaġuz : ḳızcuġaz (Metinde).
[550] ḳızcaġuz : ḳızcuġaz (Metinde).

adı Belḳīs’di. Zamān-ıla ol ḳız büyüdi. Atası ö(7)ldi. Yerine pādişāh oldı. Cemī‘-i ḫalıḳ anuñ emrine iṭā‘at (8) ḳıldılar ve anu kendülere pādişāh bildiler. Bu ol Belḳīs’d(9)ir ki āḫır Süleymān aldı. Ḫatun idindi. Ṣoñra Süleymān’uñ bir (10) oġlı oldı. Allāhu a‘lem.

Suḫan-ı Süleymān Bin Dāvud ‘Aleyhi’s-selām

(11) Süleymān’uñ ḳatında bir kimse var-ıdı. Ġāyetde zīrek kişiydi. Adına (12) Rub‘a dirlerdi. Bir gün Süleymān aña ṣordı. Yā Rub‘a, ölü mü (13) çoḳ diri mi. Rub‘a itdi, ölü çoḳdur. Süleymān itdi, (14) neden. Rub‘a itdi. Anuñ-çunki ölen ḫod ölmişdür dirler. (15) Daḫı ölecekdür. Andan Süleymān itdi. Yā Rub‘a, dünyāda (16) ‘imāret mi çoḳdur yoḳsa ḫarāb-mı. Rub‘a itdi ḫarābe çoḳdur,

47a

(1) itdi, neden. Anuñ-çunki ‘imāret ḫarābdan olmışdur. Yine ḫarāb (2) olacaḳdur didi. Veheb bin Münebbih rivāyet ḳılur. Ḥażret-i risāletden (3) ki Ḥaḳ Sübḥānehu ve Te‘ālā Dāvud Peyġamber’e bir ṣaḥīfe virbidi. (4) Ḳızıl yāḳūtdan üzerinde on mes‘ele yazılmış. Altun-ıla ve bir (5) yüzük ḳaşı ḳızıl yāḳūtdan dört bucaḳlu üzerinde (6) yazılmış. Bir ṭarafında El-mülki‘llāh ve bir ṭarafında El-‘aẓametüli‘llāh (7) yazılmış ve bir ṭarafında Es-sulṭānu‘llāh yazılmış ve tarafında (8) Muḥammedün Resūlu‘llāh yazılmış, itdi. Yā Dāvud, oġlanlaruñı bir (9) araya döşür. İşbu on mes‘eleyi anlara ṣor. Her ḳanġısı (10) cevāb virebilürse anı yirüñe ḫalīfe eyle ki (11) senden ṣoñra ol mürsel peyġamber olacaḳdur didi. Pes Dāvud (12) ‘aleyhi’-selām oġlanlarını cemi‘ eyledi, itdi. Dünyāda azcuḳ (13) nedür. Hīç birisi cevāb virmedi. Süleymān itdi, dünyāda (14) azcuḳ nesne nefesdür. Dāvud itdi, ġāyetde acı ne nesned(15)ür.

Süleymān itdi, benī ādemde yoḫsulluḳdur. Dāvud itdi, (16) ġāyetde tatlu nedür. Süleymān itdi, baylıḳdur

47b

(1) benī ādemde. Dāvud itdi. Ġāyetde çirkin nedür. Süleymān itdi (2) küfürdür benī ādemde. Dāvud itdi, ġāyetde yaḳīn ne nesnedür. (3) Süleymān itdi, āḫıret. Dāvud itdi, ġāyetde ıraḳ nedür. (4) Süleymān itdi, dünyādur. Geçe ṭurur. Dāvud itdi, ġāyetde vaḥşi nedür. Süleymān itdi, rūḥdan vaḥşī yoḳdur. (6) Benī ādemiñ bedeninden ayrılacaḳdur. Dāvud itdi, ġāyetde şerīf ne nesnedür. Süleymān itdi, ‘aḳıldur, rūḥdur. Benī (8) ādemde bunlar tamām yuḳarıda tamām ẕikir olundı. Andan Dāvud (9) nebī itdi. Yā Benī İsrā‘il. Benim ḫālifem budur didi. (10) Ol isimleri yazılu yāḳūt ḳaşlu yüzügi Süleymān’a v(11)irdi. Ṣoñra yiri bu dutacaḳdur. Hem āḫır didüginleyin o(12)ldı. Dāvud yirine Süleymān peyġamber oldı ve hem pādişāh (13) oldı.

Beyān-ı Düḫūlı‘ş-şaḫṣ İlā Süleymān Peyġamber ‘Aleyhi‘s-selām

(14) Bu söz Süleymān ḳatına giren kimseler beyān ider. Rivāyet (15) iderler ki bir gün Süleymān Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām miḥrābında o(16)tururdı. Ḳarşusında üç kişi göründi. Her birisi

48a

(1) şöyledür ki başları evc-i felekde ayaḳları yiryüzinde. (2) Süleymān bunları gördi ‘acebledi. Birbiri ardınca ol kimseler (3) Süleymān’uñ odası öñinde geldiler. Evvel biri içerü girmege (4) destūr diledi. Süleymān destūr virdi. İçerü girdi. Süleymān’a (5) selām virdi. Daḫı selāmın aldı ve yüzine baḳdı. Gördi (6) bir ‘aceb ḫūb ṣūretlü kimesne. İtdi ne kişisin. İtdi (7) benim adıma Ḥilim dirler. Anuñçun geldim ki saña yoldaş (8) olam. Her işde ve her tedbīrde muṣāḥibüñ olam. Süleymān (9) itdi. Ḫoş

geldiñ, gökçek ṣūretüñ var. Yoldaşlıġa (10) daḫı yararsın. İllā senden baña ḫayır görünmez. Ḥilim itdi (11) n‘içün. Süleymān itdi, anuñ-çunki sen muṣāḥibüñ oldu(12)ġuñ kişi ġamdan ġuṣṣadan ḫālī degildür. Her dürlü miḥnete (13) ṣabır ve taḥammül eylemek gerekdür. Dā‘imā miskinlikde ve iḥtiyāṭda ve (14) iḥtiyācda gerekdür. Senüñ yoldaşlıġına ṭaḳum yoḳdur didi. (15) Ḥilim çıḳdı, biri-daḫı destūr diledi. İçerü girdi. Süleymān (16) şekline naẓar eyledi ve leṭāfetine ‘acebe ḳaldı. İtdi,

48b

(1) ne kişisün. İtdi ben ‘Aḳl’ım. Anuñçun geldüm-ki saña (2) yoldaş olam. Süleymān itdi. Ṭoġrusı ḫūb ṣūretüñ var. (3) Yoldaşlıġa yararsın illā senden-daḫı ḫayır yoḳdur. ‘Aḳıl (4) itdi neden. Süleymān itdi, anuñ-çun ki sen yoldaş oldu(5)ġuñ kimesne dāyim ġuṣṣada ve melāletde olur. Her nesneye ṣabır (6) idüp her belāya taḥammül ister didi. Ol-daḫı çıḳdı. Ü(7)çünci yoldaşları içerü girdi. Süleymān’a selām virdi. (8) Süleymān anuñ şekl i şemā‘iline naẓar ḳıldı. Ġāyetde ḫūb (9) ve merġūb[551] gördi. İtdi sen kimsin. İtdi ben Recā’yın. Süleymān (10) itdi. Benim istedügüm sensin. Dünyāda senden laṭīf ne-var. (11) Cemī‘-i ḫalḳıñ ṣafāsı senüñledür. Her kişi senüñ sebebüñle (12) dünyāda dürişürler. Aldıḳları virdükleri sa‘yıları senüñçü(13)ndür. Benim yoldaşım sensin didi. Benden eksük olmamaḳ (14) gereksin didi. Anı yoldaşlıġa ḳabūl eyledi.

(15) Ḫaber-i Beyān-ı Süleymān Ma‘a Eş-Şeyāṭīn

Bu söz Süleymān’uñ (16) dīvler ile olan ḥiḳāyātın bildürür. Allāhu Sübḥane ve Te‘āla

49a

[551] merġūb: merḫūb (Metinde).

(1) Süleymān'uñ evṣāfını Ḳur'ān içinde ẕikir eylemişdür. (1-2) و سليمان الرّيح غدوّها شهرورواحها واسلناله عين القطر[552] Biz Süleymān'uñ (3) ḥükminde ḳılduḳ. Ṣabāḥ bir aylıḳ yiri ve aḫşām bir aylıḳ yiri (4) seyir iderdi. Daḫı 'ayne'l-ḳıṭır erimiş baḳır bıñarına dir(5)ler. Ba'żılar aḳar tu[n]ca dirler. Ba'żılar ḳalay bıñarına dirler. (6-7) ومن الجنّ من يعملون[553] له مايشاء من محاريب وتماثيل[554] وجفانٍ كالجواب و قدور راسيات[555] Dīvler niçesi vardı-ki Süleymān içün deñizlerden (8) ve cevāhir çıḳarurlardı. Miḥrāblardan ve ṣūretlerden ne dilese (9) iderlerdi. Miḥrābdan murād namāz ḳılacaḳ yirdür. Süleymān'uñ (10) döşegi üzerinde dürlü dürlü renkler temāşilden murād dürlü (11) dürlü ṣūretler ve şekillerdür ki Süleymān emr-ile düzerlerdi. (12) Eydürler ki ol-zamānda ṣūret düzmek mübāḥ-ıdı. Görmemisiz ki (13) Süleymān'uñ taḫtını dört ayaḳ üzre itmişlerdi. Ol ayaḳları (14) ḳızıl yāḳūtdandı. Her birisi üzre arṣlan şeklinde itmişlerdi. (15) Ṭılsım-ıla ḳonulmışdı. Şöyle-kim Süleymān'dan ġayrı kimse ol (16) taḫta çıḳamazdı. Rivāyet iderler ki Buḫtü'n-naṣır Beyti'l-Muḳaddes'e

49b

(1) gelicek taḫtını gördi. Diledi-kim çıḳa üzerine otura. Ayaġın (2) nerdübāna başınca ol arṣlanuñ birisi ayaġın el-ile çarapdı. (3) Buḫtü'n-naṣır iki ayaġı bile ḫurud oldı. Buḫtü'n-(4) naṣır düşdi. 'Aḳlı gitdi. Hekimler nice nice 'ilāc eyledi (5) eyi oldı. Taḫt üzerinde daḫı dört keskesler eylemişlerdi. (6) Ḳaçan Süleymān dīvān eylese ve

---

[552] "Süleyman'a da rüzgârı –sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir ay- [müsahhar kıldık], erimiş bakır menbâını [pınarını] da ona sel gibi akıttık." 34/Sebe/12.

[553] يعملون : يغوصون (Metinde).

[554] تماثيل : تماثل (Metinde).

[555] "…..Cinnîlerden de çalışan vardı….Onlar ona, mihrablar, timsaller ve havuzlar gibi çanaklar ve sabit kazanlardan her ne isterse yaparlardı." 34/Sebe/12-13.

taḫtı üzerinde otursa ol (7) kerkesler ḳanatların açarlardı. Süleymān'uñ üstüne gölge olurlardı. (8) Dīvān ṭaġılacaḳ ḳanadların yumarlardı. Ṭılısım-ıla anı bu vech-ile (9) düzmişlerdi. جفان الجواب[556] Çanaḳlardı-kim dīvler düzmişlerdi. (10) Her biri bir ulu ḫavıż gibi idi ve bir pāre ṭaşdan büyük (11) çömlekler ṣan'atlar ile nesneler ve ḳazanlar itmişdi. İçini (12) oymuşlardı. Şöyle kim her biri bir höyük gibi idi. Süleymān'uñ (13) leşkerinüñ yiyecegin dīvler ol çömleklerde bişürürdi. Ol (14) ḫavıż gibi çanaḳlar içine ḳotarurlardı. Vuḫūş ṭuyūr (15) insān cemī'si andan yirlerdi. Andan dīvler anları yurlardı pāk (16) iderlerdi. Dīvlerden ġayrı kimse bu ḫiẕmeti idemezlerdi. Ṣūret

50a

(1) mübāḥ idiyken ba'żılar 'Īsā Peyġamber ḳuş ṣūretinde veyā (2) balçıḳdan veyā ḫamīrden mu'cize içün nesne düzüp aña daḫı üf (3) diyüp Allāh emriyle ḥayāt buldığı ve ḳuş olup uçduġı o za(4)māndan beyān olunmışdur. Eger ṣūret ḥarām olsay-ıdı 'Īsā (5) Peyġamber nite düzeydi. Ḥadīṯ-i saḥīḥdür ki bizim peyġamberimiz Muḥammed (6) Muṣṭafā 'aleyhi's-selām Mekke'yi fetiḥ itdigi gün bir ḳara 'imāme (7) ṣarınmışdı ve bir ḳara aṭlasdan sancaġı vardı-ki anuñ üze(8)rine bir aṣlan şekli yazılmışdı. Ḳaçan bir yil ṭoḳuna ol (9) aṣlan bir 'acāyib heybet-ile görünürdi. Eger bu nesne ḥarām (10) olsa idi Peyġambermiz 'aleyhi's-selām gerek-ki anı itmeyeydi. (10-11) [557] و لقد فتنّا سليمان والقينا على كرسيّه جسداً ثم اناب Biz Süleymān'ı imtiḥān (12) eyledük ve anuñ kürsīsi üzerine bir ġayrı kimesneyi oturtduḳ (13) ve bunuñ ḥikāyeti oldur-ki ol-zamānda deñiz ortasında bir ulu (14) adada ve ulu cezirde

---

[556] "….Havuzlar gibi çanaklar…." 34/Sebe/13.

[557] "Celâlim hakkı için Süleyman'a bir fitne de verdik ve tahtının üstüne bir ceset bıraktık, sonra tevbe ile rücû etti [yöneldi]." 38/Sad/34.

bir mu‘aẓẓam şehir vardı. Ol şehrüñ (15) bir ulu pādişāhı var-ıdı. Leşkeri ġayetde çoḳ idi. Ammā (16) ol ḫalāyıḳ küllisi pūṭa ṭaparladı. Süleymān ṭurduġı

50b

(1) yirden ol cezīre iki aylıḳ yoldı. Süleymān azduḳlarından (2) incindi. Allāh’ı ḳoyup pūṭa ṭapduḳlarını bildi. Çerisini cem‘ (3) eyledi. Ġazā niyetine yaraḳ eyledi. Yile emir eyledi. Taḫtını (4) leşkerini ol cezīreye iletdi. Süleymān ol kāfirlerle cengi (5) eyledi. Çerilerini ṣıdı ve beglerini ṭutup öldürdi. Ol (6) ḫalāyıḳuñ ḳalanı cemī‘si Müslimān oldılar. Meger ol pādi(7)şāhuñ bir ḳızı var-ıdı. Yaradılmışda ancılayın yoġudı. Süleymān (8) ol ḳızı aldı. Yanına getürdi. Süleymān anı severdi. (9) İsterdi illā ol ḳız atası içün aġlamakdan göz (10) yaşını dökmekden ḫālī olmazdı. Her gāh-ki Süleymān ol (11) ḳızıñ ḳatına gelürdi. Ol ḳızuñ göñlini ġuṣṣalu görürdi (12) ve gözlerini ṭopṭolu yaş görürdi. Süleymān ile hiç ḳarı(13)şmazdı ve kimesne ile söz söylemezdi. Süleymān ol ḳızuñ (14) ḥāline perīşān oldı ve aña hīç vech-ile çāre bulmazdı (15) ve anuñ göñlini ne-vech-ile şād idecegin bilmezdi. Bir gün (16) dīvleri ve perīleri ḳatına cem‘ eyledi. Ol ḳızuñ göñlüni

51a

(1) açmaġa ve ḫāṭırın ḫoş eylemege bir çāre eyleñ didi. (2) Dīvler itdiler, bir çāre idelüm. Pes bir aḳ mermerden ol (3) ḳızıñ atası şeklinde bir ṣūret düzdiler. Ba‘żılar eydür bu (4) ṣūret düzmekligi ḳız kendü istedi. Çünki atasına beñzer (5) ṣūret gördi. Şād oldı ve aña atasılayın şāhāne giyür(6)di ṭonlar ve anı bir taḫt üzerine oturtdı. Gice gündüz (7) aña baḳardı. Bir sā‘at ol ṣūretüñ ḳatından eksük olmaz(8)dı ve ol ṣūrete ṭapardı ve aña secde iderdi. Hīç kimesne (9) ol ḳızuñ bu ḥālini bilmezdi. Süleymān ḫod hīç bilmezdi. Süleymān (10) ol ḳızuñ ḫāṭırı ḫoş olup kendüye göñül

virdü(11)giyle zevḳ iderdi. Ḳızın ol ṣūretle ne ḥāli var (12) idügini Āṣaf bin Berḫıyā bilürdi. Zīrā Āṣaf Süleymān (13) Peyġamber'iñ emiri idi. Anuñ üzerine vaḳitli vaḳitsiz girerdi (14) ve aña ḳapu baca yoġudı. Süleymān'uñ her ne maṣlaḥatı olsa (15) Āṣaf görürdi. Süleymān ulu pādişāh idi. 'Avratından (16) ve ḳullarından hiçbir kişi söylemezdi. Her ne ḥācet olursa

51b

(1) Āṣaf söylerdi. Ol sebebden Süleymān'uñ evinde her ne o(2)lsa ol bilürdi. Ol ḳızuñ ol ṣūrete ṭapduġını (3) bilürdi. Süleymān'a dimezdi. Bir gün Süleymān'a Āṣaf itdi. (4) Yā nebiyu'llāh. Baña destūr vir ki şimden-ṣoñra mescide o(5)turam. 'İbādet idem ve ṭā'ata meşġūl olam ki (6) 'ömrim āḫırına yaḳlaşdı. Dilerin-ki ba'de'l-yevm āḫıret maṣlaḥatına (7) meşġūl olam didi. Süleymān aña destūr virdi. Bunuñ (8) üzerine nice zamān geçdi. Āṣaf mescidde oturdı. (9) Süleymān ḳatına gelmezdi. Bir gün Süleymān Āṣaf'ı yanına (10) oḳutdı itdi. Yā Āṣaf, sebeb nedür-ki bizim ṣoḥbetimizi (11) terk eyledüñ ve n'içün ḳatımıza gelmez oldıñ. Āṣaf (12) itdi, ey Tañrı peyġamberi. Senüñ evüñ içinde ṣanem var. (13) Pūṭa ṭapılur. Ol sebebden ben senüñ eviñe gelmezin didi. (14) Süleymān'a ol ḥāli bildi[558] müteḥayyir oldı. Tiz buyurdı. (15) Ol ṣūreti yüzdiler ve ol ḳıza 'uḳūbet eyledi. (16) Tiz üzerindeki ṭonları çıḳardı. Arı ṭonlar geydi.

52a

(1) Mescide girdi. Ḥaḳ Te'ālā ḥazretine du'ā ve ṭażarrū' (2) eyledi, itdi. Yā Rabbi, sen bilürsin ki Dāvud oġlanlarınuñ (3) evinde pūṭa ṭapmaḳ ve senden ġayrıya secde ḳılmaḳ dü(4)şmez. Ol-ḳadar iḥsān-ki āl-i Dāvud'a eyledüñ. Revā degüldür-ki (5)

[558] bildi: bildür (Metinde).

anlarıñ evlerinde pūṭa ṭapıla. Yā Rabbi sen bilürsin-ki (6) bu nesneyi bilmedüm ve pūṭa secde ḳılmaduḳlarına ben iẕin (7) virmedim. Yā İlāhī baña meded eyle. Benüm bu günāhımı ba(8)ġışla. Evimde bu vech-ile günāh olduġ-ıçun beni ḳınama (9) didi ve çoḳ aġladı. Zārılıḳlar eyledi. Meger Süleymān'uñ yüzigi var-ıdı. Cennetden çıḳmışdı. Anuñ ḳaşında (11) Ḥaḳ Te'ālā'nuñ ulu adları yazılmışdı. Ol sebebden (12) dīv ve perī ins ve cīn vuḫūş [u] ṭuyūr aña rām idi. (13) Süleymān'uñ bir emīn ḫatunı var idi. Oġlancuḳlarınuñ (14) anası idi. Adına Cerāde dirlerdi. Süleymān ol (15) ḫatunına ḳatı inanurdı. Her gāh-ki ayaḳ yolına varsa (16) barmaġından ol yüzigi çıḳarurdı. Ol ḫatuna virürdi.

52b

(1) Yine çıḳacaḳ tiz alurdı. Bir gün Süleymān ḥācetine var(2)mışdı. Yüzügi ol ḫatuna ışmarlamışdı. Süleymān daḫı (3) müsterāḥdan çıḳmadın bir dīv Süleymān'uñ ṣūretine girdi. (4) Yüzügi Cerāde'den aldı. Taḫtı üzerine geçüp oturdı. (5) Yüzük anda olmaġın maḫlūkāt aña muṭīʿ oldılar. (6) Birāzdan Süleymān çıḳdı ḫelādan ve yüzügi ḫatundan (7) istedi. Ḫatun itdi. Şimdi yüzügi ben saña virdüm. (8) Süleymān itdi virmedüñ. Bu resme aralarında çoḳ (9) söz oldı. Āḫır Cerāde itdi. Sen Süleymān degülsin. (10) Süleymān oldur ki taḫt üzerinde oturur. Sen dīvsin. (11) Kendü özüñi Süleymān şeklinde ḳılmışsın didi. Süleymān'[ı] (12) ḳovdı. Ḳolluḳçılarına buyurdı. Bir ḳaç urdılar. Ben (13) Süleymān'ım didi. İnanmazlardı dögerlerdi ḳovarlardı. (14) Süleymān'uñ taḫtında dīvler oturup ḳolayınca ḥükümler iderdi. Süleymān bu ḥāle müteḥayyir ḳaldı. Ḳarnı acıḳdı. (16) Yiyecek etmek eline girmedi. Nā-çār olup şehirden

53a

(1) çıḳdı gitdi. Deñiz kenārına yitişdi gördi. Bir ḳaç (2) kişiler balıḳ avlar. Anlarıñ ḳatına vardı. Anlardan ṭa‘ām (3) istedi. Ben Süleymān’ım[559] didi. Balıḳçılar bu ḫaberi Süleymān’dan (4) işidicek ḳaḳıdılar. Ne herze söylersin. Süleymān’uñ (5) adını dilüñe alursın didiler. Maḳṣūduñ balıḳ yimek-ise (6) ise n‘içün yalan söylersin. Süleymān’uñ başına olar (7) daḫı urdılar. Ḳatlarından ḳovdılar. Yine esirgediler. (8) İtdiler, gel bize ḳulluḳçılıḳ it. Yevmiye saña iki balıḳ (9) virelüm. N‘eylesin nā-çār olup ‘āciz ḳaldı. (10) Ben Süleymān’ım dimege daḫı ḳorḳar oldı. Ol gün aḫşām (11) olunca aç yüridi. Ḳulluḳçılıḳ eyledi. Ḳovduḳlarına (12) muḳayyed olmadı. Balıḳçılar aña iki balıḳ virdiler. Gerek (13) yi ve gerek ṣat. Bu ḫiẕmetüñ içün olsun. Her gün gel (14) ḫiẕmet it. Böyle günde iki balıḳ virelüm didiler. Pes (15) Süleymān balıḳları alup şehre geldi. Birin ṣatdı. Etmek (16) aldı. Birini bişürüp yidi. Nefsini kör eyledi. Yarındası

53b

(1) yine vardı. Benden-ṣoñra her gün ṣabahdan varurdı. (2) Gice olunca balıḳçılara ḫiẕmet eyledi. İki balıḳ ‘ulū(3)fesini[560] alurdı. Birin ṣatar etmege virürdi ve birin (4) bişürür yirdi. Dāyim aġlardı. Ḥaḳ Te‘ālā ḥazretine (5) tażarru‘ iderdi. Ḥālini kimseye bildürmege ḳorḳardı. (6) Bunuñ üzerine tamām ḳırḳ gün oldı. Ḥaḳ Te‘ālā (7) Süleymān’ı esirgedi. Milkini aña virdi. Sebebi bu oldı-ki (8) ol dīv ki Süleymān yirine taḫdı oturdı. Tevrīt (9) ḥükmine muḫālif çoḳ ḥükümler eyledi. ‘Ulemā bilürdi-kim (10) ol ḥükim Tevrīt şerī‘atine muḫālifdür. Ammā Süleymān’dan (11) ḳorḳup dimezlerdi. Āṣaf bu işde müteḥayyir ḳalmışdı. (12) Ne idecegiñi bilmezdi. Bir gün Benī İsrā‘il ‘ālimleri(13)ini ḳatına cemi‘ eyledi itdi. Hīç bilür misin ki nice (14)

[559] Süleymān’ım: Süleymān’ın (Metinde).

[560] ‘ulūfesini : ‘ulāfesini (Metinde).

gündür işbu Süleymān didigin kişinüñ ḥāli nedür ḥükümleri (15) nicedür. Benim bu kişiniñ Süleymān idügine şüphem oldı. (16) Siz ne-dirsiz. Anlar didiler. Va‘llāh biz daḫı ḥayretde ḳalmışuz.

54a

(1) Şerī‘at ḥükümlerine muḫālif görürüz. Tevrīt muḫālifdür (2) dimezüz. Bunuñ ḥālin n‘eydügini bilmezüz didiler. Pes (3) Āṣaf durıgeldi. Süleymān’ıñ sarāyına girdi. Ḫatunlarından (4) ḫaber ṣordı. İtdiler, bir nice gündür. Süleymān’ıñ (5) ḳatımıza girdigi yoḳdur ve biz anı gördügimiz yoḳdur (6) didiler. Ḫatunlardan bu ḫaberi işidicek Āṣaf yaḳın (7) bildi-ki Süleymān gitmişdir. Oturan dīvdür. Süleymān degildür. (8) Dīvler bu ḥāli ṭuydılar. Ol dīvüñ Süleymān degüldigini (9) bildüklerini bildiler. Ol dīvüñ ḳatına geldiler. İtdiler, u(10)şda ādem oġlanları seniñ ḥālini bildiler. Şimden (11) ṣoñra seni bu arada durġurmazlar. Bārī elüñde fur(12)ṣat variken bize bir yādigār virgil didiler. Dīv itdi, (13) ne yādigār istersiz. İtdiler şol cāẕūlıḳ ‘ilmini kim (14) Süleymān gizlemişdür. Kimseye bildürmemişdür. Ol (15) kitābı taḫtı ayaġınuñ altında penhān eylemişdür. Diler(16)üz ki anı çıḳarasın. Bize viresin ögrenevüz didiler.

54b

(1) Pes dīv anlaruñ söziyle ol kitābı çıḳardı. Anlara (2) virdi. Cāẕūlıḳ ‘ilmini ögrendiler ve Benī İsrā‘il’üñ (3) içinde nice kişi ögrendiler ve şimdiki zamānda cā(4)ẕūlıḳ kim iderler andan ḳalmışdur. Ṣoñra Süleymān (5) taḫta oturıcak ol kitābı buldurdı. Evine gizlendü(6)rdi. Bu şimdiki zamānda ‘amel olunanlar anlaruñ ḫā(7)ṭırında ḳalacaḳlardandur. Çün bu ḥāl üzerine bunca (8) zamān geçdi. Hergiz ol dīv ḳatına ādem oġlanın (9) getürmedi ve tanuşuġı dīvlerle idi. Benī ādem bu ḥāle

(10) ḳatı perīşān oldılar. İttifāḳ itdiler ki ol (11) dīvi helāk eyleyeler. Dīv bu tedbīr[i] tuydılar ve ol (12) dīve bildürdiler ve ḳatuña ḥāẓır ol didiler. Pes (13) Āṣaf buyurdı. Ne-ḳadar Tevrīt-ḫ^{v}[ā]n var ise cemi‘ (14) oldılar. Eydürler ki dört-yüz Tevrāt-ḫ^{v}[ā]n oḳur (15) kişi Āṣaf ḳatına dirildiler. Āvāz-ıla kim Tevrīt oḳur(16)lardı. Bir zamān oḳudılar. Dīvüñ mecāli ḳalmadı. Taḫtı

55a

(1) üzerinde oturamadı. Zīrā Tevrīt başdan başa du‘ālardı (2) ve İsm-i a‘ẓam’lardı. Āḫır dīv anlarıñ du‘āsına döyemedi ḳa(3)çdı. Süleymān’uñ yüzügini hīç bir yerde ṣaḳlayamadı götürdi. (4) Deñize bıraḳdı. İttifāḳ bir balıḳcıḳ ol yüzügi yutdı. Bu tarafdan (5) ādemīler yüriyüp Süleymān’ı isterlerdi. Ḳanda idigin bilmezlerdi. (6) Süleymān ḫod ‘āciz i bī-çāre olup ol balıḳçılara ḫiẕmet (7) iderdi. Günde iki balıḳçıġa ḳanā‘at iderdi. Ḥaḳ Subḥāne (8) ve Te‘ālā diledi-ki yine milkini vire ‘aṭā ḳıla. Bir gice ittifāḳ (9) yine Süleymān’a iki balıḳcıḳ ücret virmişlerdi. Süleymān a(10)nuñ biricigini ṣatdı ve birinüñ ḳarnını yardı-kim bişürüp (11) yiyeydi. Nā-gāh anuñ içinden yüzügi çıkageldi. Süleymān (12) yüzügi görüp Allāhu Te‘ālā’ya çoḳ şükürler eyledi. Tiz yüzügi (13) barmaġına geçürdi. Yine taḫtına ‘azim eyledi.

Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

با سُلَیمان داد و(14) مُلك سَرورَی
شُد مُطِع خاتَمی دیوو پری[561]
اگَر حاصِل کُنی انکُشتَری

[561] دیو و پَری : دیوی پَری(Metinde).

563

(15) [562] بار با فَرمان اید دیوو پری

Bār çıḳıp taḫtına oturdı. (16) Dīvler perīler ādemīler vuḫūş [u] ṭuyūr küllīsi Süleymān'a yine muṭī'

55b

(1) ve münḳād oldılar. Süleymān çünki yine taḫta geçdi. Ādemīler (2) şādān oldılar. Süleymān secde-i şükür eyledi. Andan dīv(3)lere emir eyledi. Tiz ol dīvi buluñ getürüñ didi. Dīvler i(4)tdiler. Ol dīvüñ adına Ṣaḫır Cinnī dirler gürpüz mel'ūndur. (5) Şimdiki ḫālde ḳaçup deñiz dibine girmiş gizlenmişdür. Bizüm (6) aña elimüz irişmez didiler. Süleymān ṭınmadı. Bunuñ üzerine (7) nice zamān geçdi. Andan perīler cemā'atinden bir ṭā'ifeye buyurdı. (8) Ḥīle eylediler. Deñiz kenārına vardılar çağırdılar ağlaşdılar. (9) Süleymān öldi diyü feryād u zār ḳıldılar ve ṣaġu ṣaġladılar. (10) Ṣaḫır Cinnī anlarıñ āvāzını işitdi. Kenāra geldi itdi. N'o(11)ldıñuz-ki feryād idersiz. Anlar itdiler. Nice feryād idüp (12) ağlamayalum-ki Süleymān öldi. Süleymān'uñ öldügi ḫaberin Ṣaḫır (13) Cīnnī işitdi. Sevindiginden deñizden ṭaşra çıḳdı. Ol (14) perīler arasuna girdi. Hemān sā'at perīler üşdiler. Ṣaḫır Cinnī (15) ṭutdılar. Süleymān ḳatuna getürdiler. Süleymān anı bend (16) itdi. İki ṭaş arasına ḳoydı. Muḥkem demürle berkitdi.

56a

(1) Deñiz dibine bıraḳdı. Tā ḳıyāmet ḳopınca deñiz dibine (2) ḳalacaḳdur. Bundan-ṣoñra yigirmi yıl daḫı pādişāhlıḳ (3) eyledi. Yigirmi yıl daḫı evvel pādişāhlıḳ itmişdi. Fi'l-cümle (4) Süleymān ḳırḳ yıl pādişāhlıḳ eyledi.

---

[562] دیوی پَری : دیو و پَری (Metinde).

[563] "Süleyman adaletve mülk sahibi bir hükümdardı. Dev ve peri onun yüzüğüne itaat ediyordu, eğer dev ve peri yüzüğü ele geçirseydi ferman verirdi."

Beyān-ı Ḳaża‘ [vü] Ḳader-i (5) **İlāhī Mācerā-i Süleymān Peyġamber ‘Aleyhi‘s-selām Beyn-i Simurġ ‘Anḳā**[564]

(6) Bu ol ḳażā‘ü ḳader[565] ḳażiyyesidür ki Süleymān ile ‘Anḳā (7) arasında vāḳi‘ olmışdur. Bu ḳażā‘ ü ḳader[566] baḥşinde ‘ulemā (8) arasında iḫtilāf vardur. Ba‘żılar eydür ḫayır Allāh’dandur (9) şer daḫı kişünüñ kendü nefsindendür. Ba‘żılar eydür ki ḫayır (10) Allāh’dandur şer Şeyṭān’dandur. Ba‘żılar eydürler ḫayır daḫı (11) şer daḫı Allāh’dandur. Allāhu a‘lem. (11-12) قُل كُلّ مِن عِندِ الله اَعنى[567] āyātı bu meẕhebiñ ṣıdḳına delīldür. Eydürler ki (13) evvel bu münāẓarada[568] Cebrā‘il ile Mikā‘il arasında vāḳi‘ (14) oldı. Hiç birisi Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ taḳdīrini bilmediler. İ(15)srāfil’e ṣordılar. İsrāfil Levḥ-i maḥfūẓ’a naẓar ḳıldı (16) itdi. Her nesne Allāh’dandur diyü cevāb virdi. Anlara

56b

(1) bu āyeti delīl getürdi. [569] قُل كُلّ مِن عِندِ الله Bildiler ki (2) ḫayır şer her nesne Allāh taḳdiriyledür. Rivāyetdür ki bu ḳażiyye (3) bir gün Süleymān Peyġamber ḳatında añılup baḥis oldı. (4) ‘Ulemā-i Benī İsrā‘il her biri bir söz söyledi. Süleymān Peyġamber (5) itdi. Allāh taḳdirinden ṭaşra nesne yoḳdur. Ḫayırdan şerden (6) her ne vāḳi‘ olursa Allāh taḳdīriyledür. ‘Anḳā daḫı anda (7) ḥāẓır[570] idi. Bu nesne ‘Anḳā’nuñ inkārı var-ıdı. Söz (8) arasında Süleymān itdi. Şimdi Maşrıḳ ṭarafında bir o(9)ğlan ṭoġdı ve Maġrib tarafında bir ḳız daḫı ṭoġmışdır. (10) Ol ḳızı Ḥaḳ Te‘ālā ol

---

564 ‘anḳā : ‘anḳān (Metinde).

565 ḳażā‘ ü ḳader: ḳażā-i ḳader (Metinde).

566 ḳażā ü ḳader : ḳażā‘-i ḳadeb (Metinde).

567 “Hepsi Allah’tandır.” 4/Nisa/78.

568 münāẓara : münāẓire (Metinde).

569 “Hepsi Allah’tandır.” 4/Nisa/78.

570 ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

oġlana naṣīb itmişdür. (11) İkisi bir araya gelüp er ü ‘avrat olısarlar ve oġlancuḳları (12) olup nice zamān dirlik idiserlerdür. Allāh’uñ taḳdīri(13)nde şöyle taḳdīrde olan nesne bir dürlü olmaḳlıġa (14) çāre yoḳdur didi. ‘Anḳā itdi. O ḳız ḳanda (15) olur. Süleymān itdi. Ol ḳız fülān şehirde fülān maḥālde (16) fülān evde falān ḳızdur. Gönlinden itdi, ben ol

57a

(1) ḳızı uġurlayayın kendü maḳāmumda ṣaḳlayayın. Göreyin ol (2) oġlan anı ḳanda bulur. Bu vech-ile ben Allāh’uñ taḳdīrini bir dü(3)rlü daḫı eyleyeyin didi ve Maġrib vilāyetine varup Süleymān (4) didigi yerde buldı. Ḳapup kendü yuvasına getürdi. Ṣaḳladı-ki (5) taḳdīre ḫilāf göstere. Süleymān’ı sözinde yalan çıḳara. Zamān-ıla (6) ol ḳız Simurġ ḳatında büyüdi. Ol oġlan daḫı büyük (7) oldı. Bir gün bezirgānlıḳ eyleyüp deñiz seferine gitdi. Bir gün (8) giderken nā-gāh muḫālif yil çıḳdı. Oġlanuñ gemisini atdı. (9) Gemi ġarıḳ oldı. Oġlan bir pāre taḫtanun üzerinde bulundı.(10) Mevic ol taḫtayı süre süre Simurġ’ıñ yuvası olduġı (11) cezīreye getürdi. Simurġ’uñ yuvası bir ṣarıp yirde idi-kim hergiz (12) aña gemi varmaḳ mümkin degüldi. Allāh’uñ taḳdīriyle bu oġlan ol araya (13) yitişdi. Taḫtayı kenāra sürdi. Bir yirde duruḳdı. Oġlan ṭaşra (14) çıḳdı. Helāk olmaduġına şükürler ḳıldı. Andan mişe ara(15)sına girüp yüriyerek bir yüce aġaç dibine yitişdi. Yuḳarısına (16) baḳdı gördi aġaç üstünde bir ḳız ṭurur-ki hezārān naḳş ı nigār

57b

(1) anuñ cemāli taṣvīrinde ḥayrāndur. Ancılayın ḫūb ṣūret ḳız (2) hergiz görmemişdi. Hemān-ki ḳızı gördi müteḥayyir ḳaldı. Açlıġını (3) ve yalıncıḳlıġını unutdı. Ḳız daḫı anı gördi ol-daḫı yüz cān-ıla (4) oġlana ‘āşıḳ oldı. Yuḳarudan itdi. Ey yigit bunda

her(5)giz ādem uġraduġı yoġudı. Bu yire ne vech-ile geldüñ ḫālin (6) ve ser-güẕeştini ḳıza diyü virdi. Oġlan daḫı ḳıza itdi. Ya sen (7) ne kişisin bunda ne vech-ile geldüñ. Ḳız itdi, ben ‘Anḳā ḳızıyam. (8) Bunda ṭoġdım büyürim. Vaṭanım budur. Pes ḳız çāre eyledi. (9) Oġlanı yuḳarı çıḳardı. Meger Simurġ’uñ yuvasında canavar (10) derileri var idi. Bir büyük deri var idi getürdi. Çoḳdan (11) ḳurumış ḳalmışdı. Ḳız itdi, Simurġ gelecek vaḳitdir. Eger gelüp (12) seni bunda görecek olursa mecāl virmeyüp helāk ider (13) didi. Oġlan ol deriyi gördi. ‘Anḳā gelicek bu yatan derinüñ (14) içine gizlenem didi. Her gāh ki Simurġ gelmelü olsa oġlan deri (15) içine girür gizlenürdi. Simurġ gidicek çıḳar ḳız-ıla zevḳ (16) iderdi. Ne murādı var ise ḳız-ıla görürdi. Bular şol-ḳadar

58a

(1) bir arada oldılar ki ḳız ḥāmile oldı ve bir ḳız daḫı ṭoġurdı. (2) Cebrā‘il buñlaruñ hālini Süleymān’a bildürdi. Anlar bir araya (3) geldügini ve anlardan bir ḳız dünyāya geldügini söyledi. Simurġ (4) daḫı Süleymān’uñ didigi vaḳti gözedürdi. Süleymān ḫaber virdigi (5) vaḳit yaḳlaşdı. Ol ḳızı ḳatında Simurġ itdi. Benim sözüm (6) yig oldı yalanın ṭutdım. Bir gün yine bu bābda ḫaber çıḳdı. (7) Simurġ itdi, yā Nebiyu‘llāh. Şuncılayın bir ḫaber dimişdüñ nice (8) oldı. Süleymān itdi. Taḳdīr yerine geldi. Ol ikisi (9) birbirini buldı diriliyorlar didi. Simurġ itdi, bu söz yala(10)ndur. Sen fülān vaḳitde bu sözi didüñ. Ben ol ḳızı (11) uġurlamışdım. Ḳatumda ṣaḳlardım. Şimdi daḫı ḳatımdadur. (12) Ol oġlan anı görmemişdür. Süleymān ‘acebledi. Var anı getür (13) görelim didi. Simurġ ḳanat büküp yuvasına irişdi. Ḳızı (14) ol derinüñ içine ḳoyup getürdi. Süleymān Peygamber’üñ meclisine

(15) yitürdi. Deriyi ortada ḳodı itdi, ṭaşra çıḳuñ. (16) Ḳız daḫı yigit daḫı ṭaşra çıḳdılar. Süleymān'uñ elin öpdi-

58b

(1)ler. Süleymān Simurġ'a ḳaḳıdı itdi. Ey ḳaderī, Allāh'uñ (2) taḳdīrinde bir dürlü daḫı ādemi ṣanurduñ didi. Süleymān (3) aña ḳaderī diyicek cemī' ḳuşlar aña ḳaderī didiler. Simurġ'ı (4) dögdiler. Simurġ ḫacīl oldı. Elindüginden ḳaçdı (5) gitdi. Ol-zamāndan berü Simurġ ayruḳ kimesne görmedi. (6) Maḫlūḳātdan kimseye ḳarışmadı ve ne ḳuşlar ḳatına geldi ve ol (7) ne ādem ḳatına geldi. Bilürsüz öldi gitdi.

(8) **Beyān-ı Vefāt-ı Süleymān bin Dāvud 'Aleyhi's-selām**

(9) Rivāyetdür çünki Süleymān Peyġamber taḫtını dīv elinden aldu(10)ḳdan-ṣoñra yigirmi yıl daḫı pādişāh oldı. Zamānı ḳırḳ (11) yıla yitişmişdi. Ammā 'ömri elli biş yıla yitişmişdi. (12) Dīvlere ve perīlere Beytü'l-Muḳaddes mescīdini yapdururdı. Gice (13) ve gündüz anı yapmaġa dürüşürdi. Vaḳit olurdı-ki bir ay (14) ve iki ay mezgitden çıḳmazdı. Yimegin daḫı mezgitde yirdi. (15) Vaḳit olurdı-ki bir yıl mescid içinde 'ibādet ḳılurdı (16) ve anı yapdurmaġa cehd iderdi. Süleymān'uñ 'ibādeti böyle

59a

(1) idi-kim ḳaçan namāza ṭursa dīvden perīden ādemden (2) kimse anuñ ḳatına varamazdı. Eger kimse cür'et idüp (3) varmaḳ istese gökden bir pāre od inerdi. Anı ḳapḳara (4) yaḳardı. Eydürler ki Süleymān'uñ miḥrābında her gün bir dürlü aġaç (5) ve bir dürlü ot biterdi. Süleymān aña ṣordı-kim saña ne (6) dirler ve ne fā'ideye yararsın ve ne nesneye ziyān ider(7)sin. Ol biten ot Süleymān'a bildürdi. Ne rence yarar (8) idügini ve nice nesneye ziyān idigini Süleymān'a söylerdi. (9) Süleymān ol

aġacuñ ya otuñ şeklini ve yimişini ve yapra(10)ġını ve ṣıfatını ve adını yazdurdı. Bu ṭıp ‘ilmi did(11)ükleri andan ḳalmışdur. Pes yine bir gün Süleymān’uñ (12) miḥrābında bir ‘aceb aġaç bitdi. Tizcek büyüdi ve bo(13)ġunlandı. Süleymān aña ṣordı. Saña ne dirler ve ne nesneye (14) yararsın ve dünyāya n‘içün geldüñ. Ol aġaç itdi. (15) Dünyāya işbu yapaṭurduġın mescid[i] ḫarāb itmeg-içün (16) geldim. İtdi ben diri olduḳça kimse anı ḫarāb

59b

(1) idemez. Aġaç itdi sen-daḫı niceye dek diri olasın. Bir gün(2) āḫır ölürsin didi. Süleymān añladı-ki aġaç ana ölmesinden ḫaber (3) virür. Bildi-ki vaḳit yitişmişdür. Süleymān ol aġacı kesdi. Bir ‘asā (4) idindi. Her gāh-ki namāza ṭursa aña [ṭaya]nurdı. Beyt‘ül-Muḳaddes mescidinüñ (5) henüz çoḳ yiri yapılmamışdı. Süleymān itdi, eger ben ölürsem (6) bu mescid tamām olmaz. Atamuñ vaṣiyyeti yerine gelmeyiserdür. Zīrā dīvler (7) ve perīler beni görüp işlerler. Ben ölicek taġılırlar giderler didi. (8) Pes Ḥaḳ Te‘ālā ḥażretine itdi. Yā Rabbi dilerin-ki ben öldügümi (9) dīvlere bildürmeyesin ki mescidi yapalar tamām eyleyeler didi. Ḥaḳ (10) Te‘ālā Süleymān’uñ du‘āsın ḳabūl eyledi. İki nesne içün bir (11) mescid tamām olmaġ-ıçun ikinci bu ki ol-perīler biz ġaybı bilü(12)rüz diyü da‘vī ḳılurlardı. Tamām bir yıl olınca Süleymān’uñ (13) öldügini anlara bildürmedi. Tā anlaruñ bu da‘vāsı yalan idigi (14) ādem oġlanı ḳatında ma‘lūm ola. Çün Süleymān’uñ ‘ömri tamām (15) oldı. Ol ‘aṣāyı ki eliyle ṭayanup namāza ṭururdı. Melekü‘l-mevt (16) ol ḥālde Süleymān’uñ rūḥını ḳabẓ itdi. Süleymān şöyle ṭayanup

60a

(1) ḳaldı. Şöyle kim bir yıl namāza ṭurur gibi ḳaldı. Hīç kimse öldügini (2) bilmedi. Iraḳdan görürlerdi. Süleymān ‘aṣāya ṭayanup ṭurur gibi kimse (3) yanına yaḳın gelmezdi. Dīvler perīler Süleymān’ı diri ṣanup işlerlerdi (4) ve gice gündüz dürüşürlerdi. Tā şuña degin ki mescid tamām oldı. (5) Ol vaḳit-ki Süleymān’uñ cānı bedeninden ayrıldı. Ol elindeki ‘aṣāya (6) dayanup ṭururdı. Ḥaḳ Te‘ālā bir ṣaruca ḳarıncacuġa emir eyledi. (7) Ol Süleymān dayanduġı aġacı yirdi. Her gün yimek ardınca idi. (8) Tā bir yıl olınca her gün birezcük yidi. Yıl tamām olıcaḳ (9) mescid tamām oldı. ‘Aṣā daḫı uvandı. Süleymān düşdi. (10) Süleymān düşmeyince öldügüni bilmediler. Nitekim Ḳur‘ān’da buyurur. (11-12) مادلّهم على موته الاّ دابّة الا رض تأ كل منسأ ته فلمّا خرّ تبيّنت[571] الجنّ ان لو كانو بغلمون الغيب مالبشوا فى العذاب المهين[572] Süleymān’uñ öldügi (13) hīç nesneden bilinmedi. İllā ol ḳarıncadan bilindi. Süleymān’uñ (14) ‘aṣāsını yidi. Hemān Süleymān öldügi vaḳit bilindi. Bundan (15) ma‘lūm oldı-ki eger cīn ġaybı bilse idi bunca müddet (16) içinde ḫod ẕelīl olup iş işlemezlerdi. Hemān-ki Süleymān

60b

(1) düşdi. Ādem oġlanları müteḥayyir ḳaldılar. Süleymān’uñ ne-vaḳitden berü (2) öldügüni bilmekde ‘āciz oldılar. Pes ol zamānuñ ‘ālimleri ittifāḳ (3) itdiler. Ol ḳarıncacuġı bir gün bir gice ḥabis itdiler. Ol (4) aġaçdan yedi. Yarındası ne-ḳadar ki yidügüni bildiler. Andan ḳıyās itdiler (5) ki her gün ol-ḳadar yinmekle ol ‘aṣā ne-

---

[571] تبيّنت : تبنت (Metinde).

[572] “Sonra vaktâ ki ona ölümü hükmettik, onlara onun ölümünü sezdiren olmadı, yalnız bir güve böceği (arz’a) dayandığı asasını yiyordu; bu sebeple yıkıldığı zaman tebeyyün etti [ortaya çıktı] ki cinler eğer gaybı bilir olsalar, o zilletli azap içinde bekleyip durmazlardı.” 34/Sebe/14.

ḳadar zamān yinür. Bu sebebden (6) ḥisāb itdiler-ki ol ḳarınca ‘aṣāyı yimege başlayaldan berü bir yıl (7) tamām olmış. Süleymān’uñ öldügini dīvler sevnişdiler.

(8) Ḳıṣṣa-i Belḳıyā vü ‘Affān

(9) Şöyle rivāyetdür ki çün ādem oġlanları Süleymān’uñ öldügüni (10) bildiler. İttifāḳ idüp Süleymān’ı taḫtı üzerine getürdiler ḳodılar. (11) Andan anı ḳulları Rūm deñizinde iletdiler ḳodılar. Anda bir ulu (12) cezīre vardur ki ṭurduġulayın ḳatı ṭaşlardı. Bir büyük ṭaşı (13) oydılar. Sarāy gibi eylediler. Süleymān’ı anuñ içinde ḳodılar. Şimdi (14) daḫı ol cezīrede ḳabri andadur. Yüzük daḫı henüz barmaġınuñ üstündedür. Ādem oġlanı kimse anda varmaz. Meger (16) iki kişi varmışdur ki birinüñ adına Belḳıyā ve birinin adına ‘Affān

61a

(1) dirler. ‘Affān helāk olmışdur ve Belḳıyā çıḳup ḫaber virmişdür. (2) Bunuñ aṣlı budur ki Belḳıyā didükleri Mışır ser-ḥaddinde bir ulu beg (3) oġlu idi. Atası öldi. Belḳıyā atası yerine pādişāh oldı. (4) Taḫtına geçdi oturdı. Atasından aña çoḳ ḫazīneler ve nihāyetsüz (5) māllar ḳalmışdı. Bir gün ol ḫazīneleri temāşā iderken bir ḳapuya (6) düş oldı. Gördi-ki aña bir aġır ḳilīd urulmuş. Şöyle kim (7) atası dedesi zamānından ol berü ḳapu hīç açılmamış. (8) Belḳıyā itdi. ‘Aceb bunda ne var ola ki bunca zamāndan (9) berü açılmamış görem didi. Ḳilīdi açdılar ve girdi gördi. (10) Anda bir pūlād ṣanduḳ var. Anı açdı gördi. İçinde (11) bir ḳızıl altundan ṣanduḳ var daḫı ol ṣanduġun (12) ḳilidini açdı. Gördi bir ḳāġıd var. Ḥarīrlere ṣarmışlar. (13) Belḳıyā aña naẓar ḳıldı. Gördi ol ḳāġıd üstüne altun (14) ḫaṭṭ-ıla yazılmış gördi-kim.

لا اله الاّ الله محمّد رسول الله[573] (15) Andan bunı yazmışlar ki bu Muḥammed ol kişidir ki Ḥaḳ Te‘ālā (16) dünyā ve āḫıreti bunuñ ‘ışḳına yaratmışdur. Eger bunuñ

61b

(1) dostlıġı olmayaydı yir gök ‘arşı kürsī vücūda gelmezdi. (2) Belḳıyā çün ol yazuyı oḳıdı. Muḥammed Muṣṭafā ‘aleyhi‘(3)s-selām’uñ kerāmetini Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ ḳatında ‘izzetini bildi. (4) Aña ‘āşıḳ oldı. Bu fānī dünyāya bir ḳaç gün pādi(5)şāh olmadan ol Muḥammed’iñ ḫiẓmetine yitişüp aña ḳul (6) olmaḳ yigdür didi ve çıḳdı yürüyüvirdi. Tācını (7) taḫtını bıraḳdı. Muḥammed’i isteyü gitdi. Ṭoġru Beytü‘l-Muḳaddes’e (8) geldi. Andan gemiye oturdı. Deñiz seferin eyledi. Deñizde (9) çoḳ cezīrelere yitişdi ve çoḳ dürlü ‘acāyib (10) ve garāyib gördi. Anda nice perīlere düş oldı. (11) Ol ḳāġıd ki üzerinde Muḥammed’üñ adı yazılmışdı bile (12) götürdi. Ol isim berekātında hīç bir nesne aña bir ẓarar[574] (13) idemezdi. Ol perīler Belḳıyā’yı gördi. Perīler Belḳıyā’ya (14) itdiler. Ḳaçaru gidersin, itdi. Muḥammed’i isteyü giderin. (15) Eyle diyicek Belḳıyā’yı aldılar. Yılanlar cezīresine iletdiler. (16) Ol yılanlarıñ bir sultānı var-ıdı-ki aña Şāh-ı mārān

62a

(1) dirlerdi. Perīler aña ḫaber itdiler geldi. Belḳıyā’yı gördiler. (2) Perīlere ṣordı-ki bu ḳancaru gider. Perīler itdi. Muḥammed’i isteyü (3) gider. Andan Şāh-ı mārān Belḳıyā’ya itdi. Ne devletlü (4) kişisin-ki Muḥammed’e bu vech-ile maḥabbet eyledüñ. Dünyā pādişā(5)hlıġın ḳoduñ. Anı isteyü gidersin. Ḥaḳ Te‘ālā’dan (6) naṣīb olup yetişürseñ bizüm selāmumızı Muḥammed’e degüre(7)sin didi. Belḳıyā ḫoş didi. Perīler daḫı bu vech-ile (8) emānet etdiler. Andan Şāh-ı mārān itdi. Yā Belḳıyā (9)

[573] “Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed onun resûlüdür.”

[574] żarar: ẓarar (Metinde).

Ol Muḥammed'i sen anı isteyü gidersin. Ol henüz dünyā(10)ya gelmemişdür. Şimdi anı istemek vaḳti degildür. Ol vaḳit-ki (11) dünyāya gele. Anı ol-vaḳit istemek ḫoşdur didi. (12) Şāh-ı mārān söz-ile Belḳıyā andan dönüp Beytü'l-Muḳaddes'e (13) geldi. Belḳıyā'nuñ anda bir dostı var idi. Adına (14) 'Affān dirlerdi. Ḥālini aña söyledi. Ol cezīrelere (15) varup Şāh-ı mārān'a buluşduġın bir bir 'Affān'a (16) didi. 'Affān itdi. Ey ḳarındaş, kerem eyle beni

62b

(1) ol-Şāh-ı mārān olan yire ilet ki anda Süleymān'uñ (2) ḳabri vardur. Vaḳit oldı anda varavuz. Süleymān'uñ (3) barmaġından yüzügi alıbilevüz didi. Belḳıyā itdi benim (4) sulṭānlıḳ ḥācetim degildür. Cihānda murādum oldur ki (5) Muḥammed'e yitişem. 'Affān itdi henüz Muḥammed dünyāya gelicek (6) vaḳit olmamışdur. Ammā yaḳlaşmışdur didi ve şol ḳadar (7) yalvardı-kim Belḳıyā'yı uydurdı. Yine gemiye girdiler. Tā ol (8) cezīreye yitişdiler. Anda dīvlerden perīlerden hīç kimesne (9) görmediler. Pes Belḳıyā ol Muḥammed adı yazılan ḳāġıdı (10) çıḳardı. İşbu ad haḳḳ-ıçun gelüñ görüñ[575] didi. Hemān (11) sā'at ol perīler ve yılanlar ve Şāh-ı mārān cemī 'isi (12) anda geldiler. Bu 'Affān gemiye girdigi vaḳit pūlāddan (13) demürden bir ṣanduḳ getürmişdi ve bir ṭaṣ süci getürmişdi. (14) Şāh-ı mārān'a ol sücüden biraz içürdi. Ser-ḫoş (15) oldı. Lā-ya'ḳıl ol ṣanduḳ içine ḳoydı. Aġzını (16) berkitdi götirdi. Bile aldı gitdi. Her vaḳit āfet yirine

63a

(1) varsalar ya bir ṭılısıma uġrasalar yāḫūd yol arasalar Şāh-ı (2) mārān'a ṣorarlardı. Ol-daḫı ṣanduḳ içinden çāresin (3) eydürdi. Çün andan gidüp ol taġa yitişdiler kim

[575] görüñ: görküñ (Metinde).

(4) Süleymān'uñ türbesini anda itmişlerdi. Ol ṭaşdan yonulmış (5) köşke yitişdiler ve Süleymān'ıñ taḫtını gördiler. Süleymān'ı daḫı (6) gördiler. Taḫtı üzre yatur başı ucında bir 'aẓīm (7) ejderhā yatur ve bir daḫı ayaġı ucında yatur. Belḳıyā anda (8) ṭurdı. 'Affān ilerü yürüdi-kim Süleymān'uñ barmaġından yüzügi ala. (9) Ol ejderhānuñ biri itdi. Yā 'Affān, bu sevdādan geç vaz,[576] (10) ḥāliñde ol yüzügi alamazsın. Allāh'ıñ ḫışmına uġrarsın (11) didi. 'Affān muḳayyed olmadı. İlerü yürüdi yüzügi ala hemān (12) sā'at bir ṭarafa ḳoydı. Bir od çıḳdı. 'Affān ḳapḳara oldı (13) yandı. Belḳıyā gördi-ki 'Affān öldi. Şāh-ı mārān ṣanduġ-ıla (14) götürüp gemiye girdi. Yine ol cezīreye geldi. Şāh-ı mārān (15) beni çıḳar didi. Şāh-ı mārān'ı çıḳardı ṣalıvirdi. (16) Anda ol perīler ol Muḥammed ḥürmet-içün ḳurtulduñ

63b

(1) var git didiler. Ammā ol Muḥammed şimdi dünyāya gelecek vaḳit degildür. (2) Çün bu araya geldüñ bārī Kūh-u Ḳāf'ı saña temāşā itdürelim (3) didiler. Belḳıyā'yı alup Ḳāf Ṭaġı'nı gezdürdiler. Anda ne-ḳadar 'acāyib (4) ve ġarāyib var ise aña gösterdiler. Andan Belḳıyā'yı alup Ḫıżır Peyġamber (5) ḳatına eletdiler. Anı Ḫıżır'a ışmarladılar gitdiler. Ḫıżır itdi. Diler misin ki (6) seni evüñe iletem. Belḳıyā itdi, dilerin. Ḫıżır itdi, gözüñi yum. (7) Belḳıyā gözini yumdı. Aç didi açdı. Kendüyi evlerinde buldı. (8) Ḳavmi ḳabīlesi Belḳıyā geldigin işitdiler, şādumān oldılar.

(9)**Ḥikāyet-i İbn Āġfal Muḥammed bin Cerīr Ṣāḥib-i Haẕāü'l-Kitāb min** (10) **Aḥbār-ı Süleymān Bā-Neml**

Bu ḳażiyye ḳarınca ile Süleymān arasında vāḳi' olan (11) ḥikāyeti bildürür ki ṣāḥib-i kitāb andan ġāfil olup anma(12)mışdur. Anda niçe dürlü fā'ide vardur ve nice dürlü

[576] vaz: var (Metinde).

ḥikmetler (13) vardur. Ḳur‘ān’da ẕikir olan leṭā‘ifden birisi ḳarınca ile (14) Süleymān ḳażiyyesidir.(14-15-16) وحشرلسليمان جنود[ه] و من الجنّ والانس والطيّر فهم يوزعون حتى اذا اتو على وادالنّمل قالت نملة يا ايّها النّمل ادخلو مساكنكم لا يحطمّنكم سليمان وجنوده وهم لا يشعرون [577]

64a

(1) Süleymān leşkerini cem‘ eyledi. Cinden ve inisden ve ḳuşlardan ne-kim var (2) ise döşürdi. Ḥattā bir gün ḳarıncalar deresine geldiler. Bir ḳarınçaḳuḳ (3) çaġırdı itdi. Ey ḳarıncalar evlü eviñüze girüñ. Leşker-ile (4) Süleymān geldi. Süleymān sizi bilmedin ayaḳlar-ıla başmasunlar didi. (5) Bunuñ ḳażiyyesi bu idi-kim Allāh Te‘ālā Süleymān’a bir vech-ile salṭanat (6) virmişdi-kim tamām-ı dünyāyı ṭutmışdı ve dünyāda her-ne-kim var (7) ise anuñ ḥükminde rām eyledi. Yili aña ḫaberci eyledi. (8) Şöyle kim ıraḳdan yaḳından ta bir aylıḳ yoldan daḫı ziyāde (9) yirden begden pādişāhdan ve ḳalan ḫalḳdan ādemden perīden (10) ve dīvden ḳuşdan ḳurtdan deñizdeki balıḳlardan her kişi (11) Süleymān ḥaḳḳında bir söz söylese eger arḳun ve eger ḳatı elbetde (12) yil anı alurdı. Süleymān’ıñ ḳulaġına yitişdürürdi ve ol (13) ḫaberi elbetde Süleymān’uñ ḳatına bildürürdi. Bir gün Süleymān (14) cem‘-i leşker-ile bir ṭarafa ‘azim itmişdi. Dīv perī vuḫūş ṭuyūr (15) yaradılmışdan ne-kim var ise Süleymān’uñ ḳatında bile idi. (16) Süleymān gāh taḫt üzerinde otururdı. Taḫtını ve leşkerini

64b

---

[577] “Hem Süleyman’a cinn u ins ve tuyur[kuşlar]dan orduları toplandı,hep bunlar zabt u idare olunuyorlardı. Hatta Karınca Deresi üzerine vardıklarında bir karınca şöyle dedi: ‘Ey karıncalar! Haydin meskenlerinize girin, Süleyman ve ordusu sizi fark etmeyerek kırıp geçirmesin!’” 27/Neml/17,18.

(1) yil götürürdi ve gāh ḫās atlara binerdi. Yiryüzinde yürürdi. (2) Eydürler ki ol-vaḳit Süleymān bir ṭarafa ġazāya müteveccih olmuşdı. Giderken (3) bir dere aġzına yitişdiler ki anda ḳarıncalar olurdı. Ol-vaḳit Süleymān (4) ata binmişdi. Yirde yürüdi. Bir ḳarınca itdi. Ey ḳarınçaçuḳlar. (5) Evlü eviñüze girüñ. Ta ki Süleymān leşkeri bilmedin sizi ayaḳlar-ıla (6) başup helāk eylemesünler. Ḳarıncanun bu sözinden Süleymān'uñ ve leşkerinüñ (7) 'adli ve eylügi añladı. Zīrā itdi. Bilmedin sizi ayaḳlamasunlar. (8) Ya'nī eger sizi görseler size ziyān degürmezler didi. Ammā şāyed (9) görmedin sizi başarlar helāk ideler. Göricek ḫod sizi başmaz(10)lar didi. Ḳarıncalar Süleymān haḳḳına bu vech-ile söyleyicek (11) Süleymān güldi. فتبسّم ضاحكا من قولها[578] Ḳarıncanuñ sözinden Süleymān güldi. (12) Ḥaḳ Te'ālā aña virdügi mertebeye şükür ḳıldı. Dünyāda ḳarınca (13) gibi za'īf ne ola ve anuñ ne-ḳadar āvāzı çıḳa. Şol-ḳadar(14)ca nesne daḫı kendüden gizlü olmayup Ḥaḳ Te'ālā anuñ (15) sözini kendüye işitdüre. İşidügine şāẕ oldı. Pes (16) Süleymān atınuñ dizginini çeküp ṭurdı. Süleymān ṭurıcaḳ

65a

(1) ḳalan ḫalāyıḳ daḫı ṭurdılar. Şöyle kim ol ḳarıncacuḳ(2)lar yirlü yirine girdiler. Andan Süleymān itdi. (2-3-4) ربّ اوزعنى ان اشكر نعمتك الّتى انعمت علىّ و على والدىّ وان اعمل صالحاً ترضيه[579] وادخلنى برحمتك فى عبادك الصّالحين[580] Yā Rabbi, baña tevfīḳ vir-ki baña ve benüm (5) atama daḫı virdügüñ ni'metleriñ şükrini yirine getürem ve senüñçün (6) ṣāliḥ 'ameller işleyem ki begenesin. Daḫı yā Rabbi,

---

[578] "O da bunun sözünden gülercesine tebessüm etti." 27/Neml/19.

[579] ترضيه : توفيته (Metinde).

[580] "'Yâ Rab!' dedi; 'beni nefsime zâbıt kıl ki bana ve valideynime [anama-babama] in'am [ihsân] buyurduğun nimetine şükredeyim ve razı olacağın iyi bir amel yapayım ve beni rahmetinle Salih kulların miyanına [arasına] idhal buyur!'" 27/Neml/19.

āḫıretde beni ṣāliḥ (7) ḳullarınla cennete girirgil didi. Bu resme Ḥaḳ Te‘ālā ḥażretine şükür (8) eyledi ve ḥācet diledi. ‘Ulemā bu maḳāmda bir ḳaç nükte dimişler(9)di. Biri budur Ḥaḳ Te’ālā bu āyetde (9-10) وحشرلسليمان جنوده من الجنّ والانس[581] nükte ne idigi bunda. Cinni inisi üzerine taḳdīm eyledi. (11) Ḥāl budur ki mertebede inis muḳaddemdür. Ḳıyās bu kez gör kim (11-12) مِنَ الانس وَالجين[582] dinileydi inis ögürdi. Ẕikir olunsaydı. Ammā (13) bunda nükte budur ki terkīb-i ‘Arabiyetde ḳā’īde budur ki ḳaçan (14) bir ḳaç nesne bir arada añılsa birbirinden ev‘lā[583] olsa evvel (15) adunı ẕikir olunur. Andan a‘lā ẕikir olunur. Nitekim itdi-ki. (16) ولولا دفع الله النّاس بعضهم ببعضلهدّمت صوامع وبيع وصلوات ومساجد[584]

65b

(1) Bu āyetde evvel ṣavāmi‘ ẕikir olundı ki Tersālar kilisāsıdur ki (2) ruḥbānlar olur. Andan bey‘ ẕikir olundı ki Cühūdlar kilisāsıdur. (3) Andan mesācid ẕikir olundı-ki Müslimānlarıñ mescidini bunlardan a‘lā (4) iken küllisinden ṣoñra ẕikir olundı ve bir āyetde daḫı ẕikir olunmuşdur. (5) فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقفد ومنهم سابق بالخيران[585] Evvel ẓālim (6) li-nefsihi añladı-kim dāyim günāh içinde olur. Andan maḳṣad ẕikir (7) olundı-ki gāh ḫayırda gāh şerde bulunur. Ṣoñra ṣābık-ı bi‘l-ḫayrān (8) ẕikir olundı-kim hergiz andan günāh ṣādır olmaz. Buncılayın nesne (9) Ḳur‘ān’da çoḳ vardur ve bir nükte daḫı budur ki Ḥaḳ Sübḥāne ve Te‘ālā (10) bu āyetde Süleymān’uñ şevketin ve salṭanatın ve pādişāhlıġın tertibin beyān (11) ḳılur.

---

[581] “Hem Süleyman’a cinn u insden orduları topladı.” 27/Neml/17.

[582] “İnsan ve cinden.”

[583] ارُعلا : اولا (Metinde).

[584] “Allah’ın da nâsın [insanların] bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, her halde manastırlar, kiliseler, havralar, mescidler yıkılırdı ki bunlarda Allah’ın ismi çok zikrolunur.” 22/Hacc/40.

[585] “Onlardan da nefislerine zulmeden var, muktesid/orta giden var.” 35/Fâtır/32.

Süleymān'uñ ‘ādeti bu idi-kim benī ādem ziyāde ḥürmet iderdi. (12) Ḳaçan meclisde otursalar evvel ādem otururdı. Andan perīler (13) otururdı. Andan ḳalan ṭā‘ife otururdı. Mertebelü mertebesince (14) otururlardı. Ammā binmelü olsa evvel dīv perī yürürdi. Bu āyetde daḫı (15) Ḥaḳ Te‘ālā Süleymān'uñ merkebin vaṣıf ider ki ata binmek tertībidür. (16) O tertibde evvel cin yürümegin āyetde daḫı evvel cin añladı.

66a

(1) Andan inis añladı ve bir nükte daḫı budur ki. (1-2) و يحطنمنكم سليمان جنوده لا و هم لا بشعرون فتبسّم ضا خكا من قولها[586] añlamayup ġāfil (3) ayaḳlamasından didi. Bundan añlanan budur ki ḳaçan bir pādişāhuñ (4) leşkeri veyāḫūd ‘ālimleri yoḫsula ẓulüm eyleseler anlaruñ itdügi (5) ẓulümi pādişāhlar işitmese ve bilmese ol nesneden pādişāha günāh (6) yazılmaya meger ki ol ẓulm pādişāh ma‘rifet-ile itmiş olalar. Ammā (7) pādişāhlara lāyıḳ budur ki bu nesneyi dā‘ima teftiş ide. ‘Āmillerüñ (8) ḥālinden ve ri‘āyānuñ aḥvālinden ṣora dura. Ḳaçan ẓaleme ṭā‘(9)ifesinden şikāyet olunsa evvel anlara naṣīḥat ideler. İkinci defa‘ (10) siyāset ve ‘uḳūbet eyleye. Yoḫsul ṭarafını bi‘l-külliye unutmayalar. (11)Anları ṣarf-ı ‘āmillere inanmayalar ve bir nükte daḫı budur ki ḳarıncanuñ (12) sözinden Süleymān şāẕ olup güldi. Ya‘nī Ḥaḳ Te‘ālā ḳarıncanuñ (13) sözini Süleymān'uñ ḳulaġına işitdürdügine ve anuñ dilini aña (14) bildürdügine şāẕ olup güldi. Bundan bu añlanur ki Ḥaḳ (15) Te‘ālā bir kişiye ni‘met virse aña şāẕ olmamaḳ gerek. Ol ni‘meti (16) Ḥaḳ Te‘ālā virdügine şāẕ olmamaḳ gerek. Zīrā dünyā ni‘meti

66b

[586] "……[Süleyman ve] ordusu sizi fark etmeyerek kırıp geçirmesin!' O da bunun sözünden gülercesine tebessüm etti." 27/Neml/18,19.

(1) pāyidār olur nesne degildür. Ni‘metüñ şāẕlığı ni‘metdür. Ni‘met (2) kendü elden gidicek şāẕlığı daḫı bile gider. Ammā şākirlığı (3) ol ni‘meti viren içün olıcaḳ. Dīvān-ı bāḳīdür zevāl (4) yoḳdur. Anuñçun olan şāẕılıḳ daḫı bāḳī ḳalur. Ni‘met gitmekle ol (5) şāẕlıḳ bile gitmez. Zīrā evvelden göñlini Allāh’a bağlamışdur. Ni‘metüñ (6) gitdügile ṭurduġı ḳatında berāberdür. Minneti anı virene itmek (7) gerekdür ki şāẕlığı zā‘il olmaya ve bir nükte daḫı budur ki. (8) ان اشكر نعمتك الّتى انعمت علىّ وعلى والدىّ[587] Baña in‘ām itdügüñ (9) ni‘metler çün şükür eyleyem ve daḫı ṣāliḥ ‘ameller işleyem. Anı begenesin (10) didi. Şükürden ṣoñra ‘amel-i ṣāliḥ añdı. Bundan añlanur ki Ḥaḳ (11) Te‘ālā’nuñ virdügi ni‘mete şükür eylemek mücerred delīle el-ḥamdüli‘llāh (12) dimekle şükür olmazmış. Bil-ki şüküri delīle nice iderlerse gö(13)ñliyle ve ‘aẕā-y-ıla bile itmek gerekmiş ki ol tamām şükür ola. (14) Şöyle şükür eyleseler ol ni‘metden ḥāṣıl olan ḳuvveti bir günāh(15)a ve bir yaramaz nesneye ṣarıf itseler ol delīle el-ḥamdüli‘llāh didügine (16) i‘tibār olunmaz. Delīle mücerred el-ḥamdüli‘llāh dimek-ile ol kişi

67a

(1) şükür eylemiş olmaz. Ḥaḳīḳatde şükür oldur ki hem delīle ve hem (2) göñül ile ola. Şükrüñ bu üç ḳısmına daḫı Ḳur‘ān’da işāret (3) vardur. قل الحمدلله وسلام على عباده[588] didigi delīle olan şükre (4) işāretdür. Ḫaber virür. وَما[589] بكم من نعمته فمن الله[590] Ya‘nī sizüñle (5) olan ni‘metlerüñ ki küllīsi vardur. Cem‘īsi Allāh’dandur. Eyle (6) bilmek göñül ile olan şükre işāretdür. اعملوا ال داود شكرا

---

[587] “‘Beni nefsime zâbıt kıl ki bana ve valideynime [anama-babama] in‘am [ihsân] buyurduğun nimetine şükredeyim.” 27/Neml/19.

[588] “De ki: ‘Hamd Allah’a! Bir de selâm ıstıfa buyurduğu kullarına!’” 27/Neml/59.

[589] وما : فما (Metinde).

[590] “Hem sizde nimet nâmına her ne varsa hep Allah’tandır.” 16/Nahl/53.

(7) وقليل من عبادى الشكور[591] didigi a‘żā-y-ıla olan şükre işāretdür. (8) El-ḥāṣıl dil şükri oldur ki el-ḥamdüli‘llāh diyeler. Gönül şükri (9) oldur ki Ḥaḳ Te‘ālā her ‘uzvu n‘içün yaratdıysa aña ṣarıf ideler. (10) Meşelā dili ẕikru‘llāh ṣarıf ideler. Gönül ile Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ kemāl-i (11) ‘aẓametin ve ḥikmetin fikir ideler. Göz-ile ‘ibretlerin göreler. Allāh’a (12) in‘amların ve iḥsānların edā ideler. Ayaġ-ıla mescidlere ve ḫayırlu işlere (13) yüriyeler. Bunları bu vech-ile yirlü yirine ṣarıf iden kişi Allāhu (14) Te‘ālā’ya şükür itmiş olur. İmdi dünyāda böyle şükür iden (15) kişi az bulunur. Anuñçun ki Ḥaḳ Te‘ālā buyurur. Benim ḳullarımdan (16) bu resme şükür iden az bulunur. Eydürler ki dünyā ehl-i dünyādan

67b

(1) gitdükden-ṣoñra üzerlerinden dükeli ferāyiż sāḳıt olur. (2) Namāz ḳılmaḳ oruç ṭutmaḳ ve buña beñzer ne-kim var-ısa üzerine (3) borç olmuş gider. İllā iki nesne ḳalur. Biri Allāh’ı bir bilmek (4) ve biri şükür eylemek. Bu iki nesne cennetde üzerlerine farıż (5) olur. Dünyāda ve āḫıretde bu iki nesne farıżdur. Nitekim Ḳur‘ān’da (6-7) ḫaber virür. دعويهم فيها سبحانك اللهم وتحيّتهم فيها سلام و اخر دعويهم ان الحمد لله ربّ العالمين[592] Cennet ehlinüñ cennetde (8) Allāh’ı birlemekdir. سُبحانَكَ اللهُمَّ[593] dimektir. Birbirine buluşdukları (9) vaḳit selām virmekdür. Āḫır da‘vāları اَلحَمدُ لِلهِ رَبِ العالَمينَ[594] (10) dimekdür.

Ḥikāyet-i Süleymān Ma‘a El-Ḫayl

---

[591] “Çalışın ey Dâvud hanedanı, şükr için çalışın! Mâmafih kullarım içinde şekûr olan [çokça şükreden] azdır.” 34/Sebe/13.

[592] “Orada duaları Subhâneke Allahümme, sağlıkları [dua ve dilekleri] Selâm, dualarının sonu da hakîkat, el-hamdu lillahi rabb‘il-âlemîn’dir!” 10/Yûnus/10.

[593] “[Sen] pek arınıksın Allah’ım, övülensin.”

[594] “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.”

(11) Rāvī eydür Süleymān Peyġamber'üñ atlarında vāḳi‘ olan ḳıṣṣası (12) budur. Ḥaḳ Sübḥāne ve Te‘ālā kelām-ı ḳadīminde ḫaber virür. اذعرض عليه بالعشيّى

[595] الصّافنات الجياد Şol vaḳit-ki Süleymān (14) ikindi namāzı vaḳtinde ‘arıż olundı. Bu āyetiñ tefsīrinde (15) ‘ulemā şöyle dimişdür ki Süleymān Peyġamber'iñ biñ ḫāṣ atı (16) var-ıdı. Her biri birbirinden müntehī idi. Süleymān atları ḳatı

68a

(1) severdi. Eydürler ki bu cihānda peyġamberler iki dürlü nesneyi (2) ḳatı severlerdi. Biri eyü atı ve bir daḫı eyü ḳılıncı ve (3) taḫtı yaraġı ḳatı severlerdi. Zīrā ikisi daḫı dīn düşmānlarıyla (4) cengi itmekde gereklüdür. Kāfirleriñ üzerine anlara anlaruñ (5) sebebiyle ġālib olurlar ve daḫı ḫaberde gelmişdür ki Tevrīt (6) şerī‘atinde ve ol geçen peyġamberlerüñ şerī‘atinde ikindi namāzına (7) ṣalavatü‘l-vusṭā didiler. Ḥaḳ Te‘ālā Ḳur‘ān'da anuñ-çun (7-8) حافظوا على الصّلواة الوسطى[596] diyü añmışdur. Ṣalavātü‘l-vusṭā (9) dimek orta namāzı dimekdür. Vāḳı‘ada ikindi namāzı hem biş (10) vaḳtiñ ortancısı vāḳi‘ olmışdur. İşbu ṣıfatı-kim irte (11) namāzıyla öyle namāzı bir ṭarafdur ve aḫşām ile yatsu bir (12) ṭarafdur gicedendür. İkindi namāzı tamām ortada vāki‘ (13) olmışdur. Pes ikindi namāzı Süleymān üzerine farıż (14) olunmışdur. İkindi namāzınuñ evvel vaḳti idi-kim Süleymān (15) Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām kürsī üstüne oturdı. Ol (16) biñ ‘Arabī ḫāṣ atları Süleymān'a ‘arıż eylediler. Eydür-

68b

[595] "Kendisine iyi cins ve rahvan atlar gösterilmişti." 38/Sad/31.

[596] "Nammazlara dikkat edin! Hele orta namaza." 2/Bakara/238.

(1)ler ki ol atları Süleymān Yimen kāfirlerine ġazāya varıcaḳ (2) Sebā vilāyetinden getürmişdi. Ba‘żılar eydür ol atlar Süleymān’a (3) atasından ḳalmışdı. Ṭālūt-ıla Cālūt uġraşduġına (4) ki Dāvud Cālūt’ı ṣapan ṭaşıyla urup öldürmişdi. (5) Ol vaḳit eline girmişdi. Bu atlaruñ ṭoḳuz yüzi Süleymān’a (6) ‘arıż olundı. Yüz atı daḫı ḳalmışdı kim getürelerdi. (7) Süleymān anlara meşġūl oldığı sebebden ikindi namāzını (8) unutdı. Nā-gāh güneşe naẓar ḳıldı. Gördi-kim gün (9) ṭolanmalu olmış ikindi namāzı vaḳti geçegö[r]miş. Süleymān (10) anı görüp ḳaḳıdı. Kendü kendüzini melālet eyledi (11) itdi. Gördüñ-mi dünyā maḥabbeti şol-ḳadar göñile yol bu(12)ldı-kim āḫıret maṣlaḥatını unutdum. Namāzı vaḳtinden geçü(13)rdim ḳılmadım. Ḥaḳ Te‘ālā ḳatında benim ḥālim nice ölünce (14) ola. Āḫıretde ne cevāb virem diyüp aġladı itdi. (15) Tiz bu atları dönderüñ boyınlarını siñirlerini uruñ. Cem‘īsini (16) ḳılınçdan geçürüñ didi. ‘Ulemā bu tefsīrüñ ekşerī Ḫaḳ

69a

(1) Te‘ālā’nuñ işbu ḳavlini dir ki ḳavlehu Te‘ālā. (1-2) ردّوها عليّ فطفق مسحاً با لسّوق والاعناق[597] Bu ma‘nāya tefsīr itdiler-ki Süleymān itdi. (3) Bu atları dönderüñ. Cem‘īsinüñ siñirlerini ve başını kesüñ didi. (4) Didiler ردوّهاعليّ فطفق مسحاً بالسّوق والا عناق[598] dimegüñ ma‘nāsı (5) budur didiler. Ammā ba‘żı müfessirler bu āyeti bu ma‘nāya tefsīr itdiklerini (6) begenmediler. İşbu sebebden ki çün Süleymān Peyġamber’den sehv vāḳi‘ oldı (7) ki namāzıñ vaḳti geçürdi. Atları öldürmek neden

[597] “‘Ben’ dedi; ‘o hayır sevgisini rabbimin zikrinden sevdim. Nihayet hicaba gizlendi.‘Geri getirin onları bana’ [dedi ve] tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeye [okşamaya] başladı.” 38/Sad/33.

[598] “‘Ben’ dedi; ‘o hayır sevgisini rabbimin zikrinden sevdim. Nihayet hicaba gizlendi.‘Geri getirin onları bana’ [dedi ve] tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeye [okşamaya] başladı.” 38/Sad/33.

vācib oldı. (8) Ḥayvāna güç eylemek şerī‘atda daḫı cā‘iz degildür. Ḥattā bir kimse (9) bir ḥayvāna miḳdārından ziyāde yük yüklese ulü‘l-emre vācibdür (10) ki ol kimseyi te‘dib eyleyeler. Ḥayvāna güç itdürmeyeler. Bizüm peyġamberimüz (11) Muḥammed Muṣṭafā ‘aleyhi‘s-selām ḥayvānātı ḫoşça ṭutuñ diyü emir (12) eylemişdür. Ḫuṣūṣā bunlar ṭavar ḥaḳḳında [599]لاتتّخد وادوابكم كراسيّى (13) dimişdir. Ṭavarlarıñuzı kürsī idinmeñ. Çünki ana binesiz. Maḳṣūd (14) ne ise aña gidüñ. Vaḳti ki ṭurmaḳ isteyesiz inüñiz. Binüp ṭurmañ. (15) İnüñ ṭuruñ-ki anlar sizüñ altıñuzda ẕaḫmet çekmeyeler ve bir ḥadīṯde (16) daḫı buyurmuşdur ki atıñuzuñ yelisin kesmek veyā yalıncaḳ ḳomaḳ

69b

(1) ata issi andan geçer. Daḫı ḳuyruġını kesmeñ ḳuyruḳ anuñ (2) sinek ḳovacaġıdur ve eger ḳırḳılmış ola. Gevdesine ḳonan (3) sinegi def‘i idemez. Ol sebebden at incinür. Siz andan günā(4)hkār olursız didi. Bizim peyġamberimüz atuñ yelisin ḳuyruġın (5) ḳırıḳmadan ve arḳasını açuḳ ḳomaḳdan tehī idicek suçsuz günā(6)hsuz ‘Arabī Bedevīleri ḳırmaḳ Süleymān Peyġamber’e ne vech-ile (7) cā‘iz ola. Ammā bir nesne var. Bunlara raġbet itdük-içün ṣalā(8)tıñ vaḳtini geçürdi. Ol sebebden gine raġbet itmese olur. (9) Pes ẓāhir budur ki ma‘nāsı bu nesneye ḥamıl itmeyeler. Belki bu āyā(10)tuñ ehl-i tahḳīḳ beyān itmişlerdür ki ḥattā Muḥammed bin Ḫafiyye (11) Emīrü‘l-mü‘minīn ‘Alī İbni Ebī Ṭālib’den rivāyet eyledi. Bir gün (12) ‘Alī ḥażretine ṣordılar [600]فطفق مسحا بااسوق والاعناق dimegüñ (13) ma‘nāsı nedür didiler. ‘Alī raḍıya‘llāhu ‘anhu itdi. Mesiḥ’den (14) murād ol atlaruñ boyunlarına ve ayaḳlarına

[599] “Hayvanlara eziyet etmeyin.” Hadis.

[600] “Tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeye [okşamaya] başladı.” 38/Sad/33.

ṭaġ urmaḳdur. (15) Çünki ol atlar sebebden Süleymān Peyġamber'üñ bir vaḳit namāz(16)ı vaḳtinden fevit oldı. Süleymān anları Allāh yolına ḳodı

70a

(1) ve ġāzīler çün sebīl eyledi. Ol biñ atı ġazā (2) niyyetine vaḳıf eyledi. Başım ḫāṭırı olan ġāzīler anlara (3) binüp ġazā ideler. Anları Allāh yolına sebīl itdüginiñ (4) 'alāmeti oldur ki boyunlarına ve ayaḳlarına ṭamġa eylediler. (5) Tā ol nişānı görenler bileler ki ol ġazā içün (6) sebīl olunan anlardur. Kimseden iḫtiyāṭ itmeyeler. Binenler ki (7) dīn 'ışḳına kāfirlere ḳılıç uralar. Ol bir vaḳit namāzınuñ (8) fevit oldugınıñ kefāreti çün Süleymān bu biñ atı (9) ġāzīlere sebīl eyledi. Āyetüñ ma'nāsına bu tefsīr münā(10)sibdür ve hem peyġamber şānına daḫı lāyıḳ budur. Hem luġat (11) ma'nāsına bu tefsīr yaḳınraḳdur(?). Ḥattā Ṣāḥib bin 'Abbās (12) itdi. 'Abdu'llāh bin Mes'ūd muṣḥafında ben şöyle (13) oḳudum-ki ردّوها عليّ فكو بالسّوق والا عناق[601] Ol atları (14) benim ḳatımdan giderüñ. Varuñ boyunlarına ve siñirlerine ṭamġa uruġ. Ṭaġ uruñ ki sebīl eyledügimiz nişānı (16) olsun.

Temmet

70b

(1) **Ḥikāyet-i 'Üzeyir Peyġamber Es-selām**

(2) Rāvī eydür bu ol Ārmiyā'dur ki Ḥaḳ Te'ālā Ḳur'ān'da (3) añmışdur. اوكالّذى مرّعلى قرية وهى خاوية على عروشها[602] (4) Ḳaryeden murād Beytü'l-Muḳaddes'dür ki yıḳılmış ḫarāb olmışdı. (5) Çünki 'Üzeyir Peyġamber 'aleyhi's-

[601] "'Ben' dedi; 'o hayır sevgisini rabbimin zikrinden sevdim. Nihayet hicaba gizlendi.'Geri getirin onları bana' [dedi ve] tuttu bacaklarını, boyunlarını silmeye [okşamaya] başladı." 38/Sad/33.

[602] "Yahut o kimse gibi ki bir şehre uğramıştı; altı üstüne gelmiş ıpıssız yatıyor." 2/Bakara/259.

selām ol şehirlere geldi. (6) Dükeli şehirleri ve köyleri ḫarāb olmuş gördi. Bir kimesne yo(7)ġ-ıdı-kim anuñla mūnis ola. Giderken ḳarnı acıḳdı. (8) Etmek yoġ-ıdı-kim yiye. Biraz incīr eline girdi. Ol incīr(9)den biraz aldı yidi ve birez götürdi. Andan ḫāṭırı (10) ṣu istedi. Dört yaña şehir içini aradı. Ṣu eline (11) girmedi. Bir bāġ gördi-ki üzümleri yitişmiş. Andan biraz (12) döşürdi. Bir aġaç dibine geldi oturdı. Ḳuşluḳ vaḳti idi. (13) İssi yitişmişdi. Birezin ol aġacuñ gölgesinde otura(14)yın didi. Bir vaḳit gezdi. Bir ḳap buldı. Ol üzümi (15) anuñ içine ṣıḳdı-kim içe ṣusuzluġı gide. Eşegi daḫı (16) yanında bir aġaca bağlayu ḳomışdı. Bu yıḳılan evleri ve ḫarāb

71a

(1) olan yirleri temāşā iderdi. Ḫāṭırına geldi-ki (1-2) [603]انّى يحيى هذه الله بعد موتها Bu ḫarāb olan yirleri Ḥaḳ Teʿālā ḳaçan iḥyā (3) idecekdür. Bunları iḥyā itmege ādem ne yirden ḫāṣıl olacaḳdur (4) didi. Bundan maḳṣūd ḥaşre ṭaşra inkār itmek degildür. Yaʿnī (5) bir yir ki bu vech-ile ḫarāb olmış ola. Anuñ ʿimāret olması (6) giç olur diyüp kendünüñ yalñuz olmasını fikir eyledi. (7) Biraz oturdı. Gün ḳuşluḳdan geçe yürürdi. Bu ḥālde iken (8) gözine uyḫu geldi. Diledi-kim biraz uyuya. Uyuduġunlayın (9) Ḥaḳ Teʿālā cānını aldı. Yüz-yıl ol arada öldi yatdı. (10) Ḥaḳ Teʿālā Ḳurʿān'da ḫaber virür. [604]فاماته الله مأت عام ثمّ بعثه (11) Yüz yıl Allāh anı öldürdi. Şuña dek yatdı-kim Buḫtüʿn-naṣır (12) Bābil şehrine geldi. Lohrāseb Naṣr'ı ol vilāyete göndermişdi, (13) öldi. Gostāseb anuñ yerine pādişāh oldı. Buḫtüʿn-naṣır (14) ḳapusına oḳudı ve ne-ḳadar Benī İsrāʿil esirleri var-ısa (15) āzād eyledi. Yine

---

603 "'Bunu [bu memleketi] bu ölümünden sonra sonra Allah nerden diriltecek?' dedi." 2/Bakara/259.

604 "Bunun üzerine Allah Allah onu yüz sene öldürdü, sonra diriltti." 2/Bakara/259.

Beytü‘l-Muḳaddes’e gönderdi. Tā ki Beytü‘l-Muḳaddes’i (16) ve ol ḫarāb olan yirleri evleri şehirleri ve köyleri yapdılar.

71b

(1) ‘İmāret eylediler. Andan ‘Üzeyr uyḳudan uyanur gibi ṭurdı geldi. (2) Ḥaḳ Te‘ālā yine diri eyledi baḳdı. Ol vilāyeti küllīsi (3) ‘imāret olmuş gördi. Ādem oġlanlarıyla yine şin olmuş. (4) Bunuñ üzerine yüz yıl geçmişdi ve Lohrāseb yüz otuz yıl beglik (5) eylemişdi. Andan Goştāseb yerine pādişāh oldı.

(6) Ḥikāyet-i Goştāseb Melik

(7) Rāvī çünki Lohrāseb Şāh Beliḫ şehrinde bunca ‘ömr sürdi (8) öldi. Oġlı Goştāseb yirine pādişāh oldı. Cihānı (9) ‘adl ü dād-ıla ‘imāret eyledi. Bir gün Buḫtü‘n-naṣır itdügi (10) işler Goştāseb ḳatında añıldı. İtdiler ki Buḫtü‘n(11)-naṣır Şām vilāyetini ve Filistin ve Beytü‘l-Muḳaddes şehirlerini (12) ve Beytü‘l-Muḳaddes’i vīrān eylemişdür ki ol yirlerde bir bütün (13) ev ḳalmamışdur. Ḫalḳını esir eylemişdür. ‘Irāk ve Bābil (14) ve Şām şimdi cānavārlar inidür didiler. Goştāseb bunı (15) işidicek melūl oldı. Zīrā ‘Acem melikleri cihānuñ virān (16) olduġın görmemişlerdi. Ḳatında bir pehlüvān var-ıdı. Adına

72a

(1) Ṭūruş Ser-heng’i dirlerdi. Tiz anı Buḫtü‘n-naṣır’a gönderdi. Var (2) anı benim ḳatıma viribi gelsün. Ol ḥüküm itdügi memleketler (3) senüñ olsun ve Benī İsrā‘il’i yine Beytü‘l-Muḳaddes’e gönder ki (4) varsunlar ol ṭarafları yine ‘imāret eylesünler ve anlara kendü(5)lerinden bir kimseyi beg eyle ki aṣıl-zāde ola didi. Pes ol (6) Ser-heng’i geldi. Naṣr’ı Beliḫ şehrine gönderdi. Kendüsi Bā(7)bil’de ve ‘Irāḳ’da oturdı. Münādīler gönderdi. İllerde ve şehirlerde (8) çaġırtdılar ki Benī İsrā‘il’den ne-ḳadar

esīr var-ısa āzād(9)dur. Ḫāṭırı olan ṭursun olmayan yine vaṭanlarına (10) Beytü'l-Muḳaddes'e varsunlar. Ol vilāyeti yine 'imāret eylesü(11)nler didi. Pes Benī İsrā'il bir araya dirildiler. İttifāḳ idüp (12) Ṭūruş'a geldiler. Ṭūruş anlara eylik eyledi ve iḥsānlar (13) eyledi ve ḫāṭırlarını tesellī ḳılup Beytü'l-Muḳaddes'e virbidi. (14) Benī İsrā'il ulularından āl-i Dāvud'dan bir kimseyi beg dikdi. (15) Eydürler ki Ṭūruş Melik dikdügi Dānyāl Peyġamber (16) 'aleyhi's-selām idi. Pes Benī İsrā'il Beytü'l-Muḳaddes'e

72b

(1) geldiler. Ol ḫarāb olmış yirleri ve şehirleri ve köyleri 'imāret (2) itdiler. Şöyle oldı-ki evvelkiden daḫı yig ma'mūr oldı. (3) Benī İsrā'il esīr olup yine āzād olup o yirleri imāret (4) idince arasında yüz yıl geçmişdi ve yüz yıl içinde Benī İsrā'il (5) Beyti'l-Muḳaddes'e 'imāret itmeye gelince evvelkiden ziyāde idi. Nitekim (6) Ḥaḳ Te'ālā Ḳur'ān'da ḫaber virür. [605]وجعلناكم اكثرنفيرا Ya'nī (7) sizi ḥisābda evvelkinden ziyāde eyledük. Çünki Şām iḳlimi (8) ve Beyti'l-Muḳaddes işi tamām ma'mūr oldı. Üzerine yüz yıl (9) geçmişdi. Ḥaḳ Te'ālā 'Üzeyr'i diri eyledi. 'Üzeyr Peyġamber bu (10) yüz yıl içinde ölüp yatmışdı. Eşegi daḫı ölüp (11) yaz ıssılarında ve ḳış sovuḳları ṭoḳunmaġ-ıla çüriyüp gidüp (12) ṭopraḳ olmışdı. Ol ḳap içine içmeg-içün şıḳdığı üzüm (13) şuyı henüz öñinde ṭurmışdı. Yimek-içün ḳoduġı incirler baya(14)ġılayın ṭururdı. Hīç bir dürlü dadı ve lezzeti gitmemişdi. (15) Ḥaḳ Te'ālā'nuñ ḳudret-ile uyḳudan uyanur gibi ṭurı geldi. (16) Gözin açdı güneşe baḳdı. Gördi-kim güneş ṭolunmaġa

73a

[605] "…Ve sizi cemiyetçe [ordularınız itibariyle] daha çoğalttık." 17/İsrâ/6.

(1) yaḳlaşmış. Ne çoḳ yatmışın didi. Zīrā yatduġı vaḳit (2) güneş ḳuşluḳ yirinde idi. Ṣandı-ki hemān yatduġı gündür. (3) Ḳuşluḳdan gün ṭolunmalu olıcaḳ uyumışdur. Öñine baḳdı (4) gördi-kim ol sıḳduġı üzüm ṣuyı bayaġılayın ṭurur ve inciri (5) daḫı ṭurur. Ezmemiş bir dürlü daḫı olmamış. Andan eşekden (6) yaña naẓar ḳıldı. Baġladuġı yirde görmedi. Bu vilā(7)yetde ādem ḫod yoḳdur ki ala. İllā meger boşandı gitdi (8) ola didi. Ṭurdı-ki o yaña bu yaña eşegin gözede baḳdı. (9) Gördi-ki ol ḫarāb yirler ‘imāret olmış. Köy içleri (10) ve ṣaḥrālar ṭopṭolu ādem olmuş. Her birisi varmaḳda gelmekde. (11) Maṣlaḥatına yürür. ‘Ālem bir dürlü daḫı olmuş. ‘Üzeyr anı (12) gördi itdi. Bu ne ṭurfa ḥāldür. Bir günüñ içinde bu (13) vilāyet ne-vech-ile ‘imāret olmuş veyā bunca ḫalāyıḳ bunda (14) ne yirden gelmiş ola didi. Bunı fikir eyleyüp otururdı. (15-16) Ḥaḳ Te‘ālā tarafından ḫitāb geldi. كم لبثت قال لبثت يوما اوبعض يوم[606] İtdi yā ‘Üzeyr, uyḳuda ne-ḳadar eglendüñ

73b

(1) ola didi. ‘Üzeyr itdi. Bir gün eglendüm ola. Eyle dimişken (2) güne baḳdı gördi-ki gün daḫı ṭolanmamış, itdi. Yarım (3) gün eglendim ola ya bir gün ḳuşluḳ eksük eglendim (4) ola. Ḥaḳ Te‘ālā itdi. (4-5) بل لبثت مائة عام فانظر الى طعامك وشرابك لم يتسنّه[607] Belki tamām yüz yıldur ki bunda yatursın. (6) Naẓar ḳıl ṭa‘āmuña ve şarābuña. Hīç bir dürlü daḫı olmamış(6-7-8)dur didi. وانظر الى حمارك

[606] “‘Ne kadar kaldın?’ diye sordu.‘Bir gün yahut bir günden eksik kaldım.’ dedi.” 2/Bakara/259.

[607] “‘Hayır! Yüz sene kaldın, öyle iken bak yiyeceğine, içeceğine henüz bozulmamış!” 2/Bakara/259.

Eşegüñe و[لنجعلك ايتً للنّاس] وانظر الى العظام كيف ننشزها ثمّ نكسوها لحماً[608] daḫı naẓar eyle ki nice olmışdur. (9) Eti ve süñükleri nice çürümüşdür. Baḳ ol çürümiş (10) süñükler biz anı ne-vech-ile döşürürüz ve nice bütün ḳıluruz ve (11) etiñ ve derisin nice bitürürüz. Üstlerine ḳıllarına nice (12) bitürürüz didi. ‘Üzeyr temāşā eyledi. Yirlü yirince eşegüñ (13) a‘żāsı bütün oldı derisi geydürüldi. Evvelki rengi (14) üzerine ḳılları bitdi. Andan eşek ayaġı üzerine (15) ṭurı geldi. فلمّا تبيّن له قال اعلم انّ الله على كلّ شئ قدير[609] (16) Çünki ‘Üzeyr bu nesneleri temāşā eyledi. Bildi-ki Ḥaḳ Te‘ālā

74a

(1) her nesneye ḳādirdür. Andan Ḥaḳ Te‘ālā itdi. ولنجعلك اية للنّاس[610] (2) Biz seni ḫalıḳ arasında bir āyet ve bir ‘alāmet ḳılduḳ-ki senden (3) ‘ibret alalar didi. ‘Üzeyr’e peyġamberlik virdi ve Tevrīt’i añа (4) ezber ögretdi ve Beyti‘l-Muḳaddes mezgidine vardı. ‘Üzeyr e(5)şegine bindi geldi. Beytü‘l-Muḳaddes mezgidini ‘imāret olmuş (6) gördi. Buḫtü‘n-naṣır ol mezgidi yaḳıcaḳ Tevrīt kitābı (7) ve ne-ḳadar kitāblar var-ısa bile küllisi mezgit içinde ya(8)nmışdı. Benī İsrā‘il içinde bir kitāb ḳalmamışdı ve Tevrīt’i (9) ezber bilür kimse yoġudı. Bu ḥālde Benī İsrā‘il içinde (10) bir kitāb yoġudı. Benī İsrā‘il ser-gerdān olmışlardı. (11) Çünki ‘Üzeyr bunlara geldi. Mescid içine girdi (12) itdi. Beni size Ḥaḳ Te‘ālā peyġamber gönderdi, peyġamberin. (13) İtdiler, neden bilelüm ve sen ne kişisin. Ben (14) ol Ārmiya’yam ki Ḥaḳ Te‘ālā beni

---

608 “‘Hem bunlar, seni insanlara karşı kudretimizin canlı bir ayeti kılayım diyedir. Hele o kemiklere bak, onları nasıl birbirinin üzerine kaldırıyoruz; sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?’” 2/Bakara/259.

609 “’Bu suretle vaktâ ki ona hak tebeyyün etti [açıkça belli oldu], ‘Şimdi biliyorum dedi; ‘hakîkaten Allah her şeye kadîr!’” 2/Bakara/259.

610 “Seni insanlara karşı kudretimizin canlı bir ayeti kılayım diyedir.” 2/Bakara/259.

Benī İsrā‘il’e peyġamber (15) gönderdi. Siz benim sözüme inanmadıñuz. Zindāna (16) bıraḳdıñuz. Āḫır Buḫtü‘n-naṣır geldi. Vilāyetleri yaḳdı

74b

(1) yıḳdı ve sizi esīr eyledi ve beni zindāndan çıḳardı (2) ṣalıvirdi. Ben bunda yüz yıldur ki ölmiş-idüm. Ḥaḳ Te‘ālā (3) beni ve eşegümi yine diri gördi. Uşda size peyġamber (4) gönderdi, itdiler. N‘ola Ḥaḳ Te‘ālā her nesneye ḳādirdür. (5) Ammā peyġamberliġuñ ‘alāmeti oldur ki Ḥaḳ Te‘ālā Tevrīt’i (6) baña ezber ögretdi, itdiler. Eger Tevrāt’ı ezber (7) oḳursañ hīç şüphemiz yoḳdur ki peyġambersin. (8) Zīrā Mūsā ve Ḥarūn daḫı ezber oḳıyamazlardı. Pes başladı. (9) ‘Üzeyr Tevrāt’ı oḳudı. Dünyāda ‘Üzeyir’den ġayrı kimse ezber (10) oḳumamışdur. Hemān-ki Tevrāt’ı oḳudı. Bildiler-ki ḥaḳ peyġamber(11)dür. İnandılar īmān getürdiler ve Tevrīt’i ‘Üzeyr dilinden (12) yazdılar. Allāh’a şükür eylediler. Zīrā Tevrīt unudulmışdı. (13) Ol vaḳit-ki Şā‘yā Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām Benī İsrā‘il içinde (14) peyġamber idi. Dürüst ḫatt-ıla yazmışdı. Beyti‘l-Muḳaddes (15) mescidinüñ direkleri yek-pāredendür. Dīvler ḳomışlardur. (16) Anı bir kimse yerinden ayırsa mümkün degildir. Buḫtü‘n-naṣır

75a

(1) daḫı mescidi yıḳduġı vaḳit ḳalan yirleri ḫarāb olmışdı. (2) Ammā direkleri ḥāli üzerine ṭurmışdı. Benī İsrā‘il yine (3) gelicek ol direkleri üstüne bünyād itmişlerdi. ‘Üzeyr çünki (4) Tevrīt’i oḳudı yazdı. Andan Benī İsrā‘il’e itdi. Size (5) bir ‘alāmet daḫı söyleyeyim-mi ki bu Tevrīt ‘alāmetinden daḫı (6) dürüst ola, itdiler. N‘ola söyle görelüm, itdi. Hīç (7) atalarıñdan işidüpdür misiz Süleymān bin Dāvud’dan-ṣoñra (8) Şā‘yā Benī İsrā‘il’e peyġamber olacaḳdur. Tevrīt’i bir laṭīf (9) ḫaṭṭ-ıla dürüst yazdurup Beytü‘l-Muḳaddes mezgidi direkleri(10)nüñ birinüñ altını ḳazdurup

ḳomışdur didiler itdiler. (11) Belī işidüpdürüz. Ammā ḳanḳı direk idügüni bilmezüz didiler. (12) ‘Üzeyr itdi. Ḥaḳ Te‘ālā anı bańa bildürmişdür. Ol direk (13) işbudur. Şā‘yā anı bir aġaç ṣanduġa ḳoymışdı ve anı (14) demürle berkitmişdür. İşbu direk altında gömdürmüşdür (15) diyüp bir diregi gösterdi. Ḳazdılar ṣanduġ-ıla ol (16) Tevrīt’i buldılar çıḳardılar. Bu ‘Üzeyr yazduġıyla muḳābele

75b

(1) itdiler. Birbirinden artuḳ eksük bulunmazdı. ‘Üzeyr’den bunca (2) nesne ṣādır olıcaḳ Benī İsrā‘il ‘Üzeyr İbnu‘llāh didiler, (3) itdiler. Bu ‘Üzeyr Tañrı’nuñ oġlıdur. Nitekim Ḳur‘ān’da ḫaber virür. (4) وقالت اليهود عزير ابن الله وقالت النّصارى المسيح ابن الله[611] (5) Yahūdī ṭā‘ifesi itdiler ‘Üzeyr Tañrı’nuñ oġlıdur. Nasārī (6) ḳavmi itdiler ki ‘İsī Tañrı’nuñ oġlıdur. Bular bu ve(7)ch-ile azup kāfir oldılar. Anlaruñ nādānlıḳlarını ve cā(8)hilliḳlerini Ḥaḳ Te‘ālā ḫaber virür. (8-9) اتّخذوا احبار هم ور هبانهم [اربابًا من دون الله و] المسيح ابن مريم الاّ ليعبد[612] [وما مروا][613] Ya‘nī dānişmendlerini (10) ve resūllerini Tañrı idindiler. Ya‘nī anlar ‘ālimler ve resūller (11) gönderdük. Anlaruñ ol ‘ilmi sebebiyle ṣalāḥa geleler (12) ve ṭoġru yola gelüp Müslimān olalar diyü. (13) Anlar daḫı biter azdılar. Tañrı ḳodılar ol ‘ālimlere (14) ve resūllere Tañrımızsuñız didiler. Anlara ṭapdılar. Anlar (15) şuncılayın ṭā‘ifedür. Yā Muḥammed ‘aleyhi‘s-selām didi. (16) Yine Buḫtü‘n-naṣır ḥikāyetine gelelüm. Çünki Beliḫ

76a

---

[611] “Yahudîler ‘Uzeyr, Allah’ın oğlu!’ dediler, nasrânîler de [hristiyanlar da] ‘Mesîh, Allah’ın oğlu!’ dediler.” 9/Tevbe/30.

[612] ليعبد : رسول (Metinde).

[613] “Ahbarlarını, ruhbanlarını Allah’tan başka rabler edindiler, Meryem’in oğlu Mesih’i de!” 9/Tevbe/31.

(1) vilāyetine geldi. Goştāseb'iñ ḳatına girdi. Goştāseb (2) Buḫtü'n-naṣır ḳaḳıdı ḫışm eyledi ve 'uḳūbet (3) eyledi. İtdi n'içün Şām iḳlīmini ol vilā(4)yetleri ḫarāb eyledüñ ve kişi-zādeleri esīr eyledüñ (5) diyüp ḳatından red eyledi öldürmedi. Zīrā Buḫtü'(6)n-naṣır 'Acem diyārında ġāyetde ulu kişiydi. Kūzerir(?) (7) neslinden idi. Iṣfāhān'da olurdı. 'Ömri üç-yüz (8) yıla yitişmişdi. Evvel mālik Sencārīş yanında olurdı-ki (9) Beyti'l-Muḳaddes'e bile geldi. Andan Lohrāşeb'e (10) hizmet eyledi. Andan Goştāseb'e ḳulluḳ eyledi (11) ve andan-ṣoñra oġlı Behmen'e yitişdi. Çünki Goştāseb (12) pādişāh oldı. Ġāyetde 'ādil ḳopdı. Cihānı (13) başdan başa 'imāret eyledi. Oda tapmaḳlıġı (14) anlara ṣavāb gösterdi. Ol Zerādişeb bu Goştā(15)seb zamānından ẓāhir oldı. Eydürler ki Zerdāşeb (16) aşılda bir kişiydi-ki ḳulluḳ iderdi. Ṣoñra 'Üzeyr

76b

(1) muḫālifet eyledi. 'Üzeyr andan incindi. Aña bed-du'ā itdi. (2) Ḥaḳ Te'ālā anı cüzzāmlardan eyledi. Benī İsrā'il andan (3) istikrāh idüp aralarından ḳoyup çıḳardılar. Beyti'l-Muḳadde(4)s'den gidüp 'Irāḳ memleketine düşdi. Beliḫ şehrine (5) geldi. Goştāseb ḳapusına vardı. Ben peyġamberin didi. (6) Ḥaḳ Te'ālā beni saña peyġamber gönderdi. Senüñçün (7) yiñi dīn ve yiñi şerī'at getürdüm diyüp oda (8) ṭapmaġı aña telḳīn eyledi. Şimdi anlarıñ şerī'atinde (9) olan mühmelātı ḳızın alup 'avrat idinmek (10) ve anasın ve ḳız ḳardaşın almaḳ gibi ve süci içmek (11) ve sünnet olmamaḳ ve südigiñe elin yüzin yumaḳ gibi (12) ve buña beñzer ne-ḳadar murdārlıḳ var-ısa Goştāseb'e (13) ta'līm eyledi. Tañrı saña böyle buyurdı didi (14) ve bu Zerdāşeb ṭatlu dillü faṣīḥ-zebān mel'ūndı. (15) 'Üzeyr'den nice dürlü

‘alāmetler görmişdi ve nice (16) nesneler ögrenmişdi. Bu vech-ile Goştāseb’i kendüye

77a

(1) muṣaḫḫar eyledi. Goştāseb daḫı anuñ sözlerin ḳabūl idüp (2) inandı. Her ne didiyse uydı ḳabūl eyledi.

(3) **Ḥikāyet-i Beyān-ı Ref‘-i ‘Īsā İlā Es-semā-i Bi‘emrilahī Te‘ālā**

(4) Bu söz ‘Īsā göge gitdügüni bildürür. ‘Ulemādan şöyle rivā(5)yetdür ki ‘Īsā ‘aleyhi‘s-selām üç yıl tamām ḫalḳ arasında (6) yürüdi. Ba‘żılar eydür[614] on yıl yürüdi. Kimseyi īmāna (7) getürmedi. Āḫır yine Beyti‘l-Muḳaddes’e geldi. Benī İsrā‘il (8) cühūdları dirildiler. ‘Īsī Peyġamber[i] öldürmege ḳaṣıd itd(9)iler. Beytü‘l-Muḳaddes’üñ sulṭānı Hürdūs-ı Aṣġar idi. Bu (10) Hürdūs gerçi Yūnānīlerdendi. Ammā cühūdlar anı daḫı u(11)ydurdılar. Bu ‘Īsā cāẕūdur. Ḫalḳı azdurdı yoldan çıḳa(12)rdı. ‘Ālemi fesāda virdi didiler. Sulṭān anlara mu‘āvin (13) oldı. ‘İsī’yi öldirmeklige emir eyledi. Öyle (14) olıcaḳ cühūdlar ‘Īsā’yı aradılar öldüreler. Andan Her(15)dūs buyurdı. Bir dār aġacın düzdiler. ‘Īsā’yı bir-dār (16) ideler. Tā ki ‘ālem ḫalḳı ‘Īsā’yı ber-dār öldügün göreler.

77b

(1) ‘Īsā cühūdlar elinden ḳaçdı. Bir evde gizlendi. Ne-ḳadar (2) ki aradılar bulmadılar. Tā şuña degin ki ‘Īsā bir gice (3) ḥavārisinden on iki kişiyle ol evde oturdılar. (4) Ḥavāriyyūna itdi. Bu gice ṣabāḥ olunca oturmaḳ gerek(5)siz. Du‘āya ve tesbīḥe meşġūl olmaḳ gereksiz. Ḥavā(6)riyyūn itdiler. Bu gice uyḳu üzerimize şöyle ġā(7)libdür ki hirgiz böyle olduġımız yoġ-ıdı. Hiç bir (8) sā‘at oturmaġa mecālimiz

---

[614] eydür: öydür (Metinde).

ḳalmadı didiler. ‘Īsā itdi, (9) siz beni düşmānlar eline virisersiz ve kimüñiz benden (10) biraz olısarsız ve kimüñiz ḳılavızlıḳ idüp cühūdları (11) benim üstüme getüresiz ve kimüñüz beni ucuz bahā(12)ya ṣatasız didi. Ḥavāriyyūn ‘Īsā’dan bu sözi işid(13)üp melūl oldılar. Ḥāşā ki biz senüñ ḥaḳḳuña (14) endīşe ḳılavuz didiler. Çün ol-gice geçdi. Ṣabāḥ (15) oldı. Ḥavāriyyūndan biri Şem‘ūn bir maṣlaḥat-ıçun (16) ṭaşra çıḳdı. Cühūdlar daḫı şehre ṭaġılıp ‘Īsā ara-

78a

(1)dılar. İttifāḳ Şem‘ūn bir nicesine ṭuş geldi. (2) ‘Īsā’nuñ bu yārenlerindendür diyüp ṭutdılar. Tiz ‘Īsā’yı (3) bize göster. Yoḳsa seni öldürürüz didiler. Şem‘ūn (4) itdi baña necigez virürsiz ki ‘Īsā’yı buluvirem. Çıḳa(5)rdılar eline otuz aḳça virdiler. Şem‘ūn otuz (6) aḳçaya ‘Īsā’yı ṣatdı. Cüḥūdları uydurup ‘Īsā’nuñ (7) üstine getürdi. Hemān-ki cühūdlar içerü girdiler. Ḥavāri(8)yyūndan ba‘żısı ‘Īsā’dan yüz dönderdiler durı(9)geldiler. ‘Īsā’yı muḥkem ṭutdılar bağladılar. Başdan (10) ayaġa dek bir direge ṣardılar itdiler. Peyġamber dirilürsin. (11) Öliyi diri eylerin diyü da‘vī ḳılursın. Cāẕūlıġ-ıla (12) ḫalāyıḳı azdurursın. Çünki peyġambersin. Elimüzden (13) kendüñi ḳurtarıbilseñe ve bu ipler ḳırsaña didiler. (14) Andan ‘Īsā Peyġamber ṣabāḥ olduġunlayın direkden çizdiler. (15) Muḥkem bağlayup cühūdlar cem‘īsi uşup ol düz(16)dükleri dār aġacınuñ dibine getürdiler. Dilediler ki ‘Īsā

78b

(1) aṣalar. Meger ol cühūdlarıñ bir ululları var-ıdı. (2) Adına Āyşū‘ dirlerdi. Ḥaḳ Te‘ālā anlaruñ or(3)tasında ‘İsā’yı götürdi. Aralarından ġāyib oldı. (4) Cühūdlar müteḥayyir ḳaldılar. İtdiler ‘İsā cāẕūlıġıla (5) siḥr-ile aramuzdan ġāyib oldı. Ammā siḥrüñ ṣebātı (6) olmaz. Biraz ṣabır idelüm-ki şimdi cāẕūlıġı zā‘il (7) olur. Yine

elimüze girer didiler. Ḥaḳ Te‘ālā Āyşū‘yı (8) ‘İsā’nuñ ṣūretine tebdīl eyledi. Baḳdılar Āyşū‘yı (9) gördiler. Sen ‘İsā’sın didiler. Berik ṭutdılar.(10) Āyşū‘ feryād eyledi. Ben sizüñ ketḫüdāñız Āyşū‘yın. (11) ‘İsā degülin. Ne-ḳadar-ki feryād eyledi inanmadılar. Herze (12) söyleme. ‘İsā’sın didiler. Cāẕūlıġ-ıla (13) kendü özüni gizledüñ idi. Şimdi cāẕūlıġıñ (14) zāyil oldı. Āşikāre olduñ didiler. Çaġırduġına (15) baḳmadılar. Boġazından aṣa ḳodılar. ‘İsā’yı Ḥaḳ (16) Te‘ālā göge çekdi. Ṣoñra cühūdlar Āyşū‘

79a

(1) bulmadılar. Kimi aṣılan Āyşū‘ didiler ve (2) ba‘żısı ‘İsā’dur didiler. Fi‘l-cümle şüphede ḳa(3)ldılar. Ḫaber virür. [615] وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبّه لهم (4) ‘İsā’yı öldürmediler ve aşmadılar. Līkīn şüpheye (5) düşdiler. وما قتلوه يقينا بل رفعه الله[616] ‘İsā’yı (6) öldürdüklerini yaḳın bilmediler. ‘İsā’yı öld(7)ürdük ṣandılar. Āyşū‘ bi-çāreyi öldürdiler. (8) ‘İsī’yi Ḥaḳ Te‘ālā göge çekdi. Cühūdlar şüphe (9) içinde ḳaldılar. Ḥāl n‘olduġını taḫḳīḳ bilmediler. (10) Āyşū‘ yidi gün dār aġacı üzerinde ḳaldı. (11) Her gice ‘İsī anası Meryem gelürdi. Ol dār (12) aġacına ḳarşu oturup ṣabāḥa-degin aġlardı. (13) Ol aṣılup ṭuran ‘İsā’dur ṣanurdı. Bilmezdi-ki (14) ‘İsā degildür ve bir ḫatun daḫı var-ıdı-ki evvel (15) delü idi kim ‘İsā anuñçun du‘ā idüp uṣlu (16) olmışdı. Ol ‘avrat daḥı vardı. Meryem’le bile

79b

---

[615] “Halbuki onu ne katlettiler, ne sablettiler [astılar] ve lâkin kendilerine bir benzetme yapıldı [şüpheye düşürüldüler].” 4/Nisâ/157.

[616] “Halbuki onu yakînen katletmediler; doğrusu Allah onu kendine doğru ref‘eyledi.” 4/Nisâ/157,158.

(1) gelürdi. Dār aġacına ḳarşu ṣabāḥa-dek aġlaşurlardı. (2) Sekizinci gice Ḥaḳ Teʻālā ʻİsā'yı gökden yine Meryem'e (3) virbidi. O gice Meryem ʻİsā'yı görüp şāẕ oldı. (4) Ol aşılan ʻİsā degül idigini bildi. Göñli emīn (5) oldı. Andan ʻĪsā Yaḥyā'yı ḳıġırıtdı ve Ḥavariyyūn'ı (6) ṭalep ḳıldı. Ḥavariyyūn aṣılda on kişiydi. (7) Biri öldi. ʻİsā andan bī-zār oldı ve biri (8) daḫı Şemʻūn-ıdı-kim ʻĪsā'yı otuz aḳçaya ṣatdı. (9) Pes Ḥavariyyūn'dan on kişi ḳalmışdı. Üçi (10) daḫı ʻĪsā'dan yüz dönderüp mürted olmışlardı. (11) Hemān yidi kişi ḳalmışdı. ʻİsā anlara itdi. (12) Ol bir kişi beni otuz aḳçaya ṣatdı. Anuñ (13) ḥāli niçe oldı, itdiler. İtdügine peşimān (14) oldı. Kendü kendüyi bıçaġ-ıla urdı öldürdi. (15) ʻİsā itdi, eger tevbe ḳılsa Ḥaḳ Teʻālā'dan günāhını (16) dilese Ḥaḳ Teʻālā anuñ tevbesini ḳılurdı ḳabūl.

80a

(1) Zīrā hīç bir günāh yoḳdur-ki Ḥaḳ Teʻālā ʻafvına (2) sıġmaya. Ne-ḳadar ulu günāh işleseler Ḥaḳ Teʻālā'nuñ (3) raḥmeti andan daḫı uludur. Kimi dilerse yarlıġar (4) didi. Andan ʻİsā Yaḥyā'yı kendü yirine vaṣī eyledi (5) ve anı ḫalīfe dikdi. Ol yidi kişi-kim dīnlerini (6) ṣaḳladılar ve ʻahidlerine ṭurdılar. Anlara vaṣiyyet eyled(7)i-kim yiryüzinde ʻĪsā'nuñ yirine ḫalīfe olalar ve (8) her bir ṭarafa gideler. Ḫalāyıḳı ʻİsā dīnine daʻvet (9) ideler. İkisini Rūmiyye vilāyetine gönderdi. Rūmī (10) Yūnānīler ıḳlīmini anlara ışmarladı. Tā Maġrib ḥaddına (11) varınca ol ṭarafuñ pādişāhlıġın iküñüze vir(12)düm didi. Birine Ḳartūṣ ve birine Yūnus dirlerdi (13) ve birisini Bābil ve ʻIrāḳ ıḳlīmine virbidi. Tā Maşrıḳ (14) ḥaddine varınca aña virdi. Adına Sarsārī dirlerdi (15) ve birine buyurdı-ki Beytü'l-Muḳaddes'de Yaḥyā ile bile (16) ola. Ol ḥalāyıḳı Ḥaḳ Teʻālā'ya daʻvet eyleñ

80b

(1) didi. Adına Baġtūs dirlerdi ve birisini Firengistān'a (2) ve Firāvan ṭarafına gönderdi. Ol şehir-ki Aṣḥabü'l-Kehf (3) anda olurlardı. Adına Baḥsī dirlerdi ve birisini (4) Ḥicāz ṭarafına gönderdi. Adına Bulyā dirlerdi. Çün (5) Yaḥyā Peyġamber 'aleyhi's-selām Ḥavariyyūn ile yiryü(6)zine ḫalīfe eyledi. Anlara vaṣiyyeti tamām eyledi. (7) Andan anası Meryem'le esenleşdi. Ṣabāḥ vaḳti (8) yaḳlaşmışdı. Ḥaḳ Te'ālā'ya du'ā eyledi. (9) Anı yire göge çekdi. Tersālar ol giceyi ḳatı (10) ulu ṭutarlardı. Ol gice bayrām gicesidür dirler. (11) Evlerinde günlükler tütüdürler. Bu gice 'İsā gökden (12) yine inüp göge gitdügi gicedür dirler. Kilisāları (13)nda ṣabaḥ olunca mūmlar yaḳarlar ve şāẕılıḳlar ide(14)rler. Çünki ṣabāḥ oldı. Ḥavariyyūn çıḳup cühū(15)dlar arasında āşikāre yüridiler. İtdiler-ki 'İsī (16) dün gice gökden indi. Bizi yirine ḫalīfe eyledi

81a

(1) ve ḫalāyıḳı Ḥaḳ Te'ālā'ya da'vet eyleñ deyü buyur(2)dı. Dīn 'İsā dīnidür. Mūsī şerī'atiniñ (3) ḥükmi tamām oldı. Ḫalḳı İncil şerī'atına da'vet (4) itmek istediler. Cühūdlar anlardan bu ḫaberi işitd(5)iler. Anları tutup dögdiler. İşkence itdiler. E(6)lbetde 'İsā'dan bīzār oluñ ve illā sizi öldür(7)ürüz didiler. Bu 'aẕāb içinde ḳaldılar. Bularıñ (8) ḫaberi bu ṭarafda Rūm pādişāhına yitişdi. İşitd(9)i-ki Benī İsrā'il'den bir peyġamber ẓāhir olmış. 'İsī (10) dirler-imiş. Ḫalāyıḳa çoḳ mu'cizātlar göstermiş. Ölüyi (11) diri eyler-imiş ve renclüleri ṣaġ eylemiş ve bunca (12) mu'cizātlar göstermiş ve bu mu'cizeler gördükden-ṣoñra (13) bu 'āṣī ṭā'ife 'İsī'yi ṭutup ber-dār itdiler. (14) Şimdi anuñ yārenlerine 'azāb iderlermiş. 'İsā(15)'dan bīzār oluñ dirler imiş. Pādişāh-ı Rūm (16) bunı işidicek ḳaḳıdı. Leşker çeküp Beytü'l-Muḳaddes'e

81b

(1) geldi. Ol cühūdlardan nicesini ḳırdı. Ol Ḥavā(2)riyyūn'ı anlarıñ elinden aldı. Kendüsi 'İsā'ya (3) īmān getürüp Müslimān oldı. Ḥavāriyyūn'dan o (4) kişiler kim 'İsī Rūm vilāyetini anlara ışmarladı. (5) Anları ḫoş ṭutup 'izzet i ikrām-ıla bile alup (6) gitdi. Ḳalanını 'İsī buyurduġı yire gönderdi. (7) Varuñ ol ḫalḳı dīne da'vet eyleñ didi. (8) Ol Hürdūs ki Beytü'l-Muḳaddes'üñ sulṭānı idi. (9) Ol daḫı 'İsā dinine girdi. Müslimān oldı. Ḥavā(10)riyyūn'dan ol bir kişi-kim 'İsā Yaḥyā Peyġamber'e (11) yoldaş eyleyüp Beyti'l-Muḳaddes'e ḫalīfe ḳılmışdı. (12) Hürdūs anları ḳabūl idip sözlerin iṭā'at (13) eyledi. Benī İsrā'il'den daḫı nice kişiler dīn-i 'İsā'yı (14) ḳabūl eylediler. Çünki 'İsāīler dīni vilāyet-i Rū(15)m'da āşikāre oldı. Ol aġaç ki cühūdlar (16) 'İsī'yi ber-dār itmek-içün düzmişlerdi. Anı alup

82a

(1) Rūm'a getürdiler ve anı ḳıble idindiler. Tersālar ḳaçan (2) namāz ḳılsalar ol aġacı öñlerine ḳorlar. Aña ḳarşu (3) ḳılurlar. Tersāīlerüñ da'vāsı budur ki cühūdlar 'İsā'yı (4) ol aġaca aṣdılar. Andan yuḳaru çekildi. Göge (5) gitdi dirler. Anuñçun ol aġacuñ şeklini 'azīz (6) ṭutarlar. Ammā ḳatı ḫaṭā itdiler. Herze söylediler. Cühūd(7)lar 'İsā'yı ber-dār itmediler. Ber-dār itdükleri kişi (8) keṯhüdāları Āyşū' idi-ki Ḥaḳ Te'ālā anı anlara 'İsā (9) şeklinde gösterdi. 'İsā'yı Allāhu Te'ālā yirden alup (11) āşikāre göge çıḳardı. Dār aġacından yuḳaru gitmedi. (12) Çünki 'İsī dīni Beyti'l-Muḳaddes'de āşikāre oldı. (13) İblis-i la'īn ḥīle eyledi. Ol gün-ki Benī İsrā(14)'il'üñ bayrāmları güni idi. Benī İsrā'il Beyti'l-Muḳadd(14)es mezgidine cem' oldılar. İblīs-i la'īn bile(15)since iki dīv uydurup bir aḳ saḳallu nūrānī (16) pīrler şeklinde girüp ol ḫalḳuñ aralarına girüp

82b

(1) oturdılar. Birbiriyle ‘İsī ḥaḳḳında baḥiṣ itdiler ve ḫalāyıḳa (2) va‘ẓ u naṣīḥat idüp itdiler. Ey ḳavm biz Maġribīler sizüñ (3) ‘İsī dīnini ḳabūl itdükleri işidüp sizi sevdügümüzden (4) geldük. Bilevüz ‘İsī ḥaḳḳında ve dīni ḥaḳḳında ne söylersiz (5) ve aña nice i‘tiḳād idersiz. ‘İsāīler itdiler. Biz bildügümüz (6) budur ki Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ peyġamberidür Rūḥu‘llāh’dur. Meryem’ün o(7)ġlıdır. Atası yoḳdur. Allāh emriyle olmışdur didiler. İblis (8) itdi. Atasuz oġlan olmaḳ olmaz. Bildügüm oldur ki (9) ‘İsī’nüñ atası Ḫudā’dur. ‘İsī Tañrı’nuñ oġlıdur. (10) Ol bir dīv itdi. Hay bu söz ḫaṭādur. Tañrı’nuñ oġıl-mı olur. (11) Ḥaḳ Te‘ālā oġlandan ‘avrattan münezzehdür. ‘İsī Tañrı’nuñ (12) oġlı degildür. Belki Tañrı kendisidür ki gökden indi. (13) Meryem’üñ ḳarnına girdi. Oġlan ṣūretinde Meryem’den ṭoġdı (14) ve kendüyi ḫalḳa gösterdi. Yine göge gitdi. Ḥaḳ Te‘ālā (15) ḳādirdür ki ne araya dilerse vara ve kendüyi ne ṣūrete (16) isterse göstere. Ol üçünci itdi. İkiñüzüñ daḫı

83a

(1) sözi ḫaṭādur. Tañrı Te‘ālā kendüyi ḫalḳa göstermez ve (2) bir ‘avratuñ ḳarnına girüp oġlan ṣūretinde ṭoġmaz. Allāhu (3) Te‘ālā ḥaḳḳında böyle dimek olmaz. Tañrı’nuñ ‘avrat ḥāceti (4) yoḳdur, itdiler. Pes sen ‘İsī’yi nice bilürsin. İ‘tiḳā(5)duñ nicedür. İtdi-ki Ḥaḳ Te‘ālā Meryem’i sevdi. Dost idindi (6) ve ‘İsā’yı andan yaratdı ve anı kendünüñ ḳudretine ‘alāmet (7) ḳıldı. Meryem’i ve ‘İsā’yı Tañrılıġında bile şerīk ḳıldı. (8) Anları şerik idindigiñden ötüri yine Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ (9) ‘aẓametinden nesne eksilmedi. Hem eksilmez daḫı şimdiki ḥā(10)lde şeriklerdür. Üçi daḫı Tañrılardur ve ‘İsī ve Meryem Tañr(11)ı’nuñ şerīkleridür didi. O ḫalāyıḳ bunlarıñ sözlerini kim (12) işitdiler. Üç[i] daḫı ḫalıḳ içinden belürsüz oldılar. Bu (13) söz

ḫalḳuñ içine düşdi, itdiler ki ḥaḳ söz budur. (14) Bu üçden ḫālī degildür didiler. Bu üç kişiler firiştehlerdür. (15) Bize ḥaḳḳı iẓhār itmek-içün Ḥaḳ Te‘ālā göndermişdür didiler. (16) Şeyṭān bunı anlaruñ göñline ilḳā eyledi. Bu vech-ile ol

83b

(1) ḫalḳı azdurdı. Ol sebebden Tersāyīleriñ dīni üç dür(2)lüdür. Her biri bir yol iḫtiyār itmişlerdür. ‘İsā’ya daḫı (3) Allāh diyüp kāfir olmışlar.

Rivāyet-i Vefāt-ı Meryem Binti Ümrānehü ‘Ümrān ve Ḳatl-ı Yaḥyā Bin (5) Zekeriyā ‘Aleyhümā Es-Selām

Rāvī eydür çünki ‘İsī göge aġdı. (6) Ḥavāriyyūn yiryüzinde ‘Īsā dīnini āşikāre itdiler. Her kişi-kim (7) ‘İsī aña bir vilāyet ışmarlamışdı. Vardılar ol ṭarafuñ (8) ḫalḳını dīne da‘vet itdiler. Ḥavāriyyūn’dan ol kişi-kim Yaḥyā (9) bile olurdı. Beyti‘l-Muḳaddes’de Hürdūs anları ġayetde (10) ḫoş ṭutardı. Hürdūs daḫı Müslimān olmışdı. ‘İsā’dan (11) ṣoñra Meryem daḫı çoḳ eglenmedi öldi. Hürdūs Yaḥyā(12)’dan destūrsız hīç bir iş itmezdi ve ne-kim istese (13) Yaḥyā Peyġamber ṭanışıġ-ıla işlerdi. Bu Hürdūs’uñ bir ḳardaşı (14) var-ıdı. Bir ḳızı var-ıdı ve bir rivāyetde ügey ḳızı idi. (15) Adına Hirdāne dirlerdi ve bir rivāyetde ol ḳızı melik (16) Hürdūs’uñ ulı ḳızı idi. Hürdūs anı ḳatı severdi.

84a

(1) Dilerdi-kim anı alup ḫatun idine. Yaḥyā’ya ṭanışdı. Yaḥyā(2) itdi. Ol ḳız saña ḥarāmdur. Sen anı almaḳ cā‘iz degildür. (3) Hirdūs’a ol ḳızı almaġa māni‘ olup aldırmazdı. Ol (4) sebebden ḳız anası Yaḥyā’ya kīn ṭutdı. Hirdūs ol (5) ḳızuñ günde bir ḥācetin ḳabūl iderdi. Bir gün yine ḳıza bu gün (6) ḥācet nedür diyü ṣordı. Anası ḳızına Yaḥyā’nuñ başın iste (7) diyü ışmarlamışdı. Ḳız daḫı Yaḥyā’nuñ başın istedi.

Hirdūs (8) itdi. Bu sözden geç. Yaḥyā peyġamber-i Ḫudā'dur. Anuñ başun (9) kesmek ḳaçan olur. Ġayrı ḫācetiñ var-ısa gör didi. Yarında(10)sı yine ṣordı. Ḳız yine Yaḥyā'nuñ başın istedi. Hirdūs (11) aña yine bu vech-ile cevāb virdi. Bir gün Hirdūs meclis (12) ḳurup şarāb içmege oturdı. Ṣoḥbet āraste ve gerim olıcaḳ (13) ol ḳızı anası ṭonatdı ve zeyn itdi. Heẕār 'izz ü nā(14)z-ıla Hirdūs ḳatına gönderdi. Hirdūs ol ḳızı ol (15) ḥāletde görüp 'ışḳı biñ evvelkice oldı. Andan ḳızı ilerü (16) gelüp saġraḳ sürdi. Hirdūs'ı ser-ḫoş eyledi. Hirdūs

84b

(1) mestlik fi'liyle ḳızuñ eline yapışup içerü ḫalvet odasına (2) iletdi. Diledi-kim ḳıza el ura. Ḳız itdi Yaḥyā'nuñ başını (3) kesüp bile öñüme getürmeyince ben saña boyun virmezin. Hirdūs (4) ḳatı ser-ḫoş olmışdı. Buyurdı Yaḥyā'nuñ başını kesüp bir (5) tepsiye ḳoyup Hirdūs'uñ öñine getürdiler. Tepsi içinde ol (6) kesilmiş baş söyledi. Yā Hirdūs bu ḳıza yoḳama ki saña ḥarā(7)mdur didi. Kesilmiş başdan bu resme ḫaber gelicek Hirdūs (8) ḳorḳdı. İtdigi işe peşīmān oldı ve ḳızı ḳatından ḳovdı. (9) Müteḥayyir olup oturdı. Geldiler itdiler. Ey pādişāh ol (10) yirdeki Yaḥyā'nuñ başın kesüp saña gönderdiler. İki ṭamarınıñ (11) ḳanı ırmaḳ gibi olup aḳar diñmege çāre olmadı didiler. Hirdūs (12) itdi. Üzerine ṭopraḳ atuñ. Ṣol-ḳadar ṭopraḳ atdılar. (13) Bir depe gibi oldı. Ol ṭoprak yıġıldı. Ḳan diñmedi. Ol (14) ṭopraġı delüp aḳardı. Meger Āṣḳāniler'den bir pādişāh var-ıdı. (15) Adına Ḫurdūs dirlerdi. İşitdi-ki Benī İsrā'il 'āṣilıḳ (16) idüp üç peyġamberi nā-ḥaḳ yire depelediler. İtdi anlar ne

85a

(1) kāfir ṭā'ife imiş. Zekeriyyā anlardan ḳaçup aġac içine (2) gizlendi. Ṣoñra aġac-ıla kesdiler ve 'İsī Peyġamber'i dāra (3) çekdiler ve Yaḥyā'nuñ başın kesdiler.

Bunlardan yig ġazā (4) idicek yir mi olur diyüp leşker çeküp Beyti‘l-Muḳaddes’e (5) geldi. Şehir ḳapusı öñünde oturdı. Bir ser-leşkeri (6) var-ıdı. Adına Bübūrz̲ār dirlerdi. Anı şehir içine (7) gönderdi. İtdi yüri şehir ḫalḳında Benī İsrā(8)‘il’den kimi bulursañız ḳır. Şol-ḳadar öldür ki (9) ḳanları ırmaḳ olup aḳsun. İşbu oturduġım yire (10) degin gelsün göreyin. Zirā ben Allāh’a nez̲ir idüpdü(11)rin-ki ḳan öñümden ırmaḳ gibi aḳmayunca anları ḳır(12)maḳdan vaz gelmeyem didi. Pes Bübūrz̲ār şehre girdi. (13) Ol Yaḥyā’yı öldürdükleri yire uġradı. Gördi-kim (14) ṭoprağı ṭaġ gibi yıġmışlar. Birbirin ḳan bıñar gibi (15) olup aḳar. Bu ne diyüp anlara ṣordı. Benī İsrā‘il’den (16) Yaḥyā ḳanıdur dimeye ḳorḳdılar. Şehir ḫalḳı dirilüp

85b

(1) ḳurbānlar eylemişdük. Bu ḳan andandur diyüp yalan söylediler. (2) Bübūrz̲ār inanmadı. Elbetde ṭoġrusın söylemek gereksin (3) didi. Āḫ̲ır nā-çār olup Yaḥyā Peyġamber’i öldürdügümiz (4) yir budır ve ol vaḳitden berü ḳan diñmeyüp aḳar didiler. (5) Bübūrz̲ār itdi. Ya bu ḳan diñmeklige çāre ne ola. İtd(6)iler bunı öldüren kişinüñ ḳanı bu ḳan üzerine a(7)ḳıtmayınca yāḫ̲ūd yitmiş biñ kişi bu ḳan üzerine (8) boġazlanmayınca bu ḳan diñmez didiler. Hürdūs ḫ̲od ḳaçup (9) gizlenmişdi. Ne-ḳadar ki aradılar bulunmadı. Bübūrz̲ār ḳılıç (10) çeküp Benī İsrā‘il’den yitmiş biñ kişi ol ḳan (11) üzerine boġazladı. Tā ki ḳan diñdi. Ba‘żılar eydür (12) bir ḳarı Hürdūs gizlendügi yirde görmişdi. Geldi (13) ḫ̲aber virdi. Götürüp ol ḳan üstüne boġazladılar. (14) Andan ḳan diñdi. Āḫ̲ır Bübūrz̲ār anları ḳırmaḳdan (15) yoruldı ve esirgedi, itdi. Pādişāhuñ ḥükmi (16) budur. Sizi şol-ḳadar ḳıram ki ḳanıñuz ṭaşra çıḳa.

86a

(1) ḳapudan aḳa. Degirmen yüridüp un ögide. Eyle idersem (2) Benī İsrā‘il’üñ köki kesilür. Varuñ atdan eşekden (3) ṭavardan neñüz var-ısa getürüñ öldürüñ. Ḳanları (4) ḳanıñuzı ḳarışup aḳsun didi. Ne-ḳadar ṭavar var-ısa (5) Benī İsrā‘il getürüp boġazladılar. Şöyle oldı-ki ḳan (6) ırmaḳ gibi olup aḳdı. Degirmen dönderdi. Ḫur(7)dūs’uñ serā perdesi öñinden yol idi virdiler. (8) Aḳdı gitdi. Ḫurdūs anı görüp Benī İsrā‘il’e a(9)mān virdi. Andan Benī İsrā‘il’üñ oġlından ḳızından (10) gözleri begendügini esīr eylediler. Ḳalanını ḫaraca (11) kesdiler. Beytü‘l-Muḳaddes’i yıḳdılar ve mezgidi ḫarāb (12) eylediler. İçini murdārla ṭoldurtdı. Andan Benī (13) İsrā‘il’e itdi. Her ki Beyti‘l-Muḳaddes’üñ mezgidünüñ (14) içine murdār ata. Anuñ ḫarācını almasunlar didi. (15) Bu sözi işidicek Benī İsrā‘il kendü mezgidlerini (16) murdārla ṭoldurdılar. Şehri ḫod şöyle ḫarāb itd-

86b

(1)i-ki Buḫtü‘n-naṣır daḫı eyle itmemüşdi. Eydürler ki bu (2) Bübūrẕār ṣoñra Müslimān oldı. Benī İsrā‘il dīnine (3) girdi ve Ḫurdūs’dan ayrıldı vāz geldi. Ḫurdūs ol (4) vilāyetini Bübūrẕār’a virmişdi. Ölünce Bübūrẕār andan (5) ḳaldı. Andan-ṣoñra Ḫirdūs daḫı öldi. Benī İsrā‘(6)il’den ḳalanlar Beyti‘l-Muḳaddes’e geldiler. Şehri ‘imāret (7) itdiler. Mezgidi arıdup pāk itdiler. Eydürler nice(8)ler Bübūrẕār didükleri hemān Buḫtü‘n-naṣır’dur. Ḫaḳ (9) Te‘ālā Yaḥyā’dan-ṣoñra anı Benī İsrā‘il üstüne (10) musallaṭ ḳıldı. Ammā bu ṣaḥīḥ degildür. Zīrā Buḫtü‘n-naṣır (11) Ẕü‘l-ḳarneyn’den öñdin geçmişdi. Behmen ve (12) İsfendiyār zamānında gelmişdür. ‘Aceb budur ki muṣannef (13) kitābında Buḫtü‘n-naṣır’i iki yirde ẕikir eylemiş. (14) Biri Ẕü‘l-ḳarneyn’i ḳıṣṣasında öñdin añmışdur ve bir daḫı (15) bu arada añmış. Bu

Buḫtü‘n-naṣır Beytü‘l-Muḳaddes’i yıḳup (16) peyġamber-zādeleri esīr eyledügi vaḳitde Dānyāl

87a

(1) Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām’la biş peyġamber oġlı bile (2) kendü içün esīr idüp anı ḳoyup ḳul id(3)inmişdi. Buḫtü‘n-naṣr’a itdiler. Bu ḳullaruñ senüñ (4) dīnini ḳabūl itmeyüp bir ġayrı Tañrı’ya ṭaparlar. Buḫtü‘n-(5)naṣır anlara ṣordı. Anlar daḫı biz pūṭa ṭapmazuz. (6) Allāh’a ṭaparız didiler. Buḫtü‘n-naṣır bir büyük ḳuyu ḳaz(7)durdı. İçine bile aṣlan ḳoydı ve bu altı kişi-y-ile (8) bile ḳoydı. Göreyin ol Tañrıñuzı sizi bu (9) arṣlandan ṣaḳlayu bilür mi didi. Ol gün ol (10) gice aṣlan-ıla bile ḳuyuda oldılar. Ṣabāḥ (11) Buḫtü‘n-naṣır ḳuyu üzerine gelüp gördi-ki aṣlan (12) bi[r] bucaġa büzülmiş ṭurur. Hīç birine żarar[617] itmemiş (13) ve hem ol ḫalḳı yidi kişi olmışlar. Anları ḳuyudan (14) çıḳardı. İtdi bu bir yoldaşıñuz ne kişidir. Ol ḫod (15) firiştehdi. Anları ṣaḳlamaġ-ıçun gelmişdi. Ol firişteh (16) Buḫtü‘n-naṣır bir şaplama urdı. Buḫtü‘n-naṣır delü

87b

(1) olup şehirden gitdi. Hergiz ādem ḳatına ve ma‘mūr (2) yire gelmedi. Yedi yıl miḳdārı yabanlarda yürürdi. (3) Āḫır anda helāk oldı. Ṣāḥib-i kitāb eydür (4) bundan şöyle añlanur ki ol zamānda her ẓālim (5) pādişāha Buḫtü‘n-naṣır dirlerdi ve bu Ḫurdūs’a (6) daḫı Buḫtü‘n-naṣır didükleri ol cihetden ola (7) ve illā ḥaḳīḳatde Buḫtü‘n-naṣır oldur ki Ẕü‘l-ḳarneyn(8)’den öñdin ẓāhir oldı. Bu şimdi ẕikir

[617] żarar : ẓarar (Metinde).

o(9)lunan kişi Hürdūs'dur. 'Acem beglerinden bir pādi(10)şāhdur. Ġayetde ẓālim[618] oldığı sebebden Buḫt(11)ü'n-naṣır dimişler. Allāhu a'lem.

(12) **Beyān-ı Ḳatl-i Zekeriyyā ve Nübüvvet-i Yaḥyā 'Aleyhümā Es-Selām**

(13) Rāvī eydür Zekeriyyā'yı öldürdükleriniñ sebebi bu i(14)di-kim ol vaḳit-kim Meryem 'İsā'yı alup Beytü'l-Muḳaddes'den (15) gitmemişdi. Meryem'üñ gitdügini Benī İsrā'il'den hiç kimesne (16) bilmemişdi. Çün bildiler 'İsī Meryem belürsüz oldı

88a

(1) ve n'olduḳların bilmediler. Dirilüp Zekeriyyā'ya itdiler. Biz (2) seni şimdiye dek peyġamber bilüp saña inanmaduḳ. (3) Şimdi bildük-ki sen kāfir olduñ. Ḥāşā Meryem-ile (4) zinā eyledüñ. Oġlan ṭoġurtduñ. Āḫır Meryem iḳrār ide (5) diyü ḳorḳduñ. Bir sebeble anları ḳaçurduñ. Mıṣır'a gö(6)nderdüñ. Elbetde seni öldürürüz didiler. Ḳaṣıd itd(7)iler ki Zekeriyyā'yı öldüreler. Melik Herdūs'a dimişlerdi-ki (8) Zekeriyyā şuncılayın iş itdi. Anları Mıṣır tarafına gönde(9)rdi. Bir kişi ki peyġamber virile böyle ide. Elbetde anı (10) öldürmek gerek dimişlerdi. Hürdūs daḫı 'İsā'yı iste(11)mişdi-kim öldüre. Zekeriyyā anları ḳaçurdı diyicek Zekeriyyā'yı (12) buluñ öldürüñ didi. Zekeriyyā daḫı diledi-kim ḳaçup Şām (13) ṭarafına gide. Meryem'üñ ardınca Benī İsrā'il Zekeriyyā'nuñ (14) ḳaçduġın işitdiler. Ardına düşdiler. Zekeriyyā gördi-kim (15) yitişürler. Şehir ḳapusı öñinde bir büyük aġaç var-ıdı. (16) İçi ḳovuḳdı. İşāret eyledi aġaç yarıldı. Zekeriyyā

88b

(1) ol aġacuñ içine gizlendi. Aġaç yine bütün oldı. (2) Allāh'uñ emriyle Benī İsrā'il Zekeriyyā'nuñ izin izleyüp (3) aġacuñ dibine getürdiler. Andan belürsüz oldı. (4)

---

[618] ẓālim : ẓālīm (Metinde).

Bildiler ki aġaç içindedür. Yine itdiler aġacuñ (5) ḳovuġı yoḳ. Bunda degildür didiler. Dilediler ki yine (6) dönüp gideler. İblīs-i la‘īn yitişdi. İtdi şāyed (7) siḥr-ile aġacuñ içine girmiş ola. Bu aġacı bıçġu (8) bile kesüñ. İçinde ise bellü olur didi. Pes (9) aġacı biçdiler. Zekeriyyā’nuñ ḳanı aḳmayınca anda idigin (10) bilmeyeler. Çünki Zekeriyyā’yı öldürdiler. Yine şehre geld(11)iler. Yaḥyā ḳaçup şehirde gizlendi idi. Bunuñ üzer(12)ine çoḳ zamān geçdi. Āḫır Hürdūs öldi. Pes (13) Yaḥyā ṭaşra çıḳdı. Ḥaḳ Te‘ālā Yaḥyā’ya peyġamberlik vir(14)di. Otuz yıl Yaḥyā anlara peyġamberlik eyledi ve (15) Yaḥyā ‘İsā’dan ḫaber virdi ve aña gökden kitāb (16) indügin ve şehre gelecegin ve mu‘cizātlar gösterecegin

89a

(1) ḫalḳa bildürdi. Çünki ‘İsī girü geldi. Evvel (2) kişi-kim ‘İsā’ya īmān getürdi Yaḥyā idi. Anu(3)ñ-çun-ki Ḥaḳ Te‘ālā anuñ ḥaḳḳında (3-4) [619] مصدقاً بكلمات من الله didi. Kelimeden ‘İsī’dür.

(5) **Ḥikāyet-i Aṣḥābü‘l-Kehf Raḍıya‘llāhu ‘Anhü**

(6) Eydürler ki bu Aṣḥābü‘l-Kehif bir ḳaç yigitlerdi. Bir şehirde (7) olurlardı. Ol şehrüñ ḫalḳı kāfirlerdi. Bir pādişā(8)hları var-ıdı. Adına Takyānūs dirlerdi Yūnānīlerdendi. (9) Tañrılıḳ da‘vāsın iderdi. Ol şehrüñ ḫalḳı aña (10) Tañrımuz dirlerdi. Ol ḳavmüñ ulu ḳatda peyġamberleri (11) daḫı yoġ-ıdı. Bu nesne ‘İsī zamānından öñdindi. (12) Aṣḥābü‘l-Kehif altı yigitlerdi. Her birisi ulu zāde(13)lerdi. Ḥaḳ Te‘ālā anlara hidāyet virdi ve kendünüñ va(14)ḥdāniyetini göñüllere ilhām ṭarīḳıyla bıraḳdı-ki Allāh’ı (15) birlediler. İḫlāṣ-ıla Müslimān oldılar. Bunlaruñ İslām’ı (16) ḫaberi Taḳyānūs’a yitişdi. Bunları Taḳyānūs ṭutdı,

---

[619] “Allah’tan bir kelimeyi tasdik edecek.” 3/Âl-i İmrân/39.

89b

(1) itdi. Bunca maḫlūḳāt Tañrımuzdur diyü bańa ṭaparlar. (2) İşitdüm-ki siz benden ġayrı bir Tañrı'ya daḫı ṭaparmışsız. (3) Ol Tañrıñuz kimdür ki ṭaparsız didi. Ḥaḳ Te'ālā göñline (4) ḳuvvet virdi. Taḳyānūs'dan hirgiz ḳorḳmadılar. Dīnlerini (5) gizlemediler. Ṭoġru söylediler. İtdiler-ki (5-6) ر بّنا ربّ السّماوت و الارض لن ندعو[ا] من دونه الها لقد قلنا اذا شططاً[620] Ya'nī bizüm (7) Allāh'ımuz bu gökleri ve yirleri yaradan Allāh'dur ki yirüñ gögüñ (8) cemī' maḫlūḳātuñ Tañrısı'dur. Bizler ol Allāh'a ṭaparuz. (9) Andan ġayrı Allāh dimezüz. Disevüz bāṭıl söylemiş (10) oluruz. Günāhkār oluruz didiler. (10-11-12) هؤ لا ء قومنا اتّخذو [ا] من دونه الهة لولا يأتون عليهم بسلطان بين فمن اظلم ممّن افترى على الله كذبا[621] itdiler. Bizüm ḳavümlerimüz delīlleri (13) ve ḥüccetleri yoġ-iken Allāh'ı ḳodılar. Ġayrı kimseyi ma'būd (14) idindiler. Nefislerine ẓulüm itdiler. Cihānda andan (15) artuḳ ẓālim kim ola-kim Allāh ḥaḳḳında yalan sö(16)yleye. Bühtān eyleye ve aña şerīk iṯbāt eyleye

90a

(1) didiler. Taḳyānūs bu ḫaberi işitdi ḳaḳıdı. (2) Ḳaṣıd eyledi-ki anları depelendüre. Ammā ṣabır eyledi. (3) Diledi-kim anları ḫalḳa azdılar deyü bildüre ve anları (4) ḫalḳ arasında böyle öldüre. Tā ki ḫalḳ ẓulm-ıla ö(5)ldürdi dimeyeler. Taḳyānūs'uñ bir ḳaḍısı var-ıdı. Ol-daḫı (6) Yūnānīlerdendi. İslām üzerine idi. Ammā āşikāre (7) idemezdi. Taḳyānūs ol ḳāḍıya itdi. Bu sözi (8) söyleyenlerüñ ḥaḳḳında ne maṣlaḥat görürsin. Bunları (9) nice itmek gerek ve ne ṭarıḳ-ıla öldürmek gerek. (10) Ḳaḍı itdi.

---

620 "'Bizim rabbimiz göklerin ve yerin rabbi! Biz ihtimali yok O'ndan başka bir ilâha tapmayız; doğrusu o surette [takdirde] cidden saçma söylemiş oluruz!'" 18/Kehf/14.

621 "'Şunlar/şu bizim kavmimiz olacaklar, tuttular O'ndan başka ilâhlar edindiler. Onlara karşı açık bir burhan [delil] getirselerdi ya! Artık bir yalanı Allah'a iftira edenden daha zâlim kim olabilir?'" 18/Kehf/15.

Bunlar ulu zādelerdür ve begler o(11)ġlanlarıdur. Bunları bī-tekellüf öldürmek olmaz. Bu gice (12) amān virgil-ki göñülleri ile ṭanışalar. Şāyed inṣā(13)fa geleler. Ḥaḳ n‘eydügini bileler. Taḳyānūs anlara naṣīḥat eyledi. Kendü ḳanıñuza girmeñ. Bu sözi sö(15)ylemeñ. Bu gice siz mühlet olsun. Şāyed ‘aḳlıñuz (16) başıñuza gele didi. Anları alup Taḳyānūs ḳatından

90b

(1) gitdiler. Bir evde ḥapis itdiler. Ol gice anlar (2) ṭanışıḳ itdiler. Yā Rabbi bu ẓālim bizi öldiriserdür. (3) Yigrek oldur ki bu gice ḳaçavuz didiler. Bu fikri ṣavāb (4) görüp çıḳdılar. Dün içinde gitdiler. Ol-vaḳit anlar altı (5) yigitlerdi. Ḥaḳ Te‘ālā anları Ḳur‘ān içinde cevān-merd yigit (6) deyü añdı. İşbu āyetdeki [622]فتنة [امنو] برّبهم eydür ki Ḥaḳ Te‘ālā ol (7) Ḳur‘ān içinde hīç kimseyi yigit deyü añmadı. İllā bunları (8) biri Aṣḥābü‘l-Kehif’dür ve biri daḫı İbrāhīm Peyġamber ki (9) قالو[ا] سمعنا فتا يذكر هم يقال له ابراهيم[623] Bu altı kişinüñ ulu(10)larınuñ adına Mekselminā dirlerdi ve biri daḫı Maḥsilminā (11) idi. Ammā Taḳyānūs-ıla münāẓara[624] iden Mekselminā idi ve birine (12) Yemlīḫā dirlerdi ve biri daḫı Merṭūs ve biri Serṭūs. (13) Bişincisi altıncısı Bilinūs-ıdı. Çünki bunlar şehirden (14) ṭaşra çıḳdılar. Şehre yaḳın yirde bir ṭaġ var-ıdı. (15) Pinculūs dirlerdi. Ol ṭaġa yüz ṭutdılar gitdiler. (16) Yolda giderken bir çobana rasıt gelüp buluşdılar. Ḳoyun

91a

(1) güderdi. O çobanuñ adına Diyūs dirlerdi, (2) itdiler. Ey çoban, işbu ṭaġda yüriyüpdürsin. (3) Hīç yir bilür misin biz anda penhān olavuz ki (4) bir kimse bizi

---

[622] “….birkaç genç yiğit…” 18/Kehf/13.

[623] “‘Bir delikanlı işittik bunları anıyor, adına İbrahim deniyormuş’ dediler.” 21/Enbiyâ/60.

[624] münāẓara: münāẓire (Metinde).

bulmaya. Bir ḳaç gün eglenevüz. Çoban (5) itdi. Siz ne kişilersiz ve ne suçuñuz vardur ḳaçup (6) gizlenecek yir istersiz, itdiler. Bu şehrlü dīninden (7) ve pādişāhları dīninden ġayrı bir dīn ṭutaruz. Ol (8) sebebden bizi ol pādişāh öldürmek istedi. (9) Anuñçun ḳaçavuz didiler. Çoban itdi sizüñ dīniñüz (10) nedür ve Tañrıñuz kimdür. Anlar çobana dīnlerini ‘arıż (11) itdiler. Biz bu gögi yiri yaradan Allāh’a ṭaparuz. Tañrı(12)muz oldur didiler. Çoban itdi ben-daḫı sizüñ (13) dīniñüzi ḳabūl eyledüm. Allāh’ı bir bildim. Sizüñle bile (14) olurın didi, itdiler. N‘ola andan çoban itdi. (15) İşbu ṭaġda bir ‘aceb maġārā vardur. Aġzı dardur. (16) Ammā içerüsi be-ġāyet giñdür. Biz bir nice çobanlaruz,

91b

(1) ḳaçan ṣovuḳ olsa ḳoyunları ol maġāraya ḳoyavuz. (2) Bir bucaġında biz yaturuz didi. Andan ḳoyunı ḳodı. (3) Anlaruñ-ıla bile yoldaş oldı. Çobanuñ bir itçügezi (4) var-ıdı. Adına Ḳıṭmīr dirlerdi. Ol itçügez daḫı (5) bile idi. İtdiler itüñi ḳo gitsün. Şāyed üre (6) ġavġā eyleye. Bizi ṭuyura didiler. Çoban ol iti (7) ḳodı. Ne-ḳadar-ki cehid eyledi dönmedi. Āḫır Ḥaḳ Te‘ālā (8) ol ite dil virdi. Faṣīḥ dil-ile söyledi, itdi. (9) Beni n‘içün ḳovarsız. Ben-daḫı ol siz ṭapduġuñuz (10) Tañrı’ya ṭapdım ve sizüñ Dīniñüze girdüm didi. Bu ‘alā(11)metleri görüp ṣıdıḳları ve iḫlāṣları daḫı ziyāde oldı. (12) Gitdiler ol maġāranuñ ḳapusına irişdiler. İçerü (13) girdiler. Gördiler bir ulu maġāra. İçi ġāyetde giñ. Çünki (14) girdiler anda yatdılar uyudılar. Ol itçügez daḫı yatdı. (15) İki öñ ayaġını uzatdı. Başını üstüne ḳodı. (16) Ḫaber virür Ḳur‘ān’da gelür. [625] وكلبهم با سطٌ ذراعه بالو صيد

92a

[625] “… köpekleri de medhalde [mağaranın girişinde] iki kolunu uzatmış!” 18/Kehf/18.

(1) Hemān-ki uyḳuya vardılar. Ḥaḳ Te‘ālā cānlarını ḳabż eyledi. (2) Yarındası anlaruñ ḳaçduḳlarını bildiler. Taḳyānūs’a ḫaber vir(3)diler. Taḳyānūs her ṭarafa ādemler virdiler. Bir ay tamām aradılar (4) bulamadılar. Anlar ol maġārada üç-yüz ṭoḳuz yıl ḳaldılar. (5) Ḥaḳ Te‘ālā anlaruñ üzerine bir firişteh mü‘ekkel ḳodı. (6) Her gün anlaruñ bedeni çürümesin diyü bir yanından bir yanına (7) dönderürdi. Ḳur‘ān’da ḫaber virür. [626]ونقلّبهم ذات اليمين وذات الشمال (8) Gāh ṣaġ yanlarına gāh ṣol yanlarına dönderürdi. (9) Bu üç-yüz yıl içinde Taḳyānūs öldi. Ol vilāyet (10) Yūnānīler elinden çıḳdı. Rūmīler eline düşdi. (11) Rūmīlerden evvel kişi-kim Şām vilāyetine sulṭān (12) oldı. Ol bilde[de] ‘İsā dünyāya geldi. İncil’de (13) Aṣḥābü‘l-Kehif ser-güẕeştini ve anlar ol maġārada (14) üç-yüz ṭoḳuz yıl olup ṣoñra diri olacaḳlarını (15) Rūmīler’e beyān itmişdi. Rūm ‘ālimleri anlaruñ (16) gelmesine muntaẓırlardı. Çünki bunca müddet tamām

92b

(1) oldı. Ḥaḳ Te‘ālā anları diri eyleye. Ḫalāyıḳ ulu diri (2) olduġını gözleriyle göreler. Ḳıyāmet ḳopmasına şüphe (3) itmeyeler. Bir gün öyle namāzı vaḳtinde Mekselminā (4) anlaruñ ululları idi. Diri oldı ve yoldaşlarına (5) ṭuruñ deyü çaġırdı. Cem‘isi uyḳudan uyanur (6) gibi diri oldılar. Ayaḳları üstüne durı geldiler. (7) Ol itcügez daḫı diri oldı. Andan Mekselminā (8) itdi. ‘Aceb ne miḳdār yatduḳ ola. Bu maġarada ne-ḳadar (9) eglendük ola. Bir gün yāḫūd yarım gün eglendük (10) ola. Zīrā şöyle ṣandılar ki dünki gün seḥer vaḳtinde (11) maġaraya girüp yatdılar. Bu gün öyle olunca uyudılar (12) ṣandılar. Yine gevdelerinüñ aġırlıġından şüpheye düşdiler,

[626] “..ve biz onları sağa sola çevirириz.” 18/Kehf/18.

(13) itdiler ki. [627] رَبّكم اعلَم بما لبثتم Allāh'uñuz bilür. Biz maġārada (14) ne-ḳadar yatduḳ didiler. Ḳarınları acıḳmışdı. Ḫāṭırları (15) ṭa'ām istedi. Bir Taḳyānūs fulorisi çıḳardılar. (16) Yemlīḫā eline virdiler. Yüri uġurlayın şehre var. Bizüm

93a

(1) çün eyüce yimek al getür. Yiyelüm ve hem yolda azıḳ (2) idelüm. Gün ṭolunınca bundan ṭuralum. Aḫşāmdan-ṣoñra (3) çıḳalum gidelüm didiler. Yemlīḫā fuloriyi alup şehre geldi. (4) Şehrüñ evleri çarşularını bildi. Eved(?) hīç ādemīlerinden (5) kimseyi añlayamadı. Ḳatı 'acebledi. Dünden berü bu şehrüñ (6) ādemīsi bir dürlü daḫı olmış didi. Fi'l-ḥāl bir etmekci (7) dükkānına vardı. Fuloriyi virdi. Bize etmek ve yiye(8)cek vir didi. Etmekçi fuloriye baḳdı, itdi. Bu fuloriyi (9) ḳanda bulduñ. Yemlīḫā itdi. Bu bizüm pādişāhımuzuñ fulo(10)risidür. Etmekci itdi. Bu begüñ degildür. Sen-daḫı bu yir (11) ādemi degülsin. Yabanda genc bulmışsın. Bu ilerü zamān (12) sulṭānları fulorisidür. Yemlīḫā itdi. Ben şehirden (13) dün gitdüm. Bu fulori Taḳyānūs'uñ kendü fulorisidür (14) didi. Bu etmekci bir 'āmiy kişiydi. Taḳyānūs'ı işitmiş (15) degüldi, itdi. Bu pādişāh-ki sen söylersin. Hirgiz (16) 'ömrümde işitmedim bilmezin. Bizüm pādişāhımuz falāndur.

93b

(1) Yemlīḫā itdi. Sizüñ pādişāhıñuz nice dīn ṭutar ve kime (2) ṭapar didi. Etmekci itdi. 'İsī dīnin ṭutar ve Allāh'a (3) ṭapar. Bular bu sözde-iken bunlaruñ ḫaberi 'avām[628] ḳulaġına (4) yitişdi. Yemlīḫā'yı ṭutup pādişāh ḳatına iletdi. Pādi(5)şāh anuñ ḫaberin işitdi. Ol fuloriyi gördi. Bild(6)i-ki bular Aṣḥābü'l-Kehif'dür. 'İsī İncīl içinde (7) anlarıñ geleceginden ḫaber virmişdür. Tiz 'ālimlerine (8) ḫaber eyledi. Ḳatına

[627] "'Ne kadar durduğunuza' dediler; rabbiniz a'lemdir!" 18/Kehf/19.

[628] 'avām : 'avān (Metinde).

geldiler. Yemlīḫā'ya ḥikāyetini söyle didiler. (9) Yemlīḫā itdi. Biz bu şehirden dün çıḳduḳ. Pādişāh (10) Taḳyānūs-ıdı. Dīnimüz ḳorḳusından bizi öldüre diyü (11) ḳaçduḳ. Fülān yirde bir maġārada yatduḳ uyuduḳ. (12) Uşda bu gün durıgeldük. Ben şimdi geldüm-ki (13) anlaruñ için azuḳ alam. Geceye-dek eglenevüz. Gice ḳaça(14)vuz gidevüz. Ol 'ālimler taḥḳīḳ bildiler. 'İsī İncīl'de (15) ḫaber virmişdür. Yemlīḫā'ya itdiler. Ey yigit beşāret o(16)lsun-ki Taḳyānūs zamānı geçmişdür. Ḳanda giden Taḳyānūs

94a

(1) didi. O-zamānda ta bu zamān olunca üç-yüz ṭoḳuz yıldur. (2) Ḥaḳ Te'ālā 'Īsī Peyġamber 'aleyhi's-selām'ı gönderdi. İncil'de (3) sizüñ ḳıṣṣañuzı beyān eylemişdür. Biz Allāh'a ṭaparuz. (4) 'İsī şerī'atini ṭutaruz ve Müslimānlaruz. Sizüñ gelmeñüze (5) muntaẓırlaruz. Siz ol maġārada iken bunca yıl geçdi (6) didiler. Andan ṣordılar ki yoldaşlaruñ şimdi ḳanda(7)dur, itdi. Fülān yirde bir maġāradadur. Pes pādişāh (8) kendüsi atlandı. Şehre ḫaber oldı. Cemī' ḫalāyıḳ (9) bildiler çıḳdılar. Yemlīḫā öñlerince maġāradan yaña gitdiler. (10) Yaḳın gelicek Yemlīḫā itdi. Şimdi ol yārenlerüñ (11) bu ḥālden ḫaberleri yoḳdur. Taḳyānūs henüz diri (12) ṣanurlar. Şāyed bu ġalebeyi işidicek Taḳyānūs ġalebe(13)sin ṣanalar. Kendüleri ṭutmaġ-ıçun geldi ṣanup (14) iḫtiyāṭ ideler. Baña destūr virüñ varayın. Bu ḥāli (15) anlara bildüreyin. Maġāradan ṭaşra çıḳsunlar. Pādişāh (16) destūr virdi. Yemlīḫā içerü gelüp ḥikāyeti anlara

94b

(1) ḫaber virdi. Taḳyānūs öldügini 'İsā Peyġamber geldügini (2) ve aña kitāb indügini anlara söyledi. Ḥaḳ Te'ālā'nuñ (3) birligine şükür itdiler. El getürüp götürüp

Allāh'dan dilediler ki (4) yine rūḥların ḳabıż eyledi. Pādişāh ol ḳavm-ile (5) geceye-dek ṭurdılar. Uma gördiler. Kimse çıḳmadı. Gice (6) anda yatdılar. Yemlīḫā gelmeyicek pādişāh itdi. Biriñüz (7) maġāraya girüñ. Bize ḫayır ḫaber getürüñ didi. Hīç (8) kimse cir'et idüp içerü girmediler. Ol maġāra ḳapu(9)sında bir mezgit yapdılar ve bir ṭaşa anlaruñ ḥālini ve ḳıṣṣa(10)sını tamām yazdılar. Ne pādişāh zamānında olduġını (11) beyān eylediler ve Aṣḥābü'l-Kehif yidi kişi idiginde (12) müfessirlerüñ hīç iḫtilāfı yoḳ. Zīrā Ḳur'ānda daḫı (13) böyledür. سبعة وثا منهم كلبهم[629] diyüp seb'adan ziyāde (14) dinilmediginden yidi idükleri ma'lūmdur. Hem Ḥażret-i (15) Risālet'den mervīdür ki Aṣḥābü'l-Kehif yididür. (16) Ammā muṣannif ki Muḥammed bin Cerīr Aṣḥāb'ül-Kehif ṭoḳuzdur

95a

(1) didi. Yidisinüñ adını yazduġımız gibi söyledi. (2) Sekizinci Ḳālūs'dur didi. Bu söz Ḳur'ān'a muḫālifdür. (3) Eger yediden ziyāde ise ثامنُهُم ثاسِعُهُم وكَلبُهُم[630] (4) dinileydi ve Aṣḥābü'l-Maġārī Aṣḥābü'l-Kehif sekizdür (5) didi. Ammā ṣaḥīḥ degildür. Ṣaḥīḥ budur anlar yidi (6) kişiler va'llāhu a'lem. İkinci cildi tamām oldı (7) ve ḳıṣṣasında Aṣḥābü'l-Kehifdür. Temmet.

(8) **Nev'-i Dīger Şem'ūn**

Ḥaberde gelür ki mülūk-ı (9) ṭavāyif zamānında Rūm şehirlerinden bir şehirde bir kişi (10) var-ıdı. Adına Şem'ūn dirlerdi. Müslimān idi Allāh'a (11) ṭapardı. Ḳarnında iken anası anı Allāh'a bağışlamışdı (12) ve anı Allāh yoluna neẕir itmişdi. Allāhu Te'ālā aña (13) şol-ḳadar ḳuvvet virmişdi-kim hīç kimse anuñla ba(14)şa varamazdı.

---

629 "'Yedidir ve sekizincileri köpekleri' diyecekler." 18/Kehf/22.

630 "Sekizdir ve dokuzuncuları köpektir."

Şöyle kim eger elini ayaġını bir muḥkem (15) ip-ile bağlasalar ne-ḳadar muḥkem berik ip olsa anuñ (16) ḳuvvetine döyemezdi ve eger ellerini Dımışḳī demüri ile

95b

(1) berkitseler ḳuvvet-ile çekicek pāre pāre eylerdi. Ol (2) şehir ḫalḳı put-perestlerdi. Şem‘ūn’uñ şehrinden ṭaşra (3) bir ferseng yirde evi var-ıdı. Yalñuzca gelürdi. Ol (4) ḫalḳı Allāh’a da‘vet iderdi ve anlaruñla ṣavaş ḳılur(5)dı. Şehirlü dükelisi bir yaña olurdı. Şem‘ūn’a hīç (6) ẓafer bulamazlardı. Yaraġı daḫı deve çekisi idi. Eline (7) alurdı savaş iderdi. Ḥaḳ Te‘ālā anuñçun diled(8)ügi yirden ṣular çıḳarurdı. Ol şehir ḫalḳınuñ (9) kimini esīr ḳılurdı. Māllarını alurdı. Her ne-ḳadar (10) kim ḥile iderlerdi. Anı ṭutmaġa çāre idemezlerdi. (11) Gördiler ki eger ‘ālem ḫalḳı bir araya gelse erlik-ile (12) aña çāre bulunmaz. Bir araya gelüp ṭanışıḳ itdiler. (13) Biz bunı ele getüribilürsevüz ‘avrat ucından (14) ele gelür. Yoḳsa buña çāre olmaz didiler. Bir ‘av(15)rat buldılar. O ‘avrat aṣılda Kendūlar ṭā‘ifesinden (16) idi. Aña çoḳ nesne virdiler. Daḫı virelüm

96a

(1) didiler. Tek yaturken elin ayaġın bağla didiler ve bize (2) ḫaber it. Ne didilerse didiler. ‘Avratı uydurdılar ve bir (3) muḥkem yoġun ip virdiler. Şem‘ūn uyudığı vaḳit (4) ‘avrat duru geldi. Ellerini ol ip-ile muḥkem bağladı. (5) Uyanınca ṣabır eyledi. Çünki uyandı. Elin depretdi. (6) İp pāre pāre oldı.‘Avrata itdi. N‘içün böyle (7) eyledüñ. ‘Avrat itdi. Senüñ ḳuvvetüñ deñerdüm, itdi. (8) Beni dünyāda bir ip ṭutmaz ve hīç benim ḳuvvetime nesne (9) döyimez. İllā bir nesne vardur. Dünyāda beni andan gayrı (10) nesne zebūn eylemez didi. ‘Avrat itdi. Ol nedür. (11) Şem‘ūn itdi dimezin. ‘Avrat ilḥāḫ eyledi ve (12) ziyāde ibrām eyledi ṣordı. Āḫır itdi. Beni

(13) ādem ṣaçından ġayrı nesne zebūn eylemez ve benim (14) ḳuvvetime andan ġayrı nesne döymez didi. Meger ol (15) ‘avratuñ bir uzun ṣaçı var-ıdı. Şöyle kim ucı (16) yirde sürünürdi. Şem‘ūn uyuyunca ṣabır eyledi. Uyu-

96b

(1)duġunlayın bir bölük ṣaçını kesdi. Elini muḥkem ṭu(2)tdı bağladı. Andan şehirlüye itdi. Ḫaberi cem‘isi (3) üzerine geldiler. Şem‘ūn uyandı. İki elin bağlu (4) buldı. Ḥāli bildi. Şöyle ḳuvvet eyledi-kim ḳıl bilekleri(5)ni kesüp kemüklerine oturdı. Üzülmege çāre olmadı. (6) Ol ḫalıḳ furṣatı bulup burnını ve kulaġını kesdiler (7) ve gözlerini çıḳardılar. Anziḥar ki ol şehriñ (8) begidür. Köşk üzerinde oturup pencereden temāşā (9) iderdi. Āḫır Şem‘ūn kāfir elinden zebūn oldı. (10) Ḥaḳ Te‘ālā’ya yüz urdı. Tażarru‘ idüp du‘ā (11) eyledi. Yā Rabbi beni bu kāfirler elinden al. Zebūn e(12)yleme ve zebūnlıġ-ıla öldürme didi. Hemān sā‘at (13) Ḥaḳ Te‘ālā Şem‘ūn’a gözlerini virdi ve burnını ve (14) ḳulaġını virdi ve ḳuvvetini evvelkiden ziyāde eyledi. (15) Şöyle kim cemī‘-i a‘żāsı yirli yirine geldi (16) ve elindeki ṣaç üzüldi. Ol köşk üzerindeki

97a

(1) pādişāh oturmış-ıdı. Çeküp anuñ direklerin ḳopardı. (2) Köşük yıḳıldı. Anziḥar ṭaş altında ḳalup (3) helāk oldı. Andan el urup ol şehirde (4) ne-ḳadar köşkler ve sarāylar ve evler var-ısa küllisini (5) hep yıḳdı ve ḫalḳını ḳırdı. Andan ol ‘avratı (6) ṭutdı ve burnını ḳulaġını kesdi. Gözlerini çıḳar(7)dı. Şöyle kim ol miḥnet-ile cān virdi ve ol (8) vilāyetüñ ḫalḳını cümle ḳırdı. Fetiḥ eyledi tamām oldı.

(9) **Ḥikāyet-i Behrām bin Behrām Hürmüzü‘l-Mülgūn**

(10) Rāvī eydür Behrām bin Behrām çünki pādişāh oldı. (11) Taḫta oturdı. Kendü adını şāh-ın-şāh ḳodı. Ḳatı (12) ‘ādil ḳopdı. On sekiz yıl pādişāhlıḳ eyledi. (13) Andan öldi. Oġlı ḳalmadı-ki yerine pādişāh ola. (14) Bir ḳardaşı var-ıdı. Adına Nersī dirlerdi. Taḫta o(15)turdı. Çoḳ zamān geçmedin Nersī öldi. Andan oġlı (16) Hürmüz pādişāh oldı. Bu Hürmüz yavuz ḫuylu ekşi

97b

(1) ṣūretlü ḳaḳıġan kişiydi. Ḫalāyıḳ bunuñ yavuz ḫū(2)yından incindiler. İttifāḳ itdiler. Anı ṭutdılar. Hürmüz (3) duydı. Ulukları ve begleri ḳatına oḳudı itdi. Şimdi(4)den-ṣoñra yaramaz ẓulim[631]den vāz geldim. Vezīrler sözinden (5) çıḳmayam. Ulular ne dirlerse anı idem didi. Ṣoñra (6) ‘adl ü dād eyledi. Ri‘āyā andan ḫoşnūd oldılar. (7) Yidi yıl ol-daḫı pādişāh oldı. Andan ö(8)ldi. ‘Avratı ḫāmile idi. Pādişāhlıġını ol ‘av(9)rat ḳarnıñdaḫı oġlana virdi itdi. Eger bu (10) ‘avrat irkek ṭogururbut adını Şāpūr vire(11)siz ve anı taḫta geçüresiz. Pādişāh idesiz (12) didi. Andan öldi. Altı ay melik işsüz ḳa(13)ldı. İş erenleri ve uç begleri yirlü yirinde ṭu(14)rdı. Pādişāhlıḳ vezirler elinde oldı. Tā ki (15) oġlan ṭoġdı. Ḫalāyıḳ şāẕ oldılar. Beşigi (16) üstinde pādişāhlıḳ tācını aṣdılar ve anı

98a

(1) pādişāh idindiler. Bu ḫaber cihāna yayıldı. Bu Şāpūr (2) kendi özin bilince iş vezīr elinde ṭurdı. (3) Bu ol Şāpūr’dur ki laḳabına Şāpūr-u Ẕü‘l-eknāf (4) dirler.

Ḥikāyet-i Şāpūr bin Hürmüz

(5) Rāvī eydür çünki bu Şāpūr-ı Ẕü‘l-eknāf anadan (6) ṭoġdı. Ḫalḳ anı beklediler. Atası yirine pādişāh (7) eylediler. Bu ḫaber ‘āleme yayıldı. ‘Acem milkine pādişā (8)

[631] ẓulim : żulim (Metinde).

ḳalmadı. Beşikde yatur bir oġlan pādişāh eylediler. (9) Bunlar bilmezler ki ol-daḫı diri ola mı olmaya mı. (10) Her ṭarafuñ begleri ve melikleri ‘Acem milkine ṭama‘ eyled(11)iler. Birbirin pādişāhlıġa ḳaṣıd eylediler. Her birisi (12) yaḳınında olan illeri kendülere cemi‘isinden ‘Arab (13) melikinüñ ziyāde oldı. Zīrā ol iñen yaḳın-ıdı. (14) Pes her köyden ve her ḳabileden cemi‘ oldılar. Deñiz (15) yüzinden gemiye oturup Pāras’a geldiler. İlleri (16) vilāyetleri ṭutdılar. Ḫalāyıḳuñ māllarını yaġmā ve

98b

(1) ṭavarlarını yaġma itdiler aldılar. Anları meni‘ idecek (2) kimesne yoġ-ıdı. Şāpūr daḫı büyücek oldı ve (3) nesne idrāk ider oldı. Evvel itdügi iş (4) bu oldı-ki üç yaşında idi. Ṭām üstünde (5) yaturdı. Bir gün seḥer vaḳtinde uyḳudan uya(6)ndı. Ḫalḳuñ ġavġāsın işitdi itdi. Bu ne (7) ġavġādur, itdiler. Ildur köprüden geçe yürürler. (8) Ġalebe olur ṣıġışmazlar. Anuñçun çıġırışurlar. (9) Şāpūr vezīre itdi. Köprüyi iki eylegil. Ḫalıḳ (10) esenlıġ-ıla geçüp zaḥmet çekmesünler. Ḫalāyıḳ şāẕ (11) oldılar. Anuñ uṣṣına ve ‘aḳlına āferīn ḳıldılar. (12) Ol gün. köprinüñ ardınca oldılar. Aḫşām o(13)lunca bir köpri daḫı düzdiler yitişdi. Her gün (14) Şāpūr büyücek olurdı. Vezīr aña nesne ‘arıż (15) iderdi. Şāpūr anı añlardı. Aña göre cevāb vi(16)rürdi. Bir gün vezīr itdi. Vilāyet ucında uç

99a

(1) begler ḳomışduñ. Der-bendleri ve ucları göze(2)diñ diyü gözetmediler. Ġāfil oldılar. Düşmān (3) çerisi furṣat bulup ḫayli ilimüz aldılar. Vilā(4)yetimizi ḫarāb eylediler. Taḫta daḫı yaḳlaşdılar (5) didi. Şāpūr’a itdi. Ġam yeme kim bu iş ese(6)ndür. Benim aġzımdan uc beglerine nāme yaz. (7) İt-ki ṣorudım-ki ḫayli zamān imiş kim ol u(8)cları bekler imişsiz ve ol der-bendlerde (9) ṭurur gelen düşmānı def‘

ider imişsiz. (10) Şimdiki ḥālde incinmek ṣūretin göstermişsiz. (11) İmdi yirlü yeriñüzi bekleyü bilenüñüz bekleye. Düşmān (12) ġālib olursa benden yardım isteye virem. İncinen (13) kişiye destūrdur fārig̱ ola. Ben vilāyetimi (14) ṣaḳlamaḳdan ‘āciz degülin. Yiriñüze ġayrı ādem (15) viririn didi. Vezīr Şāpūr’dan bunı işidicek (16) şāz̲ oldı. Dükeli begler Şāpūr’dan bu sözi

99b

(1) işidüp ‘aḳlına ve tedbīrine taḫsīn ḳıldılar. Pes (2) Şāpūr dilinden nāme yazdılar. Her ṭarafda olan beglere vir(3)diler. Ol begler nāmeyi görüp utandılar. Ġayret itdiler. (4) Yirlü yirine beklediler. Tā şuña degin-ki Şāpūr on altı (5) yaşına yitişdi. Ata biner ḳılınc ḳuşanur oldı. Vaḳtinde (6) dilerse gider oldı. Bir gün dīvān eyledi. Begleri ve u(7)luları oḳudı itdi. Ey begler ve ey ulular. Bilüñüz ki (8) ben atam dedem mez̲hebi üzerineyem. Anlarıñ yolunı ve er(9)kānlarını ve ‘adillerini gözedürin. Bir dürli daḫı itmezin. (10) Bilür misiz ki ‘Arab ṭā‘ifesinden düşmānlar geldiler. Pārs (11) ıḳlīminde çoḳ fesād ḳıldılar. Müslimānlarıñ māllarını ve (12) ṭavarlarını nā-ḥaḳ yire aldılar. Ben anlarıñ üstine yürüsem (13) gerek. Vilāyetimi ḥıfẓ eylesem gerek. İlim ucından dü(14)şmānı sürsem gerek. İşbu leşkerden biñ kişi ügürü(15)tlerin. Her biri yüz ere ḳarşu ṭurur ola. Ol biñ (16) kişiyle vilāyetimiz ṭolaşurın. Bunda yirüme bir kişi

100a

(1) ḫalīfe eylerin. İlümi ṭoġruldurın. Yine gelürin (2) didi. Şāpūr bu sözi diyicek dükeli begler ayaġın (3) ṭurup alḳış itdiler. Pādişāh kendüyi anuñ (4) gibi maṣlaḥat içün gitmek olmaz. Leşkerüñ ve beglerüñ (5) çoḳ çeriye baş eyle gönder. Varup ol ḳayduñı (6) ḳayırsunlar. Yirüñde otur didiler. Şāpūr ḳabūl e(7)ylemedi. Ben

maṣlahatımı kimseye inanmazın. Kendüm vararın (8) didi. Andan leşkerini ‘arż eylediler. Gözi bigendügi (9) biñ kişi ügürütledi. Şöyle kim her birisi yüz kişiye (10) cevāb virür, itdi. Ben size ġanimet mālın ḥarām itdüm. (11) Meger kim ben virem. Vay aña ki elinde ġanīmet mālından (12) nesne görem. Düşmān-ki furṣatı bulasız. Amān virmeyüp (13) öldüresiz. Kimseyi ḳurtarmayasız. Mālına ṭavarına ṭama‘ (14) itmeyesiz didi. Andan ol biñ kişiyle Pārs (15) ıḳlīmine segiritdi. Ol ‘Arablar ki deñizden gelüp Pārs (16) ṭarafında iller ve şehirler dutmışlardı. Anda beg

100b

(1) olup oturmışlardı. Cemi‘isini ṭutdı depeledi. Hīç (2) amān virmedi ve birisini diri ḳomadı. Gemiye oturdı. (3) Biñ er-ile Baḥreyn’e geçdi. Baḥreyn’de Benī Temim’den ve Benī (4) Bekir’den Benī Vā‘il’den ve ‘Abdü‘l-ḳayıs’dan çoḳ ‘Arablar (5) var idi. Cemi‘isini ḳılıcdan geçürdiler. Şöyle old(6)ı-ki ḳan ırmaḳ gibi aḳdı. Deñize ḳarışdı. Andan (7) ‘Abdü‘l-ḳayıs’uñ ḳöylerine segirtdi. Bulduġunı ḳırdı (8) depeledi. Ḳaçabilen ḳaçdı. Beriyyelıġa düşdi. Ṣuṣızlıḳdan (9) ḳumda helāk oldı. Andan her yire ki vardı. Kimi (10) buldıysa öldürdi. Mālına ve ṭavarına muḳayyed olmadı. (11) Andan Hīre’ye ve Beriyye ve Medīne’ye geldi. Ḳanda-ki ‘Arab buldı(12)ysa öldürdi. Beriyye’de her ne yirde ki çişme buldı-ki (13) ‘Arab andan ṣulanurdı. Dükelisini bozdı. Ṭopraġ-ıla ber(14)kitdi vīrān eyledi. Andan Şām’a segiritdi ve Ḥaleb’e (15) geldi. Bu aralıḳda bulduġını ḳırdı. Eline gireni (16) diri ḳomadı. Şām-ıla ‘Irāḳ arasında ṣahrālar ve köyler

101a

(1) var-ıdı. Anda çoḳ ‘Arablar buldı. Cemi‘isini ḳırdı. Andan (2) gelüp sevād-ı ‘Irāḳ’da oturdı. Anda bir şehir yapdı. Adına (3) Burūc Şāpūr dirler. İki şehir daḫı

Ahvāz'da yapdurdı. (4) Birine Şāpūr ve birine Şūş dirler. Andan yine Pārs (5) vilāyetine geldi. Rūm'da bir pādişāh var-ıdı. Adına İlyā(6)nūş dirlerdi. Ḳosṭanṭīn oġlanlarından idi. Tersālar (7) dīni üzerine idi. Ṣoñra pūt-perest oldı. Ehl-i (8) Rūm'ı pūt-perestlige da'vet iderdi. Rūm'uñ kilisālarını (9) yaḳardı ve ḫāçların oda yaḳardı. Vilāyetinüñ ehlini (10) pūta ṭapdururdı. Çünki Şāpūr Rūm vilāyetinüñ (11) ucına geldi irişdi. Şehri yıḳmaġa ve eline gireni (12) öldürmege başladı. Bu İlyānūş'a ḫaber yitişdi-kim 'Acem (13) pādişāhı Şāpūr gelür. Tiz nāmeler yazup eṭrāfa gönde(14)rdi. Leşker döşürdi. Cengi yaraġın gördi. Ḫazārān leşkeri (15) daḫı anuñ ḥükminde idi. 'Arablar ki Şāpūr'dan ḳurtılmışlardı. (16) Ḳaçup Rūm pādişāhına ṣıġınmışlardı. Anlar İlyānūş

101b

(1) ḳatına geldiler. Andan destūr dilediler ki Şāpūr'la uġraşalar. (10) İlyānūş anlara destūr virdi. Pes ādemler ṣaldılar. 'Arabistān'a (3) Baḥreyn'e Şām'a fi'l-cümle uġraduġı yirde Şāpūr'dan (4) ḳurtulanlar cümle bir araya gelüp birbirine ḫaber itdiler. Ne-ḳadar (5) 'Arab var ise dirleşdiler. Rūm pādişāhı daḫı yirinden (6) ḳalḳdı. Rūm'a Ḫoraṣan[632]'dan ol-ḳadar leşker cemi' eyledi-ki (7) ḥisābını Allāh bilür. Andan 'Arab leşkerini 'arıż itdiler. (8) Yitmiş biñ 'Arab'dan ḥāżır[633] leşker gördi. Rūmīlerden (9) bir ulu begi anlara baş diküp Şāpūr'a ḳarşu gönderdi. (10) Ol begüñ adına Yūsānūs dirlerdi. Anı 'Arab leşkeriyle (11) ilerü gönderdi. Kendüsi Rūm Ḫaẕar leşkeriyle ardınca yüridi. (12) Tā ki 'Irāḳ sınurına yitişdi. Bu ṭarafa Şāpūr'a ḫaber geld(13)i-kim Rūm sulṭānı leşker çeküp 'Irāḳ'a geliyorur. Şāpūr (14) ḳorḳdı. Tiz cāsūs virdi. Ol leşkerüñ çoḳlıġından ve yara(15)ġından ḫaber getüreler. Ḥāllerini bile

---

632 Ḫoraṣan : Ḫarārān (Metinde).

633 ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

ve aña göre iş ide. (16) Bir ḳaç günden-ṣoñra cāsūslar geldiler. Ṭoġru ḫaber getüremed-

102a

(1)iler. Āḫır Şāpūr kendüsi durıgeldi. Leşkerinden kendü (2) inanduġı kişilerden yüz kişi alup Rūmīlerden dil (3) almaġa gitdi. Yūsānūs-ki Rūm leşkerinüñ öñince giderdi. (4) Bir araya ḳonmışdı. Şāpūr aña yitişdi. Yoldaşlarından (5) on kişi seçdi gönderdi ve kendü bir arada gizlendi. (6) Rūmīler on kişiyi bildiler. Ṭutup Yūsānūs ḳatına (7) getürdiler. Yūsānūs anları bir bir getürdi. Ḫaber ṣordı. (8) Ne kişilersiz ṭoġrı söyleñ. Neye geldiñüz. Eger ṭoġrı (9) söylemezseñiz sizi öldürürin didi. Ṭoḳuzı rāz virmed(10)iler. Birisi söyledi. Biz Şāpūr-ıla cāsūslıġa ve sizden (11) dil almaġa geldük. Şāpūr şimdi ṭoḳsan kişiyle fülān (12) yirde oturur. Bizüm varmamıza muntaẓırdur didi. Yūsānūs (13) anları ṣaḳlatdurdı. Tiz biñ kişi seçdi. Şāpūr o(14)turduġı yire ṣaldı. Şāpūr'a ḫod ḫaber yitişmedi. Andan (15) gidüp leşkerine gelmişdi. Ol biñ kişi gelüp Şāpūr'ı (16) bulmadılar. Yine varup ḫaber virdiler. N'içün yalan söylediñiz

102b

(1) diyüp on kişiniñ başını kesdiler. Andan Yūsānūs (2) Rūm meliki İlyānūş'a bu ḥāli bildürdi. İlyānūş becid (3) yüriyüp Yūsānūs çerisine ḳarışdı. Rūm ve 'Arab leşkeri (4) bir olup yaġı yaraġına girdiler. Andan 'Arab leşkeri yitmiş (5) Şāpūr'la uġraşmaġa destūr istediler. İlyānūş (6) destūr virdi. Pes ol 'Arab leşkeri yitmiş biñ (7) kişi olup Şāpūr'dan acımışlardı. Şāpūr üzerine (8) gelüp uġraşdılar. Şāpūr'ı ṣıyup 'Irāḳ'a döşür(9)diler ve leşkerinüñ nicesini ḳırdılar ve kimisini esīr (10) itdiler. İlyānūş yetişdi. Şāpūr'uñ ḫazīnelerini (11) ve neyi var-ısa aldı. Ol arada oturdı. Şāpūr

(12) ‘Irāḳ’a gelüp eṭrāfa nāmeler ṣaldı. ‘Irāḳ’dan ve Ḫora(13)san’dan ve Pāras’dan ve cemi‘-i ḥüküm itdügi vilā(14)yetden ol-ḳadar leşker cem‘i eyledi ki ḥisābı yoḫ-ıdı. (15) Ol nihāyetsüz leşker-ile İlyānūş’uñ üzerine geldi. (16) Evvel ḥamlede İlyānūş’ı götürdi. Leşkerini ṣıdı

103a

(1) ṭaġıtdı. Ṭayġasun vilāyetini ve Medāyin şehrini İlyā(2)nūş elinden aldı. İlyānūş gelüp Dicle kenārında (3) bir yire ḳondı. Şāpūr daḫı yitişdi. Anuñ ḳarşusında (4) bir yire ḳondı. İkisi birbirine ḳarşu bir ay oturdılar. (5) Yarışmaġ-ıçun ilçü virdiler geldiler. Bir gün ikindi (6) namāzı vaḳti idi. İlyānūş serā perdesi öniñde (7) eyle ṭurmışdı. Şāpūr leşkerini temāşā ḳılurdı. Nā-(8)gāh Şāpūr leşkerinden bir oḳ geldi. İlyānūş’uñ (9) yürigine ṭoḳundı. Bir yanından geçüp yire ṣancıldı. (10) İlyānūş atdan yıḳılup cān virdi. Oḳ ne oḳ (11) olduġunı ve kim atduġunı bilmediler. Yarındası Rūm leşkeri (12) Yūsānūs ḳatına cemi‘ oldılar. Pes sen pādişāhımız (13) ol didiler. Yūsānūs itdi. Siz benim dīnim üzerine (14) degilsiz. Tersā dīnini ḳoyupdursız. Benimle birlik ve dirlik (15) idemezsiz. Rūmīler itdiler. Biz seni Tersā dīnini (16) ḳoduġumuz İlyānūş ḳorḳusundadı. Yine Tersāyuz didiler.

103b

(1) Eyle diyicek Yūsānūs’uñ göñil dolandı. Bu yañada Şāpūr (2) İlyānūş öldigini ve Rūm leşkeri Yūsānūs’ı pādişāh (3) itdüklerini işitdi. Anlara ḫaber virdi itdi. Ḥaḳ Te‘ālā (4) pādişāhıñuzı helāk eyledi. Bir ġayrı kişi pādişāh (5) idindiñüz. Bir söz ehli kimseñiz var-ısa ve ber-pā siziñle ḫaber(6)leşevüz. Yā suluḥ idevüz veyā ṣavaş idevüz didi. Yūsā(7)nūs itdi. Ben kendi özüm varurın. Rūmīler itdiler (8) ḫaṭādur. Sen varmaḳ olmaz. Yūsānūs eslemedi. Rūm ser-(9)verlerinden seksen kişi yanına

alup Şāpūr ḳatına geldi. (10) Şāpūr işitdi-ki Rūm meliki kendüsi gelür. ‘Acem beglerinden (11) elli kişiyle ḳarşu vardı. İki ulu pādişāh birbiriyle (12) buluşdılar. Atdan indiler. Birbirine ḳarşu secde itdiler. (13) Yir öpdiler. Şāpūr buyurdı. Bir ḥarīr döşek bıraḳdılar. (14) İkisi bile ol döşek üzerinde oturdılar. Şāpūr (15) emir itdi. Muṭbaḫ getürdiler. İki leşker ıraḳdan ṭurup (16) temāşā iderlerdi. Ol gün aḫşām olunca yidiler içd-

104a

(1)iler. Andan Şāpūr itdi. Ben dilerdüm-ki senüñle ṣavāş (2) ideydüm. Çünki böyle oldı. Ṣavaşdan vaz geldüm. (3) Ammā siz benim vilāyetimden çoḳ yirler ḥarāb eylediñüz. Anlaruñ (4) bahāsını ve ḫarcını virmek gerek siz[634]. Nıṣbīn şehri evvelde (5) ‘Acem’üñ idi. Ṣoñra Rūmīler almışdı. Yūsānūs itdi. (6) Sözüñi ḳabūl eyledük. Nıṣbīn şehrini saña virelüm. Ṣuluḥ (7) idelüm didi. Andan Şāpūr itdi. Bu şarṭ-ıla kim (8) ‘Arab’dan kimesne ḳatuñda ṭutmayasın daḫı Rūm’da yir (9) virüp durġurmayasın didi. Yūsānūs itdi. (10) Ḳabūl eyledük. Bu ‘ahd üzerine ḳarār idüp ṭurı(11)gelüp yirlü yirine gitdiler. Nıṣbīn şehrini Rūmīler (12) boşaldup Şāpūr’a teslīm itdiler barışdılar ve (13) Iṣṭanḥir on iki biñ kişi virbidi. Nıṣbīn (14) şehrinde ṭutup ol şehri ṣaḳlayalar. Ol aradan (15) geçüp ‘azm-i ‘Arabistān ḳıldı. Her ne yirde ‘Arab bulur(16)dı mecāl virmeyüp öldürürdi. Öldürmedügini

104b

(1) iki yaġırnılarını sökerdi çıḳarurdı. Ol sebebden (2) aña Şāpūr-ı Ẕü‘l-eknāf dirlerdi. Niyyeti bu idi-kim yiryü(3)zinde hīç ‘Arab aṣlından kimesne ḳomayaydı. Şāpūr (4) bu ṭarafdan ‘Arab’la ceng itmekde Yūsānūs yine Rūm’a (5) gelüp fāriġ

[634] gerek siz: ve gerek siz (Metinde).

oturmışdı. Biş yıl diri oldı. Ṣoñra (6) öldi. Rūmīler bir kişi daḫı bulup pādişāh eyledi. ‘Arab (7) ḳavmi Şāpūr elinden ‘āciz oldılar. Ḳurtılan ‘Arab(8) ḳaçup Rūm’a geldiler. Rūm pādişāhına ṣığındılar. Yine (9) Şāpūr Rūm’a ādem virbidi itdi. Ṣulḥümüz anuñ üze(10)rinedür ki ‘Arab ḳavmini vilāyetüñde ṣaḳlamayasın. (11) Ol ‘Arabları vilāyetüñden ḳovasın çıḳarasın. Baña (12) gönderesin veyāḫūd ṣavaş itmege ḥāżır[635] olasın. (13) Rūm pādişāhı itdi. Ben ‘Arabları ḳatıma oḳuyup (14) getürmedim. Bir ṭā‘ifedür baña ṣığınup geldiler. Aña virmezin. (15) Vilāyetimden daḫı ḳovmazın. Elinden ne gelürse işlesün (16) didi. Pes Şāpūr leşker döşürüp ṣavaş yaraġın

105a

(1) gördi. Ḳayṣer-i Rūm-ıla uġraşa. Yine ḫāṭırı şöyle (2) diledi-kim ṣūret degişüp Rūm’a gide. Rūm’ı temāşā (3) ḳıla. Rūm sulṭānı göre. ‘Aḳlını fikrini müşāhede (4) ḳıla. Pes yalñuz ṭurup ṣūret degişüp dervīşler (5) ṭonına girüp ‘azm-i Rūm ḳıldı. Şehirden şehre ilden (6) ile gezerek Rūm’a geldi. Bir gün Rūm melikinüñ cā(7)sūsları ḫaber getürdiler ki Şāpūr belürsüz oldı. (8) Kimse bilmez ḳanda gitmişdür. Bu ḫaberi işidicek R(9)ūm meliki üşendi bilmedi. Üşenduġı kişi yine (10) kendü vilāyeti içindedür. Meger Rūm’da ‘ādet bu id(11)i-kim ḳaçan bir kişi dügün eylese elbetde ol kişi (12) pādişāhı dügüne oḳurdı. Pādişāh bir nice ḥā(13)sekīlerle bir dügüne geldi. Şāpūr daḫı bir nice der(14)vīşlerle anda vardı ki Rūm sulṭānını göre. (15) Ol beglerden-ki birisi Şāpūr-ıla Yūsānūs ṣuluḥ (16) itdükleri vaḳitde Şāpūr’ı görmişdi. Otururken

105b

[635] ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

(1) Şāpūr'ı görüp bildi. Pādişāha bildürdi. İşbu (2) oturan dervīşlerle 'Acem sulṭānı Şāpūr biledür (3) didi. Melik-i Rūm buyurdı. Ṭutdılar taḥḳīḳ bildiler ki (4) Şāpūr'dur. Bir tāze ṣıġır gönini getürdiler. Şāpūr'ı içine (5) ḳodılar. Başını ṭaşra ḳodılar. Güneşe ḳodılar. Gün (6) ḳavurdı. Şāpūr içinde ḳaldı. Çıḳmaġa ve ḳımıldanmaġa (7) mecāli yoġudı. Andan Rūm pādişāhı leşker dö(8)şürüp Şāpūr'ıñ vilāyetine segirdim ṣaldı. Şāpū(9)r'ı bilesince iletdi. Evvel Pāras'a segiritdi. Ḳanḳı (10) şehre kim yitişdi ise yıḳdı ḫarāb eyledi. Eline (11) giren ādemi depeledi. Aġaçlarını ḳırdı ve baḳçalarını ve (12) evlerini oda urdı. Andan geçüp Ahvāz'a irdi. (13) Anı daḫı beter eyledi. Andan geçüp Hind Şāpūr'a (14) geldi. Anı daḫı yıḳdı vīrān eyledi. Şāpūr bir (15) nice mü'ekkil elinde idi ṣaḳlarlardı. 'Acem beglerinden (16) esīr itdükleri kişiler daḫı ol mü'ekkiller ṣaḳlardı.

106a

(1) Bir gice Şāpūr'dan ġāfil oldılar. Ol arada ṭulu(2)m-ıla yaġları var-ıdı. Şāpūr ol Ahvāz esīrlerine (3) itdi. Ṭuruñ şol yaġları üzerime döküñ. Anlar (4) eyle itdiler. Ol deri yumuşadı Şāpūr çıḳdı. (5) Āheste āheste arḳun arḳun ḳaçdı. Tā Hind Şā(6)pūr Kal'ası'na yitişdi. Ḳapucılar ṭuydılar. Kimsin (7) didiler, itdi. Ben Şāpūr'ın. Ḳapucılar Şāpūr'ı bildi(8)ler. Ḥiṣār içine aldılar. Şehir ḫalḳı Būruc [u] baru (9) üstüne çıḳup çaġırışdılar. Şāẕlıḳlar eylediler. Rūm (10) melik Şāpūr ḳaçduġından āgāh oldı. Ḥiṣāra (11) girdügini bildi. İtdügi işe peşimān oldı. (12) Ṣabāḥ olduġunlayın Şāpūr şehir içinde olan (13) leşkerle çıḳdı. Rūm çerisinüñ üzerine ḥamle (14) ḳıldı. Rūmīleri ṣıdı ḳırdı. Begini ṭutup esīr (15) eyledi. Ayaġına aġır demürler urdı. İtdi diler(16)señ seni āzād eyleyem. Ne-ḳadar ilümde şehirler

106b

(1) vīrān eyledüñse yine ‘imāret idesin ve her (2) aġaç-ki kesdüñ yerine aġaç dik. Anlar tamām o(3)lup bitüp yimiş virdükden-ṣoñra seni āzād eyleyem (4) didi. Rūm meliki çāresiz olup Rūm’a ādemler ṣald(5)ı-ki ne-ḳadar Rūm’da üstād mu‘allimler ve yapu aṣlın (6) bilenler var-ısa geldiler. ‘Acem ıḳliminde ne-ḳadar ḫarāb (7) olmuş yirler var-ısa yapdılar. Ma‘mūr eylediler. Zeytūn (8) aġacın getürüp ḫurmā yerine dikdiler. Şöyle ki ol (9) aġaçlar bitdi. Yimiş virdi. Bundan-ṣoñra iki yıl (10) daḫı Rūm melikini ṣaḳladı. Bend-ile çünki maṣlaḥatları (11) tamām oldı. Şāpūr buyurdı. Bendin getürdiler (12) ve iki ayaġınıñ siñirlerin ve aşaġa durağın bile (13) kesdiler. Bir ḳuyruġı ḳulaġı kesük eşege bindür(14)diler. Rūm’a gönderdiler. Andan ol ‘Arab ḳavmi gelüp (15) Şāpūr’uñ eline ayaġına döküldiler. Şāpūr’dan āmān (16) dilediler. Şāpūr anlara āmān virdi ve yurd virdi.

107a

(1) Şimdiki Kirmān’da ne-ḳadar ‘Arab var-ısa Benī Sa‘leb’den (2) ve Benī Bekir’den Ve‘il’den ve ‘Abdü‘l-ḳays’dan ol Şāpūr (3) virdigi ṭā‘ifeden ḳalmışdur. Ḥīre milkini kim Şāpūr’uñ (4) eşi ‘Amrā bin ‘Adiyye virmişdür. Şāpūr daḫı muḳarrer (5) ḳılmışdı. Şāpūr zamānında ‘Amru öldi. Bir oġlı (6) ḳaldı. Adına Mirü‘l-ḳays dirlerdi. Ol-daḫı öldi. (7) Bir oġlı ḳaldı. Adına ‘Amru dirlerdi. Şāpūr(8) ol vilāyetini eşi yidügünleyin ‘Amr’a virdi. Andan (9) ṣoñra ‘Acem milkinde otuz yıl diri oldı. Şāpūr (10) evvel āḫır yitmiş iki yıl ‘ömür sürdi. Andan (11) öldi. Pādişāhlıḳ oġlı Şāpūr bin Şāpūr’a (12) ḳaldı. Bu Şāpūr bin Şāpur oġlancuġıdır. Bu(13)nda büyücek bir oġlı daḫı var-ıdı. Adına Behrām (14) bin Şāpūr dirlerdi ve Şāpūr’uñ bir ḳardaşı var-ı(15)dı. Adına Erdeşīr dirlerdi. Şāpūr’ı bu Erdeşīr (16) ḳatında ḳovmışdı. İşbu sebebden kim ol va-

107b

(1)ḳtin ki Hürmüz ölür oldı. Milkini Şāpūr'a (2) virdi. Vaṣiyyet eyledi. Şāpūr henüz anası ḳarnında (3) idi. Hürmüz çünki öldi. Erdeşīr bin Hürmüz umardı-ki (4) kendüye pādişāhlıḳ dege. Zīrā anadan ṭoġmadın oġlana (5) tāc geydüreceklerin fikir itmezdi. Hürmüz ölicek (6) ulular begler Hürmüz'üñ vaṣiyyetiñ ṭutdılar. Mülki Şāpūr içün ṣaḳladılar. Erdeşīr'e virmediler. Ol cihetden (8) Erdeşīr 'Acem beglerine kīn ṭutmışdı. Şāpūr ölicek (9) oġlancıḳları küçük bulundı. Bu arada Erdeşīr'i pādişāh (10) eylediler.

Ḥikāyet-i Bāz-geşten-i Pādişāhī Der-Yemen-i Seyf (11) Ẕī-yezen Est

O vaḳit-ki Yeksūm bin Ebrehe Yemen (12) vilāyetine issi yirine pādişāh oldı. Yemen mülki (13) Ḥamīr oġlanlarından ilerüki tebāyi'e neslinden bir (14) kişi ḳalmışdı. Adına Feyyāż dirlerdi. Laḳabına (15) Ẕū-yezen dirlerdi. Şöhreti Ebū Merd dimeklige idi. Gerçi (16) pādişāha-zāde idi. Ammā vilāyeti ḥabeşler eline dü-

108a

(1) şicek bir bucaḳda oturup elindeki mālı ṭavarı gitmişdi. (2) Faḳr-ıla fāriġ olmışdı. Merdūm-zāde oldığı cihetdi. (3) Ol ḫalḳ aña 'izzet ve 'itibār iderlerdi. Anuñ bir ḫa(4)tunı var idi. Adına Reyḫān dirlerdi. 'Alḳame ḳadındı-ki (5) Yimen mülki nice yıllar anuñ elinde idi. Tamām Yemen'de (6) andan ḫūb ve andan laṭīf ve andan güzel ve andan u(7)ṣlu ve zeyrek ḫatun yoġudı. Bu ḫatundan Ẕī-yezen'üñ (8) bir oġlancuġı vardı. Adına Ma'dū-kereb dirlerdi. Laḳabına (9) Seyif dirlerdi. Henüz bu Seyif iki yaşında idi ki (10) ol ḫatunı Ebrehe'ye vaṣıf itdiler. Ebrehe anuñ (11) ḥüsn-i cemālini ve kişi-zādeligini tiz Ẕū-yezen ḳatına (12) oḳudı itdi. Ol ḫatundan eliñi çek baña vir. (13) Yoḳ dirseñ başıñı keserin. Ẕū-yezen[636] başı ḳor(14)ḳusından 'avratdan vāz

[636] Ẕū-yezen: Ẕū-veyzen (Metinde).

geldi. Ebrehe ol ḫatunı (15) aldı ‘avrat idindi. Kiçirek oġlancıḳ olmaġın (16) Seyf’i bile aldı. Kendü oġlı gibi terbiyyet itdürdi.

108b

(1) Zīrā Zeneyrāh oġlı idügüni kimse bilmezdi. Bu Ebrehe’nüñ (2) oġlanları-ki Yeksūm ve Maşrūḳ bu ḫatundan olmışdı. (3) Seyif kendü atası ṣanurdı. Ebrehe bu Ẕī-Yezen’den (4) ḫatunı alduḳdan-ṣoñra ġayret ġalebe eyledi. Terk-i diyār (5) idüp Rūm’a gitdi. Ḳayṣer ḳatına geldi. Ḥālini ‘arıż (6) eyledi. Ḳayṣerden meded istedi. Vara atasınuñ milkini (7) ṭaleb ide. Ḳayṣer itdi. Ol ḥabeş dīni Tersā’dur. (8) Bizüm dīnimüz üzerine leşker göndermezin. Evet (9) dirsen saña bir nāme vireyin ki benim ḥürmetime (10) saña ḥayıf itdiyse yerine ḳosun. Ẕī-yezen itdi. (11) Baña olan ẓulüm eyle degildür ki nāmeyle def‘ ola. (12) Gördi-ki ḳayṣerden çāre yoḳ ‘Acem pādişāhı Nūşire(13)vān’a ‘ādil ḳapusına yüz ṭutdı. Ḥīre’ye (14) yitişicek Nu‘mān bin Münẕir Nūşirevān ṭarafından (15) ol vilāyete şāh olunmışdı. Aña vardı. (16) Ḥālini nesebini Nu‘mān’a bildürdi. Nu‘mān atasını bildi.

109a

(1) Ẕī-yezen’e özi göyündi itdi. Ben yılda bir kere pādi(2)şāha vararun. Bir iki ay ḫiẕmet iderin. Anda (3) benim ḳatımda ṭur. Anda varıcaḳ ben senüñ şāh-(4)zādelıġıñı şāha bildüreyin ve seni şāha buluşd(5)urayın. Ẕī-yezen nice gün Nu‘mān ḳatında ṭurdı. Çü(6)nki gidecek vaḳit oldı. Nu‘mān-ıla Kisrā ḳapusına (7) geldiler. ‘Arab şāhı Nu‘mān ilerü geldi. Ḫiẕmet bābında (8) āyīn erkān neyse yerine getürdi. Bir nice gün ḳapusında (9) oldı bile yidi içdi. Ava şikāra bile yitdi (10) ve çevgān oynadı. Gözi ögrendi. Ne gerekse söyler (11) oldı. Andan Nu‘mān Ẕī-yezen’e itdi. Bugün ḳapuya (12) benimle bile varġıl. Ne kişi idügiñi şāha kendüñ (13) söyle didi. Pes yarındası

ṣabāḥ vaḳtinde Kisrā (14) ḳapusına vardılar. Destūr oldı içerü girdiler. Ẕī-(15)yezen ḳapuda ṭurdı. Nu‘mān Kisrā taḫtından bir iki (16) mertebe aşaġı ṭurdı. Andan anlaruñ atdan deveden

109b

(1) mülki idügüni ve ol geçen başḳaların ḥālini ve ṭavrını (2) ve şevketini bildürdi. Andan itdi. Şimdi ol kişi (3) devlet işigindedür. Şāh buyurdı destūr virdiler. (4) Ẕī-yezen içerü girdi. Nūşirevān bir ulu taḫt üzerinde (5) oturmışdı. Ḳızıl yāḳūtdan dört ayaġı vardı. Ü(6)stüne bir muraṣṣa ḳaṭīfeden bir döşek döşenmişdi (7) ve bir altun tācı vardı-ki hezār dürlü gevherler ve (8) yāḳūtlarla zeyin olmışdı. Kisrānuñ ol tāc bir (9) incecük altun zencīr-ile aṣılmışdı. Şöyle vezniyle (10) aṣılmışdı-ki oturduġı vaḳit naẓar iden kişiler (11) anı Nūşirevān’ıñ başında ṣanurdı. Ammā tācı (12) gevherler çoḳlıġından baş götürecekleyin degüldi. (13) Ḳaçan Nūşirevān gitse tāc yirinde ḳalurdı. Aşılu (14) bir aṭlas-ıla toz olmasın diyü örterlerdi. Bu (15) nesneyi Nūşirevān bu heybetle ve bu salṭanatla (16) oturmışdı. Ẕī-yezen içerü girdi. ‘Aceb terbiyyet gördi-ki

110a

(1) hirgiz görmemişdi. Anı göricek Ẕī-yezen serāsime (2) oldı. Ayaġı ṭaprındı depesinüñ üstüne geldi. (3) Yüzi üstine düşdi. Şāh çaġırdı-kim şu (4) anı ṭutuñ. Benim heybetimden ögi gitdi didi. (5) Ḳullar segirdüp Ẕī-yezen’i ṭutdılar. Şāhuñ ḳatına (6) getürdiler. ‘Arab şāhı Nu‘mān taḫtından aşaġarak (7) oturmışdı. Andan ġayrı şāha yaḳın kimse (8) yoġudı. Ẕī-yezen yaḳın gelicek yerinden ṭurdı. (9) Ẕī-yezen’i üstü yanına geçürdi. Nūşirevān bild(10)i-ki Ẕī-yezen ulu kişidür. Merḥabā eyledi ḥālin (11) ḥāṭırın ṣordı itdi. Bu pīrlik ḥālinde bunca (12) ıraḳdan ne ḥācet içün

geldüñ. Ḳıṣṣañı ve ser-güẕe(13)ştiñi söyle işidelüm didi. Şāhdan böyle (14) ḫaber olıcaḳ Ẕī-yezen yirinden ṭurdı. Ortaya geldi. (15) Şāha ḳarşu dizi üstüne oturdı. Evvel şāha (16) du‘ālar eyledi. Şāhı ögdi. Andan itdi. Ey

110b

(1) şāh-ı ‘ādil. Ben fülān pādişāhıñ oġlıyam. Atam (2) dedem Yemen milkine sulṭān olu gelmişlerdür. Ḥabeş (3) sulṭānı geldi. Ẓulm-ıla benim milkimi aldı. Aṣlumızı (4) ḫūb eyledi. Ra‘iyyetlere bī-ḥadd ẓulümler eyledi. Elli (5) yıl olmışdı. Bu ḫodlıġı iḫtiyār idüp oturmışd(6)um. Āḫır ‘avratıma oġlanuma el uzatdı. Şol i(7)şleri itdi kim şāh öñünde söylemek edebdür. (8) Eger şāh bu ẓulmı ḥaḳīḳatle işideydi şāhuñ (9) ‘adlinden ve luṭfından şöyle geldi-ki bizüm feryādumızı meded (10) yetişeydiñ bizi ol ẓālimüñ elinden ḳurtaraydı. (11) Baña leşker ḳoşaydı vilāyetümi anuñ elinden alayd(12)um ‘Arab pādişāhlıġı daḫı ‘Acem pādişāhlıġına (13) ulaşaydı. Maġrib’den Maşrıḳ’a-dek varınca dünyā pādişā(14)hlıġı sulṭānımuñ olaydı. Eger bu aḥşām sulṭā(15)ndan olaydı-ki ol ḫalḳ ol ẓālimüñ elinden (16) āzād olaydı ve āzād idüp kendü ḳul idineydüñ.

111a

(1) Tā ḳıyāmet benim ta‘alluḳātım ki dünyāda olurlar. Ḥamīr (2) Veleḥm ḳabīlesidür. Olardan ḳuvvetlü ṭā‘ife cihānda (3) yoḳdur. Şāha ḳul olalardı didi. Bu resme şo(4)l-ḳadar söyledi-ki pādişāhuñ gözlerinden yaş geldi ve (5) ḳatı esirgedi ve anuñ sözleri cānına od ḳoydı (6) itdi. Ey pīr laṭīf söyledüñ. Cigerimizi yaḳduñ (7) ve gözlerimüzden yaş aḳıtduñ. Vāḳi‘ olan ẓulümi (8) işitdüm ve ḥālüñi bildüm. Ammā pādişāhlaruñ ‘ad(9)line lāyıḳ budur ki evvel kendü vilāyetime żabṭ (10) ide. Andan ġayrı kişinüñ dilegin ḳabūl eyleye. (11) Ol senüñ vilāyetüñ ki vardur bizüm

pādişā(12)hlıġımızdan ḳatı ıraḳdur. Bu cümlesiyle beriyyelikdür (13) ve issüzlikdür. Ḥicāz ṭarafından varılursa deñiz(14)dür. Ḳorḳusı vaḳtā ḳorḳudur. İki ṭarafı daḫı (15) leşkere daḫı ḳatı ḫaṭardur. Bu nesnede fikr ü ted(16)bīr gerekdür. Çünki bizüm ḳatımuza geldüñ. Bizümle

111b

(1) ol Yemen şāhlıġı sevdāsından vāz gel. Benim mā(2)lım ve ḫazīnelerim senden dirīġ olmasun. Her ki ne-ki (3) bu pādişāhlıḳdan ḥāṣıl olur, yarusı senüñ (4) olsun didi. Andan buyurdı. Bir bedre altun getür(5)diler. Ẕī-yezen'e virdiler. Andan meclis ṭaġıldı. Bir (6) laṭīf sarāy ta'yīn itdiler. Anda egleni ṭurdılar. (7) Biraz fikir idelüm ḥācetüñi yirine getürelim. Ẕī-yezen (8) ol on iki biñ altunı aldı. Ṭaşra çıḳdı. (9) Ol altunı ḫalāyıḳa nisār eyledi. Odasına gelince (10) saçdı. Ḫalıḳ dirilüp yaġmaladılar döşürdiler. (11) Şöyle-ki odasına gelince saçdı. Ḫalḳ dirilüp (12) yaġmalaşdılar döşürdiler. Şöyle ki odasına gelince (13) bir ḥesābı ḳalmadı. Bunuñ üzerine bu işi (14) Kisrā'yā bildürdiler. Kisrā itdi. 'Aceb degildür. Pādişāh-(15)ẕādedür. Anlaruñ himmetleri a'lā olur. Ol-ḳadar nesne (16) anlaruñ ḳatında seheldür didi. Ol gün geçdi. İrtesi

112a

(1) Ẕī-yezen yine pādişāh ḳatına geldi. Kisrā itdi. (2) Ey pīr pādişāhlaruñ a'ṭāsına hīç kimesne (3) itmedi-ki sen itdüñ. Ol altunı o(4)daña varınca ṭaġıtduñ. Bir ḥabbe ḳalmadı. Ẕī-yezen (5) itdi. Ey pādişāh-ı 'ālem, ben Allāh'a şükürler ide(6)rin-ki benim ḥālümi saña bildirdi ve sözimi işitdür(7)di. Ol vilāyet-ki elümden gitmişdür. Ṭaşı ṭopraġı (8) ṭurduġunlayın altun görmişdür. Ol ıḳlimde az ṭaġ (9) vardur ki altun ya gümüş ma'deni olmaya. Pādişā(10)hdan himmet olduḳdan-ṣoñra ki ben ol vilāyeti

alam. (11) Bu ḳadar māl elümden gitdüg-içün incinmeyem. Nūşirevān (12) itdi. Hele bizüm ḳatımuzda ol şey vaḳtine mev(13)ḳūfedür. İnşā‘allāh maṣlaḥatunı görem. Seni ḳatumdan (14) bir vech-ile gönderem ki murādıñ ḥāṣıl ola didi. (15) Yine çoḳ nesneler baġışladı. Ẕī-yezen bu ümīd-ile (16) Nūşirevān ḳapusında on yıl ṭurdı. Āḫır anda

112b

(1) öldi. Ḥasret ḳıyāmete ḳaldı. Oġlı Seyif Ebre(2)he’nüñ sarāyında oġlanları ile bile büyümişdi. (3) Hīç Ebrehe oġlanlarından farḳı olunmazdı. Ebrehe (4) kendü atası ṣanurdı. Ebrehe ölicek Yeksūm (5) pādişāh oldı. Seyif hīç i‘tibār itmedi. (6) Bir gün Seyf-ile çekişdiler. Maşrūḳ Seyf’e itdi. (7) La‘net saña gelsün ve daḫı ol ataña ki sen (8) anuñ bilinden geldüñ didi. İşidicek Seyif (9) melūl oldı. Ṭurup anası ḳatına vardı (10) itdi. Ey ana benim atam kimdür. İtdi Ebrehe’dü(11)r ki Yeksūm ve Maşrūḳ atasıdur. Seyif itdi (12) va‘llāhi yalansın. Bu gün baña Maşrūḳ sögdi. (13) Atama la‘net eyledi. Bir kişi kendü atasına la‘net-mi (14) ider. Ma‘lūmdur ki benim atam ġayrıdur didi. Ḳılıcını (15)çıḳardı. Ḳabżasını yire ṭayadı. Ucını gögsine (16) ṭoġrutdı itdi. Ṭoġrusını söyle. Yoḳsa kendümi

113a

(1) helāk eylerin didi. Bu sözi işidicek anası (2) aġladı ṭurı geldi. Ḳılıcı elinden aldı. Seyif’üñ (3) atası Ẕī-yezen idigini ve Ebrehe anı Ẕī-yezen’den (4) güç-ile alduġını Ẕī-yezen ol vaḳit Nūşirevān (5) ḳapusına gide.[637] Atasınuñ anda öldügini fikir eyledi. (6) Evvel Rūm’a ḳayṣere geldi. Yemen pādişāhınuñ o(7)ġlı idigini ve Ḥabeş’den güç gördügin dād itmeg-içün (8) ḳayṣerden yardım ve leşker istedi. Ḳayṣerüñ atasına (9)

[637] Bu kısımda hikâye akışında bozulma vardır.

virdigi cevābı aña virdi. Seyif daḫı itdi. (10) Benim ẓulmüm ḳāġıd-ıla defi‘ olunmaz. Cevāb böyle (11) olacaġın bilsem ḳapuña hīç gelmezdim didi. Ol (12) aradan gidüp Nūşirevān ḳapusına geldi itdi. (13) Ya budur ki anda meded bulam. Anuñ yardımıyla maḳṣū(14)dum ḥāṣıl ḳılam yāḫūd atamuñ üzerinde olam (15) didi. Çünki Nūşirevān ḳapusına geldi. Bir yıl (16) anda ṭurdı. Pādişāha ḥālin añlatmaġa yol

113b

(1) bulmadı. Her gün ṣabāḥdan aḫşām olınca ḳapuda (2) otururdı. Ḳapuda aḫşām olıcaḳ atasınuñ ḳabri (3) üzerine varurdı. Uyḳusı gelince aġlardı. A(4)ndan uyurdı. Ṣabāḥ yine ṭurup ḳapuya gelürdi. Ḳapu(5)cılar ve ḥācibler Seyif’i bildiler ki pīr-i Yemen’iñ oġlıd(6)ur ki on yıl Nūşirevān ḳapusında olup ḳalmışdı. (7) Ammā anuñ ḥālini şāha bildürmezlerdi. Bir yıldan ṣoñra (8) kim Seyif ḳapuda oturmışdı. İttifāḳ Nūşirevān’uñ binidi (9) sarāy ḳapusına çıḳıcaḳ itdi. Es-selāmün-‘aleyke eyyühā (10) el-melik-i‘ādīl, ey ‘ādīl[638] pādişāh. Senüñ (11) ‘ādetüñe lāyıḳ mıdur ki bir pādişāh-zāde atası ümīdiyle (12) bir yıl ḳapuñda ḫorlıḳ çeke. Kimse ḥālin ḫāṭırın ṣo(13)rmaya ve şikāyetini sulṭānuna bildürmeye didi. Nūşirevān (14) bir kerre yüziñe baḳdı. Yüriyi virdi. Kimseye (15) daḫı söylemedi. Birazdan şāh yine geldi. Seyif ayaġı (16) üstüne ṭurı geldi. Ey ‘ādīl pādişāh. Cihāna

114a

(1) ‘adlüñ ṭopṭolu olmışdur. Benim senüñ üzeriñde mīrāṯ (2) ḥaḳḳım vardur. İnṣāf eyle sende benim dādumı vir (3) didi. Nūşirevān Seyif’in sözini ‘acebledi. Atdan (4) indügünleyin Seyif’i içerü ḳıġırdı itdi. Ey yigit sen (5) kimsin ve benim üzerimde neden ḥaḳḳuñ vardur. Seyif (6) itdi. Ey pādişāh ben ol pīr-i Yemen’üñ oġlıyam (7) ki

[638] Ey ‘ādīl kelimesi metinde iki kez yazılmıştır.

düşmān elinden saña aġlayu geldi. Senden (8) meded istedi-ki senüñ himmetüñle memleketi alaydı (9) sen-daḫı kemāl-i ʻināyetüñden atama ḥüsün-ü vaʻde i(10)tmişdüñ. Bir vaḳitde leşker gönderüp ilini (11) alıvireydüñ ol ümīd-ile atam on yıl devlet (12) işiginde sākin olup āḫır murāda irmedin ö(13)ldi. Ol vaʻdeyi baña idesin. Nūşirevān bu sözi (14) işidicek özi göyündi. Ey yigit ārast[e] söylediñ. (15) Ṣabır eyle inşāʻallāh ḳaydıñı göreyin didi buyurdı. (16) Anı daḫı bir yire ḳondurdı. Aña daḫı bir bedre altun

114b

(1) virdi. Seyif ol on iki biñ altunı alup ṭaşra (2) çıḳdı. Feraḥından altunları küllī yaġma eyledi. Odasına (3) varınca bir ḥabbesi ḳalmadı. Nūşirevān itdi. Ey yigit (4) pādişāhlarıñ ʻaṭāsın şöyle ʻisrāf-mı iderler. İtdi (5) ey pādişāh ol vilāyetden-ki ben geldüm. Ṭoprāġı altun (6) gümüş idi didi. Nūşirevān itdi. Bu söz kim söyledüñ (7) taḥḳīḳ eyledim-ki ol pīrüñ oġlısın. Anuñ daḫı (8) sözi böyle idi. Ṣabır eylesen-ki ḥācetiñ ḳabūl (9) ḳılayın didi. Ol-gice geçdi. Ṣabāḥ olıcaḳ vezīrlerin (10) ve baş baş beglerin ve ulularını ḳatına cemiʻ eyledi (11) itdi. Elbetde şu yigidüñ dilegini ḳabūl itsem gerekdü(12)r ki ammā leşker varacaḳ yir ḳatı ḫaṭarnākdur. Benim (13) leşkerimden ve beglerimden kim ola anda vara didi. (14) Dükeli ḫalıḳ anda varuruz dimeyüp ebsem oldı. (15) Müʻebbed-i müʻebbedān itdi. Bu bābda ben bir nesne fikir (16) iderin. Şāh buyurursa diyeyin, itdi söyle.

115a

(1) Müʻebbed itdi. Şimdi zindānda öldürmeye müsteḥaḳ nice (2) kişiler vardur ki her biri bahadurlıḳda cihānı işsüz (3) ḳomış devletsüzlerdür. Anları çıḳar yaraḳ vir. Seyif'e (4) yoldaş ḳoşalum. Eger helāk olurlarsa hīç acımaz(5)uz ve eger vilāyeti

fetiḥ iderlerse ḫod ni‘metdür didi. (6)Şāh eyü söyledüñ diyüp tiz emir eyledi. Zindān (7) ehlinün defterin getürdiler. Şāhuñ leşkerinde bir kişi (8) vardı-ki tā ‘Acemistān’ı arasalar andan tir-endāz kimse (9) bulunmazdı. Ḳatı ḳocamış idi. Adına Veherz dirlerdi. (10) Tamām seksen yaşında idi. Ḳaşları anuñ gözleri (11)ne gelmişdi. Yigitligi çağında Nūşirevān anı biñ (12) kişi yirine ṣalardı. Her ne yire kim anı gönderse (13) biñ kişi gönderdim dirdi. Veherz’i sekiz yüz kişiye (14) baş dikdi. Seyf’e yoldaş ḳoşdı. Müretteb yaraḳlarını (15) gördi. Sekiz gemiye ḳoyup deñiz yüzinden Yemen vilā(16)yetine virbidi. Bir ḳaç gün geçdikden ṣoñra bir muḥālif

115b

(1) yil çıḳdı. Geminüñ iki yüz er-ile ġarḳ oldı. (2) Seyf-ile Veherz altı-yüz kişiyle gitdiler. Tā ki Yemen vilāyetine (3) ‘Aden şehrine yitişdiler. Gemilerini kenāra çekdiler. Ṭaşra (4) ḳuruya çıḳdılar. Bu ṭarafda Maşrūḳ’a ḫaber yitişdi. Tiz (5) cāsūslar virbidi. Ne kişilerdür ve ne maṣlaḥata gelmişler(6)dür bildiler. Maşrūḳ’a bildürdiler. Maşrūḳ işidüp (7) ‘acebledi. Veherz’e ādem viribdi itdi. Ey Veherz ġalaṭ eylemişsin. Ol oġlan seni ve ‘Acem pādişā(9)hını aldamış. Eger benim leşkerim ne-ḳadar olduġın (10) bildüñüz. Bu ḳadarca leşkerle benim vilāyetime gelmeyeydüñüz. (11)Çünki gelmiş olduñuz ve bunca zaḥmet çekdiñüz. Diler(12)señiz azıḳ vireyin. Yoldaşlarıña ve saña ziyān itd(13)ürmeyesin. Var yine git. Yoḳ eger bunda ṭurmaḳ (14) isterseñiz ben size şāhdan daḫı yig ṭutayın (15) didi. Veherz itdi. Hele şimdi ayaḳ ṭozıyla (16) geldük. Bize bir ay mühlet vir fikir idelüm. Maşrūḳ

116a

(1) itdi. Eyü söyledüñ ve pīrāne iş itdüñ diyüp (2) bir ay mühlet virdi ve aña vāfir ḳonuḳluḳlar virdi. Veherz (3) gelen ḳonuḳlıġı ḳabūl itmedi. Şāyed ṣoñra ṣavaş (4)

ola. Anuñ ni‘metini yiyicek cengi itmek olmaz. Eger (5) yine dönmelü olursavuz ḳonuḳlığı ḳabūl idevüz didi. (6) Veherz bu işi itdüginden murādı bu idi-kim leşkeri (7) dinc ola ve yaraḳlarını yiñileyeler ve hem Yemen beglerinden (8) ve ḳadīmlerinden Seyf’i ister kimse var ise Seyif (9) ḳatına geleler. Andan Veherz Seyf’e itdi. Seniñ daḫı (10) yardımuñ var mıdur. Seyf itdi. Belī Yemen’de ne-ḳadar (11) şāh-zāde ve ḳadīmler var-ısa dostlarımdur. Ḫaber ideyin (12) tazı atlar-ıla ve bahadurlar gelsünler begenesin ve şöyle (13) bilgil ki elümi etegiñe bağladum. Ölürseñ bile ölem. (14) Dirlürseñ bile dirilem. Her ne olursañ bile olam. (15) Senden ayru olmayam didi. Veherz itdi. Rāst söyledüñ. (16) Andan Seyif Ḥamīrler’den kim var-ısa el altından ḫaber

116b

(1) bildürdi. Biş altı biñ güzīde er Seyf-ile el bir idüp (2) bir ay geçdükden-ṣoñra Maşrūḳ ādem virbidi. Veherz’e itdi. (3) Ne fikir itdüñ. Veherz itdi. Cengi ṭarafın iḫtiyār (4) itdüm ḥāṭır olsun uġraşalum didi. Maşrūḳ’uñ (5) bir oġlı var-ıdı aña itdi. Ol bī-‘akılları andan eceli (6) getürmiş. Ben anlaruñla uġraşmaya ‘ār iderin. Yüri var. (7) Sen on biñ kişi al. Anlaruñla ṣavaş eyle. Anlaru(8)uñ ḳatından Yimen’den ḥamīrlerden kim var-ısa başlarını (9) kes. Ammā ‘Acem leşkerini öldürme. Esīr eyle didi. Çünki (10) Maşrūḳ oġlı on biñ erile Veherz üzerine (11) geldi. Veherz kendüsi oturdı. Oġlına itdi. Altı-yüz (12) Pārs tīr-endāz Maşrūḳ’uñ oġlunı ḳarşula. Anu(13)ñla ṣavaş eyle didi. Pes iki leşker birbirine ḳarşu (14) yürüdiler. Pārslar bir aradan tīr-bārān itdiler. Meger (15) Yemen’de oḳ atmaḳ bilmezlerdi. Oḳ-ıla ṣavaş görmemişler(16)di. Hemān-ki Pārasīler oḳları zaḫmın gördiler. Tārumār

117a

(1) oldılar ḳaçdılar. Niçeleri helāk oldılar. Maşrūḳ'ıñ (2) oġlına oḳ ṭoḳundı. Çünki Ḥabeş leşkeri ṣındı. (3) Veherez'üñ oġlı at ṣaldı. Ġāfil-ile ṣınġun leşkerüñ (4) içine girdi. Ḳılınç üşerdiler. Veherz'üñ oġlunı depelediler. (5) Çünki ikisinüñ daḫı oġlı helāk oldı. Maşrūḳ'uñ (6) leşkerinden çoḳ kişi oḳ zaḫmıyla helāk olmışlardı. (7) Veherz çerīisinden bir kişi hemān Veherz'üñ oġlı ö(8)ldi diyüp ikisi daḫı oġul acılığıyla ṣavaş (9) idüp ṣavaşa bünyād itdiler. Veherz gemilerini yaḳd(10)urdı. Leşkerinüñ her kişinüñ ki iki ḳaftānı var-ıdı. (11) Birisini yaḳdı ve bir günlik azıḳdan ġayrı yiyecekleri (12) var ise deñize dökdürdi. Çünki ṣabāḥ oldı. (13) Ol altı-yüz Pāras oḳçularını ḳatına oḳudı itdi. (14) Uşda gemileriñüzi yaḳdum. Ḳaçmaḳ fikir itmeyesiz. (15) Rızḳuñuzı ve giyece[gü]ñüzi giderdüm ki eliñüzden ne gelürse (16) bu gün işleyesiz. Eger Ḥaḳ Te'ālā furṣat virürse

117b

(1) rızıḳ daḫı giyecek daḫı ḥāṣıl olur. Eger ṣavaşa (2) kāhillıḳ iderseñiz ben ḫod kendü özüm düşmāna (3) virecek degülin. Ḳılıcuñ balçığın yire ṭayarın. Yalma(4)nınuñ üstüne düşerin. Kendü özümi öldürürin. (5) Sizden ḫod biriñüzi diri ḳoyacaḳ degillerdür. Aña (6) göre deprenesiz didi. Cem'isi Veherz'üñ elin alup (7) 'ahid itdiler ki her bir elden geleni taḳṣīr itmeyeler (8) dürişeler. Maşrūḳ daḫı yüz biñ ḥabeş leşkeriyle (9) binidi Veherz buyurdı. Ne-ḳadar ṭa'āmları var-ısa (10) yidiler. Ölürsevüz düşmāna bir ḥabbe ḳalmasun didi(11)ler. Andan yaylarını ḳurdılar. Yaraḳlarını gördiler. İki leşker (12) birbirine ḳarşu ṣaflar çekdiler. Alaylar baġladılar. Veherz (13) bir pāre bizle ḳaşlarını yuḳaru ṭutdı çekdi baġladı. (14) Şöyle-kim gözleri açıldı itdi. Maşrūḳ şāh baña gösterüñ, itdiler. Maşrūḳ şāh ḳarşuda file (16) binmişdür. Başında bir altun tāc var. Tācuñ kenā-

118a

(1)rında alnı üzerinde bir ḳızıl yāḳūt oturdulmış(2)dı ki gümüş gibi şu‘le virür didiler. Veherz’e gö(3)sterdiler. Veherz ol yāḳūt şu‘lesinden Maşrūḳ’ı (4) bildi itdi. Ṣabır idüñ. Fīl üzerinden insün. (5) Zīrā fīl mübārekdür, ulu canāvardur, oḳ-ıla atmaḳ (6) olmaz. Birazdan Maşrūḳ fīlden indi. Veherz’e i(7)tdiler. Maşrūḳ ata bindi itdi. At daḫı mübārekdür. (8) Ġāzīler merkebidür. Atmaḳ olmaz. Biraz ṣabır eyledi. Tā (9) Maşrūḳ atdan inüp ḳaṭıra bindi. Veherz’e anı (10) bildürdiler. Veherz itdi. Ḳaṭır ḫordur. Ḫor oġıldur. (11) Ḫorlıġa delāletdür. Hemān furṣatdur. Yayumı oḳumı elüme (12) virüñ didi. Yayını eline ṣundılar. Bir oḳ çıḳarup (13) gizledi itdi. Yumruġumı ol yāḳūta ṭoġrı idüñ (14) ki Maşrūḳ’uñ alnı ṭuşlıġıdur. Yumruġunı Maşrūḳ’uñ (15) alnındaġı yāḳūta ṭoġrultdı. Veherz itdi. Oḳumı (16) gözedüñ. Eger oḳum varduḳdan-ṣoñra Ḥabeş leşkeri

118b

(1) ḳarcaşma olursa bilesiz ki oḳım nişānı bulmışdur. (2) Tīr-bārān idesiz. Ḥamle ḳılasız. Eger yirinden deprenemeyüp (3) ebsem ṭuracaḳ olurlarsa bir oḳ daḫı viresiz. Eyle (4) diyüp yayını çekdi. Ol yāḳūtı gözedüp itdi. (5) Şöyle rāst itdi-kim yāḳūtı ortasından (6) urdı. Oḳ eglenemeyüp Maşrūḳ’uñ eñsesinden (7) çıḳdı. Maşrūḳ ḳaṭırdan yıḳıldı. Leşker ḳarcaşdı. (8) Üstüne uşdılar. Veherz buyurdı. Tīr-bārān itd(9)iler. Ḥabeş leşkerini ṣıdılar. Nicesini ḳırdılar. Seyif (10) itdi. Şimdi bu Maşruḳ leşkerinde Ḥamīr’den ve Yemen’den (11) nice leşker vardur ki güç-ile Ḥabeş’e getürmişlerdir. Buyu(12)ruñ ḳaracaşadan ġayrı kimseyi öldürmesünler. Veherz (13) buyurdı. Leşkeriñe ne-ḳadar ḳara ‘Arablar var ise küllisini (14) ḳırdılar. Şöyle oldı-ki

ḳan gevdeyi götürdi. Veherz (15) ṣafā şehrini aldı. Taḫta geçdi oturdı. Seyif (16) ḳarşusına geçdi. Ayaḳ üzerine ṭurdı. Andan

119a

(1) Nūşirevān'a fetiḥ-nāme yazup ḥikāyet bildürdi. (2) Nūşirevān'a nāme yazdı-ki ol vilāyeti Seyif'e ı(3)ṣmarlayasın. Anı taḫta geçüresin. Ol (4) vilāyete şāh olasın. Benim ḳatıma gelesin. (5) Veherz daḫı eyle itdi. Seyif daḫı Veherz'e ol-ḳadar (6) nesneler virdi-kim Veherz'iñ anuñ iḥsānından utandı. (7) Ol Veherz-ile varanları māl-ıla ġanī eyledi ve Nū(8)şirevān'a ol-ḳadar māl ve ḳumāş viribdi-kim görenler (9) 'aceblediler. Çünki Veherz gitdi. Seyif pādişāh o(10)ldı ḳaldı. Ṣafā şehrinde bir köşk var-ıdı. Adına (11) 'Amdān dirlerdi. Ḥamīr pādişāhları ve teba'ları ve (12) Seyif'üñ ataları ve dedeleri ol köşkde otururlardı. (13) Ol köşk üzerinde bir manẓara yapılmışdı-ki cihānda (14) andan laṭīf binā yoġudı. Seyif aña çıḳup oturdı. (15) İl vilāyet ve ıḳlīm küllisi ḥükminde rām oldı. (16) Ḥabeş ṭā'ifesinden kimi bulduysa öldürdi.

119b

(1) Meger bir sehelçe kişi ili ḳodı. Dā'imā kendünüñ ḳapu(2)sında olurlardı. Her ḳanda gitse ḥarbeler getürüp (3) öñince ardınca segirdürlerdi. Ḳapudan eksük (4) olmazlardı. Ḳaçan Seyif taḫta otursa anlar ḥar(5)belerin ṭutup ḳarşusında ayaḳ üzerine ṭururlar(6)dı. Her ṭarafdan begler mübārek olsun diyü ilçüler (7) gönderdiler ve şā'irler şi'irler ve ḳaṣīdeler bünyād (8) idüp getürdiler. Seyif daḫı her birini māl-ıla ġanī (9) eyleyüp gönderdi. 'Abdü'l-muṭṭalib daḫı Ḳureyş ululları(10)yla Seyif'i mübārek-bâda geldiler. Va'llāhu a'lem.

130b

(1) Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm ve bihi nesta‘īn (2) Ḥażret-i Resūl’den ṣalla‘llāhu Te‘ālā ‘aleyhi vesellem beyān ḳıldı-kim ol gice kim (3) Tañrı Te‘ālā celle şānehu bunı mi‘rācā oḳudı. Dördünci göge irecek bir ḳatı āvāz (4) işitdi. Heybetinden dükeli melekler yüzi üzre düşdiler. Ben itdim ey ḳarında(5)şım Cebrā‘īl. Bu ne āvāzdur. Cebrā‘īl ‘aleyhi‘s-selām itdi. Yā Resūlu‘llāh (6) şöyle bil-kim Ḥaḳ Te‘ālā buyurdı. Biñ yıl ḳızdırdılar ḳapḳara oldı. Yine (7) buyurdı. Biñ yıl ḳızdurdılar, aġ oldı, daḫı ol ḳuyunıñ içinde bir yılan (8) yaratdı. Eger anuñ aġzından bir ḳaṭr[e] aġu dünyā deñizine düşdi dükeli deñizler (9) aġu oldı. Andan Resūl Ḥażreti ‘aleyhi‘s-selām itdi. Bu āvāz ol (10) ḳuyunıñ nedür. Cebrā‘īl ‘a.m. itdi. Ol ḳuyusını ḳızdır[ır]ken aġzından bir ṭaş (11) içine düşdi. Ol vaḳitde daḫı Ādem Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām yaradılmadı idi.

131a

(1) Ṭaş ol vaḳitden berü aşaġı gider idi. Uşda şimdi dibine irdi. (2) Bu anuñ āvāzı idi. Andan Ḥazret-i Resūl ‘aleyhi‘s-selām itdi. Yā ḳarındaşım (3) Cebrā‘īl. Ol ḳuyunuñ vaṣfın ne ḳatı söyledüñ kim göñlim ḳatı ḳorḳdı. Kimlerüñ (4) yeridür didi. Cebrā‘īl ‘aleyhi‘-selām itdi. Tañrı Te‘ālā kelām-ı ḳadīminde ol (5) ḳuyunuñ vaṣfın bildirdi. قَد تَبَيَّنَ الرُّشدُ مِنَ الْغيّى [639] قَوْلهُ تَعالى فَسَوفَ يَلقوُن غيّا daḫı bir yirde buyurdı. (6) [640] Andan Cebrā‘īl ‘aleyhi‘s-selām itdi. Bu ġayyā ol (7) kişileriñ yeridür ki Tañrı Te‘ālā’nuñ ni‘metin yise ‘özri olmaya. Dünyā işine (8) meşġūl ola. Biş vaḳit namāzı ḳılmaya. Anlarıñ yiri ġayyādur. Andan Resūl Ḥażret (9) buyurur. مِن تَرَكَ الصَّلوَت مُتَعَّمِداً فَقَد كَفَر [641] Ya‘nī her kim ki ḳaṣıd ile namāzı terk (10) eylese ol kişi kāfir

[639] “Bunlar da gayyâyı boylayacaklar.” 19/Meryem/59.

[640] “Rüşd dalâlden cidden ayrıldı.” 2/Bakara/256.

[641] “Kim namazı kasten terk ederse kâfir olur.” Hadis.

olur. Ne‘ūzu bi‘llāhi. Zīrā namāz diniñ şükridür. (11) Allāhu Te‘ālā’nuñ ni‘metini yise ve namāzın ḳılsa anuñ ni‘meti arta. Nitekim Ḳur‘ān’da (12) buyurdı. وَلَئِن شَكَرتُمُ لأَ زَيدنَكُم وَلا ئِن كَفَرتُم اِنَّ عَذابى لَشَدُبد[642] Her (13) kim ki namāzı ḳılmasa anıñ dīni yoḳdur. Şöyle bil-kim Mūsī Peyġamber ’aleyhi‘s-selām münācātı Ṭūr Ṭaġı’nda virdi. İbrāhīm Peyġamber münācātı od i(14)çinde virdi. Yūnus Peyġamber münācātı balıḳ ḳarnında virdi. Yūsuf Peyġamber (15) münācātı ḳuyu içinde virdi. Muḥammed Muṣṭafā’ya münācātı gökler içinde virdi.

131b

(1) Ümmete münācātı namāz içinde virdi. Her kim namāz ḳılsa Tañrı’yla kelici ḳılmış (2) gibidür. Kendi içün Tañrı’ya şenā ḳılur ḳaçan-kim ḳul namāzı ṭurup elin ḳaldu(3)rup Allāhu Ekber dise dimiş olur ki ey ḫoca eger ben ma‘ṣiyyet deñizine (4) düşdüm ise sen çıḳar dir. Andan namāza başlar. Eydür. [643] اَعوُزُ بِاللهِ (5) Ṣıġındım sen ol yüce Tañrı’ya. Ḫālıḳ eydür kimden ḳorḳup sıġınursın. (6) Ḳul eydür. مِنَ الشَّيطان الرَّجيم[644] Ol sürülmüş İblīs’den ve daḫı dīvler(7)den ve racīmlerin ve żalāletden ve nefs-i emmāreden. Andan başlar eydür. (8) Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm. Başladım Tañrı adıyla. [645]الرحمن Şefḳatlüdür. (9) [646]الرحيم baġışla[yı]cıdur. Andan ḳul eydür. [647] الحَمدُلِلهِ Şükür Tañrı’ya. Ḫālıḳ eydür (10) ḳanḳı Tañrı’ya şükür ḳılursın. Ḳul eydür. [648] رب العالمين Tañrısına şükür ḳılu(11)rın. Yine ḳul eydür.

---

642 “Ve nankörlük edersiniz, haberiniz olsun ki azabım çok şiddetlidir!” 14/İbrahim/7.

643 “Sığındım yüce Tanrı’ya.”

644 “O kovulmuş Şeytân’dan.”

645 “Esirgeyen.”

646 “Bağışlayan."

647 “Hamd olsun o Allah’a.”

648 “Âlemlerin Rabbi olana.”

الرحمن الرحيم[649] Raḥmet ḳılġıl bağışlaġıl. Ḫālıḳ eydür. Ḳanda (12) raḥmet ḳılayın ve ne bağışlayın. Ḳul eydür. مالك يوم الدين[650] Ol cezā ḥisāb (13) güninde ki ḳādı sen olasın. Andan raḥmet ḳılġıl ve hem uçmaġı bağışla(14)ġıl. Ḳul eydür. ايك نغبد وايك نستعين[651] Saña ṭaparın ve senden yardım (15) dilerin. Ḫālıḳ eydür ne yardım dilersin. Ḳul eydür. اهدنا صراط المستقيم[652] (16) Göndergil bizi ṭoġrı yola. صراط الذين[653] Ol kişileriñ yoluna kim. انعمت

132a

(1) عليهم[654] Artırdıñ bunlarıñ üzerine. غير المغضوب عليهم[655] Ḳılmaġıl dükeli (2) azġunlardan ḳaçan kim ḳul Fātiḥa'yı tamām oḳusa āmīn dise andan Tañrı (3) Te'ālā eydür eyle olsun. Ey ḳulum dir. İmdi bilgil. Eger dünyā begi sizüñle (4) bir ḳaç kelici ḳılursa şāẕ olursın. İdersin pādişāh bugün bizümle kelici (5) ḳıldı. İmdi ol pādişāhlar pādişāhı günde biş vaḳit kelici eyler. Yene (6) sevinip şāẕ olup ṭā'ata meşġul olmazsın. Taḳṣīrlıḳ idersin ve (7) daḫı laṭīfe işitdüñ kim cāndan gelür ve cāndan yigdür. El-ḥamdü sūresi (8) yidi āyetdür. Ṭamu dahı yidi derekātdur. Ol 'âlemleri yaradan Tañrı bu (9) El-ḥamdü sūresini virdü-ki vaḳtin İblīs'e 'aleyhi'l-la'nete şol ḳadar aġlad(10)ı-ki cümle ḳavim ḳatına cem' oldı itdiler. N'oldı saña kim bu ḳadar aġlarsın. Ol (11) mel'ūn itdi. Bundan artıḳ bugün baña daḫı ne ola kim Muḥammed'e El-ḥamdü sūresi (12) indi. Anı oḳıyalar. Anuñla 'amel eyleyeler. Uçmaġa cümle

[649] "Esirgeyen ve bağışlayana."

[650] "O din gününün sahibine."

[651] "Sana kulluk ederim ve yalnız senden yardım dilerim."

[652] "Bizi o doğru yola ilettiklerine aynı yola ilet."

[653] "O doğru yola ilettiklerin ki."

[654] "[Gazabını] üzerine artırdıkların."

[655] "Azgınlardan eyleme."

müsteḥaḳ olalar. (13) Ṭamuya girmeyeler. Baña bundan biter ne muṣībet ola didi. İmdi beşāret (14) olsun ol kişiler kim Tañrı'ya īmān getürseler Müslimān olsalar peyġamberi (15) ḥaḳ bilseler ve namāz ḳılsalar bu El-ḥamdü sūresin oḳısalar Cabbār-ı 'ālem Fātiḥa (16) sūresi ṣevābın ol kişilere ṭamu arasında perde eyleye. Yitmiş yıllıḳ

132b

(1) uzunluġı ve ḳalınlıġı ola. Ṭamu odına ḳarşu ṭura. Ṭamu zaḥmetin göster(2)meyeler. Ḫaber gelmişdür ki Ḳayṣer-i Rūm bunı yazdı. Mu'āviye ḳatına virdi. Su'āl (3) eyledi-ki siziñ Furḳān'da ḳanḳı sūredür kim anda yedi ḥarf yoḳdur didi. Mu'āviye (4) cevābdan 'āciz ḳaldı durdı. Emīrü'l-mü'minīn 'Alī ḳatına vardı. Su'āl (5) eyledi-kim yā Emirü'l-mü'minīn.'Alī eydür yā Mu'āviye ol sūre kim anda yidi (6) ḥarf yoḳdur ol Fātiḥa sūresidür didi. Mu'āviye su'āle cevāb ögrendi. (7) Girü cevāb yazdı. Ḳayṣer-i Rūm'a gönderdi itdi. Ol Fātiḥa sūresi(8)dür kim siz su'āl itmişsiz. Ḳayṣer-i Rūm çün-kim bunı oḳudı eydür kim (9) bu ṣavāb Mu'āviye'nin degildür. İmdi ol yedi ḥarfüñ biri ṣā'dur. Fātiḥa (10) 'da ṣā yoḳdur ve veyl ṭamusı içinde ṣübūr vardur. Fātiḥa oḳıyanlar ṣübūr (11) 'aẕābından emīn ola. İkinci ḥarif cim'dür. Fātiḥa'da cīm yoḳdur. Ṭamu (12) içinde caḥīm nişānı vardur. Fātiḥa oḳıyanlar caḥīm 'aẕābını görmeye. (13) Üçünci ḥarf ḫā'dur. Fātiḥa'da ḫā yoḳdur. Ṭamu içinde ḫārlān nişānı vardur. (14) Fātiḥa oḳıyanlar ḫārlān 'aẕābın görmeye. Dördünci ḥarf zā'dur. Fātiḥa'da zā (15) yoḳdur. Ṭamu içinde bir yimiş vardur ki aña zaḳḳūm dirler. Fātiḥa oḳıya(16)nlar zaḳḳūm yimişin yimiye. Bişinci ḥarf şın'dur. Fātiḥa'da şın yoḳdur. Şın

133a

(1) ṭamu şerridür. Fātiḥa oḳıyanlar ṭamu şerrinden emīn ola. Altıncı ḥarf (2) ẓā'dur. Fātiḥa'da ẓā yoḳdur. Ẓā laẓā ṭamusının ḫışmıdur ve zebānīlerüñ (3) adıdur. Fātiḥa oḳıyanlar laẓā ṭamusını ve zebānīsi görmeye. Yedinci ḥarf (4) fā'dur. Fātiḥa'da fā yoḳdur. Fā ṭamuda zifīr nişānı vardur. Zifīr dīv da(5) muda esen ṣovuḳ yile dirler. Fātiḥa oḳıyanlar zifīr ḫışmından emīn ola (6) ve daḫı Fātiḥa oḳıyan ṭamu ehlin görmeye. Ḥaḳ dīdārın göre. (7) Enes ibn-i Mālik rāḍıya'llāhu 'anhu rivāyet ḳılur. Tañrı Resūl'ı bir gün Cebrā'īl['e] ṣordı (8) itdi. Yā aḫı Cebrā'īl, bu Fātiḥa sūresinüñ faẓlı nedür baña bildür didi. Andan (9) Cebrā'īl eydür. Ben Mikā'īl'e ṣordum. Mikā'īl itdi. Ben İsrāfīl'e ṣordum. İsrāfīl (10) itdi. Ben Levḥ'e ṣordum. Levḥ itdi. Ben Ḳalem'e ṣordum. Ḳalem virdi-ki yā Levḥ bilgil (11) kim Tañrı Te'ālā beni yaratdı. Fermān geldi-kim yazġıl. Ben itdim yā Ḫudā bilmezem ne yazayım. (12) Fermān geldi-ki yazġıl. [656]الحمد لله رب العالمين Ḳaçan kim yazdım. Bir nūr benden sıçradı. (13) Yuḳaru 'arşa degdi. İki pāre oldı. Birisinden uçmaḳ yaratdı. Yine geldi-ki yaz (14) yā Ḳalem. Ben itdim ne yazayım. İlāhī fermān geldi-ki [657]الرحمن الرحيم Ḳaçan-kim yazdım. Bir aydınlıḳ (15) benden sıçradı 'arşa degdi. Ḥaḳ Sübḥāne ve Te'ālā ol aydınlıḳdan raḥmet deñizin yaratdı. (16) Mü'minleriñ göñlin anuñla ṣıvardı. Yine nidā geldi-ki yā Ḳalem yazġıl. Ben itdim yā Ḫudā ne

133b

(1) yazayım. Fermān geldi-ki yaz. [658]مالك يوم الدين Ḳaçan kim yazdım. Bir nūr benden sıçradı (2) 'arşa degdi. Tañrı Te'ālā 'adl deñizin andan yaratdı. Günāhkārlar 'adl ḳılmaḳ içün. (3) Yine nidā geldi-ki yaz yā Ḳalem. Ben itdim yā Ḫudā ne

656 "Hamd o alemlerin Rabb'ine." 1/Fâtiha/2-3.

657 "O Rahmân ve Rahîm." 1/Fâtiha/4.

658 "O din gününün mâliki Allah'ın!" 1/Fâtiha/5.

yazayım. Fermān geldi-ki yaz. (3-4) [659]ایاك نعبد و ایاك نستعین Ḳaçan-kim yazdım. Bir nūr benden sıçradı ‘arşa degdi. İki pāre oldı. (5) Birinden bir tevḥīd deñizin yaratdı. Birinden ‘ibādet deñizin yaratdı. Fermān geldi-ki yaz yā Ḳalem. (6) İtdim yā Ḫudā [ne] yazayım didim. Yine nidā geldi-ki yaz. [660]اهدنا صراط المستقیم Ḳaçan-kim (7) yazdım. Bir nūr benden sıçradı. Yuḳarı ‘arşa degdi. Ḥaḳ Te‘ālā hidāyet deñizin yaratdı. (8) Ol hidāyet ‘ilm-i Ḳur‘ān şerī‘atidür. Muḥammed ümmetine hidāyet dürrine nidā geldi-ki yā Ḳalem (9) yazġıl. Ben itdim yā Ḫudā ne yazayım didim. Fermān geldi-kim yaz. (9-10) [661] صراط الذین انعمت علیهم Çün yazdım. Benden bir aydınlıḳ sıçradı ‘arşa ṭoḳandı. Rızḳ deñizlerin andan (11) yaratdı. Yine nidā geldi-ki yaz yā Ḳalem. Ben itdim İlāhī ne yazayım. Yaz. [662] غیرالمغصوب (12) Çün yazdım. Bir ḳarañulıḳ benden sıçradı. Hevāda müte‘allıḳ ṭurdı. Biñ yıl girü andan (13) ḳıyāmet günin yaratdı. Yine nidā geldi-ki yaz yā Ḳalem. Ben itdüm İlāhī ne yazayım. Yaz. (13-14) [663]علیهم ولا الضالین Çün yazdım. Bir pāre od benden ṣıçradı. Hevāda mu‘allaḳ ṭurdı. Girü (15) indi. Ṭamuyı andan yaratdı. Ḥikāyet Tañrı Te‘ālā altı nesne dost idindi. Evvel (16) el yumaḳ yine ṣabınsa bereketlü nesne olur. İkinci ṣabr ḳılmaġı üçünci sünnete ve farża işlenenleri

134a

(1) dost idindi. Dördünci tevekkül ḳılanı bişinci şükür ḳılanı dost ḳaldı. [664]الحمد biş (2) ḥarfdur. Namāz daḫı biş vaḳitdür. Kim-ki biş ḥarf oḳısa ‘afv ḳıla. [665]لله Üç (3)

---

659 “Sade sana ederiz kulluğu ve sade senen dileriz inâyeti yâ Rabb.” 1/Fâtiha/5.

660 “Hidâyet eyle bizi doğru yola.” 1/Fâtiha/6.

661 “O kendilerine in’am ettiğin mesûdların yoluna.” 1/Fâtiha/6.

662 “Ne o gazap olunanların.” 1/Fâtiha/7.

663 “Ne de sapkınların.” 1/Fâtiha/7.

664 “Hamd olsun.”

ḥarfdür. Üçi bişe ḳatsa sekiz olur kim sekiz ḥarf oḳısa Tañrı Teʿālā uçmaġı (4) vire. رب العالمين[666] On ḥarfdür. Sekiz ḳatsa on sekiz olur. الرحمن الرحيم[667] (5) On iki ḥarfdür. مالك يوم الدين[668] On iki ḥarfdur. ايالك نعبد[669] Sekiz ḥarfdür. (5-6) و ايالك نستعين[670] On bir ḥarfdür. اهدنا صراط المستقيم[671] On ṭoḳuz ḥarfdür. (6-7) صراط الذين انعمت عليهم[672] On ṭoḳuz ḥarfdür. غيرالمغصوب عليهم[673] On biş ḥarfdür. ولا الضالين[674] (8) On ḥarfdur. Cümlesi yüz yigirmi dört olur. Ḥaḳ Teʿālā yüz yigirmi (9) dört biñ peyġamber ʿaleyhimüʿs-selām yaratdı. Her kim ki Fātiḥa sūresin oḳısa (10) yüz yigirmi dört biñ peyġamber şevābınca şevāb vire. Biʿemriʿllāhi Teʿālā (11) İlāhī bize ḫışım itme. Bizi ʿāṣīlere ḳatma. Cehennem nārına atma. (12) Eyā Ḥannān eyā Mennān. Bunı yazdım yādigār olmaḳ içün. Oḳıyanlar bir duʿā (13) ḳılmaḳ içün. Yazı yazdım mülāzım çāvuşa oḳıyanlar ḥasretine ḳavuşa.

134b

(1) **Haẕā Kitāb-ı Ḥadīş**

(2) Bismiʿllāḥiʿr-raḥmāniʿr-raḥīm. (3) Keçisi cehennemden ümmetimiñ ʿavratlarından bir nice ʿavrat gördüm. Anlaruñ ḥālin (4) añup aġlayalım didi. Yanıla bir ʿavrat gördüm ṣaçından aşmışlar. Beyni depesinden (5) ḳaynar ve daḫı bir ʿavrat gördüm dilinden aşmışlar. Ḳaynamış ḳaṭrān boġazına dökerler (6) ve daḫı bir ʿavrat

---

665 "O Allah'a."

666 "Âlemlerin Rabbi olan."

667 "Esirgeyen ve bağışlayan."

668 "O din günü sahibine."

669 "Sadece sana kulluk ederiz."

670 "Ve yalnız senden yardım dileriz."

671 "Bizi o doğru yola ilet."

672 "Doğru yola ilettiklerinin yoluna ve nimetlendirdiklerinin."

673 "Ve bizi sapkınlardan ve zalimlerden eyleme."

674 "Sapmayanların yoluna eriştir."

iki memesinden oddan çengelle urmışlar zaḳḳūm ḳoyarlar (7) ve daḫı bir ‘avrat gördüm. Kendüni altından od yaḳarlar ve daḫı bir ‘avrat ayaġını memesine (8) mıḫlamışlar ve memesin ellerine mıḫlamışlar. Yılan ve canāvārlar uşup etini yirler ve daḫı (9) bir ‘avrat dili ve ḳulaġı yoḳ. Oddan tābūt içinde yasan ve daḫı bir ‘avrat gördüm (10) etini keserler. Gine biter gine keserler. Gine biter ve daḫı bir ‘avrat gördüm başı (11) ḫınzīr başına beñzer ve teni eşek tenine beñzer. Aña dürlü dürlü ‘aẕāb ider(12)ler ve daḫı bir ‘avrat ṣūreti kelb ṣūretine beñzer. Zebānīler aġzı içinde od (13) yaḳarlar ve başına od yaḳarlar ve Fāṭıma raḍıya‘llāhu Te‘ālā bir ḳatı āh idüp dir ki. (14) Ey gözüm nūrı baba. Ümmetiñ dünyāda nice iverlerdi-ki bu ‘aẕābı girīftār olmışlar-

135a

(1)dur. Resūl itdi ey gözüm nūrı Fāṭıma. Şunlar ki ṣaçlarından aṣılmışlardur anlar (2) nā-maḥremlerden ṣaçların gizlemeyenlerdür. Ammā şunlar ki dillerinden aṣılmışlardur anlar (3) bir kimseyi dilleyenlerdir. Ammā şunlar ki memelerinden aṣılmışlardur anlar erlerinden iẕinsiz (4) kişilerüñ evlādın emzirenlerdür. Ammā şunlar ki oddan tābūt olup ayaḳlarından (5) aṣılmışdur anlar şunlardur ki erlerinden iẕinsiz evden ṭaşra çıḳarlardı. (6) Ammā şunlar ki altında od yaḳarlar anlar kendülerin ġayrı içün bizeyenlerdür. (7) Ammā şunlar ki memelerin elleriyle mıḫlamışlardur yılan ve çıyan uşup etini (8) yirler anlardur ki vaḳt-ile inmeyenler. Ammā şunlar ki yüzsüz ve ilsüz (9) oddan tābūt içinde yatar anlar şunlardur ki erlerinden ġayır erler seve(10)nlerdür ve hem ġıybet idüp ḳovuculuḳ idenlerdür ve daḫı ḥaḳḳı işidüp du(11)tmayanlardur. Ammā şunlar ki yüzleri ḳaradur. Anlar şunlardur ki diki gelmeyüp (12) ḳovculuḳ idenlerdür ki başları ḫınzīr başına beñzer

ve bedenleri eşek (13) tenine beñzer. Anlar şunlardur ki ḳoḳulayanlardur. Ebū Bekir raḍıya‘llāhu (15) ‘anhu eydür Resūl ‘aleyhi‘s-selām’dan işitdüm ki ḳanḳı ‘avrat ki erinüñ (16) döşeginden ḳaçsa ol ‘avrat Allāhu Te‘ālā’nuñ ḫışmı içinde olur didi.

135b

(1) Şöyle bilsün meger kim tevbe ide didi ve ‘Oṯmān raḍıya‘llāhu ‘anhu eydür. (2) İki cihān faḫrından işitdüm-ki her ḳanḳı ‘avrat erine dise ben senden hīç (3) ḫayır görmedim dise Ḥaḳ Te‘ālā ol ‘avratuñ yitmiş yıllıḳ ‘ameli[ni] ḳabūl itmez. (4) Eger gündüz ṣayım gice ḳayım daḫı olursa didi ve ‘Alī raḍıya‘llāhu (5) ‘anhu eydür her ḳanḳı ‘avrat-ki erinden ḳaçsa ḳıyāmet güninde fir‘avn (6) ile bile olur didi ve daḫı Resūl ‘a.m. eydür her ḳanḳı ‘avrat-ki erinüñ (7) evinden iẕinsiz bir nesne alsa Ḥaḳ Te‘ālā anuñ namāzı ve orıcın ḳabūl (8) eylemez ve daḫı bir ‘avrat eri metā‘ından bir nesne alsa erinden iẕinsiz (9) Ḥaḳ Te‘ālā ol ‘avrata yitmiş uġrı günāhı yazar.‘ Uyūn-ı Mecālis ad(10)lu kitābdan eydür. Süleymān-ı Fārīsī’den rivāyetdür ki bir gün Fāṭıma raḍı(11)y‘allāhu ‘anhu’ya Resūl eydür. Ey gözüm nūrı Fāṭıma. N‘içün aġlarsın. Fā(12)ṭıma itdi yā Resūlu‘llāh. Bir gün ‘Alī benüm-ile bile idi. Benden kelām (13) vāḳi‘ oldı. ‘Alī baña ġazab eyledi. Peşimān oldum. ‘Alī’nüñ öñüne (14) vardum itdüm. Yā ‘Alī ḫaṭā itdüm. Rāżı ol artıḳ bunuñ gibi kelām (15) söylemem didüm. Benden yüzin dönderdi. Baña söylemedi. Yitmiş (16) iki kerre ḳarşusına vardum. Tā benden rāżı olmayınca yā Resūl Rabb’imden

136a

(1) ḳorḳarım didi. Resūl ‘aleyhi‘selām eydür. Eger senden rāżı olmadan (2) evvel ölseñ idi ol ḥaḳḳ-ıçun ki beni Ḥaḳ peyġamber gönderdi. Senüñ (3) namāzıñ ḳılmazdum didi ve daḫı itdi yā Fāṭıma. Sen bilmez misin eriñ rıżāsı (4) Allāhu

Te‘ālā’nuñ rıżāsıdur ve eriñ ġażabı Allāhu Te‘ālā’nuñ ġażabıdur ve daḫı (5) itdi ey gözüm Fāṭıma. Ne ümmetimdür ki ol ‘avrat ki eri andan bir ṣā(6)‘at rāżı ola Ḥaḳ Te‘ālā ol ‘avrata bedenindeki[675] ḳıl başına bir yıllıḳ ‘ibādet (7) ṣevābın yazar. Ey Fāṭıma. ‘Avratuñ gökcek ‘amelleri erine muṭī‘ olmaḳdur. (8) Andan ṣoñra iyyü ‘amelleri iplik egirmekdür. Resūl ‘aleyhi‘s-selām (9) itdi. Bir ‘avrat ve iplik egirmege otursa bir yıllıḳ ‘ibādetden ḫayırlu(10)dur didi ve daḫı Ḥaḳ Te‘ālā ol ‘avrata şehīd ṣevābını virür didi. Ey (11) Fāṭıma, eger bir ‘avrat iplik egirüp erine ve evlādına ḳaftān ide (12) virse ol ‘avrat[a] cennet vācib olur didi ve her (?) başına cennetde (13) bir şehir yapıvirür didi. Bu ḥadīṣler Şifā adlu kitābdan. Bir ‘avrat çıḳmışdur (14) ve her ‘avrat-ki sevişe ide veyā incidise barışana-dek firiştehler aña (15) la‘net iderler ve her kimse gökcek ḳoḳulu nesne sürünse ḥelālinden ṭaşra (16) çıḳsa yürüse maḥşer yerinde kelb ölesinden biter ḳoḳsa gerekdür. Peyġambere itdiler.

136b

(1) Yā Resūl filān ‘avrat dün uyḳusın naẓarla(?) baḳsa eger ol ḥālde (2) ölsem Tevrāt ve İncīl ve Zebūr’da ve Furḳān’da mel‘ūndur didi. Yā Fāṭıma, bir (3) ‘avrat erine minnet itse benim mālım yirsin ve geyicegim giyersin dise cennet (4) ḥullerin giymeye ve cennet ta‘āmın yimeye ve cennet şarābın içmeye didi ve eger eri (5) rāżı olmadan ölse eri aña muḥtāc olsa erine virmeye Ḥaḳ Te‘ālā ḳıyāmet (6) güninde yüzin ḳara eyleye didi. Yā Fāṭıma, bir ‘avrat ki erinüñ evinden (7) ḥabbe ḳadar nesne alsa ve uġurlasa[676] Ḥaḳ Te‘ālā anuñ orucın ve namāzın (8) ve zekātın ḳabūl eylemez. Yā Fāṭıma, bir ‘avrat ki namāzın ḳıldıḳdan-ṣoñra erine (9) du‘ā ḳılmasa namāzı

675 bedenindeki: bedenindenki (Metinde).

676 uġurlasa: avġuzlasa (Metinde).

ḳabūl olmaz. Yā Fāṭıma, bir ‘avrat-ki erine ḫıyānetlik (10) itse cennetüñ ḳoḳusın görmeye. Ḳabirden ḳoyuncek derisiyle etiniñ ara(11)sında yılan ve ‘aḳreb ṭola didi. Yā Fāṭıma bir ‘avrat ki mālını veyā nefsini (12) erinden māni‘ eylese cemī‘ firişteler aña la‘net iderler. Münāfıḳlar ile cehennemüñ (13) eñ aşaġı ṭabaḳalarından bile olur didi. Yā Fāṭıma, ḳaçan bir ‘avrat ḳabre (14) ziyāret itse dünyāda ne-ḳadar ḳara baş var ise aña la‘net iderler. Eve (15) dönse girü yarındası güne degin Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ ḫışmı içinde olur didi. (16) Yā Fāṭıma, bir gice vāḳı‘ımda gördüm. Ḫatunlarıñ memelerin keserler. Bir ādemden

137a

(1) sordum. Bunların ṣuçları oldur iliñ(?) oġlanları emzirürler didi. Bir (2) nesne bahā ister didi. Ḫaṭāları budur didi. Yā Fāṭıma, bir ‘avrat-ki erinden (3) ırağ-ıçun yutan (?) ḳılsa zebānīler ṭā anları. Yā Fāṭıma, bir ḫatun kişi ‘ibā(4)detle ve ṭā‘at-ıla ve orıc-la ve (?) ile ve zekāt ile Ḥaḳ Te‘ālā’ya rāżı (5) idemez ve cennetlik olmaz. İllā eri andan rāżı olmayınca didi. Yā Fāṭıma, (6) ḳaçan ‘avrat ki erine eşine Tañrı senden rāżı olsun dise (7) Tañrı andan rāżı olur didi. Yā Fāṭıma, bir ‘avrat ki eri ṣu içecek (8) ḳadar ayaḳ üzere ṭursa bir yıl ‘ibādet itmekden efżaldur ve daḫı (9) bir ‘avrat erinüñ öñüne ṭa‘ām ḳoduġı vaḳitde bir ḥacc yegdür. Yā Fā(10)ṭıma, bir ‘avrat erine yardım eylese ‘ibādetde ve tā‘atda ve ḥacda ve (11) ġazāda ve ‘ilimde yardım itse Ḥaḳ Te‘ālā aña Eyyūb Peyġamber ḫatunı ṣevābın (12) vire ve daḫı ölümi şehīdler ölümi gibi ola ve daḫı cennetde senüñ-ile (13) bile ḥaşr ola didi ve daḫı du‘āsı ḳabūl ola didi.

Haẕā Du‘ā-i Gerdek

بشم الله الرحمن الرحيم وبه (14) الحمد لله رب العالمين الصلوت والسلام على رسولنا محمد واله (15) وصحبه اجمعين اللهم اجعل هذا الزفاف مباركً ومختاراً (16)

137b

وارزق بينهما ألفةً ومحبةً وقراراً وجعل منهما ولداً صالحاً ابراراً (1) اللهم اغفر لعامَة المسلمين والجماعة الحاضرين والغائبين برحمتك (2) يااارحم الراحمين والسلام على المرسلين والحمد لله رب (3) العالمين الفاتحة[677]

Nikāh Ḳıymazdan Evvel Bunı Oḳıya

بسم الله الرحمن الرحيم (4) وان كحوا الايامى منكم والصالحين من عبادكم وامائكم ان يكونوا فقراء (5) يغنهم الله من فضله والله واسعٌ عليمٌ حديث شريف قال رسول الله (6) صلى الله عليه وسلم النكاح سنتي فمن رغب عن سنتي فليس مني (7) صدق رسول الله وصدق حبيب الله[678]

Nikāh Tamām Olduḳtan-Ṣoñra Bu Du'āyı Oḳıya (8)

بسم الله الرحمن الرحيم وبه ثقتى (9) الحمد لله رب العالمين والصوت والسلام على رسولنا محمدٍ واله (10) وصحبه اجمعين اللهم اجعل هذ القعدة ميمونا ومباركً

---

[677] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salat ve selam Peygamberimiz Muhammed ve tüm peygamberlerin üzerine olsun. Ey Allah'ım, bu zifâfı mübârek kıl ve seçilmiş olan kullarına samimiyet ve sevgi ve geçim bağışla ve onların yapılan yeminlerinin doğruluğunu tasdik et. Ey Allah'ım, hazır bulunan ve bulunmayan cemaatin ve müslümanların imâmının dualarını kabul et. Ey merhametlilerin en merhametlisi, selam Allah tarafından insanların doğru yola çıkarılmaları için gönderilen elçilerin üzerine olsun ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. El-Fâtiha."

[678] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Salat ve selam Peygamberimiz Muhammed ve tüm salih kullarının üzerine olsun. Ey Allah'ım, imamın ve hazırda bulunanların tanıklığıyla, ezeli ve ebedi olan Allah'ın lütfuyla ve sözüyle ve salat ve selam üzerine olan Allah resulünün hadis-i şerifi üzere kıyılacak olan nikah isteğine ve akdine hacîb olan Allah ve Resûl'ünün tasdikiyle başlıyorum."

و (11) مختاراً ورزق بينهما الفةً ومحبةً وقراراً ولا تجعل بينهما نفرتً (12) وفرقةً وقِرار وجعل منهما ولداً صالحاً ابراراً وذكوراً واناثاً آمين (13) والسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين الفاتحة [679]

İmāma cevāb budur (14)

(15) Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm. (16) Evvel ḳıldıġuñ namāzı kendüñ içün-mi ḳılarsın yoḳsa cemā‘at içün-mi

138a

(1) ḳılarsın. İtdi-kim kendüm içün ḳılarım. Cemā‘at içün niyet ide(2)rim. İkinci bizim imāmımız sensin. Seniñ īmāmıñ kimdir. Cevāb itdi-kim (3) benim imāmım Ḳur‘ān-ı ‘Aẓim’dür. Üçinci biz saña uyaruz sen kime uyarsın. (4) Cevāb itdi-kim Ḳur‘ān-ı ‘Aẓīme ve Furḳān-ı Kerīm’e uyarım. Dördünci bizim namāzımız (5) seniñle tamām olur. Seniñ namāzıñ kim ile tamām olur. Cevāb itdi-kim Resū(6)lu’llāh’ıñ sünnet-ile tamām olur. Ol cevāb her kimiñ bu dört mes‘eleyi bilmese (7) imāmeti cā‘iz degildür. Va‘llāh-u a‘lemu bi‘ṣ-ṣavāb.

Cum‘a Ṣalāsı Budur

بسم الله الرحمن الرحيم وبه (8) اللهم صل على سيدنا ونبينا محمد محمد السيد القدات ومن بعد (9) السدات يا حيّ يا حيّ المحلّل بالهدى والبركات شفيع الخلائق (10) الى يوم العرصات يا حي شافعاً ومن شافعاً في يوم الندامة (11) والحسرات يا حيّ ياحيّ اله عاذر الجباراً وملك القادر القهاراً (12) ولذنوب غفّارا وعلى العيوب ستّاراً ونشهدُ

[679] “Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla ki hamd O âlemlerin Rabbi olan Allaha ve salt ve selam Resûl’ü Muhammed ve onun ailesi ve yakınları üzerine olsun. Allah’ım bu ka’deyi uğurlu, mübarek kıl ve rızıklarını hayırlı eyle. Onların arasındaki sasmimiyeti ve sevgiyi daim kıl ve onları birbirlerinden ayırma ve yollarından saptırma. Onlara Salih kız ve erkek evlatlar nasip eyle. Âmîn. Selam gelmiş geçmiş tüm peygamberlerin üzerine olsun ve O âlemlerin Rabbi Allah’a hamd olsun.El-Fâtiha.”

انّ سيدنا محمدا (13) عبده مصطفى ورسوله المجتبى وامينه المقتدى شمس الضحا وبدر دجى (14) نور الورى صاحب القاب قوسين او ادنى ورسوله الثقلين ونبيّ الحرمين (15) وشفيع من في الدارين ويا عالم الهدى على يا رسول الله الّي قال (16)

138b

الله تعالى نزل في شأنه لولاك لولاك لما خلقت الافلاك انّك لعلى (1) خلق العظيم لا اله الا الله الملكُ الحقُّ المبين محمد الرسول الله صا (2) دق الوعد الامين محمد الخاتم الانبيا وسيد الاوليا المنصوف بالكرمين (3) الحلمه والحيأه محمد نور المشرقين و دياره المغربين ويا امام الحرمين (4) ويا جدّ الحسين محمد واسمه احمد ودينه مؤبد وفعله محمّد وقوله مصدّق[680] (5)

Ḫatim Du‘āsı Budur

بسم الله الرحمين الرحيم (6) صدق الله العيم وبلّغ رسوله الكريم ونحن على ما قال (7) ربّنا وخالقنا ورازقنا ومولينا الشّاهدين اللهم تقبّل منّا (8) ختم القرآن عنّا ما كان في تلاوته من نسيانٍ او تحريفٍ (9) كلمةٍ عن مواضعها او تغيير حرفٍ او تقديمٍ او

[680] “ Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla. Ey Allah’ım, efendimiz, peygamberimiz olan Muhammed’e ve ondan sonra gelen ululara rahmet eyle. Yâ Hayy yâ Hayy doğru yolu gösterene ve hesap günü arasatta kalan yaratılmışların şefaatçisine hayırlar olsun. Yâ Hayy yâ Hayy o pişmanlık duyulacak gün şefaat edecek olana. Yâ Hayy yâ Hayy İlâhî cebredenlerin en cebredeni ve kahredenlerin en kahredeni olan kendisine iman edilen ve ayıpları örten Allah’ım, şehadet ettiğimiz efendimiz Muhammed kulunuz Mustafa, senin seçilmiş kulun ve iktida edilen imamın, kainatın güneşi ve âlemin nurudur. İki yay arası mesafeye erişen ve orada kendisine doğrudan telkin ettiğiniz peygamberinizdir. O peygamberlerin sonuncusu ve darda kalanlara şefaat edendir. Ey âlemlere doğru yolu gösteren Allah’ın resulü! O eşisiz yaratan Allahu Te’ala senin şanın hakkı için şöyle demiştir: ‘Eğer sen olmasaydın felekelri yaratmazdım.’ Ve muhakakki sen mutlaka yüce bir anlâk üzeresin ve hakkı gözeten ve her şeyi açıklayan Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed O’nun resulüdür. Vaadinden emin olunan sadıklardansın. Muhammed, peygamberlerin sonuncusudur ve kerem sahibi evliyaların başıdır. Hilm ve hidayet sahibi doğunun ve batının güneşidir. Haremeyn’in imamı, Hasan ve Hüseyin’in dedesi Muhammed’dir. Gerçek dinin sahibi ve fiiliyle ve sözleriyle tasdikleyen Ahmed’dir.

تأخيرٍ او زيادةٍ (10) او نقصانٍ او تأويلٍ على غير ما انولنه او ريبٍ او شكٍ او (11) عجيلٍ عنده تلاوته او كسلٍ او سرعةٍ او زيغٍ لسان او (12) قوفٍ بغير وقفً او ادغامٍ بغير مدغمةٍ او اظهارٍ بغير بيانٍ (13) او مدٍّ او تشديدٍ او همزتٍ او جزمٍ او اعرابٍ بغير مكانٍ (14) فاكتبه منا على التّمام والكمال والمعذبِ من كلّ الحانٍ فاغفر (15) لنا ياربّاه يا سيّداه ولاتؤاخذنا يا مولينا ورزقنا فضل من (16)

139a

قرأه مؤدياً حقّه مع الاعضاءِ والقلبِ واللّسانِ وهبلنا (1) به الخير والسّعادتَ والبشارتَ والامان ولا تختم لنا باالشرِّ (2) والضلالةِ والطّغيانِ ونبِّهنا قبل المنايا عن نومِ الغفلةِ و (3) الكسلان امِنّا من عذابِ القبر ومن سؤالِ منكرٍ ونكيرٍ ومن آ (4) كل الدّيدان وبيّض وجوهنا يوم البعث واعتق رقابنا (5) من النّيران ويمّن كتابنا حسابَنا وثقّل ميزاننا بالحسناتِ (6) وثبّت اقدامنا على الصّارطِ واسكِنّا وسطَ الجنان وارزقنا جوارَ (7) محمّدٍ صلّى الله تعالى عليه وسلّم واكرمنا بلقائكَ يا ديّان (8) استجب دعائنا بحقّ التّوريةِ والانجيلِ والزّبورِ والفرقانِ (9) اعطنا جميعَ ماسئلناكَ به في السرِّ والاعلانِ وزِر من فضلكَ (10) الواسع بجودكَ وكرمكَيا رحيمُ يا رحمن اللهم صلِّ على محمّدٍ (11) صاحبِ الشريعةِ والبرهانِ برحمتكَ يا ارحمَ الرّاحمين اللهّم انفعنا (12) ورفعنا بالقرآنِ العظيمِ وبارك لنا بالاياتِ والذّكرِ الحكيم و (13) تقبّل منّا انّكَ انت السّميعُ العليم وتُب علينا انّكَ التّوابُ الرحيم (14) اللّهمَ زيننا بزينةِ القرآن واكرمنا بكرامةِ القرآن والبسنا بخلعتِ (15) القرآنِ وادخلنا الجنّة مع القرآنِ وعافنا من كلَّ بلاءٍ الدّنيا وعذابِ (16)

139b

الاخرت بحرمةِ القرآن اللّهمَ اجعل القرآن لنا في الدّنيا قريناً (1) وفي القبرَ مونساً وفي القيامة شفيعاً وعلى الصّراطِ نوراً (2) الجنّةِ رفيقاً ومن النارِ ستراً وحجاباً

والى الخيراتِ كلّها دليلاً (3) واماماً الهي بفضلكَ وجودكَ وكرمكَ يا اكرم الاكرمين اللّهمَّ (4) اهدنا بهدايةِ القرآن وعافنا بعناية القرآنِ ونجّنا من النّيران (5) بكرامةِ القرآنِ وكفّر عنّا سيّئات عنا بتلاوتِ القرآن يا ذا الفضلِ و (6) الاحسانِ اللّهمَّ رزقنا بكلِّ حرفٍ من القرآنِ حلاوتً وبكلِّ (7) كلمةٍ كرامةً وبكلِّ ايةٍ سعادتً وبكلِّ سورتٍ سلامةً و (8) بكلِّ جُزءٍ جزاءً اللّهمَّ ارزقنا بالالفِ الفةً وبالباءَ بركةً (9) وبالتّاء توبةً وبالثّاء ثواباً وبالجيمِ جمالاً وبالحاءِ حكمةً (10) وبالخاءِ خلّه نا وبالدّالِ دنّواً وبالذالِ ذكاتاً وبالرّاءِ رحمةً (11) وبالزّاءِ زلفةً وبالسّينِ سناءً وبالشّينِ شفاءً وبالصّادِ (12) صدقاً وبالضّادِ ضياءً وبالطّاءِ طراوتً وبالظّاءِ ظفراً وبا (13) لعينِ علماً وبالغينِ غناءً وبالفاءِ فلاحاً وبالقافِ قربةً وبا (14) لكافِ كفايةً وبالام لطفاً وبالميمِ موعظةً وبالنّو ن نوراً وبالواو (15) وصلةً وبالهاءِ هدايةً والّام الف لقاءً وبالياءِ يسراً وصلّى الله (16)

140a

على سيّدنا ومرشدنا وهادينا ومولينا محمّد وعلى ال محمّد (1) وصحبه اجمعين الطّيبين الطّاهرين اللّهمَ بلّغ ثوابَ لما قرأناهما (2) ونوره ما تلونه الى روحِ محمّدٍ عليه الصلوت والسّلام والى ارواح (3) اولادهِ وازواجهِ والى ارواح اصحابهِ رضوانُ اللهِ تعالى علينا (4) وعليهم اجمعين والى ارواح ابائنا وامهاتنا واخواننا واصدقا (5) ئنا ولمن لهم علينا حقٌّ من أمةِ محمدٍ ولاستادينا ولمشا (6) يخنا خاصّةً ولارواح جميعِ المؤمنين والمؤمناتِ والمسلمين و (7) المسلماتِ الحياءِ منهم والاموات ولجميعِ اصحابِ الخيراتِ من (8) المسلمين ولامامِ المؤمنينَ اللهمَّ انصر من نصر الدّين واخذل (9) من خذلَ المسلمينَ آمين يا ربَّ العالمين برمتكَ يا ارحم

الراحمين (10) وصلِّ وسلّم على اشرفِ نورِ جميع الانبيائ والمرسلين والحمد (11) له ربِّ العالمين تمّتُ الدعا بعون الله الوهّاب[681]

[681] " Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Yüce olan Allah şüphesiz doğru söylemiştir. O'nu bize peygamberimiz ulaştırmıştır. Biz de buna şahit olanlardanız. Yaratan, rızıkları dağıtan ve efendimiz olan Rabbimiz, şahitlik ederiz ki Kur'n hatmedildi ve ve tilavetle her bir kelimesi unutulmadan ve tahrif edilmeden okundu. Ulaşması geren yere yere ulaştırıldı ve takdim ve te'hir edildi. Eksiksiz olarak tevil edildi ve bundan başka şeksiz ve şüphesiz acele etmeden yavaş yavaş tilavetle okundu. Yorulmadan ve yavaşça dil sürçmeden okundu. Sonları harekesiz ve beyan edildiği şekilde şeddeli, hemzeli ve cezmlerine sükunlarına uyarak okundu. Yüce ümmetinin kemale ermiş ümmetinden ve yoldan sapmamışların yoluna ilet. Ey Rabbimiz! Bizi belaya uğrayanlardan eyleme ve bizi doğru yola ilet. Yâ Mevlâ! Rızıkları dağıtan sensin, Kuan'ı kıraat eden ve hakkıyla okuyup dil ile eda edeni fazlınla kour ve zelaletten koru ve azgınlardan ve yoldan sapmışlardan eyleme. Gaflet uykusundan, kabir azabından, münker ve nekir sualinden, cehennem ateşinden emin kıl ve ümitsizliğe düşmüş kullarından eyleme. Hasenat mizanında hesaba çekilirken günahı çok gelenlerden eyleme. Sırattan geçmesine yardımcı ol ve gönül rahatlığıyla cennete varmasını sağla. Orada salat ve selam üzerine olan Muhammed'in yanında olanlardan ve onun keremine ulaşanlardan eyle. Yâ Deyyân! Dualarımızı Furkan'ın, İncil'in, Zebur'un nuru hakkı için kabul et tüm mesailden bu nların anlamlarını bize açıkla. Yâ Rahîm yâ Rahmân! Şeriat ve bürhan sahibi Muhammed'e merhamet et. Ey merhametlilerin en merhametlisi Allahım! Okuduğumuz yüce Kuran ve mübarek ayetlerinin ve gönderdiğin diğer hükümlerin hakkı için ey Rabbimiz! Ey Rabbimiz! Bizden ibadetlerimizi kabul buyur! Şüphesiz ki sen her şeyi işiten ve her şeyi bilensin. Ey Mevlamız! Bizim tövbelerimizi kabul eyle! Şüphesiz ki sen tövbeleri çok çok kabul eden ve merhametli olansın. Bize hidâyet ver! Hak yola ve sırat-ı müstakime ulaşmayı bizi muvaffak eyle! Yüce Kur'ân'ın hürmetine, âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Peygamber hürmetine. Ey Kerim olan Allah! Bizi bağışla. Ey Rahim olan Allah! Bizi bağışla. Ey ikram edenlerin en keremlisi olan Allah! Lütfunla ve ihsanınla bizim günahlarımızı bağışla. Allah'ım! Bizi Kur'ân süsü ile süsle. Kur'ân ile bize lütfet! Kur'ân ile bizi şereflendir. Kur'ân elbisesini bize giydir. Kur'ân hürmetine bizi cennetine koy. Kur'ân hürmetine dünyadaki belalardan ve âhiret azabından bizi koru. Ey Rahim, Ey Rahman! Ümmet-i Muhammed'in tamamına merhamet et. Allah'ım! Kur'ân'ı bize dünyada yoldaş eyle. O'nu bize kabirde dost eyle. Kıyamet günü onu bize şefaatçi kıl, sırat köprüsü üzerinde onu bize nur eyle. Cennette onu bize yoldaş eyle. Cehennem ateşine karşı onu bize perde ve engel kıl. İhsanın, cömertliğin ve keremin ile tüm hayırlı yollar için onu bize önder kıl. Kur'ân hidâyeti ile bizi hidâyete eriştir. Kur'ân'ın hürmetine bizi ateşten koru. Kur'ân

Cum‘a Gicelerinin Du‘āsı (12)

استغفرُ الله استغفرُ الله استغفرُ الله العظيم الكريم الّذي لا اله الّا (13) هو الحيُّ القّوم واتوبُ اليهِ ونسئلهُ التّوبة والهداية لنا انّهُ (14) هو التّوّابُ الّرحيم الهي يا ربِّ الهي يارب[682]

(15) Eger benim elimden ve dilimden (16) ve sā‘ir a‘żā-i cevāriḥlerimden kelime-i küfür ḫaṭā ve günāh ‘iṣyān ṣādır

140b

---

hürmetine bizim derecemizi yükselt. Okunan Kur’ân hürmetine günahlarımızı bağışla. Ey Lütuf ve ihsan sahibi! Bizi çokça rızıklandır ve mutluluğa, selamete eriştir. Bize kelimelerinin kerametini bildir ve bize cezalarından koru. Ey Allah’ım ! Elif afettir, bâ berekettir, tâ tövbedir, sâ sevaptır, cîm cemâldir, hâ hikmettir, hâ halifedir, dâl dünyadır ve dâl dükkândır, râ rahmettir, zâ zülüftür, sîn senâdır, şın şifadır, sâ sıdkdır, zâ ziyâdır, tâ terâvettir, zâ zaferdir, kef kifayettir, lâm lütuftur, mîm mev’izedir, nûn nurdur, vav vuslattır, hâ hidayettir, lâm-elif likâdır, yâ yüsrdür. Salat ve selam Muhammed ve onun ailesine olsun. Allah’ım! Okuduğumuz ve tilavet ettiğimiz Kur’ân’ın sevabını ve nurunuz Efendimiz Muhammed’in ruhuna ulaştır. Ve onun kardeşleri olan tüm peygamberlerin ruhlarına ulaştır. Ve Peygamberimiz’in ehlinin, çocuklarının, hanımlarının, ashabının, tabiinin ve bütün zürriyetinin ruhlarına ulaştır. Hayatta olan veya vefat etmiş olan babalarımızın, annelerimizin, kardeşlerimizin, evladımızın, akrabalarımızın, sevdiklerimizin, dostlarımızın, hocalarımızın, üzerimizde hakkı olan herkesin ve Müslüman olan bütün kadın ve erkeğin ruhlarına ulaştır. Ya âlemlerin Rabbi, ey merhametlilerin merhametlisi bize rahmet et. Ey din günün sahibi! Salat ve selam göndermiş olduğun gelmiş geçmiş tüm peygamerlerine olsun. Hamd O âlemlerin Rabbi'nedir. Duamı bağışlayan Allah'ın adıyla bitiriyorum.”

[682] “Estağfullah estağfurullah estağfurullah azim ve kerim yüce Allah, ki O’ndan başka ilah yoktur. (O) Hayy ve Kayyûm’dur.(O) tövbeleri kabul edendir ve tövbe edenleri hidayete erdirendir. O tövbeleri kabul eden merhametlilerin en merhametlisidir. İlâhî yâ Rabbi İlâhî yâ Rabbi!”

(1) oldı ise ben anların cümlesinden tevbe ve rücūʻ eyledim (2) ve peşīmān [u] nādim olup bir daḫı işlemesine ʻazm-i cezm ḳaṣd eyled(3)im. Edyān-ı bāṭılanıñ cümlesinden beri oldım. Dīn-i İslām'ı ḳabūl eyledim. (4) Ḥażret-i Muḥammedi'l-Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʻaleyhi ve sellem. İlāhī yā Rabbi. Seniñ cānib-i (5) şerīfiñden her ne getürüp ve her ne ḫaber virdiyse cümlesi ḥaḳ ve (6) gerçekdür. Dilimle iḳrār ve ḳalb-ıla taṣdīḳ itdim ḥaḳdur. يارب(7) اشهدُ الّا اله الّا الله واشهدُ انَّ محمداً عبدهُ ورسولهُ امنتُ (8) باللهِ وبما جاءَ من عندِ اللهِ على مرادِ اللهِ تعالى مجملاً ومفصّلاً (9) امنتُ برسولِ اللهِ وبما جاءَ من عندِ رسولِ اللهِ على مرادِ رسولِ ا (10) للهِ تعالى مجملاً ومفصّلاً امنت باللهِ وملائكتهِ وكتبهِ و (11) رسولهِ واليومِ الآخرِ وبالقدرِ خيرهِ وشرّهِ من اللهِ تعالى (12) والبعثُ بعد الموت [683]

İslām'ıñ Şarṭın Beyān

İslām'ıñ şarṭı o(13)tuz üçdür. On ikisi namāzda beşi İslām'da altı īmānda (14) dördi āb-destde üçi ġusülde üçi teyemmümde on ikisi namāzda (15) olan altı içinde altı dışında altısı içinde olan iftitāḥ tekbīri (16) ḳıyām rükūʻ sücūd ḳaʻide-i āḫırde oturmaḳ altısı dışında

141a

(1) olan ḥadeṣden ṭahāret necāsetden ṭahāret setrü'l-'avret istiḳbālü'(2)l-ḳıble vaḳt-i niyet beşi İslām'da olan ṣavm u ṣalāt ḥacc [ve] zekāt (3) kelime-i şehādet altısı

---

[683] "Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve ben yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Sözü kısa tutup ve kalbim ile tadik ederek Allahu Teala'nın varlığına, O'nun indinde olana ve yüce muradına iman ettim ve yine sözü kısa tutup kalbim ile tasdik ederek Allah'ın resulüne ve onun indinde olana ve yüce muradına iman ettim. Ve ben Allah'ın varlığına, meleklerine, kitaplarına, Resul'üne, ahret günüe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine ve ölümün geleceğine iman ettim."

īmānda olan amentü bi‘llāhi āḫırine kader[e] (4) dördü āb-destde olan yüzini yıḳamaḳ ellerine dirseklerine ḳadar (5) yıḳmaḳ başına mesḥ virmek ayaḳlarını yıḳamaḳ üçi ġusülde olan (6) mażmaza istinşāḳ cemī‘-i bedenini pāk itmek üçi teyemmümde olan (7) iki ḫarb bir niyet.

Haẕā Du‘ā-i Uḫrūc

بسم الله الرحمن الرحيم (8) يخرجُ من بين الصّلبِ والترائبِ انّهُ على رجعهِ لقادرٌ يومَ (9) تبلى السّرائر فمالهُ من قوّتٍ ولا ناصرٍ اخرج يا ريح باذن اللهِ (10) اخرج بيمن اللهِ اخرج يا ريح بسم الله الرحمن الرحيم اخرج يا (11) ريح بعظمةِ الله اوخرج كما خرجَ يونس ادم عليه السلامِ من (12) الجنّةِ اوخرج كما خرجَ عليه السّلام من البطن الموتِ اوخرج يا (13) ريح وله ما سكنَ في الليل والنّهار وهو السميعُ العليم بسمِ (14) لله العظيم الاعظمِ المباركِ المنّان ان يشأ يسكن الريح (15) فيظللن الرّواكد على ظهره انَّ في ذلك لآياتٍ .....(16)

141b

شكورٍ ولسليمانَ الريحَ غدوّها شهر ورواحها شهر بسم (1) الله الشافي بسم الله الكافي بسم الله المعافي بسم الله (2) لعافي بسم الله الذي لت يضرُّ مع اسمه شيئ في الأرض (3) ولا في السّماءِ وهو السّميعُ العليم نعمَ المواى ونعمَ النّصير (4) ولا حولَ ولا قوّتَ الا بالله العليّ العظيم بسم الله (5) واللهُ اكبر ايها الملكاتِ الاكبراتِ اعوذُ بالله عمّا قضى (6) الله ربي وربكما ورازقس ورازقكما وخالقي وخالقكما وحا (7) فظي وحاظكما من جميع الآفات والعاهات والعللي والجنون (8) والجزام والامراضي والاثقام وبحقّ جميع الاسماءِ العظام و (9) الجلال والجمال والجبروت فسبحانه تسبيحاً له اقطارُ السموات (10) والارضين قاهرٌ يقهر الجبارين جبار بالجبروت وبالعظمة (11) معروفٌ حكيم بالحكمة مشهور فسبحانه تسبحا له واعوذُ (12) به من عذابِ البدن ومن نشرِ الريح الاحمر في النفس والدّم (13) والمرض واللحم والشحم

والعرق والعظام والوجع والبصر (14) والرّأس والرّوح فسبحانه اذا قضى امراً فانما يقولُ له كن (15) ... [684]

(16) الله اكبر يا بارئ يا مبدئ ياحد يا Üç kere üfüre.

142a

صمد يا مصور يا خالق يا هادي المضلين يا فاطر يا بديع يا (1) كاشف الغم يا دافع البليات ياالله يا قاهر يا قهّار يا رافع (2) مرتفع يا شاهد يا مشهود يا معيد يا عالم يا عليم ياحنان (3) يا منان يا مستعان يا حافظ يا ناصر يا باسط يا مقسط ياقا (4) بض يا جامع يا معروف يا قائماً بالقسط يا صريخ المستصرخين (5) يا شاكر يا مشكور يا مرجوّ يا عطوف يا راضي يا مرضي يا ناصر (6) يا نصير يا مسدّر يا

[684] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. İki omurga kemiği arasında isen veya iki kaburga arasında isen çık git. O yüce gün, tüm bilinmeyenleri ortaya çıkaracak olan anasırın kuvvetinin hürmetine çık git. Esen yel isen Allah korkusu için çık git. Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Allah'ın azametinin hürmeti için esen yel isen çık git. Yunus aleyhisselamın balığın karnından çıkıp gittiği gibi çık git. Âdem aleyhisselamın cennetten çıktığı gibi çık git. Gece esen yel isen gündüz esen yel isen çık git. Herşeyi bilen Allah'ın Azîm, Azam, mübarek Mennân ismi hürmeti için, her şeyi örten gecenin karanlığı, heryeri aydınlatan sabahın ışığı hürmeti için çık git. Güneşin doğuşundan batışına kadar olan sürede Süleyman'ı gideceği şehre ulaştıran rüzgârın hürmeti için çık git. Allah'ın Şâfî ismi, Allah'ın Kâfî ismi, Allah'ın Ma'âfî ismi, Allah'ın 'Afî ismi hürmeti için, yeryüzünde ve gökyüzünde olan her şeyi bilen ve işiten, nimetleri veren, zafer veren Mevlâ O'dur. Güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur. Allah'ın adıyla ve Allah en büyüktür. Ey yücelerin en yücesi Allah, görünen görünmeyen her türlü kazadan sana sığınırım. Ey rızıkları dağıtanırızıklandıran, yaratan, bütün afetlerden ve belalardan korup kollayan Rabbim, illetlerden ve sıkıntılardan, cürümlerden ve hastalıklardan, günah işlemekten tüm yüce isimlerinin hakkı için beni koru. Celâl, Cemâl, Ceberût yüce Allah'ım seni tesbih ederim. Yer ve gökte olan her şeye galip gelen, cebredenlerin en büyük cebredeni olan Cabbar, kahredenlerin en kahredicisi Kahhar, en zamaetli olan Ma'ruf, Hakîm, hikmeti bile Allah'ı tesbih ederim. Azap veren kırmızı safrayı bedenden at. Nefisten gelen hastalıkları, karın ağrısını ve başağrısını yüce olan Allah, ruhu tüm bu marazlardan ve kazalardan koru ve kolla."

ناظر يا منتظر يا مسلّط يا اهيّاً يا هيّاه (7) يا هو يا احد الوهباً يا كريم يا كهييعص يا حمعسق[685] (8-9) Üç kere üfüre.

ا الهي اذوني احياوتٍ يا مانع يا سميع يا منيع (9) يا عون الضعفاء يا شافي كل مريض يا مكوّر الليل والنهار و (10) هو السميع العليم اياك نعبد واياك نستعين اللهم اشفِ (11) مرضينا واكشف عنا نشر الريح الاحمر وشرِّ جميع الآفات و (12) شرِّ جميع المخلوقات والمرض برحمتك يا راحم المساكين اللهم (13) اغفر لنا وعافنا كلِّ داءٍ والمٍ ومرضٍ وسقمٍ وجع و (14) وعارضةٍ من الاغلال الهوائيّة والنّارية ابراهيم خليلكَ (15) من النار ونوحٌ نجيُّكَ من الطّوفان وصالحاً عبدكَ من الرّجفةِ (16)

142b

الارض يا ربّ العالمين يا ارحمَ الرّحمن اللهم اكشف مر (1) ضينا يالله يا رحمان يا رحيمُ يا ودودُ بحقِّ آدم عليه السلام (2) وصفته وبحقِّ نوح عليه السلام ونجاته بحق ابراهيم عليه (3) لسلام وخلتهِ وبحقِّ موسى عبيه السلام وكلمانه وبحق عيسى (4) عليه السلام وقربته وابو بكر الصديق رضي الله عنه وشيبتهِ (5) وعمر الفارو رضي الله عنه وعدله وانصافهِ وعثمانَ (6) الزي نورين رضي الله عنه وحيائهِ وعلي رضي الله عنه (7) وكّمَ الله وجهه وشجاعتهِ وسخاوتهِ رضوان الله تعالى (8) عليهم اجمعين بسم الله الرحمن الرحيم سلامٌ على (9) نوحٍ في العالمين سلامٌ عليكم

[685] "Allah büyüktür. Yâ Bârî, yâ Muîdî, yâ Âhad, yâ Samed, yâ Musavvir, yâ Hâlık, yâ Hâdiyü'l-müslimîn, yâ Fâtır, yâ Bedî', yâ Kâşifü'l-ni'am, yâ Dâfi'ü'l-libâb, yâ Allahu yâ Kâhiru yâ Kahhâr, yâ Râfi', yâ Mennân, yâ Müsteân, yâ Hâfız, yâ Nâsır, yâ Bâsıt, yâ Muksit, yâ Kâbız, yâ Câmi', yâ Ma'rûf, yâ Kâmilen-bi'l-kıst, yâ Sarîhü'l-müteser'în, yâ Şâkir, yâ Meşkûr, yâ Mecû', yâ 'Atûf, yâ Râzı, yâ Marzî, yâ Nâsîr, yâ Nasîr, yâ Müdessir, yâ Nâzır, yâ Muntazır, yâ Musallit, yâ İhyâ, yâ Hidâye, yâ Hû, yâ Ahadü'l-vahiyy, yâ Kerîm, yâ (?), yâ (?)."

طبتم فادخلوها خالدين اسكن (10) يا احمر باد اسكن يا بليد باد اسكن بعزّت الله اسكن وبقدرت (11) الله اسكن وبحرمة القرآن العظيم اسكن وننزل من القرآن (12) ما هو شفاء ورحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين الا خسارا (13) اشفِ شفائك ياالله ياالله ياالله يا رب يا رب يا ربَ يا ارحمَ (14) الراحمين[686]

(15) Üç kerre üfüre Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm. (16) Uḫruc bi‘llāhi uḫruc ve bi-ḥürmeti’l-Ḳur‘āni‘l-‘aẓīm uḫruc ve daḫı

143a

(1) üç-yüz yigirmi dört biñ peyġamberler ḥürmet-içün ve yüz on üç (2) mürseller ḥürmet-içün Hārūt ve Mārūt ḥaḳḳı ḥürmetler-içün uhruc ve (3) maġārada yatan ġāzīler ve şehīdler ḥürmet-içün Şām evliyāları ve Ḫorasān (4) pīrleri[687] ve Baġdād evliyāları ḥürmet-içün uhruc ve dört biñ dört-yüz (5) ṭabaḳa-i ġayb erenleri ḥürmet-içün uḫruc.

---

[686] “Ey Allah’ım, öldüren ve yaşatan Mâni’, Semî’, Menî’ olan sensin. Bütün hastalıklara şifa veren Şâfî, ‘Avnü’l-za’f sensin. Geceyi ve gündüzü aydınlatan ve yer ve gökte olanları bilan yalnız O’dur. Bizleri doğru yola ileten Allah’ım, bize en kısa zamanda şifa ver ve tüm kaza ve afetlerden sakla. Yaratılmışları hastalıklardan koru. Ey hastlara şifa veren Allah’ım, elemlerden ve hastalıklardan bizi koru ve dualarımızı kabul eyle. Halil İbrahim’i ateşten koruduğun gibi, Nuh Nebi’yi Tufan’dan kurtarıp yeryüzüne sağ salim indirdiğin gibi. Ey alemlerin Rabbi, ey merhametlilerin en merhametlisi, bizi şifaya kavuştur. Yâ Allah, yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ Vedûd! Âdem aleyhisselam sıfatı, Nuh aleyhisselam kurtuluşu, İbrahim aleyhisselam rıhleti, Musa aleyhisselam kelamı, İsa aleyhisselamın göğe alınması, Ebu Bekir (ra) ve Ömerü’l-Fârûk(ra)’un adli ve insafı, Osman-ı zî-nûreyn’in hayası ve Ali (ra) (kv)’in şecâati ve sehâveti ve tüm razı olduklarının hakkı için. Selâm Nûh ve ashabına olsun. Selam sonsuza dek yaşayanların üzerine olsun. Ey utanmaz çık git. Ey rezil Allah’ın gayreti ve kuvvetiyle çık git. Yüce Kur’an’ın hürmeti için çık git. İndirilen Kur’an inananlara rahmet ve şifadır. Ey zâlimlerin Yezidi, senin verdiğin ziyan şifa bulsun. Yâ Allah, yâ Allah, yâ Allah, yâ Rabbi, yâ Rabbi, yâ Rabbi sen merhametlilerin en merhametlisisin.”

[687] pīrler: perīler (Metinde).

بسم الله العظيم و (5-6) بحق كرسذِ العظيم فلك حسناتٍ فلكَ حسناتٍ فلك (6) حسناتٍ شريرا سيئاً شريرا سيئا شريرا سيئا قرقرا شيئاً قرقراً (7) شيئاً قرقراً ملحقاً ملحقاً ملحقاً او لطفاً او لطفاً او لطفاً (8) به به به اسكن اسكن اخرج اخرج اخرج[688] (9)

(10) Aḳ yil iseñ ḳızıl yil iseñ ṭurur yil iseñ gezer yil (11) iseñ ve Muḥammedü'l-Muṣṭafā ṣalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem perīlerinden (12) iseñ Süleymān Peyġamber 'aleyhi's-selām perīlerinden iseñ veyā bu (13) vilāyet perīlerinden iseñ uḫruc ve ṣular başında ve ayaġında iseñ (14) ve sükütler dibinde olan perīlerden iseñ ve nezleye gelüp ḳarşından (15) iseñ uḫruc ve ufacuḳ aġrılardan iseñ ve baş aġrılarından iseñ (16) yitmiş iki millet ḫalḳıñ günāhı seni dutsun. Eger ḳoyup gitmez iseñ

143b

(1) yatur baş aġrısı iseñ ve ḳara ḥunnām iseñ ve ḳaba yil iseñ (2) ve cemī' yillerden iseñ dükeli fāsıḳıñ ve fāciruñ günāhı seni (3) dutsun. Eger ḳoyup gitmez iseñ ve وِلاحَولَ وَلا قُوَّتَ اِلاّ با اللهِ العَلِيّ العَظيم (4) تَحَتِّ الكِتابِ الدُّعاءِ سُرغُبار بإِزنِ اللهِ تَعَالى[689]

Ḫatim Du'āsı Budur

---

[688] "Yüce Allah'ın adıyla ve ulu kürsü hakkı için, iyilikler feleği, iyilikler feleği, iyilikler feleği, kötülük etmeden, fenalık etmeden, kötülük etmeden, fenalık etmeden, kötülük etmeden, fenalık etmeden, hastalık etmeden, fenalık etmeden, hastalık etmeden, fenalık etmeden, hastalık etmeden, fenalık etmeden, ilhak etmeden, ilhak etmeden, ilhak etmeden, sakinleş, sakinleş, sakinleş, çık, çık, çık, çık git, çık git, çık git."

[689] "Güç ve kuvvet sadece yüce ve büyük olan Allah'ın yardımıyla elde edilir. Allah Te'âlâ'nın izniyle dua kitabını bitirmeye."

بسم الله الرحمن الرحيم (5) الحمد لله المتوحد بجلال ذاته وكمال صفاته المقدّس في (6) نعوت الجبروت عن وائب النفص وسمائه والصلوات على (7) نبيه محمد المؤيد ساطع حججه وواضع شأنه وعلى اله (8) واصحابه هدات طريق الحق وحماته اللهم اشرح بالقرآن (9) العظيم صدورنا ويسّر به أمورنا ونوّر به قلوبنا وقبورنا (10) وفرّج به همومنا واكشف به غمومنا واغفر به ذنوبنا و (11) اقض به ديوننا واصلح به احولنا يا من يعلم سرنا ونجوينا (12) برحمتك يا ارحمَ الراحمين (13-12)[690]

Terāviḥde Oḳunan Budur

بسم الله الرحمن الرحيم (13) ومن آياته ان خلقَكم من ترابٍ ثمَّ اذا انتم بشرٌ تنتشرون (14) ومن آياتهِ ان خلق لكم من انفسكم ازواجاً لتسكنوا اليها وجعلَ (15) بينكم مودّتً ورحمةً انَّ في ذلك لاياتٍ لقومٍ يتفكّرون (16)

144a

ومن آياته خلق السموات والارض واختلاف السنتكم والوانكم (1) انّ في ذلك لآياتٍ للعالمين ومن آياته منامكم باالليل (2) والنهارِ وابتغاؤكم من فضلِ انَّ في ذلك لآياتً لقومٍ يسمعون (3) ومن آياته يريكم البرقَ خوفاً وطمعاً وينزلُ من السماءِ ماً (4) فيحي به الارض بعد موتها انَّ في ذلك لآياتٍ لقومٍ يعقلون (5) ومن آياتهِ ان تقومَ السماءُ والارضُ بامرهِ ثمَّ اذا دعاكم د (6) عوتً من الارضِ اذا انتم تخرجون ومن آياته ان

---

[690] “ Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla. Hamd o Allah’a ki celal-i zatı ve mukaddes sıfat-ı kemali yüce olan, tüm eksikliklerden münezzeh ve alameti fazileti olandır. Salat ve tebliği te’yid edilmiş hücceti tamamlamış, beyanları vaz’ edilmiş Muhammede ve yüce ashabının hak yolunda hidayete erenler ve onların himmetleri için olsun. Ey Allah’ım! Yüce Kuran’ın, yaşayanları ve mezarlarda yatanları nura erdiren, gönülleri aydınlatan, kederleri gideren, gamları yok eden, doğru yolu ve salih amelleri gösteren ve bilinmeyenlerin sırrının ahvalini bildirendir. Ey merhametlilerin en merhametlisi, bize merhamet et.”

يرسلَ (7) مبشّراتٍ وليذيقكم من رحمتهِ ولتجري الفُلكُ بامره ولتبتغوا (8) من فضلهِ ولعلكم تشكرون ومن آياته الليل والنهار والشمس (9) والقمر لا تسجدوا للشمس ولا للقمر واسجدوا لله الذي خلقهنَّ (10) ان كنتم اياه تعبدون ومن آياته انّكَ ترِ الارضَ خاشعةً (11) اذا انزلنا عليها الماء اهتزّت وربت انّ الذي احياها لمحي (12) لموتى انهُ على كل شيءٍ قدير ومن آياتهِ خلق السموات والارض (13) وما بثَّ فيها من دابّةٍ وهو على جمعهم اذا يشاء قدير ومن آيا (14) نه الجَوارِ في البحر كالاعلام ان يشاء يسكن الريح فيظللن را (15) كده على ظهره انّ في ذلك لآياتٍ لكلِّ صبّار شكورِ [691] (16)

144b

(1) **Haẕā nikāh du‘āsı budur**

Bismi‘llāḥi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm. (2) Allāh’ıñ emri üzere peyġamberiñ ḳavli üzere İmām-ı A‘ẓam meẕhebi üzere (3) mihr-i mussemāsı otuz biş biñ aḳçe nıṣf-ı teslīm ve nıṣf-ı bāḳī olmaḳ (4) bu vechi üzere ve ṭarafınıñ rıżāsıyla ve ḥāẓır cemā‘atiñ şehādetiyle ve seniñ (5) vekāletiñ ḥasebiyle ‘Alī’niñ ḳızı Elif ‘Oṣmān’ıñ oġlu

[691] “Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla. İnsanı topraktan yaratıp eşini ondan sonrayarattın ve aralarında sevgi ve rahmet verdin. Bu düşünen kavimler için şüphesiz senin alametindir. Yeri ve göğü ve onların arasındaki yarattıklarının çeşitliliği âlemlere alametindir. Gece ve gündüzün birbirini takip edişindan maksat seni bilenler için bir alamettir. Gökte gürleyen şimşke ve ardından yağan yağmur cansız olan yeryüzüne can bağışlar. Akıl eden kavimler için bunda alametler vardır. Yerde ve gökte olan ne varsa sana dua etmeye davet eden elçilerin şüphesiz senin alametindir. Yeni doğum yapmış kadın, aşılayıcı rüzgârların düşünenler için senin bir alametindir. Ayın ve güneşin sana secde etmelri bilen kulların için senin bir alametindir. Yeryüzünü yaratman ve ve ezelinden üzerinde olan suyu ve toprağı yaratman, onların üzerinde ölü ve canlı tüm şeyleri yaratmaya kadirsin ve bilenler için bunlar senin alametindir. Göğü ve yeri yaratan ve ölüleri tekrar diri kılansın. Engin denizleri ve yüksek dağları musahhar kılan ve rızıkları dağıtansın. Sabreden ve şükür edenlerin için bunlar senin alametindir.”

İbrāhīm tezvīclige (6) miklige(?) ḥelāllıġa tenkiḥlige virdiñ-mi virdim virdiñ-mi virdim virdiñ-mi virdim. (7) Oġlan ve giline daḫı diye aldıñ-mı aldım aldıñ-mı aldım aldıñ-mı aldım. Bi‘ḥürmetihi (8) el-Fātiḥa.

Mekke-i Mükerreme’de Olan Ziyāretler[i] Beyān

Ḥażret-i Faḫr-i ‘Ālem ṣalla‘llāhu Te‘ālā (9) ‘aleyhi ve‘s-sellem efendimüz ḥażretleriniñ dünyāda teşrīf buyurduḳları maḥall-i şerīf (10) Ebū Bekir eṣ-Sıddīk rażıya‘llāhu ‘anhu ḥażretleriniñ ‘ibādet-ḫānesi ‘Alī kerem(11)u‘llāhu vechehü raḍıya‘llāhu ‘anhu ḥażretleriniñ mevlūd-ı şerīfi Fāṭımatü‘z-Zehrā (12) raḍıya‘llāhu ‘anhā vālidemüzin el degirmeni Cebel-i Ḳubeys anda olan Şaḳḳu‘l-ḳamer (13) ve Bilāl-i Ḥabeşī raḍıya‘llāhu ‘anhu ḥażretleriniñ eẕān oḳudıġı maḥall-i şerīfe (14) ve Mekke’niñ ḳabr-i şerīfleriñe Cennetü‘l-Mu‘allā ve anda olan efendimüziñ vā(15)lidesi Emīne ve Ehl-i Ḫadīcetü‘l-Kübrā raḍıya‘llāhu ‘anhümā mescid için anda (16) olan Ḳul uḥiye sūresi nāzil olduġı mahal-i şerīf ve Ṣadara’n-Nebī

145a

(1) ṣalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellem Mīna’da Ḥacer İsma‘īl ‘aleyhi‘s-selām (2) içün ḳoç ḳurbān nāzil olan şerīf-i Meş‘ari‘l-Ḥarām Cebel-i ‘Arafāt (3) anda olan Maṭbaḫ-ı Ādem ‘aleyhi‘s-selām görenlere tekrār ve görmeyenlere ‘an(4)ḳarībi‘z-zamān naṣīb eyleye āmīn. (5) Meyyit defn olundıḳdan-ṣoñra imām olan kimesne (6) yüzi meyyitiñ yüzine ḳarşu arḳasını ḳıble ṭarafa getürüp meyyitiñ (7) adı erkek veyā ‘avrat ise meyyitiñ adı ve anası adıyla üç def‘a (8) çaġıra. Meyyit erkek ise yā Muḥammed bin-i Fāṭıma diye. Meyyit ‘avrat (9) veyā ḳız ise yā ‘Ābbas binti Emīne diye. Ṣoñra

(10) اذكر العهدَ الذي (9-10) خرجت عليه من الدنيا شهادت ان لا اله الا الله وحده لا شريكَ له وانَّ محمدً رسول الله وان الجنة حق والنار (11) حقٌّ وانَّ البعثَ حقٌّ

وانَّ السّاعة آتيةٌ لا ريبَ فيها وانَّ (12) الله تعالى يبعث من في القبورِ وانّك رضيتَ باللهِ ربّاً وبا (13) لاسلامِ دينا وبمحمّدٍ عليه الصّلوتُ والسّلامُ نبيّا وبالقبلةِ (14) كعبةً وبالمؤمنينَ اخواناً ربّي الله لا اله الّا هو عليه تو (15) كّلتُ وهو ربُّ العرش العظيم (16) [692]

Yine meyyitiñ adıyla üç

145b

يا مُحَمَّد بِن فاطِمةَ قُل لا اِلٰه اِلاّ الله وَينهَ يامُحَمَّدِ (1) def'a çağıra ve diye.

بِن فاطِمةَ قُل رَبّيَ اللهُ وَديني الاِسلامُ وَنَبِيّ مُحَمَّدٌ عَلَيهِ السَّلام (2) رَبِّ لاتَذَرَهُ فَرداً وَاَنتَخَيرُالوارِثينَ[693] (3)

اذكر (4) Meyyit 'avrat veyā ḳız ise yā 'Ābbas binti Emīne diye ṣoñra. (4-5)

العهد الذي خرجتِ عليه من الدّنيا شهادت ان لا اله الّا الله وحدَه (5) لا شريكَ له وان محمّدً رسولُ الله وانَّ الجنَّ حقٌّ والنّارَ (6) حقٌّ وانَّ البعثَ حقٌّ وانَّ السّاعة آتيةٌ لا ريبَ فيها وانَّ الله (7) تعالى يبعث من في القبورِ وانّك رضيتَ باللهِ ربّاً وبالاسلامِ (8) ديناً وبمحمّدٍ عليه الصّلوتُ والسّلامُ نبيّاً وبالقبلةِ كعبةً وبا (9) لمؤمنينَ اخواناً ربّي الله لا اله الّا هو عليه توكّلتُ وهو (10-11) ربُّ العرش العظيم[694]

---

[692] "Zikredilen nikâh akdi ve şahitlik kendinden başka ilah olmayan Allah'ın üzerine olsun. O,tektir ve ona ortak da koşulmaz ve Muhammed onun peygamberidir. Cennet de haktır, cehennem de haktır. Mezarlarında yatanların diriltilip huzura getirileceği saat de haktır. Rabbi Allah, dini İslam, peygamberi, salat ve selam ona olsun, Muhammed'dir. O, Allah'a kalben inanan, müminlerin Ka'be'si ve Allah dostudur. Allah'tan başka ilah yoktur ve ona ortak koşulamaz. O, yüce arşın Rabbi'dir."

[693] "Yâ Muhammed kızı Fâtıma söyle Allah'tan başka ilah yoktur. Yâ Muhammed kızı Fâtıma Rabbim Allah, dinim İslam, peygamberim Muhammed aleyhisselamdır ve o Rabbin en yüce kuludur ve o zikredilen varislerin en hayırlısıdır."

[694] "Zikredilen nikâh akdi ve şahitlik kendinden başka ilah olmayan Allah'ın üzerine olsun. O,tektir ve ona ortak da koşulmaz ve Muhammed onun peygamberidir. Cennet de haktır, cehennem de haktır. Mezarlarında yatanların diriltilip huzura getirileceği saat de haktır. Rabbi Allah, dini İslam, peygamberi, salat ve selam ona olsun, Muhammed'dir. O,Allah'a

Ve ‘avrat ve ḳızda yā ‘Ābbas binti Emīne ḳulı (12) Lā ilāhe illa‘llāh ve ‘avrat ve ḳızda yā ‘Ābbas binti Emīne ḳulı (12-13) ربى اللهُ وَدينِيَ الاِسلامُ وَنَبِيّ مُحَمَّدٌ عَلَيهِ السَّلام رَبِّ لا تَذَر ها (13) فَرداً وَاَنتَ خَيرُ الوارثينَ[695] (14) بِسمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحيم اَللهُمَّ اغفِر لحيّنا (15) وَمَيّتنا وَشاهِدِنا وَصَغيرنا وَكَبيرنا وَذَكَر ناوَ اُنثانا (16)

146a

اَللهمَ من أحييتها منّا فاحيها على الاسلام ومن توفّيتها منّا (1) فتوفَّها على الايمان وخصَّ هذه الميّتَ باارّوح والرّاحةِ و (2) الرّحمةِ والمغفرتِ والرّضوان اَللهمَّ ان كانت محسنةً فزد في (3) احسانها وان كانت مُسيئةً فتجاوز عنها ولقّها الامن والبشرى (4) والكرامة والزّلفى برحمتكَ يا ارحمَ اَلراحمين[696] (5) بسم الله الرحم الرحيم (6) اَللهمَّ اغفر لحيّنا وميّتنا وشاهدنا وغائبنا وصغيرنا (7) وكبيرنا وذكرنا واُنثانا اَللهمَ من أحييتهُ منّا فاحيهِ (8) على الاسلام ومن توفّيتهُ منّا فتوفَّهُ على الايمان و (9) خصَّ هذا الميّت باالرّوح والرّاحةِ و الرّحمةِ والمغفرتِ (10) والرّضوان اَللهمَّ ان كان محسناً فزد في احسانهِ وان (11) كان مُسيئاً فتجاوز عنهُ ولقّهِ الامن والبُشرى والكرامة (12) والزّلفى برحمتكَ يا ارحمَ اَلراحمين[697] (13) بسم الله الرحمن

---

kalben inanan, müminlerin Ka’be’si ve Allah dostudur. Allah’tan başka ilah yoktur ve ona ortak koşulamaz. O, yüce arşın Rabbi’dir.”

[695] “Rabbi Allah, dini İslam, peygamberi Muhammed aleyhisselamdır ve o Rabb’in eşsiz kuludur, vârislerin en hayırlısıdır.”

[696] “ Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla. Ey Allah’ım, huzurunda bulunan gelin ve güveyin şahitlerine, küçüklerine ve büyüklerine, kadın ve erkek akrabalarına, meyyitlerin ölmüşlerinin ruhuna rahat ve rahmet bahşeyle ve onlardan razı ol. Ey Allah’ım, burada bulunanlara güzel ameller ve ihsanlar nasip eyle. Kederlerini gider ve onlara müjdeli haberler ulaştır. Onları kerametinle kendine yakınlaştır. Sen merhametlilerin en merhametlisisin.”

[697] “Esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adıyla. Rabbi Allah, dini İslam, peygamberi Muhammed aleyhisselamdır ve o Rabb’in eşsiz kuludur, vârislerin en hayırlısıdır. Ey Allah’ım, huzurunda bulunan gelin ve güveyin şahitlerine, küçüklerine ve büyüklerine, kadın ve erkek akrabalarına, meyyitlerin ölmüşlerinin ruhuna rahat ve rahmet bahşeyle ve onlardan

الرحيم (14) اللّهمَّ اغفر لحيّنا وميّتنا وشاهدنا وغائبنا وصغيرنا (15) وكبيرنا وذكرنا وأنثانا اللّهمَ من أحييتهُ منّا فاحيهِ (16)

146b

على الاسلام ومن توفّيتهُ منّا فتوفّهُ على الايمان اللّهمَ (1) اجعلهُ لنا فرطاً اللّهمَّ اجعلهُ لنا اَجرا ونصراً اللهمَّ اجعله لنا (2) شافعاً ومُشفعاً برحمتكَ يا ارحمَ الرّاحمين[698] (3) بسم الله الرحمن الرحيم (4) اللّهمَّ اغفر لحيّنا وميّتنا وشاهدنا وغائبنا وصغيرنا (5) وكبيرنا وذكرنا وأنثانا اللّهمَ من أحييتهُا منّا فاحيها (6) على الاسلام ومن توفّيتهُا منّا فتوفّهُا على الايمان (7) اللّهمَ اجعلهَا لنا فرطاً اللّهمَّ اجعلها لنا اَجرا ودُخراً اللهمَّ (8) اجعلهَا لنا شافِعةً ومُشفعةً برحمتِكَ يا ارحمَ الرّاحمين[699] (9) بسم الله الرّحمن الرّحيم (10) لحمدُ للهِ الّذي تَزوّج الارواح بالاشباح واحلَّ النّكاح (11) وحرّمَ السّفاح والصّلوت والسّلام على رسولنا محمّد الّذي (12) بين الحرام والمُباح وعلى الهِ واصحابهِ الّذينهم (13) كانوا اهل الصّلاح والفلاح اللّهمَّ عل هذا العقد (14) عقداً مباركاً ومختاراً ياخور هذا الزّفاف زفافا مباركاً و (15) مُختاراً واجعل بينهما ألفةً ومحبّةً وامتزاجاً وقرارا (16)

147a

---

razı ol. Ey Allah'ım, burada bulunanlara güzel ameller ve ihsanlar nasip eyle. Kederlerini gider ve onlara müjdeli haberler ulaştır. Onları kerametinle kendine yakınlaştır. Sen merhametlilerin en merhametlisisin."

[698] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Ey Allah'ım! Huzurunda bulunan ve bulunmayan gelin ve güveyin şahitlerini, küçüklerini ve büyüklerini, kerkek ve kadın akrabalarını İslam'a yakınlaştır ve onların emirlerine uymalarını sağla. Onlara iman nasip et ve onları azabından koru. Ey Allah'ım, onlara ahret günü sevap ve ihsan nasip eyle. Onlara şefâ'at et ve onları bağışla. Sen merhametlilerin en merhametlisisin."

[699] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Ey Allah'ım! Huzurunda bulunan ve bulunmayan gelin ve güveyin şahitlerini, küçüklerini ve büyüklerini, kerkek ve kadın akrabalarını İslam'a yakınlaştır ve onların emirlerine uymalarını sağla. Onlara iman nasip et ve onları azabından koru. Ey Allah'ım, onlara ahret günü sevap ve ihsan nasip eyle. Onlara şefâ'at et ve onları bağışla. Sen merhametlilerin en merhametlisisin."

ولا تجعل بينهما نعمةً ومرقةً ومراراً اللّهمَّ الّف بينهما كما (1) الّفتَ بينَ ابينا آدمَ وامّنا حوّاء كما الّفتَ بين نبيّنا المصطفى (2) عليم وكما الّفتَ بين عليّ المرتضى وفاطمة الزّهرين رضي الله (3) عنهما اللّهمَّ جعل عمرنا وعمرهم طويلاً ورزقنا واردفهما (4) رزقاً واسعاً وعيشاً طيّباً وولداً صالحاً وشفاءً من كلِّ (5) داءٍ اللّهمَّ نظّم احوالنا واحوالهما وحسّن افعالنا و (6) افعالهما وخلّصنا وخلّصهما عن الم الفطر والذّلل و الوطئه (7) والقضا ومن شرور الاعداءِ من الشّياطين المضلّين و (8) النّفس الامّارةِ وتامّه بفضلكَ وكرمكَ يا اكرم الاكرمين (9) بعده بدي النّكاح[700] بسم الله الرّحمن الرّحيم (10) يغنهم الله من فضلهِ واللهُ واسعٌ عليمٌ صدقَ (11) الله العظيم وقال رسولُ الله صلّى الله عليه (12) وسلّم النّكاحُ سنّتي فمن فرغبَ عن سنّتي فليسَ (13) منّي صدقَ رسول اللهُ[701]

[700] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Hamd olsun O Allah'a. Evlenenlerin ruhlarını salaha erdir ve nikâhlarına vasıl olanlara mutluluklar nasip eyle. Salat ve selam yüce peygamberimiz Muhammed'e olsun. Haram ve mübah olanları, salaha ve felaha erdiren din buyruklarını bildirendir. Ey Allah'ım yerine getirilen nikâh akdini mübarek kıl ve onu gözet. Yerine getirilecek olan zifafı mübarek eyle. Onlara iyi geçim ve muhabbet ve kararlılık nasip eyle. Onları nimetlendir ve pek çok mağrifet nasip eyle. Ey Allah'ım onları Adem ve Havva gibi birbirlerine yakınlaştır. Muhammed Mustafa ve [Hatice Kübra] gibi birbirlerine yakınlaştır. Onları Aliyü'l-Murteza ve Fatımatü'-zehra (ra) gibi birbirlerine yakınlaştır. Ey Allah'ım, ömürlerine ömür kat, rızıklarına rızık kat ve onlara hayırlı ve sağlıklı evlatlar nasip eyle. Ey Allah'ım, onların hallerini ve ahvallerini, yaptıklarını ve yapacaklarını, uzak durduklarını ve uzak durmaları gerenleri gözet. Onlardan kederi gider ve onları kazalardan koru. Sevinçlerini, neşelerini çoğalt ve. Şeytandan ve nefislerinin emrettiklerinden sakındır ve ey cömertlerin en cömert olanı, onlara kerem kıl. Nikâhlarını daimi eyle."

[701] "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla. Allah'ın fazlını bilenler ve Allah'ın vâsi'liğini bilenler için şüphesiz ki Allah doğruyu söyledi. Ve Allah'ın peygamberi Muhammed(sav)'in kıyasını ve nikâh adetini bilenler için şüphesiz ki Allah'ın resulü doğruyu söyledi."

Ḳız vekīli diye.[702] وبالله وعلى سنّتِ رسول الله (15-14) بسم الله Beni falān Fāṭıma (16) binti ‘Abdu‘llāh Bikir bāliġıya‘llāhu ‘aẕīmü‘ş-şān’ıñ emriyle

147b

(1) ve Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām’ıñ sünnet-ile ve İmām-ı A‘ẓam ḳavliyle ve ḥā(2)ẓır[703] cemā‘atiñ şehādetiyle ve ḥākim-i şer‘iñ iẕniyle on iki (3) biñ aḳçe mihir mü‘eccele ve mu‘accelesiyle tezvīclige tenkiḥlige (4) ḥelāllıġa vekāletim ḥasebiyle ṭālibi Aḥmed ‘aḳd-i tezvīc itdim. Ṣoñra (5) erkek vekīli diye ben-daḫı bu minvāl üzre Fāṭıma binti ‘Abdu‘(6)llāh Bikir bāliġiye‘llāhu ‘aẕīmü‘ş-şānıñ emriyle ve Peyġamber (7) ‘aleyhi‘s-selām’ın sünnet-ile ve İmām A‘ẓam ḳavliyle ve ḥāżır[704] cemā(8)‘atiñ şehādetiyle ve ḥākim-i şeriñ iẕniyle on iki biñ (9) aḳçe mihr-i mü‘eccele ve mu‘accelesiyle tezvīclige tenkiḥlige ḥelāllıġa (10) vekāletim ḥasebiyle ṭālibi olan Aḥmed’e ‘aḳd-i tezvīc itdim. (11) Ḳız vekīli diye ben-daḫı bu minvāl üzre ‘aḳd-i tezvīc (12) eyledim.

150b

[Hikāye-i Cercis]

(1) ‘Ulemādan şöyle rivāyetdür ki bu Cercis mülūk-ı Ṭavāīf[705] zamānında gelmişdür. (2) Erdeşīr-i Bābek gelmezden evvel idi. Müslimān kişi idi. Ġāyetde ṣāliḥler(3)den idi. ‘İsī dīni üzerine idi. Ḳalasṭīn şehrinde idi. Bezirgānlıḳ iderdi. (4) Şehirden şehre yürürdi. Kendi ḥelāl mālıyla ticāret iderdi. Yıl başı olıcaḳ (5) Müslimānlara mālınıñ zekātın çıḳarurdı. Bu Cercis aṣıl sermāyesini ḥisāb iderdi (6) çıḳarurdı. Sermāyeden

---

[702] “Allah’ın adıyla ve Allah’ın ve O’nun peygamberinin yüce sünneti üzere.”

[703] ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

[704] ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

[705] Ṭavāif: Ṭarāif (Metinde).

ġayrı ne-ḳadar aṣṣı itse küllisini fuḳaraya üleşdürürdi. (7) Andan yine bir yıl daḫı olunca dürüşürdi. Ticāret iderdi. Dāyim aña meşġūl olur(8)dı. Eydürdi-ki benim cehdim ṣatu bāzār itdügüm fukāraya ṣadaḳa içündür ki ol (9) maḳṣūd degülimse idi. Küllī mālım yaġmā itdürür, dāyim ve fuḳāraya üleşdürüp bir bucaḳda (10) otururdım. Allāh'a 'ibādet iderdüm dirdi[706]. Cercis'den ġayrı bir ḳaç Müslimā(11)nlar var-ıdı. Anlar daḫı Ḥavāriyyūn öñünde īmān getürmişlerdi. Cercīs-ile olurlardı. Ticāret (12) iderlerdi. Mūṣūl'da ve Şām'da ve ol diyārlarda yürürlerdi. Ġayrı Müslimān yoġudı. (13) Begleri ve re'āyaları küllisi pūṭa taparlardı. Ol kāfirler ḳorḳusundan bular dīnlerini iẓhār

151a

(1) idemezlerdi. Kāfirler anları görürlerdi. Kendüleri gibi pūṭ-perest ṣanurlardı. (2) Eger Müslimānlıḳlarını bilelerdi öldürürlerdi. Mūṣūl şehrinüñ bir begi var-ıdı. Şām milikinüñ (3) daḫı birezi anuñ idi. Adına Melik Dāziyān dirlerdi. Cebbārlardan biriydi. Ḳızıl altundan (4) bir pūṭı var idi. Ḳıymetī gevherlerle zeyin olunmışdı. Adına Eflūn dirlerdi ve ol vi(5)lāyetüñ ḥalḳı aña ṭaparlardı. Tañrımuz oldur dirlerdi. Ol-zamānda bu melik Dāziyān'dan u(6)lu pādişāh yoġ-ıdı. Bu Müslimānlar ki Cercis-ile olurlardı. Kāfirden iḥtiyāṭ iderlerdi. (7) Bir gün Cercis anlara itdi.[707] İşbu 'ācizlıġa nice bir yüriyelüm. Her yirüñ (8) beginden 'avāmından[708] ḳorḳaruz. Gelüñ Mūṣūl şehrine varalım. Melik Dāziyān'a buluşup (9) aña ḫoş armaġanlar laṭīf tuḫfeler iletelüm. Elin öpelüm. Anıñ bezirgānı olup adına (10) ölelüm. Anuñ adına

[706] Metinde iki kez yazılmış.

[707] Metinde iki kez yazılmış.

[708] 'avām : 'avān (Metinde).

ölicek̟ k̟alan begler bizi k̟olay sınmazlar. Her yirüñ ‘avānından[709] (11) kimse üzerimize ḥavāle olmazlar. Anun adın işidicek degme kişi bir nesne (12) dimezler didi. Müslimānlar bu sözi müveccih gördiler. Andan k̟alk̟dılar. Māllarını ve ‘ayā(13)llerini alup Mūṣūl şehrine Melik Dāziyān k̟atına geldiler. Bir gün Dāziyān’a itdiler. (14) Şehirde bir nice kişi vardur ki uġırlayın dīn ṭutarlar. Pūṭa ṭapmazlar. Eflū(15)n’ıñ adı añılsa ‘itibār itmezler didiler. Eyle olucak̟ Dāziyān k̟akıdı. (16) Tiz şehre münādīler çık̟ardılar. Kim vay anuñ ḥāline bu gün ṣaḥrāya çık̟maya. (17) Andan Dāziyān’uñ taḫtını ṭaşra çık̟ardılar ve ol pūṭı ‘izzet-ile alup (18) ṭaşra çık̟ardılar. Bir ‘ālī taḫt üzerine oturtdılar. Andan buyurdı. Bir yiri (19) ḫendek idüp k̟azdılar ve bir ulu od yak̟dılar. Ol Eflūn’a secde itmeyeni ol (20) oda yak̟dılar. Secde iden k̟urtuldı. Şehrüñ ululları ve ‘ālimleri Mālik Dāziyān

151b

(1) k̟atına gelüp oturmışlardı. Dāziyān ġāyetde k̟ak̟ımış ḫışm-ıla ṭururdı. Cercis (2) anuñ ol ḥāline naẓar k̟ıldı ve k̟ak̟ıduġını bildi. Mālını alup ol Müslimānlar yārenlerine (3) geldi itdi. Yārenler kişi dīni yolında yaḫşi adıyla ölmek yigdür. Kāfir arasında (4) zebūnlık̟-ıla yürümekden ise işbu benim ne-k̟adar mālım var-ısa sizüñ olsun. (5) Fuk̟āraya ḫayır iḥsānıñuzı eksik eylemeñ. Ben bu gün pādişāhuñ k̟atına varu(6)rın. Dīnümi āşikāre k̟ılurın ve anı dīne da‘vet eylerin. Eflūn’a la‘net eylerin. Gel (7) Müslimān ol bu sen ṭapduġuñ dīn bāṭıldur dirin. Ya budur ki Ḥak̟ Sübḥāne ve (8) Te‘ālā inṣāf vire Müslimān ola. Dükeliñiz anuñ belāsından emīn olasız (9) veyā budur ki bu k̟ak̟ımak̟dan beni ‘aẕāb-ıla öldür didi. Allāh’a ṣığınup Dāziyān’uñ (10) k̟atına gelüp k̟arşusına ṭurdı. Melik Dāziyān ol k̟avme şöyle k̟ak̟ımışdı-ki (11) degme

[709] ‘avām : ‘avān (Metinde).

kişi gözi görmezdi. Cercis itdi. Ey melik Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ ḳu(12)llarına bunca ḫışım idersin. Sen-daḫı Allah’uñ bir ḳulısın. Anlar daḫı Ḥaḳ Te‘ā(13)lā’nuñ ḳullarıdur. Senüñ eliñde ḳıldı ve saña muḥtāc ḳıldı. Bu ḫalḳı secde (14) itdürdügüñ pūṭ ne mel‘ūndur. Senüñ Allāh’uñ vardur ki seni ve (15) dükeli maḫlūḳātı ol yaratmışdur. Cemī‘-i maḫlūḳāt anuñ ḳullarıdur. Dükelisine (16) rızıḳ virir oldur didi. Diri eyleyen ve öldüren oldur. Seni yaradan A(17)llāh oldur. Sen anı ḳorsın. Sencileyin bir maḫlūḳı elüñle altundan ve gü(18)müşden düzersin. Tañrımdur dirsin ve bunca maḫlūḳātı aña secde itdürür(19)sin ve kimini oda yaḳdurursın. Ol nedür ki aña Tañrı dirsin. Andan ne fā‘ide (20) ola dirsin ve ne ziyān ola dirsin. Gel Allāh’ı bir bil Müslimān ol. Küfri terk eyle.

152a

(1) Eflūn’dan vāz gel didi. Dāziyān Cercis’üñ yüzine baḳdı itdi. Sen ne kişisin (2) ve kimüñ nesisin ve ḳandan geldüñ ki baña buncılayın söz dirsin. Cercis itdi. Ben-daḫı (3) Ḥaḳ Te‘ālā’nuñ ḳullarından bir ża‘īf ve ḥaḳīr ḳulıyın. Allāh’uñ ḳullarında benden ḫor ẕelīl (4) yoḳdur ki adım Cercis’dür. Anuñçun geldim-ki seni Allāh’a oḳuyam ve saña ḥaḳ söyleyem. (5) Pūṭa ṭapmaġı terk idesin. Şimden ṣoñra Allāh’a ṭapasın. Melik ṭapasın. Melik Dāziyān itdi. Bu (6) senüñ Tañrıñı ögersin. Ögdügüñleyin ise seni böyle aç ve cimri eylemezdi. (7) Görmez misin benim Tañrım baña nice mertebe virmişdür ve işbu gördügüñ ḫalḳ dü(8)kelisi pūṭumuñ ḳullarıdur ve ḳullarından birisi Ṭaḳyisāy’dur ki nice biñ filoriye güci (9) yiter. Ḳapusında hezār senüñ gibi ḳulları vardur ve biri İlyās’dur ki uşda o(10)turmışdur. Mālınıñ ḥisābını bilmez ve benim pūṭumuñ ḫod mālınıñ ve ḳullarınuñ ḥisābı (11) ve ne ḳıyāsı vardur. Senüñ Tanrıñ kim ḳulını sencileyin ve aç ve yalıncaḳ duta. Anuñ (12) nesin ögersin. Cercis itdi.

Benim Tañrım virecegi ol cihānda virür. İki (13) cihānuñ mülki anuñdur. Bu cihān devletinüñ ş̱ebātı yoḳdur. Hemān bir ḳaç günlükdür. (14) Devlet oldur ki ebed ola. Aña zevāl olmaya. Seniñ pūṭunuñ Taḳyisā ve İlyās (15) gibi ḳulları var-ısa benim Tañrımıñ İdrīs ve ‘İsī gibi ḳulları ve peyġamberleri var(16)dur ve Meryem gibi cāriyesi vardur ki cihānda feżā‘illeri meşhūrdur diyüp (17) anlarıñ feżā‘ilinden söyledi. Şimdi İdrīs daḫı ‘İsī daḫı gökde Ḥaḳ Te‘ālā (18) ḳatındadur didi. Dāziyān itdi. Benim pūṭumuñ ḳulları kim saña didüm uşda (19) ḥāżır[710] otururlar. Bu sen ögdügüñ kişilerüñ görmedüñ. Ne bilelüm ki ḳatındadur. (20) Gökde ādem varıduġını neden bilelüm ve senüñ söziñe nice inanalum. Ger-

152b

(1)çekseñ anları getür görelüm didi. Göñüleyin ise sözüñe inanalum didi. (2) Cercis itdi. Sen anları gözmezsin. Meger ki dīnlerine giresin. Tañrısına ṭapasın. (3) Tā ki anları ol cihānda göresin. Melik Dāziyān itdi. Sen saña her ne-kim söyledim. (4) Sözümüñ girçekligiñe delīl getürdim. Sen hemān bir ḳurı da‘vā eylersin. Ḥüccetüñ (5) delīlüñ yoḳ söziñi iş̱bāt eyleyemezsin. Saña işkence itmek vācib oldı. (6) Gel benim pūṭuma secde eyle. Yoḳsa saña bir vech-ile ‘aẕāb iderin-ki ‘ālemde söylenür (7) didi. Cercis itdi. Ben pūṭa secde itmezin. Allāh’a secde iderin-ki seni ve senüñ (8) pūṭuñı ve yiri ve gögi ve cemī‘-i maḫlūḳātı ol yaratdı. Pes pādişāh buyurdı. Bir aġac (9) dikdiler. Cercis’i aña mā-muḥkem(?) ṣardılar ṣoydılar. Yalıncaḳ eylediler. Andan demir ṭa(10)raḳlar getürdiler. Ol ṭaraḳlar ile gevdesini ṭaradılar. Şöyle kim iplik iplik o(11)ldı. Ayaġınuñ üstüne durı geldi ölmedi. Andan buyurdı ṣarb sirke getürüp (12) ve aña üzerlik ḳatup gevdesine dökdiler. Yine ölmedi buyurdı. Bir uzun mīḫ (13)

[710] ḥāżır: ḥāẓır (Metinde).

getürdiler. Odda ḳızdurdılar. Şöyle kim ḳıpḳızıl oldı. Andan ḳısḳacla ṭutup (14) depesinden aşaġa doḳudılar. Şöyle kim beynini ḳaynatdı. Yüzine döküldi ölmedi. (15) Andan buyurdı. Ḳazan getürdiler. Ocaḳ üstüne ḳoydılar. Andan altına odun (16) urdılar od yaḳdılar. Ṣu ḳaynadı. Andan Cercis'i ol ḳazana ḳodılar. Aġzın (17) ḳapadılar. Altından ḳatı od eylediler. Nice zamān ḳaynadı. Andan ṣuyı ḳazanla indü(18)rdiler. Ṣuyın dökdiler. Cercis ayaġı üzerine durı geldi. Dāziyān'a Müslimān (19) olmaḳ gereksin didi. Pes Dāziyān 'āciz oldı itdi. Vay saña bunca işkence-ki (20) itdüm sen ölmedüñ. Meger sen ādemī degülsin. Cercis itdi. N'içün ben ādem

153a

(1) oġlanıyın. Melik itdi ya n'içün bu itdigüm 'aẕāblar saña eşer itmez. Cercis (2) itdi ol Allāh ki ben seni aña da'vet iderim. Bu sen itdügüñ 'aẕāblar (3) derdini benden giderür. Dāziyān itdi bunı zindāna iletüñ. Şāyed inṣāfa (4) gele bu sözi söylemeye. Pes Cercis zindāna ḳoydılar. Andan Dāziyān'uñ nedīmleri (5) itdi. Ey melik ol cāẕūdur. Zindānda dek ṭurmaz. Zindān ehlini kendü (6) dīnine oḳur. Yatduġı yirden aña bir 'aẕāb eyleseñ ki başı ḳayusı olsa. (7) Kimseyi azdurmaġa mecāli olmaya didiler. Pes melik buyurdı. Cercis'i zindāna (8) çārmuġa gerdiler. Ellerine ve ayaḳlarına mıḫlar ṭokudılar. Andan zindānda bir mermer (9) var-ıdı-ki anı yigirmi kişi yirinden güç-ile ḳaldururdı. Ol ṭaşı Cercis'üñ (10) arḳasına ḳodılar. Aḫşām olunca ṭurdı. Andan Allāhu Te'ālā bir firişteh gönder(11)di. Ṭaşı Cercis'üñ üstünden giderdi. Elindeki ayaġındaki ökserileri (12) çıḳardı. Andan Cercis'e ṭa'ām ve ṣu virdi çıḳardı itdi. Ey Cercis (13) Ḥaḳ Te'ālā saña peyġamberlik virdi ve selām ḳıldı. Eydür ki ol kāfirlerüñ (14) iskencesine ṣabr eylesün ve anı dīne da'vet eylesün. Ol dīn düşmānı (15) anı dört kerre ol urısardur. Ben anı yine diri eylesem gerek. Her

öld(16)ürdükce ben aña mertebeler virsem gerekdür. Dördünci nevbetde benim (17) ḥażretime gelürsin. Ol kāfiriñ ‘aẕābından ḳurtulursın didi. Cercis (18) şāẕ oldı. Allāh’a şükür eyledi çün ṣabāḥ oldı. Cercis yine melik (19) ḳatına geldi. Ḳarşusına ṭurdı itdi. Yā Dāziyān gel Allāh’ı bir bil Müslimān (20) ol didi. Dāziyān itdi. Seni zindāndan kim çıḳardı. Cercis itdi.

153b

(1) Ol kimse çaġırdı-kim anuñ sulṭānlıġı senüñ sulṭānlıġından üstündür. Pes Dā(2)ziyān yine ḳaḳıdı buyurdı-kim bir aġac ortasından iki yardılar. Cercis’i arasına (3) ḳısdurdılar ve muḥkem ṣardılar. Andan buyurdı bıçaġ-ıla depesinden iki deldiler. (4) İki nimesini iki yaña bıraḳdılar. Andan buyurdı. Her nimesini yiri pāre eyledi ve ādem (5) yiyici arṣlanlar var-ıdı. Ol arṣlanlar Cercis’üñ etini yaladılar yimediler. Andan A(6)llāhu Te‘ālā bir firişteh virbidi. O pāreleri bir araya döşürüp yirlü yerince ḳodı. (7) Ḥaḳ Te‘ālā aña cān virdi. Ṣabāḥ olduġunlayın yine pādişāha varup ṭurdı (8) itdi. Ey melik, gel Allāh’a īmān getür Allāh’ı bir bil ve aña ṭap. Küfri terk it (9) ki sen beni ne-ḳadar öldürürseñ Allāhu Te‘ālā yine dirgürür didi. Dāziyān (10) itdi. Bu kişinüñ elinden ‘āciz olduḳ. Bilmezin-ki buña ne-çāre ḳılavuz ki ġavġa(11)sından ‘āciz olduḳ. Bilmezin-ki buña ne-çāre idevüz ki ġavġasından ḳurtula(12)vuz. İtdiler ey melik, bu cāẕūdur. Senüñ ḫod vilyetüñde üstād (13) cāẕū[711] çoḳdur. Anları ḳatuña getür. Cāẕūlıḳda buña ġalebe eylesünler. Ol-daḫı kendü(14)den üstād bulıcaḳ vaz ayruḳ böyle söylemez didiler. Pādişāh ṣordı. (15) Benim vilāyetimde üstād cāẕū kim vardur. Fülān cāẕū vardur kim (16) dükeli cāẕularıñ üstādıdur. Dāziyān buyurdı. Ol cāẕūyı getür(17)diler. Cercis’üñ elinden şikāyet eyledi. Anı öldürmege çāre bilür

[711] Metinde iki kez yazılmış.

misin (18) didi. Cāẕū itdi. Pādişāh devletinde ben anuñ ḳaydın göreyin. Dāziyān (19) itdi. Evvel baña hüner göster göreyin. Andan bilem kim aña ġalebe idersin. (20) Yoḳsa idemezsin didi. Cāẕū itdi. Ḫoş tiz buyurdı. Bir öküz

154a

(1) getürdiler. Dīvān ortasında doġradılar. Cāẕū yirinden durıgeldi. (2) Bir siḥir oḳudı. Öküzüñ ḳulaġına üf didi. Öküz bir iken iki oldı. (3) Buyurdı biraz buġday getürdiler. Ṣabān boyunduruḳ getürdiler. Buġday ekdi. (4) Öküz-ile sürdi. Fi'l-ḥāl buġday bitdi uzadı başlandı ṣarardı. (5) Andan ol buġdayı biçdiler döşürdi. Ḫarmān eyledi dögdi (6) ṣavurdı. Ṣamanından ayırdı. Andan ortaya bir degirmen düzdi. (7) Ṣu aḳatdı buġdayı ögütdi un eyledi. Andan yoġurdı ısıcaḳ (8) etmek eyledi ve oturan cemā'at birer pāre üleşdürdi yediler. (9) Cāẕūya āferīn didiler. Melik Dāziyān şāẕ oldı itdi. Bi'llāh bu (10) Cercīs'e idecegüñ eyle görelüm didi. Cāẕū itdi. Başım üzerine. (11) Tiz buyurdı. Bir ṣaġraḳ içine ṣu ḳoydılar. Öñüne getürdiler. Ol ṣuya (12) bir efsūn okudı. Andan ol ṣuyı Cercis'e virdi iç didi. Cercis (13) bi'ismi'llāh diyüp içdi. Cercis'e hīç ziyān eylemedi. Cāẕū müteḥayyir o(14)ldı itdi. Eger bu cāẕū olaydı ben buña ġalebe iderdim. Bu nesne (15) Gök Tañrısı'nuñ işidür. Ben buña nesne idemezin didi. Andan pādi(16)şāh ḳatında oturanlardan birisi itdi. Ey melik bu kişi cāẕū (17) degildür. Cāẕū ölür yine diri olur mı. Nice kerre sen bunı ö(18)ldürdüñ. Yine diri oldı daḫı hīç cāẕū gördüñ-mi-ki ölüyi (19) diri eyleye. Ben bunı gördüm-ki ölüyi diri eyledi. Dāziyān itdi. (20) Nice kişiyi diri eyledi. Ol kişi itdi. Bu şehirde bir yoḫsulca

154b

(1) ‘avrat var-ıdı. Dünyāda hemān bir ṣıġırcıġı var-ıdı. Ol ṣıġırıñ südini (2) ṣaġardı. Kimin yirdi ve kimin ṣatardı. Anuñla infāḳ idüp ol ḳarınuñ dir(3)ligi anuñ üzerine idi. Ol ḫatunuñ inegi oldı. Çıḳarup yabana itd(4)iler. Etini derisini itler yidiler. Kemüklerin her pāresini daḫı bir yañaya ṭa(5)ġıtdılar. Bunuñ üzerine ḫayli zamān geçdi. Andan Cercis geldi. Bir gün ol (6) ḫatun ḥālini Cercis’e söyledi. Dirligüm anuñ-ıla idi. Şimdi dermāndae (7) ḳaldım didi. Cercis anı esirgedi. Eline bir aġac virdi. Yüri var ol (8) inegi ur didi diri olsun. İnek diri olacaḳlayın degüldür (9) ṭaġılmışdur. Her pāresi bir yire gitmişdür. Cercis itdi. Ḳayırmaz bir pāreciġını (10) daḫı bulursañ olur didi. ‘Avrat ol inek olduġı yire geldi. Bir başıyla (11) bir pāre kemük bulundı. Elindeki çıbuġ-ıla urdı. Allāh emriyle ol inek dirildi (12) durı geldi. Şimdi daḫı ol ṣıġır ol ‘avratuñ elindedür didi. Pādi(13)şāh itdi. Bunı söyledügüñden şöyle görünür ki sen aña inanduñ. (14) İtdi belī inandum ve dīnini ḳabūl eyledüm ve Tañrına īmān getürdüm. (15) Melik Dāziyān buyurdı. Ol kişinüñ dilini kesdiler. Ol ḫalḳ bu ḥāli gör(16)diler. Ol günde dört biñ kişi Cercis’e īmān getürdiler. Melik Dāziyān (17) işitdi. Ol dört biñ kişiyi getürüp her birini ‘aẕāb-ıla öldürdi. (18) Andan Cercis’e itdi. Di imdi bunları diri eyle. Cercis itdi. Ḥaḳ (19) Te‘ālā anlara şol-ḳadar şevāb virmişdür ki yine diri olmaḳ istemezler. Şimdi (20) anlara dünyā pādişāhlıġın virelüm dirlerse ḳabūl itmezler didi. Dāziyān

155a

(1) itdi. Bu cāẕūya ne dimek olur. Ol Melik Dāziyān on dört nedīmleriyle oturup (2) ṭa‘ām yirlerdi. Biri itdi ey Cercis. Saña ben bir nesne diyeyin. Eger senüñ Tañruñ (3) anı idebilecek olursa ben aña īmān getürürin. Cercis itdi ne dirsin. İtdi (4) ey Cercis. Uşda on dört kişiyüz. On dört aġac kürsī üzerinde oturmışuz (5) ve öñümüzde dört

sini aġacdandur. Üstündeki ṭabaḳlar aġacdandur. Bunlaruñ her biri (6) bir dürlüdür. Tañrıña it. Tiz bu iskembeleriñ üzerinde otururbut ve bu siniler ve (7) çanaḳlar öñümüz ṭururken yaşarsun, yapraḳlansun ve her birinden bir dürlü yimiş (8) bitsün yiyelüm. Andan senüñ söziñe inanalum didi. Cercis itdi. Bu diküğüñ (9) nesne maḫlūḳa naẓarda ṣarıp görünür. Ammā Ḫālıḳ'a ġāyetde āsāndur diyüp el ḳaldu(10)rup Allāh'a du'ā eyledi. Hemān sā'at iskembeler ve siniler ve ṭabaḳlar yaşardı yapra(11)ḳlandılar ve yimişler virdiler. Oturan ḫalḳ cem'isi 'acebe ḳaldılar. Melik Dāziyān (12) itdi. Hey bu 'aceb cāẕūdur. Kimse bunı yiñemez. Ol nedīm itdi ey Melik Dāziyān. (13) Baña destūr virseñ ben-daḫı buña bir iş eyleyem. Eger didi ḳalursa buña inanasuz. (14) Dāziyān itdi destūr didi. Pes ol nedīm fi'l-ḥāl durı geldi ṭaşra çıḳdı. (15) Tu[n]cdan öküz ṣūretinde bir büyük nesne düzdür için ġāyetde giñ (16) mücevvef itdürdi. Andan Cercis'i içine ḳoydı ve içini neft-ile ve ḳurşun-ıla (17) ve kibritle ve zīrniḫiyle ṭoldurdı. Andan od yaḳdı. Üç gün üç gice yandı. (18) İçerüdeki nesneler ṭutuşdı. Tu[n]c ḳızardı. Od gibi oldı. Cercis (19) içinde yandı. Tamām yanduġınlayın bir yıl çıḳdı ve bir ḳara buluṭ peydā oldı. (20) Gök gürledi yıldırım şaḳıdı. Yer-ile gök arasını ḳarañulıḳ ṭutdı.

155b

(1) Gökden yire ḳarañulıḳ od yaġmaġa başladı. Ol ḫalāyıḳ ḳorḳdılar. Ḳaçup (2) evlerine girdiler. Üç gice üç gün ḳarañulıḳ ṭurdı. Ḫalāyıḳ müteḫayyir ḳa(3)ldılar. Ne ideceklerini bilmediler. Andan Ḥaḳ Te'ālā Mikā'il'i veripdi. Ol tu[n]çdan (4) öküzi yire çaldı. Pāre pāre oldı. Şöyle çatladı-kim dükeli Şām ḫalḳı (5) işitdiler. Çünki ol ṣūret uvandı. Cercis od arasından durı geldi. (6) Pādişāh ḳatına vardı itdi. Ey melik Müslimān ol. Dāziyān Cercis'üñ (7) sözini işidicek 'aḳlı başına geldi. Ol ḫalāyıḳ

cemī‘isi ṭurugeldiler. (8) ‘Aḳılları başlarına geldi. Andan ol ḳarañulıḳ götürüldi. Güneş ṭoġdı. (9) Cihān evvelki gibi oldı. Andan nedīmlerden birisi daḫı itdi. Ey Cercis (10) āferīn saña ki bu ‘acāyiblikleri ki sen idersin. N‘ola Tañrıña itseñ işbu (11) maḳberde yatanları diri eylese. Anlaruñla biz söyleşevüz. Ḥāllerinden ḫaber ṣo(12)rsavuz. Hem senüñ idügüñe şehādet itseler. Meger ḳarşularında (13) bir eski maḳberelıḳ var idi. İlerü zamāndan ḳalmış ulular var-ıdı. (14) Cercis Peyġamber ‘aleyhi‘s-selām itdi. Bu didüklerini Ḥaḳ Te‘ālā ider. Evet (15) īmān getürmezseñiz ben bilürin-ki āḫıretde size neler ider. Pes Cercīs (16) el götürüp du‘ā eyledi. Ol maḳberden on yidi kişi ayaġ üzre (17) geldiler. Ṭoḳuz er kişi ve bişi ‘avrat üçi oġlancuḳ. Ol kişiniñ (18) biri bir ulu pādişāh idi. Melik Dāziyān aña itdi. Adıñ nedür, itdi (19) Tevbīl’dür. İtdi ne-ḳadar zamāndur ölüpdürsin. İtdi fülān zamānda ö(20)lmişdüm. Ḥisāb eylediler dört-yüz yıl olmış Çünki bu ḥāli gördiler.

156a

(1) Cemī‘isi ‘aceblediler. Andan pādişāhuñ nedīmleri pādişāha itdiler. Ey melik (2) dünyāda buña olmaduḳ hīç ‘aẕāb ḳalmadı. Meger bunı şimdi açlıġ-ıla ṣınaya(3)sın. Şāyed açlıġ-ıla öle didi. Meger ol maḥalde bir yoḫsul ḳarıcuḳ var-ı(4)dı. Hirgiz yiyecegi yoġudı ve şöyle ża‘īf idi-kim nesne getürmege mecāli yo(5)ġ-ıdı. Melik Dāziyān buyurdı. Cercīs’i ol ḳarınuñ evine ḥabis i(6)tdiler. Yaturaḳ Cercis’üñ ḳarnı acıḳdı. Ḫāṭırı yiyecek diledi. (7) Ḳarıcuġa itdi ṭa‘āmuñ var-ısa getür yiyelüm. Ḳarı itdi ṭa‘āmı ḳanda (8) bulayın. Cercis itdi, Allāh’ı bir bilür misin. Müslimān olur mısın. Ben saña (9) ṭa‘ām virem. İtdi olurın. Pes Cercis aña īmān ‘arż eyledi. Ḳarıcuḳ (10) Müslimān oldı. Ol ḳarınuñ evi ortasında bir direk var-ıdı. Cercis du‘ā (11) eyledi. Ol direk yeşerdi. Budaḳlar ve yapraḳlar bitdi ve her budaġında bir (12)

dürlü yimiş virdi ẓāhir oldı ve ḳarıcuḳ ḫāṭırları deldükçe yirlerdi (13) ve Allāh'a şükürler eyledi. Ol diregüñ ucı ṭamdan yuḳarı çıḳdı. Ṭam (14) üstünde bir laṭīf aġac oldı-kim hīç kimesne gördügi yoġudı. Nice zamā(15)ndan-ṣoñra bir gün pādişāh ol-ṭarafa uġradı. Ol aġacuñ tāzeligini ve leṭā(16)fetini görüp 'acebe ḳaldı itdi İşbu aġac ne aġacdur ki ben bunı bu arada (17) gördügim yoḳdur. İtdiler ol bir cāẕū kim bunda bu ḳarıcuġun evinde ḥabis (18) itdüñ. Ol vaḳitden berü bu aġac bunda bitmişdür. Her ne dürlü yimiş (19) isteyeler bu aġacda biter. Ḳarı ve ol cāẕū ol yimişlerden yirler didi(20)ler. Pādişāh buyurdı. Ol aġacı keseler. Ol evi yıḳalar. Pes aġac ḳurıdı.

156b

(1) Bayaġılayın direk oldı. Gördiler ki aġaç ḳurıdı. Kesmege ve ṭamı yıḳmaġa muḳayyed o(2)lmadılar. Cercis durıgeldi-ki ol ḳarınıñ bir oġlu var-ıdı. Gözi görmez (3) ve ḳulaġı işitmez ve dili söylemez ve eli dutmaz ve ayaġı başmazdı. Ḳarı itdi ,(4) ey Tañrı peyġamberi. Bizi ḳoyup gidersin. Kerem eyle Allāh'dan dile. Bu o(5)ġlancuġum saġlasun ve Ḥaḳ Te'ālā baña daḫı ḳuvvet versün-ki içerü ṭaşra (6) çıḳabilem. Cercis ol oġlanuñ gözlerine üf didi gözleri açıldı (7) ve ḳulaġına üf didi ḳulaġı işidür oldı ve eli ayaġı ṣaġlamdı ve ḳarıya du'ā (8) eyledi. Evvelki ḳuvveti yerine geldi. Andan ḳarı itdi. Oġlumuñ gözlerini ḫoş (9) itdüñ. Elini ayaġını daḫı ḫoş eyle. Cercis itdi, anuñ sā'ati va(10)rdur diyüp gitdi. Yine pādişāha geldi. Dīne da'vet eyledi. Meger pādişā(11)huñ ḳañlusı var-ıdı. Şöyle kim yüklense ḳırḳ çift öküz (12) çekerdi. Aġırlıġından yire batardı. Ol ḳañluya ḳum yükletdiler ve Cercis'i (13) aşaġı yire şişler ve ḫançerler üstüne yaturdılar. Andan ol ḳañluyı (14) Cercis'üñ üstüne çekdiler. Şöyle kim Cercis'e ol şişler ve ḫançerler (15) ṣancıldı ve öküzler ayaġı altında pāre pāre oldı. Andan ol pāre(16)leri döşürdiler oda yaḳdılar. Tamām kül

oldı. Külini aldılar. (17) Bir ḳaç kendi eminlerine virdi. Varuñ bu küli deñize ṣavuruñ yil a(18)lsuñ ṭaġıtsun didi. Didigi gibi itdiler. Bir ḳatı yilde anı deñize (19) ṣavurdılar. Andan Ḥaḳ Teʻālā emr eyledi. Ol küli deñiz kenārında (20) bir yire cemʻ eyledi. Ol eminler temāşā itdiler. Andan kül arasından

157a

(1) Cercīs çıḳageldi ṭurdı. Ol kişilerle pādişāh ḳatına geldi. Pādişāh (2) anlara nice oldı diyü ṣordı. Her nice gördilerse ḫaber virdiler. (3) Pādişāh müteḥayyir oldı. Cercis'e itdi. Bildüm-ki sözüñde girçeksin. (4) Şimdiki ḥālde saña īmān getürürdüm. İllā ḳavümlerinden ve ḳalan beglerden (5) ʻār iderin. Melik Dāziyān bir kişiyi ḳahır eylemiş güc-ile dīninden dönderdi (6) dirler. Evet senüñle bir işüm ḳaldı. Eger anı idecek olursañ ikimüz daḫı (7) ġavġadan beri oluruz. Senüñ daḫı murāduñ ḥāṣıl olur. Cercis itdi (8) nice. Pādişāh itdi. Benim pūṭ-ḫānem içinde çoḳ pūṭlarım vardur. Aralarında (9) Eflūn ulu pūṭdur. Dilek dilerin senden-ki bir kez benim pūṭ-ḫāneme giresin (10) ve ol pūṭuma secde ḳılasın. Anuñ ʻışḳına bir ḳoyun ḳurbān idesin. (11) Kefāret tā ḫalāyıḳ beni ḳahır oldı dimeyeler. Senüñle barışduġımızı bile(12)ler. Ol-daḫı anuñ Tañrısına iḳrār eyledi diyeler. Ben-daḫı saña īmān getürdügüme (13) ʻār itmeyem. Tañrımuñ daḫı nāmūsı ṣınmaya ve ḥürmeti eksilmeye didi. Cercis (14) itdi ḫoş ola. Pes Melik Dāziyān şāẕ oldı. Cercis'üñ ḫod (15) maḳṣūdı bu idi-kim bir muʻcize göstere-ki ol pūṭlar Tañrılıġa yarar nesne (16) degildügin Dāziyān'a bildüre. Tā ki bunlardan iʻtiḳādı götürile. İḫlā(17)ṣ-ıla Müslimān ola. Melik Dāziyān durıgeldi. Cercis'üñ yüzin (18) gözin öpdi. Bir gice sarāyımda benümle ol didi. Tā ol ḫalāyıḳ (19) bizüm barışduġımızı bileler. Ṣabāḥ senüñle pūṭ-ḫāneye bile vara(20)lum didügümi işle. Cercis daḫı oldı ve ol gice pādişāhuñ

157b

(1) sarāyında bile oldı. Şehir ḫalḳına ġulġule[712] düşdi-ki Cercis yarın (2) pūṭ-ḫāneye girer. Eflūn'a secde eyler didiler. Nice kişiler uġrulayın (3) Cercis'e īmān getürmişlerdi. Bu ḫaberi işidicek perīşān oldılar. (4) Ḥayıf bu kāfir Cercis'i aldadı. Ol ḫod īmān getürecek degüldir. (5) Ḥīle ile Cercis'i daḫı īmāndan çıḳarmaḳ ister didiler. Çünki (6) Cercis ol gice sarāyında oldı. Bir ḫalvet yire varup namāza (7) ṭurdı. Bir laṭīf āvāz-ıla Zebūr oḳurdı. Pādişāhuñ ḫatunı (8) Cercis'üñ āvāzuñ işitdi. Durı gelüp Cercis'üñ ḳatına geldi. (9) Ardına ṭurdı. Cercis-ile bile namāza ṭurdı. Cercis anı görüp (10) aña īmān 'arıż ḳıldı. Ḫatun barmaḳ ḳaldurup iḫlāṣ-ıla (11) Müslimān oldı. Andan itdi. Dīnüñi āşikāre eyleme. Ḫatun yine yerine vardı. (12) Ol ḥāli kimseye bildürmedi. Yarın ṣabāḥ olduġınlayın dükeli şehir ḫalḳı pū(13)ṭ-ḫāneye geldiler. Kāfirler ve Müslimānlar anda cemi' oldılar. Kāfirler şāẕ u ḥürrem (14) olup Cercis'e īmān getürenler maḥzūn olmışlardı. İsterlerdi-kim Cercis nice itdü(15)gini göreler. Ol ḳarıcuḳ Cercis anuñ evinde olmışdı şehir ḫalḳından bu ḫaberi (16) işidicek pādişāh Cercis'[i] aldadı. Nesne virmek-ile anı kendüye dönderdi. (17) Eflūn'a secde ḳılacaḳ oldı diyü bunı işidicek perīşān oldı. Ol kötürüm (18) oġlanı boynına götürüp pūṭ-ḫāne ḳapusına geldi. Ḫalḳ-ıla bile temāşā iderlerdi. (19) Cercis-ile pādişāh gelüp pūṭ-ḫāne ḳapusına ḳarınuñ oġlına bir kerre naẓar eyledi. (20) Allāhu Te'ālā'nuñ emr-ile dilegi söyledi. Eli ayaġı ṣaġ oldı ṣıçradı.

158a

(1) Anasınuñ boynından aşaġa indi. Ḳarşu varup Cercis'e ṭapu ḳıldı. Cercis'üñ (2) öñince içerü girdi. Cercis bir araya ṭurdı. Ol yigide itdi. Ol pūṭları (3) oḳı gelsünler

[712] ġulġule : ġulġale (Metinde).

didi. Meger pūṭ-ḫānede yitmiş bir altun pūṭ vardı-ki her biri bir (4) kürsī üzerinde oturmışdı. İtdi cehennem domruḳları Tañrı peyġamberi sizi (5) oḳur. Ol Allāh haḳḳ-ıçun-ki sizi yaratdı. Gelüñ eyle diyicek ol pūṭlar kür(6)sīden aşaġı yüzleri üzre yıḳılup sürinü sürinü Cercis'üñ öñine geldiler. (7) Andan Cercis ol Eflūn didükleri pūṭuñ ayaġına yapışdı yire çaldı. (8) Yirüñ içine ġarḳ oldı gitdi ve ol yitmiş pūṭları daḫı birbiri ardınca (9) yire urdı. Cemi'isi yire geçüp belürsüz oldılar. Pādişāh ve ol ḫalḳ küllisi (10) temāşā itdiler. Meger ol ulu altun pūṭuñ İblīs var-ıdı. Secde itdü(11)klerince ben sizden ḫoşnūd oldım dirdi ve pūṭa secde itmege telḳīn (12) eylerdi. Cercis anı eliyle ṭutdı. Şöyle kim ol ḫalıḳ cemī'isi gördiler itdi(13)ler ki ey mel'ūn n'içün bu ḫalḳı azdurduñ. Pūṭa ṭapdurup helāk (14) idersin. Bunlar azup kāfir olduḳlarına neden böyle sevinürsin. İblīs (15) itdi. Yā Cercis baña yir gök pādişāhlıġın saña vireyin. Bir kerre (16) ādeme secde ḳıl didük-içün terk eyledüm. Andan ötürü medūd (17) oldum. Hiç derdim olmadı. Ben bunları azdurup cehennemlük eyledügüm içün (18) nice şāẕ olmayayın didi. İblīs'üñ sözini ol ḫalıḳ işitdiler. Andan Cercis (19) İblis'i elinden bıraḳdı. Ol pūṭlar ardınca İblīs daḫı yire geçdi. Belürsiz (20) oldı. Melik Dāziyān itdi. Ey Cercis sen beni aldaduñ. Tañrılarımı helāk

158b

(1) eyledüñ. Cercis itdi. Ḳaṣd-ıla eyledüm-ki bilesin-ki bunlar Tañrı degildür. Kendü (2) nefislerinden żararı defi' idemezler. Senden daḫı ziyān defi' idemezler. Vācib (3) budur ki bunları terik idesin. Müslimān olasın didi. Pādişāhuñ ḫatunı (4) ey melik. Nice mu'cizātlar ki saña gösterdi. Hirgiz inṣāfa gelmek (5) yoḳ. Şuña ḳaldı-ki du'ā eyleye. Seni daḫı ol ṭapduġuñ pūṭlar gibi yire geçüre (6) didi. Ol kişiler ki Cercis'e

īmān getürmişlerdi. Ḫatundan bu sözi işidicek (7) şāẕ oldılar. Çünki ḫatun Müslimān olduġını bildiler. Daḫı Müslimānlıḳlarını āşikāre (8) ḳıldılar. Yidi yıl olmışdı-ki anların arasında ṭurmışdı. Otuz dört biñ kişi (9) Cercīs'e īmān getürüp Müslimān olmışlardı. Pādişāh ol ḫatuna itdi. Yidi (10) yıldur ki bu cāẕū baña dürlü ḥīleler ḳılurdı. Beni azdurup dönderemezdi. (11) Sen bir gice anuñ sözin işitmek-ile dīnüñi terk eyledüñ ve aña inanduñ diyüp (12) buyurdı. Ol ḫatunıñ esbābını ṣoydılar. Ol Cercis'i ṣardıġı aġaca (13) ṣardılar. Demür ṭaraḳla ki Cercis'üñ gevdesini ṭaramışlardı. Ol ḫatunı (14) daḫı ṭaradılar. Ol ḫatun itdi. Ey Cercis du'ā eyle ki Ḥaḳ Te'ālā baña (15) bu 'aẕābı esen eylesün. Cercis itdi. Yuḳaru baḳ-ki ne görürsin. Ḫatun (16) yuḳaru baḳdı daḫı güldi. Cercis itdi neye güldüñ. Ḫatun itdi. İki (17) firişteh gördüm. Başum üzerinde ṭurmışlar. Ellerinden uçmaḳ ḥulleri (18) ve bir tāc ṭutmışlar. Muntaẓırlardur ki benim cānım anlar Ḥaḳ Te'ālā ḥażretine (19) ileteler didi cān virdi. Andan Cercis el götürüp Ḥaḳ Te'ālā ḥażretine du'ā (20) eyledi itdi yā Rabbi. Bunca belālar ki baña iḥsān eyledüñ. Ṣabrın daḫı bile vir-

159a

(1)düñ. Dilerin-ki bu günden girü baña şehādet rūzī ḳılasın. Nite-ki bu Müslimānları şehīd (2) eyledüñ. Benümle va'de eyledüñ. Beni ḥażretüñe ḳabūl eyleyesin. Bu gün anı (3) yerine getüresin didi. Ol kāfirler ki beni yalanladılar ve baña bunca ẓulümler eylediler (4) ve 'aẕāblar eylediler. Anları benim gözim öñünde helāk eyleyesin. Yā Rabbi bende(5)n-ṣoñra Müslimānlar her kişi-ki bir belāya bir ġuṣṣaya mübtelā ḳılasın. Ol beni saña (6) şefī' getüre ve saña du'ā eyleye. Dilerin-ki anuñ ḥācetini ḳabūl ḳılasın (7) ve anı ol belādan ve ol ġuṣṣasından āzād eyleyesin didi. Çünki Cercis (8) du'āsını tamām eyledi. Fi'l-ḥāl bir pāre buluṭ çıḳdı. Yer-ile gök arasını

ḳara(9)ñulıḳ ṭutdı. Gökden yire od yaġdı. Anlar ki Cercis'e īmān getürmişlerdi. (10) Ol kāfirler gördiler ki cemī'si helāk olurlar. Ḳılıçlar çıḳardılar. Cercis'e (11) ve ol Müslimānlara ḳılıç ḳoydılar. Cemi'isini şehīd eylediler. Anları daḫı Ḥaḳ Te'ālā (12) oda yaḳdı. Küllisi helāk oldılar. Andan ṣoñra Mülūk-ı Ṭavāyif zamānı (13) oldı. Erdeşīr-i Bābek baş ḳaldurdı. Anlaruñ küllisini ḳahr eyledi. 'Irāḳ ve Cezire'yi (14) ṭutdı. Anlar başların alup beriyyeye ḳaçdılar. Andan-ṣoñra (15) bir yire sākin oldılar.

7.SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız mecmua içerisinde yer alan hikâyeler dolayısıyla Klasik Türk Edebiyatı hikâye geleneğinin dikkat çekici örneklerden biridir. Zira içerik olarak birçok farklı hikâyeden oluşmaktadır.

Kütüphanelerde yaptığımız taramalar neticesinde bazı hikâyelerin değişik versiyonlarına rastlanmasının yanısıra bazı hikâyelerin matbu metinlerinin yer aldığını gördük. Örneğin mecmuada yer alan Şâpûr ve Belkıyâ hikâyelerinin genişçe ele alınmış matbu versiyonlarına Atatürk Kitaplığı'nda rastlamaktayız. Bu da incelenen hikâyelere fazlaca rağbet edildiğini göstermektedir.

Mecmuadaki hikâyeler, sade nesirle yazılmış olup halk nezdinde de okunabilecek tarzdadır. İçerisinde bazı peygamberlerle alakalı kıssalar bulunmakta olup Kur'ân-ı Kerîm'den alınan âyetlerle zenginleştirilmesi açısından okuyucunun dînî bilgisini genişletmek maksatldır.

Bu hikâyelerinin içerisinde yer alan olayların çoğu tefsir yoluyla İslâm kültürüne giren İsrâiliyât anlatısı olması ve Eski Ahid ile Yeni Ahid kökenli olması itibariyle de çalışmada Tevrat ve İncil'den de karşılaştırmalı olarak yararlanmayı uygun gördük. Bununla beraber mecmua içerisinde toplumun günlük hayatı içerisinde ihtiyaç duyabileceği duaların yanısıra kutsal yerlerin ziyaretiyle alakalı küçük bir risâle ile imanın şartlarının yer aldığı küçük bir risâle de bulunmaktadır. Ayrıca Fatiha tefsiri de yer almaktadır. Nitekim tüm bunlar da sade nesirle yazılmış olup halkın dînî ihtiyaçları gözetilerek meydana getirildiği izlenimi uyandırmaktadır.

Bu çalışmayla Klasik Türk Edebiyatı'nın "kırk ambarı" olarak nitelenen mecmualar hakkındaki çalışmalara yeni bir halka eklenmiş ve metindeki manzûm ve mensûr hikâyeler ve dînî metinler bilim âleminin istifadesine sunulmuştur.

8.ÖZEL ADLAR DİZİNİ

-A-

‘Abbās binti Emīne : 145a, 145b (3).

‘Abdu‘llāh bin Mes‘ūd : 70a.

‘Abdü‘l-ḳays : 100b (2), 107a.

‘Abdü‘l-muṭṭalib : 119b.

‘Acem : 71b, 76a, 87b, 98a, 101a, 103b, 104a, 105b (2), 106b, 107a, 107b, 108b, 110b, 115b, 116b.

‘Acemistān : 115a.

‘Aden : 115b.

‘Affān : 60b (2), 61a, 62a (3), 62b (2), 63a (5).

Aḥmed: 7b, 9a, 11b.

Aḥmed (Diğer) : 143b (2).

Ahvāz : 101a, 105b, 106a.

Āl-i Dāvud : 52a, 72a.

Allāh : 1b, 3a, 10b, 11b, 27b (2), 30a, 31b, 36a, 36b, 41a, 42b (2), 45a, 46b, 50a, 50b, 56a, 56b (4), 57b (2), 58b, 63a, 66b, 67a (2), 67b, 69b, 70a, 71a, 74b, 82b (2), 83b, 85a, 87a, 87b, 88b, 89a, 89b (6), 91a (2), 92b, 93b, 94a, 94b, 95a (3), 95b, 101b, 112a, 144b, 150b, 151b (5), 152a (4), 152b, 153a (3), 153b (2), 155a, 156a, 156b, 158a.

Allāh Sübḥāne : 27a.

Allāhu Sübhāne ve Te‘ālā : 48b.

Allāh Te‘ālā : 27b (2), 28a, 37a, 64a, 95a.

Allāhu Teʻālā : 27a, 27b, 29a, 29b, 31a, 32b, 33a, 39b, 55a, 82a, 83a, 131a, 135a, 136a (2), 153a, 153b (2), 157b.

ʻAlī : 1b, 7b, 10b, 14a, 15a (3), 15b (12), 16a (7), 16b (9), 17a (7), 17b (5), 18a (4), 18b, 19a(3), 19b (4), 20a(3), 21a (6), 21b (2), 23b (7), 24a (4), 24b (3), 25a (6), 25b (11), 67a, 69b (2), 132b (2), 135b (6), 144b (2).

ʻAlī İbn-i Ebī Tālib : 69b.

ʻAmdān : 119a.

ʻAmr,ʻAmru,ʻAmrı : 20a (5), 20b (4), 21a (8), 21b (2), 22a (5), 22b, 23a (2), 23b (2), 25b.

ʻAmru,ʻAmr (Diğer): 107a (3).

ʻAmr-ı Meyyit,ʻAmru Meyyit : 20a, 20b, 21a, 22a, 23a (2), 23b, 25a, 25b.

ʻAmru bin ʻAdiyye : 107a.

ʻĀmir : 27a.

ʻAnḳā : 56b (2), 56b (3), 57b (2).

Anziḥār : 96b, 97a.

ʻArab : 15b, 16a, 35a, 98a, 99b, 100b (2), 101b (4), 102b (3), 104a (2), 104b (5), 106b, 107a, 109a, 110a, 110b.

ʻArabistān : 101b, 104a.

ʻArablar : 100a, 100b, 101a (2), 104b (2), 118b.

ʻArabī : 68a, 69b.

Ārmiyā : 70b, 73b.

Āṣaf : 39b, 51a (2), 51b (6), 53b, 54a (2), 54b (2).

Āṣaf bin Berḫıyā : 39b, 51a.

Aṣḥābüʻl-Maġārī : 95a.

Aṣḥābüʻl-Kehf : 80b, 89a (3), 90b, 92a, 93b, 94b (3), 95a (2).

Āşkānīler : 84b.

Āyşū‘ : 78b (6), 79a (3), 82a.

Āzer : 27a.

‘Azrā‘il : 12a, 12b, 13b (2), 14a (3).

-B-

Bābil : 71a, 71b, 72a, 80a.

Bāġdād : 143a.

Baḥreyn : 100b (2), 101b.

Bāḥsī : 80b.

Baḥtūs : 80b.

Bedevī : 69b.

Behmen : 76a, 86b.

Behrām bin Behrām : 97a (2).

Behrām bin Şāpūr : 107a.

Belḥ,Beliḥ : 71b, 72a, 75b, 76b.

Belḳıs, Belḳīs : 34b (2), 35b (8), 36a (3), 36b, 37a (3), 37b (3), 38b (2), 39a (3), 39b (2), 40a (6), 40b (8), 41a (2), 46b (2).

Belḳıyā : 60b (2), 61a (4), 61b (4), 62a (6), 62b (3), 63a (2), 63b (5).

Benī ‘Azā : 151b.

Benī Bekir : 100b, 107a.

Benī Sa‘leb :107a.

Benī Temīm : 100b.

Benī Vā‘il : 100b, 107a.

Benī İsrā‘il : 27a, 31a (2), 31b (4), 32a (2), 37a, 47b, 53b, 56b, 71a, 72a (5), 72b (2), 74a (3), 74b, 75a (4), 75b, 76b, 77a, 81a (2), 81b, 82a (2), 84b, 85a (2), 85b, 86a (6), 86b (3), 88a, 87b, 88b.

Beriyye : 100b (2).

Beytü‘l-Muḳaddes : 31a, 33b, 34b, 49a, 58b, 59b, 61b, 62a, 70b, 71a (2), 71b, 72a (4), 72b (2), 74a (2), 74b, 75a, 76a, 76b, 77a (2), 80a, 81a, 81b (2), 82a (2), 83b, 85a, 86a (2), 86b (2), 87b.

Bilāl-i Ḥabeşī : 144b.

Bilinūs: 90b.

Buhtü‘n-naṣīr : 49a, 49b (2), 71a (2), 71b (2), 74a (2), 74b, 75b, 76a, 86b (5), 87a (6), 87b (4).

Bulyām : 80b (2).

Burūc : 106a.

Burūc Ṣāpūr : 101a.

Bübūrẕār : 85a (2), 85b (4), 86b (4).

-C-

Cabbār:132a.

Cālūt : 61b (2).

Cebel-i ‘Arafat : 145a.

Cebel-i Kubyes : 114b.

Cebrā‘il : 12b (2), 15a, 30a (4), 31a (2), 38a (2), 56a, 58a, 130b (3), 131a (3), 133a(3).

Cehennem : 134a.

Cennet: 52a, 67b.

Cennetü‘l-mu‘allā : 144b.

Cerāde : 52a, 52b (2).

Cercis : 150b (4), 151a (2), 151b (2), 152a (4), 152b (5), 153a (9), 153b (3), 154a (4), 154b (8), 155a (6), 155b (5), 156a (4), 156b (5), 157a (7), 157b (12), 158a (9), 158b(9), 159a(3).

Cum‘a : 138a, 140a.

-Ç-

Çalab : 12a, 24a.

Çīn : 41a.

-D-

Dānyāl : 72a, 86b.

Dāvud : 27a (12), 27b (10), 28a (4), 28b (6), 28b (9), 29b (5), 30a (6), 30b (9), 31a (10), 31b (5). 32a (7), 32b (10), 33a (3), 37a, 46b, 47a (5), 47b (7), 52a, 58b, 68b, 75a.

Dāziyān : 151a (8), 151b (2), 152a (3), 152b (3), 153a (4), 153b (4), 154a (2), 154b (3), 155a (4), 155b (2), 156a, 157a (4), 158a.

Dımışıḳ : 34b.

Dımışḳī : 95a.

Dicle : 103a.

Diyūs : 91a.

Düldül : 15a, 17a.

-E-

Ebrehe: 108a (3), 108b (2), 112b (5), 113a.
Ebu‘l-‘Aşr : 17b (2), 18b, 22b, 24b (3), 25a (2), 25b.
Ebū Bekir : 1b, 7b, 10b, 135a, 144b.
Ebū Merd : 107b.
Ebū ‘Ubeyde : 41a.
Eflūn : 151a (3), 151b, 152a, 157a, 157b (2), 158a.
El-ḥamdū Sūresi : 132a (4).
Elīf : 144b.
Emīne : 144b.
Enes ibn-i Mālik : 133a.
Erdeşir: 107a (2), 107b (4).
Erdeşir-i Bābek : 150b, 159a.
Eyyūb : 11b, 28a, 137a.

-F-

Fāṭıma: 19b, 20a, 134b, 135a, 135b (3), 136a (4), 136b (7), 137a (5), 145a.
Fāṭıma binti ‘Abdu‘llāh Bikir : 143b.
Fāṭımatü‘z-Zehrā : 19b, 144b.
Fātiḥa : 10b, 132a (2), 132b (11), 133a (7), 134a, 144b.
Feyyāż: 107b.
Filistin: 71b.
Fir‘avn : 28a, 80b, 135b.
Firengistān : 80b.

Furḳān: 132b, 136b.

Furḳān-ı Kerīm : 138a.

-G-

Ġafūr : 1b.

Ġanī : 15a, 26a.

Goştāseb : 71a, 71b (5), 76a (7), 76b (3), 77a.

Gürbin-i Fārisī : 27a.

-H-

Ḥabeş : 108b, 110b, 113a, 117a, 117b, 118a, 118b (2), 119a.

Ḥabeşler : 107b.

Ḥadīcetü‘l-Kübrā : 114b.

Ḥaḳ : 1b, 2a (2), 4b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b (2), 12b, 14a, 15a, 24b, 133a.

Ḥaḳ Çalab : 12b (2).

Ḥaḳ Sübhāne ve Te‘ālā : 47a, 55a, 56b, 67b, 133a, 151b.

Ḥaḳ Te‘ālā : 2a (2), 10a, 27a (2), 28a (2), 30a (6), 30b (5), 31a (7), 31b, 32a (3), 32b, 33a, 34a, 35a, 36a, 36b, 38b, 39b (2), 40a, 52a (2), 53b (2), 56b, 59b, 60a, 61a, 61b, 62a, 64b (3), 65a (2), 65b, 66a (3), 66b, 67a (2), 68a, 68b, 69a, 70b, 71a (3), 71b, 72b (3), 73a, 73b (3), 74a (2), 74b (3), 75a, 75b, 76b (2), 78b (3), 79b (3), 80a (3), 80b, 81a, 82a, 82b (3), 83a (3), 86b, 88b, 89a (2), 89b, 90b (2), 91b, 92a (2), 92b, 94a, 94b, 95b, 96b (2), 103b, 117a, 133b, 134a, 135b (3), 136a (2), 136b (3), 137a (3), 151b, 152a (2), 153a, 153b, 154b, 155b (2), 156b (2), 158b (3), 159a.

Ḥakīm : 1b.

Ḥaleb : 100b.

Ḫālıḳ : 131b.

Ḥamīr : 118b,119a.

Ḥamīrler : 116a, 116b.

Ḥamīroġlanları :107b.

Ḥamīr Velehm Ḳabilesi : 111a.

Hannān : 134a.

Ḥārūn : 74b.

Ḥārūt : 143a.

Ḥasan : 1b, 10b, 18a, 20a, 25b.

Ḥavarī : 77b.

Ḥavariyyūn : 77b (5), 78a, 79b (3), 80b (2), 81b (3), 83b (2), 150b.

Ḫazar : 101b.

Ḥıżır : 63b (4).

Ḥicāz : 35a, 80b, 110b.

Hind Şāpūr Ḳal‘ası : 106a.

Ḥire : 100b, 107a, 108b.

Hirdāne : 83b.

Ḥorasan : 101b, 102b, 143a.

Ḫudā : 10a, 10b, 11b, 12b, 37b, 82b, 84a, 133a, 133b.

Ḫurdūs : 84b, 86a (2), 86b, 87b.

Hüdhüd : 35a (2), 35b (13), 36a (5), 36b (3).

Hürmüz : 97a (3), 97b, 98a, 107b (5).

Hürdūs : 77a (2), 81b (2), 83b (6), 84a (9), 84b (5), 85b (2), 86b, 87b, 88a (2), 88b.

Hürdūs-u Aṣġar : 77a.

Ḥüseyin : 1b, 10b, 18a, 20a, 25b.

-I-

‘Irāḳ : 71b, 72a, 76b, 80a, 100b, 101a, 101b (2), 102b (3).

Iṣfahān: 76a.

Iṣṭanhir : 104a.

-İ-

İblis, İblīs : 82b, 131b, 132a, 158a (5).

İblīs-i La‘īn : 28b, 82a (2), 88b.

İbn-i Āġfal Muhammed bin Cerīr : 63b.

İbrāhīm(Peygamber) : 11a, 27a, 28a, 31b, 90b, 131a, 144b.

İbrāhīm(Hz.Muhammed’in Oğlu) : 12a (5), 12b (6), 13a (8), 13b (4), 14a (7), 14b (7).

İdrīs : 152a (2).

‘İfrīt : 18b, 19a (3), 19b (3), 20a, 20b (6), 21a, 21b (6), 22a (7), 22b (2), 23a (9), 23b (6), 24a, 24b, 25a, 25b.

İlāhī : 1b, 4b, 7a, 10b, 15a, 20a, 52a, 133b.

İlyās (Peygamber) : 28b.

İlyās : 152a (2).

İlyānūṣ: 101a (3), 101b, 102b (6), 103a (6), 103b.

İmām-ı A‘ẓam : 144b, 143b (2).

‘İmrān : 27a.

İncīl : 20a, 20b (2), 21a (2), 81a, 92a, 93b, 94a, 136b.

‘Īsā,‘İsā,‘İsī,‘Īsī (Peygamber) : 50a, 75b, 77a (9), 77b (6), 78a (9), 78b (7), 79a (8), 79b (8), 80a (2), 80b, 81a (4), 81b (7), 82a (5), 82b (6), 83a (4), 83b (4), 85a, 87b (3), 88a, 88b, 89a (3), 92a, 93b (2), 94a (2), 94b, 150b.

’İsā : 152a (2).

‘İsāīler : 82b, 81b.

İsfendiyār : 86b.

İsḥāḳ : 27a.

İslām : 3b, 25a, 89a, 90a, 140b (4), 141a.

İsm-i A‘zam : 39b (2), 55a.

İsrā‘il : 145a.

İsrāfil : 56a, 133a (2).

Īşā : 27a (2).

-K-

Ka‘be : 2b, 10a.

Ka‘betu‘llāh : 35a.

Ḳāf Ṭaġı : 63b.

Ḳādir : 7a.

Ḳalasṭīn : 150b.

Ḳalem : 133a (4), 133b (5).

Ḳālūs : 95a.

Ḳartūs : 80a.

Kendūlar : 95b.

Kerbelā : 1b.

Kerīm : 12a.

Ḳıṭmīr : 91b.

Kirdigār : 11b.

Kirmān : 107a.

Ḳonsṭanṭīn : 101a.

Kūh-u Ḳāf : 63b.

Ḳul-hüva'llāh Sūresi : 144b.

Ḳul Uḥiye Sūresi : 144b.

Ḳur'ān : 12b, 13a, 14a, 24b, 27a, 29b, 31a, 32b, 33b, 49a, 60a, 63b, 65b, 67a, 67b, 68a, 70b, 71a, 72b, 75b, 90b (2), 91b, 92a, 94b, 95a, 131a, 133b.

Ḳur'ān-ı 'Aẓīm : 138a (2), 142b.

-L-

Lavī bin Ya'ḳūb : 39b.

Levḥ : 133a (3).

Levḥ-i Maḥfūz : 56a.

Loḥrāseb : 71a, 71b, 76a.

Loḳmān : 32a (5), 32b (4).

-M-

Ma'dū Kereb : 108a.

Maġrib: 65b, 57a, 80a, 110b.

Maġribī̇ler : 82b.

Maḥsilminā : 90b.

Mārūt : 143a.

Maşrıḳ : 56b, 80a, 110b.

Maşrūḳ : 108b, 112b (3), 115b (4), 116b (4), 117a (3), 117b (3), 118a (6), 118b (3).

Matbaḥ-ı Ādem : 145a.

Medāyī̇n : 103a.

Medī̇ne : 10b, 14b (2), 25b, 35a, 100b.

Mekke : 10b, 35a (2), 50a, 144b.

Mekke-i Mükerreme : 144b.

Meksilminā : 90b (2), 92b (2).

Mennān : 134a.

Mertūs : 90b.

Meryem : 79a (2), 79b (2), 80b, 82b (2), 83a (3), 83b (2), 87b (3), 88a (3), 152a.

Meşʿariʿl-ḥarem : 145a.

Mevlā : 11a, 11b (2).

Mıṣır : 11a, 61a, 88a (2).

Mikāʿil : 56a, 133a (2), 155b.

Mī̇ne : 145a.

Miʿrāc : 130b.

Mirüʿl-ḳays : 107a.

Muʿāviye : 41a, 132b (4).

Mu‘āviye İbn-i Ebī Süfyān : 41a.

Muḥammed : 3a (2), 3b (3), 5a (2), 7a, 7b, 8b, 9a (3), 10a, 10b (8), 11a, 11b, 14b, 35a, 61a, 61b (3), 62a (4), 62b (3), 63a, 63b, 75b, 132a, 133b, 145a.

Muḥammed Muṣṭafā : 10b, 12a, 15a, 41a, 50a, 61b, 69a, 131a, 140b, 143a.

Muḥammed bin Cerīr : 94b.

Muḥammed bin Ḥafiyye : 69b.

Murtaża : 16b, 18a (2), 24b.

Mūsā : 2b, 27b (2), 28a, 74b, 81a, 131a.

Muṣṭafā : 5a, 7a, 7b (3), 8a, 9a, 12a (2), 12b (4), 14b (3), 20a, 26a.

Mūṣūl : 150b, 151a (3).

Mülūk-ı Tavāyif : 95a, 159a.

Müslimān : 2a (2), 2b (3), 3a (2), 3b, 27b, 38b, 39a, 40b (2), 50b, 65b, 75b, 81b (2), 83b, 86b, 89a, 94b, 95a, 99b, 132a, 150b (4), 152b, 153a, 155b, 156a, 157a, 157b (2), 158b (4), 159a (3).

Müslimānlar : 151a (2), 151b (4).

-N-

Naḫşon : 27a.

Naṣārī : 75b.

Naṣır : 71a, 72a.

Nersī : 97a (2).

Nışbīn : 104a (4).

Nūşirevān : 108b (2), 109b (4), 110a, 112a (2), 113a (3), 113b (3), 114a (2), 114b, 115a, 119a (3).

Nu‘mān : 108b (2), 109a (4), 110a.

Nu‘mān bin Münẕir : 108b.

-O-

‘Oṣmān : 1b, 7b, 10b, 135b, 144b.

-Ö-

‘Ömer : 1b, 7b, 10b, 14b.

-p-

Pārs, Pāras : 98a, 99b, 100a (2), 101a, 102b, 105b, 116b, 117a.

Pārsīler, Pārasīler : 116b (2).

Penhān : 17b (2), 20a, 24b, 25b.

Pincilūs : 90b.

-R-

Rabb : 14b (2), 18a, 28a (2), 30b (2), 32a, 52a (2), 59b, 65a, 90b, 96b, 140b (2), 158b, 159a.

Raḥīm : 1b, 14b, 26a.

Raḥmān : 14b.

Rām-ārāyiş : 44b, 45b.

Reyḫān : 108a.

Rub‘a : 46b (6).

Rūm : 60b, 81a (2), 81b (2), 82a, 92a, 101a (5), 101b (4), 102a, 102b (2), 103a, 103b (3), 104a, 104b (5), 105a (9), 105b (2), 106a (2), 106b (6), 108b, 113a, 132b (3).

Rūmī : 80a.

Rūmīler : 92a (3), 101b, 102a (2), 103b, 104a (3), 104b, 106a.

Rūmiyye : 80a.

-S-

Ṣadara'n-nebī : 144b.

Ṣafā : 118b.

Ṣaḫır Cinni : 55b (4).

Sāhib bin 'Abbās : 70a.

Sarsārī : 80a.

Sebā : 35a, 35b (2), 36b, 37a, 68b.

Selmān-ı Fārisī : 135b.

Sencāris : 76a.

Serheng : 72a.

Serrāye : 41a (2).

Sertūs : 90b.

Seyf,Seyif : 108a (2), 108b, 112b (6), 113a (2), 113b (4), 114a (3), 114b, 115a (2), 115b, 116a (5), 116b, 118b (2), 119a (5), 119b (3).

Simurġ: 56a, 57a (3), 57b (4), 58a (5), 58b (4).

Süleymān : 29a, 31b (2), 32b (11), 33a (5), 33b (4), 34a (6), 34b (8), 35a (3), 35b (5), 36a (5), 36b (2), 37a (3), 37b (2), 38a (5), 38b (4), 39a (5), 39b (5), 40a (6), 40b (6), 41a (2), 46b (9), 47a (3), 47b (6), 48a (7), 48b (7), 49a (6), 49b (3), 50a, 50b (6), 51a (5), 51b (6), 52a (3), 52b (12), 53a (6), 53b (5), 54a (6), 54b, 55a (8), 55b (8),

56a (3), 56b (4), 57a (2), 58a (7), 58b (5), 59a (7), 59b (9), 60a (10), 60b (5), 62b (2), 63a (4), 63b (3), 64a (10), 64b (9), 65a, 65b (3), 67b (4), 68a (3), 68b (5), 69a (2), 69b (3), 70a, 75a, 143a.

-Ş-

Şāh-ı mārān : 61b, 62a (4), 62b (4), 63a (4).

Şām : 35a, 37a, 71b (2), 72b, 76a, 88a, 92a, 100b (2), 101b, 143a, 150b, 155b.

Şāpūr (Şehir) : 101a.

Şāpūr : 97b, 98a (3), 98b (4), 99a (2), 99b (2), 100a (2), 101a (3), 101b (5), 102a (7), 102b (5), 103a (3), 103b (5), 104a (4), 104b (4), 105a (4), 105b (8), 106a (6), 106b (4), 107a (8), 107b (4).

Şāpūr bin Şāpūr : 107a (2).

Şāpūr-u Zü‘l-eknāf : 98a (2), 104b.

Şā‘yā : 74b, 75a (2).

Şem‘ūn : 27a, 77b, 78a (3), 79b.

Şem‘ūn(Diğer) : 95a (2), 95b (2), 96a (3), 96b (3).

Şeyṭān : 9b, 36b, 56a, 83a.

Şeyṭān-ı La‘īn : 3a.

Şifā : 136a.

Şu‘ayb : 28a.

Şūş : 101a.

-T-

Taḳyānūs : 89a (2), 89b, 90b, 92a (3), 92b, 93a (2), 93b (3), 94a, 94b.

Ṭaḳyisā‘ : 152a (2).

Tañrı : 2b, 9b, 10a, 13b, 14b, 15b, 24a, 24b, 33a, 36a, 37a, 51b, 75b (6), 82b (3), 83a (3), 87a (2), 89a (2), 89b (4), 91a (2), 91b, 131b (6), 132a, 133a, 137a (2), 151a, 151b (2), 152a (5), 152b, 154a, 154b, 155a (2), 155b, 156b, 157a (2), 158a (2), 158b.

Tañrı Te‘ālā : 83a, 130b, 131a, 132a, 133a, 133b (2), 134a.

Ṭālūt : 27a, 68b.

Ṭayġasūn : 103a.

Tebāyi‘ : 107b.

Tersā : 65b, 80b, 103a (3), 108b.

Tersālar : 82a, 101a.

Tersāyiler : 82a, 83b.

Tevbīl : 155b.

Tevrāt, Tevrīt : 27b, 29a, 37a, 53b (2), 54a, 54b, 55a, 74a (2), 74b (6), 75a (5), 136b.

Tevrīt-ḫ^{v}an : 54b (2).

Ṭūr Ṭaġı : 131a.

Ṭūruş : 72a (3).

Ṭūruş-serheng : 72a.

-U-

‘Ūriyā : 27a, 28b (4), 29a (5), 29b, 30a (2), 30b (10).

‘Uyūn-ı Mecālis : 135b.

-Ü-

Ümrān : 83b,

‘Üzeyr : 70b (2), 71b, 72b (2), 73a (2), 74a (3), 74b (3), 75a (3), 75b (3), 76a, 76b.

-V-

Veheb bin Münebbih : 47a.

Veherz: 115a (2), 115b (4),116a (4), 117a (5), 117b (3), 118a (6), 118b (3), 119a (5).

-Y-

Yahūdī : 2a, 27a, 75b.

Yaḥyā : 79b, 80a (3), 80b, 81b, 83b (5), 84a (7), 84b (3), 85a (3), 85b, 86b, 87b, 88b (5), 89a.

Ya‘ḳūb : 27a, 28a, 31b.

Yeksūm : 108b, 112b (2).

Yeksūm Bin Ebrehe : 107b.

Yemliḫā : 90b, 92b, 93a (3), 93b (5), 94a (3), 94b.

Yemen, Yimen : 35a, 68b, 107b (3), 108a (2), 110b, 111b, 113a, 113b, 114a, 115a, 115b,116a (2), 116b (2), 118b.

Yūnānī: 77a, 80a, 89a, 90a.

Yūnus : 11a, 80a, 131a.

Yusanūs : 101b, 102a (4), 102b (2), 103a (2), 103b (4), 104a (2), 104b, 105a.

Yūsuf : 11a, 12a, 27a (3), 28a, 35b, 131a.

-Z-

Zebūr : 27b (3), 28a (2), 136b, 157b.

Zekeriyyā : 83b, 85a, 87b (2), 88a (9).

Zeneyrāh : 108b.

Zerdāseb : 76a (2), 76b.

Zü‘l-fiġār : 15a, 17a.

Zü‘l-ḳarneyn : 86b (2), 87b.

Ẕü-serec : 41a.

Ẕü-yezen, Ẕī-yezen : 107b (2), 108a (3), 108b (2), 109a (4), 109b (2), 110a (6), 111b (2), 112a (3), 113a (3).

9.KAYNAKLAR

a) Kitaplar:

ABDÜLBÂKÎ, Muhammed F. (1990), **Elfâzü'l-Kur'ânü'l-Kerîm**, Çağrı Yay., İstanbul.

ADKINS, Lesley (1998), **Handbook to life in ancient Rome**, Oxford University Press, New York.

ÇETİN, İsmet (1997), **Türk Edebiyatında Hz.Ali Cenknâmeleri,** Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

DARYAEE, Touraj (2010), **Sasanian Persia,** I.B.Tauris, Tehran.

DOĞRUL, Ömer Rıza (1943), **Tanrı Buyruğu: Kur'an-ı Kerim Tercüme ve Tefsiri**, İstanbul.

Ebu Cafer Muhammed Bin Cerir-üt-Taberi (2007), **Tarih-i Taberî**, Çev. M.Faruk Gürtunca, C. II, Sağlam Yay., İstanbul.

Ebu Cafer Muhammed Bin Cerir-üt-Taberi (1991), **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi**, Çev. Zakir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, C. II, MEB Yay., İstanbul.

ERSOYLU, Halil (1996), **Kız Destanı (Haẕā Ḥikāyet-i Ḳız ma'a Cühūd)**, TDK Yay., Ankara.

FELDMAN, Louis H., MASON, Steve (1999), **Flavius Josephus**, Brill Academic Publishers, Leiden.

Firdevsî, **Şahnâme** (2009), Çev. Necati Lugal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

GIBBON Henry Hart, MILMAN, Edward (1840), **The history of the decline and fall of the Roman Empire,** Vol. II, Parice.

GÜNALTAY, Şemsettin (1987), **Yakın Şark III, Suriye ve Filistin**, 2. Baskı, Ankara.

Hacı Bektaş Veli (2008), **Fatiha Tefsiri**, Haz. Hüseyin Özcan, Horasan Yay., İstanbul.

İbn-i Hişam (1985), **İslâm Tarihi Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi**, Çev. Hasan Ege, C. I, İstanbul.

İbnü'l-Esir (1985), **İslam Tarihi El-Kamil fi't-Tarih Tercümesi**, Çev. A.Ağırakça, C. I, İstanbul.

KAVRUK, Hasan (1998), **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, MEB Yay., İstanbul.

KÖKSAL, Mustafa Asım (2007), **İslam Tarihi**, C. I, Işık Yay., İstanbul.

KÖKSAL, Mustafa Asım (2004), **Peygamberler Tarihi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

LAMB, Harold (1960), **Cyrus the Great**, Doubleday, New York.

LEVEND, Agâh Sırrı (1973), **Türk Edebiyatı Tarihi I**, Ankara.

MATTEI, Jean-Louis (2004), **Hz. Ali Cenknâmeleri**, Kitabevi Yay., İstanbul.

SEYYİD, Muhammed (2001), **Şem'un Nebi (a.s): Kayseri Erciyes Dağı'nda Bir Peygamber Türbesi**, Ustaoğlu Kitabevi, İstanbul.

SODEN, Wolfram von (1985), **The Ancient Orient: An Introduction to the Study of the Ancient Near East**, Erdman's Publishing Company.

SÜMER, Faruk (1999), **Eshabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar),** Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul.

ÜNVER, Mustafa (2008), **Tefsirde Öteki Celâleyn'de İsrâiliyât**, Sidre Yay., Samsun.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi (2003), **Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Şerîfi**, Haz. ve Not. Dücane Cündioğlu, Gerçek Hayat, İstanbul.

b) Süreli Yayınlar (Dergilerdeki Makaleler):

BARNES, T. D. (1985), "Constantine and the Christians of Persia," **The Journal of Roman Studies *75***, pp. 126-136.

ÇAĞATAY, Neş'et (1955), "Samiler-Araplar ve Güney Arabistan Devletleri", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 3, s. 44-67.

DUMAN, Cengiz, http://islam hukukusayfasi.tr.99/ Hz. Yahya ve Şehadeti, [Erişim Tarihi: 20/09/2012].

KONCU, Hanife (2001), "Edebiyat-Tarih Bağlamında Bir Mesnevi: DÂSTÂN-I VEFÂT-I İBRÂHÎM",**Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S. 4, s.125-158.

LAMBERT, W. G. (1965) "Nebuchadnezzar King of Justice,", **Iraqi**, Vol. 27, Num. 1, pp. 1.

WINTER, Irene J.(1993), **"Seat of Kingship"/"A Wonder to Behold": The Palace as Construct in the Ancient near East"**, Ars Orientalis Pre-Modern Islamic Palaces,1 993, Vol. 23, pp. 27-55.

c) Tezler:

ADIYEKE, Çağdaş (2006), **Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 486 Numaralı Firdevsi Şehnamesi'nin Minyatürleri,** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilimdalı, Türk İslâm Sanatlatı Programı, İstanbul.

d) Ansiklopedi Maddeleri:

CHISHOLM, Hugh (1911), "Ardashir II", **Encyclopædia Britannica**, Part11, Cambridge University Press.

DARYAEE,Tauraj,"ShapurII",**EncyclopediaIranica**,http://www.iranicaonline.org/articles/shapur-ii , [Erişim Tarihi: 20/09/2012].

GNOLİ, G.-JAMZADEH, P. (1998), "Bahrâm", **Encyclopedia Iranica**, http://www.iranicaonline.org/articles/bahram, [Erişim Tarihi: 20/09/2012].

HARMAN, Ömer Faruk (1994), "Davud", **DİA**, C. IV, s.21.

SHABAZİ, A.Shapur (2002), "Gostâsb", **Encyclopedia Iranica**, http://www.iranicaonline.org/articles/gostasb, [Erişim Tarihi: 20/09/2012].

TANSEL, Feyziye Abdullah (1966),"Hikâye", **MEB İslam Ansiklopedisi**, Meb Yay., C. V, Fas. 44, s.447.

UZUN, Mustafa (1994), "Ömer Rıza Doğrul Maddesi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. IX, s.490.

e) Sözlükler:

DEVELLİOĞLU, Ferit (2005), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara.

DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara.

KANAR, Mehmet (2011), **Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü**, Say Yay., İstanbul.

PALA, İskender (2005), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yay., İstanbul.

STEINGASS, F. (1930), **Persian-English Dictionary**, London.

ULUDAĞ, Süleyman (2005), **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

W.REDHOUSE, James (1992), **Turkish And English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul.

10.ÖZGEÇMİŞ

01.02.1987 tarihinde Eskişehir'in İnönü ilçesinde dünyaya geldi. İlköğretimine Bilecik'in Bozüyük ilçesindeki 4 Eylül İlkokulu'nda başlayıp İstanbul'un Esenyurt ilçesindeki Tevfik Bey İlköğretim Okulu'nda tamamladı. 2000 yılında Avcılar ilçesindeki Süleyman Nazif Lisesi'nin yabancı dil ağırlıklı bölümüne kaydoldu. Lise yıllarından itibaren edebiyata, özellikle Eski Türk Edebiyatı ve Türk Tasavvuf Edebiyatı'na yöneldi. Liseyi bitirdikten sonra 2005 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Üniversiteyi bitirdikten sonra 2009 yılında yine aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Eski Türk Edebiyatı bilimdalında yüksek lisans yapmaya başladı.